

ЗБІРНИК
тез доповідей учасників
Міжнародної науково-практичної
конференції
“ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ІМЕРСИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВІРТУАЛЬНІ СЕРЕДОВИЩА:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПРАКТИКИ,
ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ
ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА”

17 червня 2026 р.

м. Вінниця

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
Штучний інтелект, іммерсивні технології та віртуальні середовища: міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і суспільства

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА
КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ»**

FOLKUNIVERSITETET (ШВЕЦІЯ)

ВІННИЦЬКИЙ МІСЬКИЙ СУД ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ПІВНІЧНИЙ МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВНИЧОЇ
ДОПОМОГИ**

ДЕПАРТАМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «Ю-КОНТРОЛ»

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ HSL+.

**НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ ТА МОЛОДИХ
УЧЕНИХ ВДПУ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**«ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ІМЕРСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВІРТУАЛЬНІ
СЕРЕДОВИЩА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПРАКТИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА
ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

17 червня 2026 року

м. Вінниця

УДК 004.8:316(06)

DOI: <https://doi.org/10.31652/004.8-2026-1-235>

Ш94

Рекомендовано до друку Вченою ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права національної академії правових наук України» (Протокол №2 від «30» червня 2026 року)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету права, публічного управління і менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Протокол №11 від «30» червня 2026 року)

Голова редакційної колегії:

Наталія ЗАМКОВА, в.о. ректора Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор філософських наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Володимир ПИЛИПЧУК, директор Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України», доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (співголова організаційного комітету).

Eliso ELISASHVILI, rector of Georgian International University GIU LLC, Professor, Legal and Administrative Representative of GIU in Erasmus+ CBHE project Re-Direction; Co-Chair of the Organizing Committee (GEORGIA); (співголова організаційного комітету)

Алла КОЛОМІЄЦЬ, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор педагогічних наук, професор.

Grigol KALANDADZE, head of International Relations Office Georgian International University GIU LLC, Associate Professor, PhD in Political Science, Project Manager of Erasmus+ CBHE project Re-Direction (GEORGIA).

Zoia ADAMIA, Director of the Georgian-Ukrainian Institute of Languages and Culture Georgian International University GIU LLC, PhD, Professor; Project Manager of Erasmus+ CBHE project Re-Direction (GEORGIA).

Володимир РОМАНЕНКО, директор департаменту інформаційних технологій Вінницької міської ради.

Vivian WELKER, director of the Department for International Cooperation Folkuniversitetet-Uppsala (ШВЕЦІЯ).

Ганна ГАЙДУ, голова Вінницького міського суду Вінницької області, доктор філософії в галузі знань “Право”.

Марина ЛУКІЯНОВА, в. о. директора Північного міжрегіонального центру

з надання безоплатної правничої допомоги.

Ольга НЕШИК, заступник Голови Господарського суду Вінницької області.

Iole MARCOZZI, coordinator of the EU Green Tour Project, Ilmiolavoro PhD in Sociology (ІТАЛІЯ).

Ірина САРАНЧА, координаторка Фонду Abilis (ФІНЛЯНДІЯ) в Україні, кандидат педагогічних наук.

Олександр ЯРЕМЕНКО, декан факультету права, публічного управління і менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидат наук з державного управління, доцент, заслужений юрист України (заступник голови організаційного комітету).

Галина ГОРДІЙЧУК, декан факультету педагогіки, психології і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент.

Тетяна КРОНІВЕЦЬ, завідувач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидат юридичних наук, доцент, адвокат, (заступник голови організаційного комітету).

Ольга МЕЛЬНИЧУК, завідувач кафедри публічно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор юридичних наук, професор, голова Громадської організації «Центр права і медіації», медіатор.

Валерій КОНОНЕНКО, завідувач кафедри публічного управління та менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор історичних наук, професор.

Марина ДЗЕВЕЛЮК, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доцент кафедри публічного управління та менеджменту, кандидат юридичних наук, доцент, медіатор.

Світлана КІЗИМ, доцент кафедри інновацій та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидат педагогічних наук, доцент.

Андрій ДЗЕВЕЛЮК, доцент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидат юридичних наук, доцент.

Єлизавета ТИМОШЕНКО, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

Штучний інтелект, імерсивні технології та віртуальні середовища: міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і суспільства

університету імені Михайла Коцюбинського, доктор філософії у галузі знань «Право».

Наталя СТАВНИЧА, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, доктор філософії у галузі знань “Професійна освіта”.

Штучний інтелект, імерсивні технології та віртуальні середовища: міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 17 червня 2026 р.). Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2026. 235 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Штучний інтелект, імерсивні технології та віртуальні середовища: міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і суспільства». Тематика збірника окреслює актуальні проблеми у сфері цифровізації, які стосуються питань інтеграції новітніх технологій у повсякденне життя, а також їхнього соціокультурного та психологічного впливу.

У збірнику тез доповідей розглядаються актуальні науково-прикладні процеси впровадження штучного інтелекту, застосування та розвиток імерсивних технологій, а також проблемні питання функціонування віртуальних середовищ і викликів, які вони створюють для сучасної людини та суспільства загалом. Наукові ідеї, висловлені у збірнику, відображають особисту думку авторів.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст наукових публікацій і дотримання авторами правил академічної доброчесності.

© Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
2026
© Автори, 2026

ЗМІСТ

Marcozzi Iole STUDENT-LED DIGITAL JOURNALISM AS A LEARNING ENVIRONMENT: THE EU GREEN TOUR E-MAGAZINE EXPERIENCE	12
Meljnyk Kateryna ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: BETWEEN PERSONALIZATION AND ACADEMIC INTEGRITY	16
Pushak Yaroslav Bednarchyk Stanislav DIGITAL LEADERSHIP AND THE COMPETENCIES OF THE FUTURE MANAGER IN THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ECONOMY	19
Андрієнко Олена ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОЛЕКТИВНОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРИРОДИ ЛЮДИНИ	22
Андрущенко Олеся ІНФОРМАЦІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ, ДИПФЕЙКИ ТА ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИКИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	26
Артапух Наталія Тимошенко Єлизавета ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН МОЛОДІ: ФЕНОМЕН FOMO ТА СИНДРОМ ПОСТІЙНОЇ ОНЛАЙН-ПРИСУТНОСТІ	29
Білоконенко Людмила ЕФЕКТ ГЕНЕРАЦІЇ В ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИФРОВОГО НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ	31
Боровікова Віталіна ЛАНЦЮГОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДАНІ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	36
Ваколюк Тетяна Тимошенко Єлизавета ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ СУДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ, РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ	39
Вечірко Ігор ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО	41
Воробйова Дарина Тимошенко Єлизавета	45

ІТ-РІШЕННЯ ДЛЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ	
Гапієнко Дар'я УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ В ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СУМСЬКА М'ЯСНА КОМПАНІЯ», М. СУМИ	48
Гармідер Віталій ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА ПРАЦІВНИКА	53
Гармідер Віталій ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ, У ДОСЛІДНИЦЬКИХ ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ	57
Гнатенко Марина ТРАНСФОРМАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	60
Дзевелюк Андрій ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРАВОСУДДІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ	63
Дзевелюк Марина Тимошенко Єлизавета ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	65
Дубняк Марія РОЛЬ ДЕКОНСТРУКЦІЇ НАРАТИВІВ ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ	69
Заславська Людмила МЕДІАКУЛЬТУРА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	73
Заярний Олег ІНФОРМАЦІЙНА ДЕЛІКТОЛОГІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ІМЕРСИВНИХ ЦИФРОВИХ СЕРЕДОВИЩАХ	76
Зелінська Діана Тимошенко Єлизавета ЕТИЧНІ МЕЖІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ТЕХНОЛОГІЯ І ПОЧИНАЄТЬСЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ	80
Зленко Вікторія Посвалюк Ольга	82

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ВІРТУАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ	
Зленко Вікторія Посвалюк Ольга ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУДОВОЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ	86
Зубков Ігор ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	89
Іванова Світлана Скорук Катерина ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ МЕТОДИЧНИХ ЗАВДАНЬ	93
Киричук Лілія Пилипенко Тетяна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИПФЕЙКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ.	96
Козак Валентина ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИК АКАДЕМІЧНІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ: РИЗИКИ «ЦИФРОВОГО ПЛАГІАТУ» У НАУКОВИХ РОБОТАХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	100
Колеснік Андрій Тимошенко Єлизавета ПОВЕДІНКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	103
Корж Ігор РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВІЙ ГАЛУЗІ ПРАВА	105
Король Анжела ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДОСЛІДНИЦЬКИХ ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ	108
Король Уляна Кронівець Тетяна КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ПрАТ «Київстар»)	112
Костенко Олексій ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ	116

Кронівець Тетяна Піпко Андрій ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД	122
Кудерська Надія Кудерська Ірина НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ МУЗЕЄФІКАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ	127
Кучер Вікторія Тимошенко Єлизавета РИЗИКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	131
Ломінська Анна Тимошенко Єлизавета ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ СУДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	134
Любарщук Софія Пилипенко Тетяна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОЧИНСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ	136
Матяшова Анастасія ЗАХИСТ ЦИФРОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	139
Мельник Софія АЛГОРИТМИ НА СЛУЖБІ ПРАВОСУДДЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ У СУДОВУ СИСТЕМУ .	142
Мельник Таміла Ставнича Наталя БЕЗБАР'ЄРНЕ ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	147
Мельничук Максим ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВНИЧІЙ ОСВІТІ	150
Нагорняк Михайло ДАВИД ПРОТИ ГОЛАФА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПРАВОВІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНСЬКИХ АГРОКОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ «МНАГОР»	153

Паплінська Наталя Посвалюк Ольга СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	157
Пилипенко Тетяна Саустян Альона ПУБЛІЧНА ТА ПРИВАТНА СФЕРА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА.	160
Пилипчук Володимир ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА	165
Петрикова Анастасія Посвалюк Ольга ПОВЕДІНКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	171
Погуляев Олександр ЗАКОНОМІРНІСТЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРАЦІ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА	173
Полонка Іванна ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	177
Посвалюк Ольга ЦИФРОВА САМОТНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ	181
Рац Дар'я Материнська Ольга ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У БІЗНЕСІ	183
Росавська Марина ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА	187
Савіцька Вікторія ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ НА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРАВОВІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	190
Сатаєва Аліна Дімнич Ангеліна ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ	194
Слюсаренко Роман Тимошенко Єлизавета	199

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	
Смертюк Світлана Пирипенко Тетяна АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ChatGPT ТА ІНШИХ СИСТЕМ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ	202
Ставнича Наталя ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	205
Тихонюк Олена ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ЕСТОНІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ AI LEAP (TI-HÜPE).	208
Ткачишин Андрій ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ	213
Ушкальов Володимир ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА «ТРАГЕДІЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ»	215
Фрасинюк Руслан Материнська Ольга ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КОМАНДАХ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	219
Чорна Марія Гринчук Софія ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	222
Шарманова Наталя МЕДІАКУЛЬТУРА В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУВЕРЕНІТЕТУ: НОВІТНІ КРЕАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	225
Шеремета Надія Тимошенко Єлизавета ПРОБЛЕМА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: КОМУ НАЛЕЖАТЬ ПРАВА НА ОБ'ЄКТИ, СТВОРЕНІ НЕЙРОМЕРЕЖАМИ	229
Щербань Микола Тимошенко Єлизавета ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ ТА МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЙ	232

Marcozzi Iole

PhD in Sociology, Coordinator of the EU Green Tour Project

STUDENT-LED DIGITAL JOURNALISM AS A LEARNING ENVIRONMENT: THE EU GREEN TOUR E-MAGAZINE EXPERIENCE

1. Introduction

The design of digital learning environments contributes to shaping the ways in which learning is organised, the practices that support it, and the opportunities for participation that they create. Alongside immersive solutions, virtual environments and Artificial Intelligence-based tools, digital environments can also take the form of open spaces for production, collaboration and publication, where learning activities develop through practices directed towards real contexts and audiences. From this perspective, attention shifts from technologies themselves to the ways in which learning environments are designed and to the opportunities for participation and production that they enable.

This perspective finds an important point of reference in studies on media literacy and participatory culture. Buckingham defines media literacy as the ability to access, analyse, evaluate and create media messages [1]. Complementing this view, Hobbs draws attention to the role of media production as a practice that fosters participation, critical reflection and engagement in communication processes [2]. Similarly, Jenkins highlights how digital environments can support forms of participation based on the creation and sharing of user-generated content [7].

The relevance of these perspectives becomes particularly evident when addressing complex issues that require critical engagement with information and informed participation in public debate. In this regard, GreenComp and DigComp emphasise critical thinking, agency, digital content creation and responsible participation in digital environments [3;4]. These dimensions become even more significant within information ecosystems increasingly shaped by Artificial Intelligence. The use of AI-based tools in processes of research, content development and content production requires critical reflection on the reliability of information, the transparency of sources and the ethical implications associated with content creation [5].

Within this context, the Erasmus+ EU Green Tour project explores the potential of student-led digital journalism as an educational setting for addressing sustainability-related issues and the responsible use of emerging technologies. A central element of the project is the international EU Green Tour e-magazine, an online magazine led by students and dedicated to sustainability and local development. The e-magazine

represents the point of convergence between the educational activities developed within the project and their translation into journalistic products intended for a real audience.

This paper presents the EU Green Tour e-magazine and examines its role as a pedagogical device capable of integrating these dimensions within a shared educational experience.

2. The eu green tour project educational approach

EU Green Tour is an Erasmus+ Cooperation Partnership involving organisations from Italy, Greece, Sweden and Ukraine. The project aims to promote sustainability education through the integration of media literacy, digital competences and the responsible use of emerging technologies.

At the centre of the project's educational approach is the concept of the “eco-digital creator”, understood as a learner capable of investigating environmental issues, critically evaluating information, producing digital content and communicating sustainability-related topics through responsible media practices. This concept reflects the growing need to connect sustainability education with active participation in contemporary digital environments.

To translate these principles into educational practice, the project developed an interdisciplinary curriculum and a training programme implemented in partner and associated schools. The activities involved more than 200 students and addressed topics such as journalism and media literacy in the age of climate change, ethics and responsibility in journalism, and the use of Artificial Intelligence in green journalism. Part of the programme was dedicated to the opportunities and challenges associated with AI-supported content creation. Students discussed issues such as source reliability, transparency, misinformation and the ethical implications of using AI tools in journalistic communication.

3. The e-magazine as a student-led digital learning environment

The EU Green Tour e-magazine represents the main pedagogical innovation developed within the project. Designed as an international online magazine dedicated to sustainability and local development, it provides students with a shared digital space for content creation, publication and dissemination. The platform hosts articles and other digital contributions produced by students, making their work accessible beyond the classroom and enabling interaction with readers outside the school context through online communication.

The educational design of the e-magazine is consistent with approaches to authentic learning, which emphasise the importance of engaging learners in meaningful tasks connected to real-world contexts and audiences [6]. Students identify topics of interest,

investigate sustainability-related issues, gather information and transform their findings into journalistic content published through the e-magazine. In this process, they take on the role of journalists, authors and content creators while developing communication skills, critical thinking and responsible digital practices through direct experience in media production. Student agency represents a significant dimension of this learning environment. Participants play an active role in editorial decision-making, from the selection of topics to the development of published content, assuming responsibility for the material they produce and share through the e-magazine.

Publication constitutes a central component of the learning experience. Because articles are disseminated through an openly accessible platform, student work reaches readers beyond the immediate educational context. This public dimension encourages greater attention to information quality, source verification and audience awareness.

The e-magazine also supports an interdisciplinary approach to learning. Sustainability-related topics are explored through articles, interviews, reports and multimedia contributions that connect environmental, social, cultural and economic dimensions. Journalistic production provides a space in which knowledge acquired across different subject areas can be applied, communicated and discussed.

The international nature of the platform further enriches the educational experience. By sharing a common digital space, students from different countries contribute perspectives rooted in their local contexts while engaging with broader sustainability challenges.

Within this shared environment, journalistic practice brings together sustainability education, media literacy and AI literacy. Participants evaluate information sources, communicate responsibly and reflect on the implications of AI-supported content creation.

4. Educational opportunities and reflections

The first implementation phase of the e-magazine suggests several reflections that extend beyond the development of specific competences. A first aspect concerns the position students occupy within the learning process. The experience places them in an intermediate space between learning and cultural production, as participants contribute to the creation and dissemination of content through concrete journalistic practices. In this sense, journalism is both an object of learning and a means through which learning takes shape.

A second reflection concerns the role of the digital environment. In the case of the e-magazine, digital technologies are used to support collaboration, editorial work and the circulation of content across different educational and national contexts. The digital

dimension therefore functions less as a space for simulation and more as a framework that enables participation in shared journalistic activities.

The experience also highlights the potential of journalism as a way of engaging with complex issues. Sustainability-related topics become the subject of investigation, interpretation and public discussion, requiring students to move beyond the simple acquisition of information and engage with processes of inquiry and representation.

Finally, the integration of Artificial Intelligence within this context raises questions that are closely connected to journalistic practice itself. Issues related to reliability, transparency and responsibility emerge in relation to the production and use of information, encouraging reflection on the implications of AI within contemporary information environments.

5. Conclusions

The experience presented in this paper highlights the central role of the e-magazine within the EU Green Tour project. More than a publishing platform or a final project output, the e-magazine operates as a pedagogical device that connects different dimensions of the educational pathway, providing a common framework within which training activities, journalistic production and international collaboration can develop in an integrated manner. From this perspective, the significance of the experience lies in the way the e-magazine brings together elements that are often addressed separately within educational contexts. Sustainability-related issues, journalistic practices and reflection on emerging technologies are situated within the same educational setting and become part of a shared process of inquiry and content production. The experience demonstrates the feasibility of this approach and provides an example of how digital journalism can function as an organising principle for educational activities. In this respect, the value of the e-magazine extends beyond the content it hosts, deriving from its capacity to structure relationships between learning activities, journalistic practice and collaboration across different national contexts.

References

1. Buckingham D. *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge: Polity Press, 2003.
2. Hobbs R. *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Washington, DC: Aspen Institute, 2010.
3. Bianchi G., Pisiotis U., Cabrera Giraldez M. *GreenComp: The European Sustainability Competence Framework*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.

4. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. *DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.

5. Long D., Magerko B. What Is AI Literacy? Competencies and Design Considerations. In: *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. New York: ACM, 2020. pp. 1–16.

6. Herrington J., Reeves T. C., Oliver R. *A Guide to Authentic e-Learning*. New York: Routledge, 2010.

7. Jenkins, H., Purushotma, R., Weigel, M., Clinton, K., Robison, A. J. *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. MIT Press, Cambridge, MA, 2009.

Meljnyk Kateryna

PhD in Education,

Associate Professor of the Department of English Philology,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: BETWEEN PERSONALIZATION AND ACADEMIC INTEGRITY

Artificial intelligence (AI) has become one of the most influential technologies shaping contemporary education. The rapid development of AI-powered tools, particularly generative artificial intelligence (GenAI), has transformed teaching, learning, assessment, and educational management worldwide. AI technologies provide new opportunities for personalizing learning, supporting educators, and increasing access to educational resources. At the same time, their widespread adoption raises important questions concerning academic integrity, ethical use, and the preservation of critical thinking skills among learners [2].

The Ukrainian educational system represents a particularly interesting case of AI integration. Unlike many countries, Ukraine experienced accelerated digital transformation under the influence of several overlapping crises, including the COVID-19 pandemic and the challenges caused by the full-scale war. These circumstances forced educational institutions to adopt digital technologies rapidly and to develop flexible approaches capable of ensuring educational continuity under conditions of uncertainty and disruption. As a result, AI technologies gradually evolved from optional digital tools into important instruments of educational resilience.

One of the most significant advantages of AI in education is its ability to support personalized learning. Traditional educational models often struggle to accommodate the diverse needs, abilities, and learning styles of students. AI-powered adaptive learning systems make it possible to provide individualized educational pathways, adjust the difficulty of learning materials, and offer immediate feedback based on students' performance. Such systems allow learners to progress at their own pace and focus on areas requiring additional attention [1].

Furthermore, AI technologies assist educators in managing increasingly complex teaching environments. Intelligent tutoring systems, automated assessment tools, learning analytics platforms, and AI-supported learning management systems help reduce administrative workload and provide valuable insights into student performance. These technologies enable teachers to devote more time to instructional design, mentoring, and supporting learners' individual needs. In addition, AI-supported educational environments became particularly valuable during periods of remote and hybrid learning, when traditional face-to-face interaction was limited.

Despite these benefits, the growing use of generative AI creates significant challenges for educational institutions. One of the most widely discussed concerns is academic integrity. Generative AI systems are capable of producing essays, reports, presentations, and other academic content that may be difficult to distinguish from students' original work. As a result, the boundaries between legitimate academic assistance and academic misconduct have become increasingly blurred. Students may rely on AI-generated content without fully engaging in the learning process, which raises concerns regarding authorship, originality, and the validity of assessment practices.

Another challenge involves the risk of overreliance on artificial intelligence. While AI can support learning, excessive dependence on automated systems may reduce students' motivation to develop independent problem-solving abilities and critical thinking skills. The availability of instant AI-generated answers may encourage superficial engagement with educational content rather than deep understanding and reflection. Consequently, educators face the task of integrating AI in ways that enhance, rather than replace, cognitive effort and intellectual development.

Ethical considerations also remain an important aspect of AI implementation in education. Issues related to data privacy, algorithmic bias, transparency, and accountability require careful attention from educational institutions and policymakers. The responsible use of AI demands not only technological infrastructure but also clear ethical guidelines and institutional policies that define acceptable practices for both students and educators [2].

The Ukrainian experience demonstrates that AI can serve not only as an educational innovation but also as a strategic tool for maintaining educational continuity during periods of crisis [1]. The rapid transition from emergency digitalization to more advanced forms of AI-supported learning illustrates the adaptability of educational institutions in challenging circumstances. At the same time, the Ukrainian case highlights the importance of balancing technological innovation with pedagogical responsibility and ethical considerations.

In conclusion, artificial intelligence offers substantial opportunities for improving educational quality through personalization, adaptability, and enhanced access to learning resources. However, these advantages must be carefully balanced against the risks associated with academic dishonesty, overreliance on technology, and ethical concerns. The future of AI in education depends not only on technological advancement but also on the development of AI literacy, critical thinking, and responsible digital behavior among both students and educators [3; 4]. A balanced approach that combines innovation with academic integrity will be essential for ensuring the sustainable and ethical integration of AI into educational systems

References

1. Meljnyk, K., Shyshkina, M., Kyselova, K., et al. Analysis of the Evolution of Artificial Intelligence as a Key Tool in Digital Education. Journal of Information Technology Education: Research. 2025.
2. OECD. Artificial Intelligence and the Future of Skills. Paris: OECD Publishing, 2021.
3. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.
4. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO, 2021.

Pushak Yaroslav

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Management and Economic Security of Lviv State University of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1369-8770>

Bednarchyk Stanislav

Higher Education Student of Lviv State University of Internal Affairs

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-0207-0416>

DIGITAL LEADERSHIP AND THE COMPETENCIES OF THE FUTURE MANAGER IN THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ECONOMY

The modern economy is undergoing rapid transformation under the influence of artificial intelligence, big data, and immersive technologies. Organizations are shifting from traditional management models toward flexible digital ecosystems in which decision-making processes are increasingly supported or partially automated by intelligent algorithms. In this context, there is a growing demand for a new type of manager – a digital leader capable of operating at the intersection of technology, business, and governance [1, p. 53-54].

Digital leadership can be defined as a manager's ability to develop a vision for digital transformation, implement artificial intelligence technologies, and ensure alignment between technological innovation and organizational strategic objectives. Unlike traditional leadership approaches, digital leadership extends beyond managing people and encompasses the effective management of data, algorithms, and digital processes [2, p. 192].

A fundamental element of digital leadership is the integration of dynamic organizational capabilities that enable enterprises to adapt successfully to environmental changes. Recent studies demonstrate that leaders who effectively manage AI tools and digital processes are better positioned to achieve organizational success in technology-intensive environments [2, p. 201]. Furthermore, digital leadership contributes significantly to organizational agility, innovation, and sustainable competitive advantage [3, p. 718-719].

The competencies required of future managers can be categorized into three major groups: technical, managerial, and socio-ethical competencies. Technical competencies include an understanding of artificial intelligence systems, data analytics, digital platforms, and automated decision-support technologies. According to the AI Leadership Competencies framework, successful leadership in AI-driven environments depends on four interconnected domains: technical expertise, human relationship

skills, change management capabilities, and strategic decision-making competencies [4, p. 2901].

Managerial competencies encompass strategic thinking, project management, change leadership, innovation management, and the ability to coordinate hybrid teams consisting of both human employees and AI-powered systems. Research indicates that top managers increasingly utilize artificial intelligence to enhance strategic planning, organizational learning, and decision-making effectiveness [5, p. 2]. Consequently, future leaders must develop the ability to integrate AI-generated insights into business processes while maintaining accountability for organizational outcomes.

Socio-ethical competencies represent another critical dimension of future leadership. These competencies include responsible technology governance, ethical decision-making, transparency, fairness, and stakeholder engagement. In an AI-driven environment, leaders are expected to ensure that technological innovations align with organizational values and societal expectations [6, p. 3-4]. Such competencies are particularly important as organizations face increasing scrutiny regarding algorithmic bias, privacy protection, and the ethical implications of automated decision-making.

Artificial intelligence is becoming an increasingly important managerial tool. AI applications are currently employed to forecast market trends, optimize business operations, improve customer experiences, and support strategic decision-making. However, the growing reliance on AI systems also creates new challenges. Excessive dependence on algorithms may reduce the role of human judgment and critical thinking in organizational governance. Therefore, digital leaders must not only utilize AI technologies effectively but also critically evaluate algorithmic recommendations and maintain appropriate levels of human oversight [7].

Another important aspect concerns the integration of artificial intelligence into human resource management. Contemporary research highlights the synergistic relationship between digital leadership and AI-based human resource management systems. Effective digital leadership significantly influences the successful implementation of AI technologies in recruitment, talent management, employee development, and organizational sustainability initiatives [8].

The legal and regulatory dimensions of AI implementation are equally significant. Organizations must comply with regulations related to personal data protection, algorithmic transparency, cybersecurity, and accountability for AI-assisted decisions. As artificial intelligence becomes increasingly embedded in business operations, managers must understand the legal implications associated with its deployment and ensure compliance with national and international regulatory frameworks.

Furthermore, digital transformation is fundamentally reshaping labor markets worldwide. Automation and artificial intelligence contribute to the decline of certain traditional occupations while simultaneously creating new professional roles related to data science, machine learning, AI governance, and digital ethics. This trend necessitates continuous learning and professional development among managers and employees alike. Future leaders must cultivate a culture of lifelong learning that enables organizations to remain resilient and competitive in rapidly evolving technological environments.

The emergence of artificial intelligence also changes the nature of leadership itself. Contemporary scholars argue that leadership in the AI era will become increasingly fluid, adaptive, and technology-enabled. Rather than focusing exclusively on hierarchical authority, future leaders will facilitate collaboration between humans and intelligent systems while fostering innovation, creativity, and organizational adaptability [6, p. 15].

In summary, digital leadership represents an integrative managerial capability that combines technological expertise, strategic management, human-centered leadership, and ethical responsibility. Its effectiveness depends on the development of advanced digital competencies, data-driven decision-making capabilities, and a comprehensive understanding of the opportunities and risks associated with artificial intelligence.

Therefore, the manager of the future is not merely an administrator but a digital architect of organizational transformation. Such leaders shape new forms of interaction between people and technology, facilitate sustainable innovation, and contribute to the development of resilient organizations capable of thriving in the artificial intelligence economy.

References:

1. Samul J. & J. F. e Cuncha. (2025). Digital Leadership in the Era of AI: Present and Emerging Perspectives. *European Management Studies*. Vol. 23. No. 4. P. 52–74. <https://doi.org/10.7172/2956-7602.110.3>
2. Hossain, S., Fernando, M., & Akter, S. (2025). Digital Leadership: Towards a Dynamic Managerial Capability Perspective of Artificial Intelligence-Driven Leader Capabilities. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. Vol. 32. Iss. 2. P. 189-208. <https://doi.org/10.1177/15480518251319624>
3. Albannai NAA, Raziq MM, Malik M, Abrar A. (2026). Digital leadership and its impact on agility, innovation and resilience: a qualitative study of the UAE media industry. *Benchmarking: An International Journal*. Vol. 33. No. 3. P. 717–735. <https://doi.org/10.1108/BIJ-06-2024-0492>

4. Bevilacqua, S., Masárová, J., Perotti, F.A. et al. (2025). Enhancing top managers' leadership with artificial intelligence: insights from a systematic literature review. *Review of Managerial Science*. Vol. 19. P. 2899–2935. <https://doi.org/10.1007/s11846-025-00836-7>

5. Scott, K. (2025). AI Leadership Competencies. In: Dhiman, S. (eds) *The Palgrave Encyclopedia of Leadership and Organizational Change*. Palgrave Macmillan, Cham. P. 1-8. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51650-4_48-1

6. Corbett, F. (2025). Leadership in the Age of Artificial Intelligence (AI). In: Dhiman, S. (eds) *The Palgrave Encyclopedia of Leadership and Organizational Change*. Palgrave Macmillan, Cham. P. 1-24. https://doi.org/10.1007/978-3-031-51650-4_24-1

7. Myszak, J. M., & Filina-Dawidowicz, L. (2025). Leaders' Competencies and Skills in the Era of Artificial Intelligence: A Scoping Review. *Applied Sciences*. Vol. 15. Iss. 18. 10271. <https://doi.org/10.3390/app151810271>

8. Md. Alamgir Mollah, *at all*. Synergetic role of digital leadership and artificial intelligence (AI) in HRM for sustainable performance: A dual-method approach using SEM and NCA. *Telematics and Informatics Reports*. Vol. 21. 100303. <https://doi.org/10.1016/j.teler.2026.100303>

Андрієнко Олена Валеріївна

кандидат психологічних наук, адвокат,

провідний науковий співробітник наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права наукового центру цифрової трансформації і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»,

членкиня Експертно-консультаційного комітету з питань розвитку сфери ІІІ в

Україні при Міністерстві цифрової трансформації України,

заступник директора з правових питань ДП «ССМ» (Publicis Groupe Ukraine), ORCID ID 0000-0002-9452-8126

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОЛЕКТИВНОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПРИРОДИ ЛЮДИНИ

Фінальна версія знаменитої формули Декарта «*Cogito, ergo sum*» уперше була опублікована у 1644 році. З тих пір колективна свідомість західного світу вважала мислення конституюючою ознакою людини. Це упередження як подарувало людству шалений науково-технічний прогрес, так і спричинило безліч трагедій.

Відповідно до конструктивно-векторної теорії розвитку особистості Роберта Кігана [1], розвиток носія психіки відбувається через еволюції системи сенсотворення, в ході якого окремі складові психологічного досвіду перетворюються з невід'ємної частини власної самості на предмет довільної контролю. Іншими словами, частина суб'єкта («те, чим я є») стає об'єктом («те, що я маю»). Кожна така трансформація вказує на перехід на нову стадію розвитку свідомості: від 1) **імпульсивної свідомості** (Impulsive Mind), коли ми ідентифікуємо себе виключно зі своїми імпульсами, емоціями та бажаннями тут і зараз (раннє дитинство), – до 2) **інструментальної свідомості** (Imperial / Instrumental Mind), коли імпульси беруться під контроль, а фокус самоідентифікації зміщується на власні потреби та інтереси, а також використання інших людей як засобів їх досягнення (підлітки та частина дорослих); далі – до 3) **соціалізованої свідомості** (Socialized Mind), яка навчається керувати власними потребами, проте починає ідентифікувати себе з очікуваннями інших, які транслиуються через соціальне оточення, зокрема, культуру, релігію, корпоративні стандарти тощо (йдеться про переважну більшість дорослих); далі – до 4) **самодетермінованої свідомості** (Self-Authoring Mind), коли соціальні очікування перетворюються на об'єкт критичного аналізу та відповідального вибору, а людина формує власне стійке диспозиційне ядро з цінностей та смислів (близько 20% дорослих); й далі – до 5) **самооновлюваної свідомості** (Self-Transforming Mind), коли приходить розуміння відносності будь-якої (навіть власної) системи цінностей, людина здатна об'єднувати протилежності та включатися в усвідомлений потік постійного навчання й трансформації у взаємодії з іншими (близько 1% дорослих).

Історія людства підтверджує, що ті чи інші прояви психічного життя (увага, емоції, мислення, воля, цінності, сенси/ смисли, поведінка тощо) на рівні колективних носіїв психіки також функціонують і як ідентифікуючі ознаки суб'єкта, і як об'єкти свідомого впливу та формування. При цьому домінуюча ідентифікуюча ознака залежить від культури, релігії, соціально-економічного устрою тощо (наприклад, раціональне мислення для західної людини, віра для ревного християнина тощо).

Водночас, колективна свідомість передчуває, коли їй стає тісно у попередній ідентифікації й починає об'єктивізувати відповідну рису, переходячи до маніпуляції нею різного ступеню усвідомлення. Тож не випадково, що задовго до появи генеративного ШІ заговорили про розмаїття інтелектів: від множинного інтелекту у теорії Г. Гарднера [2] (вербально-лінгвістичного, логіко-математичного, музичного, візуально-просторового, тілесно-кінестетичного,

міжособистісного, внутрішньоособистісного, натуралістичного, екзистенційного (духовного)) – до особливо популярного у попередні 30 років емоційного інтелекту та поточного додавання слова «інтелект» до будь-якої сфери життя чи діяльності людини (як-то естетичний, фінансовий, контрактний, комплаєнс інтелект тощо).

При цьому постають ще й термінологічні питання. Слово «інтелект» у словосполученні «ІІІ» є штучним. Водночас, англomовна традиція, працюючи з людиною, також часто фокусується навколо обмежених за змістом понять *intelligence* та *mind* на відміну від нашої наукової традиції, яка переважно оперує ширшими поняттями психіки та свідомості.

Стрімке поширення генеративного ІІІ нагадує сьогодні нам як людству, що вербально-лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, музичний інтелекти є об'єктами, а не визначальними для людини рисами. Це підштовхує у психологічному плані до того, що у філософії йоги називається **анаріграха** (санскр. अपरिग्रह), – одного з фундаментальних принципів, який означає ненакопичення, щедрість та свободу від прив'язаності, у тому числі щодо власних ідентифікацій.

Окрім ІІІ, відносності ідентичностей, побудованих на будь-яких видах інтелекту, вчить нас також досвід різних професій, релігій, соціальних статусів, далеких мандрів тощо. Але – на противагу їм як відносно нечастим у генеральній сукупності людей явищам – саме масовий доступ до генеративного ІІІ стає тим спільним досвідом, який сигналізує про вичерпання можливостей для самоідентифікації людини з багатьма видами інтелекту та про необхідність пошуку нових смислів для побудови нової ідентичності. У цьому контексті навіть повинь генерованих ІІІ діпфейків може стати корисною, відіграючи свою роль у формуванні критичного мислення та неприв'язаності до конкретних форм втілення інформації. І саме через це, максимальна інклюзія є настільки цінною – вона змушує шукати: якщо не інтелект, то що є провідною ідентифікуючою ознакою для людини як виду.

Подібні переходи у критеріях ідентифікації неможливі без сенсотворення, де сенс – це те, задля чого ми можемо пережити все інше. Тож виникає потреба у сенсотеках, функцію яких з давніх часів виконували релігія, мистецтво, культури, право та інші форми колективної свідомості. У цьому плані цілком закономірною стає поява енцикліки «**Magnifica Humanitas**» («**Величне людство**»), яку Папа Лев XIV оприлюднив у травні 2026 року [3] і щодо якої точаться дискусії, який відсоток її був згенерований ІІІ [4]. Проте тут немає суперечності: через

колосальний обсяг накопичуваних знань **ШІ також може виконувати функцію сенсотеки.**

Водночас, віднайдення сенсу неможливе без акту людського вибору – вчинку у термінології Р. А. Роменця [5]. Йдеться про творення сенсу через вибір унікальної, індивідуально значимої інтерпретації серед майже нескінченної множини можливих варіантів, а також прийняття всіх переваг та ризиків, пов'язаних з таким вибором, тобто через відсікання зайвого та прийняття відповідальності.

Таким чином, ШІ лікує від упередження, що людина – це передусім інтелект, додаючи нові виміри до свободи нашої інтерпретації, підштовхуючи до вищих форм творчості – творення нових форм власної свідомості та підкреслюючи фундаментальну монополію людини на відповідальність за власну суть – як індивідуальну, так і колективну.

Список використаних джерел:

1. Kegan R. The Evolving Self: Problem and Process in Human Development. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 1982. – 336 p.

2. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York : Basic Books, 2006. – 464 p.

3. Leo XIV, Pope. Magnifica Humanitas: On Safeguarding the Human Person in the Time of Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. – Ватикан, 15 травня 2026. – Режим доступу:

<https://www.vatican.va/content/leo-xiv/en/encyclicals/documents/20260515-magnifica-humanitas.html>

4. Костюк Д. Енцикліка Папи Лева XIV про штучний інтелект – частину тексту написав ШІ [Електронний ресурс] // NV. – 2026. – Режим доступу: <https://techno.nv.ua/ukr/popscience/enciklika-papi-leva-xiv-pro-shtuchniy-intelekt-chastinu-tekstu-napisav-shi-50611232.html>

5. Роменець В. А. Психологія вчинку: шляхами творчості / за ред. А. В. Фурмана. – К. : Либідь, 2012. – 296 с.

Андрущенко Олеся

доктор філософії за спеціальністю “Право”, асистентка кафедри філософії
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ІНФОРМАЦІЙНІ МАНІПУЛЯЦІЇ, ДИПФЕЙКИ ТА ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИКИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИКО- ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

У сучасному світі стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно змінює характер суспільних, політичних і правових відносин. Особливе місце серед таких технологій займає штучний інтелект, який дедалі активніше використовується як у державному управлінні, так і в приватному секторі. Поширення генеративного штучного інтелекту, здатного створювати тексти, зображення, аудіо- та відеоконтент, породжує низку нових викликів для демократичних інститутів, прав людини та системи права загалом.

Сучасні інформаційні кампанії здатні не лише впливати на окремих осіб, але й формувати суспільні настрої цілих соціальних груп, тому інформаційний простір стає одним із ключових полів боротьби за політичний вплив, а достовірність інформації перетворюється на важливий чинник забезпечення легітимності політичних інститутів. Особливо небезпечним різновидом інформаційних маніпуляцій є використання дипфейків – технології, яка дозволяє імітувати зовнішність людини, її голос, міміку та поведінку настільки реалістично, що пересічний користувач часто не здатний відрізнити підробку від справжнього матеріалу.

Як справедливо зазначає М. Павелеко, дипфейки створюють безпосередню небезпеку для основних функцій демократії, оскільки здатні підривати механізми формування громадської думки, спотворювати політичні дискусії та сприяти поширенню дезінформації. Штучно створені аудіовізуальні матеріали можуть використовуватися для дискредитації політичних діячів, розпалювання ненависті та маніпулювання виборцями, що в кінцевому підсумку негативно впливає на демократичні процедури та довіру до інститутів влади [4].

Використання генеративного штучного інтелекту значно розширило можливості створення дипфейків та інших форм контенту. Якщо раніше для виготовлення якісної фальсифікації необхідні були спеціальні технічні знання та значні ресурси, то сьогодні відповідні інструменти стали доступними широкому колу користувачів. Проблема полягає не лише у створенні неправдивих матеріалів, а й у тому, що суспільство поступово втрачає здатність визначати межу між правдою і неправдою, що безпосередньо підриває основи правового

порядку та політичної легітимності. У таких умовах довіра до інформації стає дефіцитним ресурсом, а ефективність демократичних інститутів суттєво знижується.

Крім того, набуває проблема правового регулювання використання штучного інтелекту. Як зазначає О. Баранов, сучасний розвиток технологій штучного інтелекту має екзистенційний характер для права, оскільки потребує формування нової парадигми правового регулювання, здатної врахувати специфіку автономних цифрових систем та ризики їх використання [1]. Традиційні правові механізми дедалі частіше виявляються недостатніми для регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту, що вимагає перегляду підходів до правотворчості та правозастосування.

До того ж, проблематика штучного інтелекту також тісно пов'язана із забезпеченням прав людини. На думку О. Котухи та Д. Попова, цифровізація державного управління створює як нові можливості, так і нові ризики для реалізації прав і свобод людини. Зокрема, використання алгоритмічних систем може призводити до порушення права на приватність, свободу вираження поглядів, недискримінацію та доступ до справедливого суду [3]. З'являється необхідність формування ефективних правових механізмів захисту особи в умовах цифрової трансформації держави.

Значний інтерес у цьому контексті становить досвід Європейського Союзу щодо регулювання штучного інтелекту. Як зазначає О. Кожухар, ЄС є одним із світових лідерів у формуванні нормативно-правової бази для використання систем штучного інтелекту. Основною метою є забезпечення балансу між технологічними інноваціями та захистом фундаментальних прав людини [2, с. 65–73]. Європейський підхід базується на ризик-орієнтованій моделі, відповідно до якої системи штучного інтелекту класифікуються залежно від рівня потенційної небезпеки. Особлива увага приділяється системам високого ризику, які можуть впливати на демократичні процеси, правосуддя та реалізацію прав людини. Регулювання генеративного штучного інтелекту в Європейському Союзі передбачає вимоги щодо прозорості створюваного контенту. Зокрема, користувачі повинні бути поінформовані про те, що взаємодіють із системою штучного інтелекту або споживають контент, створений такою системою. Подібний підхід може стати важливим інструментом протидії інформаційним маніпуляціям і дипфейкам, оскільки сприятиме підвищенню рівня поінформованості громадян та розвитку критичного мислення.

У сучасних умовах важливим напрямом протидії інформаційним маніпуляціям є розвиток цифрової грамотності населення. Навіть найбільш

досконале правове регулювання не здатне повністю усунути ризики поширення дезінформації, якщо громадяни не володіють навичками критичного аналізу інформації. Тому поряд із нормативно-правовими механізмами необхідно розвивати освітні програми, спрямовані на формування медіаграмотності, навичок фактчекінгу та усвідомленого використання цифрових технологій.

Для України зазначена проблематика має особливе значення в умовах війни та активного використання інформаційних операцій як інструменту впливу на суспільну свідомість. Поширення дипфейків та інших форм маніпулятивного контенту може використовуватися для дестабілізації політичної ситуації, підриву довіри до державних інституцій та послаблення національної безпеки. Саме тому розвиток національної політики у сфері регулювання штучного інтелекту повинен поєднувати захист демократичних цінностей, прав людини та інтересів державної безпеки.

Отже, інформаційні маніпуляції, дипфейки та генеративний штучний інтелект стали одними з найсерйозніших викликів для сучасних політико-правових відносин. Поширення штучноствореного контенту ускладнює процес встановлення істини, створює нові можливості для дезінформації та ставить під загрозу легітимність політичних рішень. У зв'язку з цим особливого значення набуває формування ефективної системи правового регулювання штучного інтелекту, розвиток механізмів відповідальності за цифрові маніпуляції, забезпечення прозорості алгоритмів та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Екзистенційність визначення парадигми правового регулювання застосування штучного інтелекту. *Інформація і право*. 2024. № 1 (48). DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1\(48\).300700](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.1(48).300700) (дата звернення: 10.06.2026).
2. Кожухар О. Г. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2024. № 13. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.13.65-73> (дата звернення: 10.06.2026).
3. Котуха О. С., Попов Д. І. Штучний інтелект та права людини: проблеми цифровізації права на сучасному етапі розвитку електронної держави. *Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки*. 2024. № 15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2616-7611-2024-15-03> (дата звернення: 10.06.2026).
4. Pawelec M. Deepfakes and Democracy (Theory): How Synthetic Audio-Visual Media for Disinformation and Hate Speech Threaten Core Democratic Functions.

Артапух Наталія Олександрівна

студентка I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН МОЛОДІ: ФЕНОМЕН FOMO ТА СИНДРОМ ПОСТІЙНОЇ ОНЛАЙН-ПРИСУТНОСТІ

У XXI столітті технологічний прогрес досяг такого рівня, що охопив усі сфери життя людини, але найбільше від нього залежить молоде покоління. Молодь є більш психологічно гнучкою та швидко опановує нові технології й можливості, які вони надають. Особливо це стосується соціальних мереж, які можуть замінити багато аспектів життя: від живого спілкування до навчання та роботи. Вони стали інструментом, що не лише відкриває широкі можливості для самовираження та комунікації, а й може спричиняти залежність, яку нерідко порівнюють з алкогольною або наркотичною.

Соціальні мережі є одним із найпопулярніших способів проведення вільного часу серед молоді. Вони приносять чимало користі: надають можливість вільно висловлювати власні думки, емоції та погляди, забезпечують легкий доступ до освіти, спілкування та розваг. Сьогодні практично кожна людина має доступ до величезного обсягу знань і корисної інформації. Проте разом із перевагами з'являються й ризики. Віртуальний простір створює для кожного користувача особливий світ, який він формує відповідно до власних уподобань і бажань. Багато речей стають доступними без значних зусиль - достатньо лише кількох натискань на екрані смартфона. У результаті молоді люди часто втрачають відчуття межі між корисним використанням інтернету та залежністю від нього, коли соціальні мережі поступово стають основним способом соціальної взаємодії та невід'ємною потребою повсякденного життя.

Особливо актуальною проблемою серед молоді є синдром FOMO (Fear of Missing Out) - страх пропустити важливі можливості. Через нього людина

постійно відчуває, що інші живуть цікавіше, успішніше та досягають більшого. Найчастіше FOMO провають порівняння себе з іншими, активне користування соціальними мережами, маркетингові прийоми та прагнення завжди бути в курсі всіх подій. Хоча синдром втрачених можливостей не належить до психічних розладів, він може бути причиною або симптомом інших психологічних проблем, зокрема депресії. Крім того, FOMO підвищує рівень тривожності та стресу, негативно впливає на самооцінку, змушує людину братися за надто багато справ одночасно та втрачати фокус на власних цілях. Для зменшення його впливу важливо визначити власні пріоритети, навчитися відмовлятися від зайвого, менше порівнювати себе з іншими, обмежувати час у соціальних мережах і жити у власному темпі. Протилежністю FOMO є JOMO (Joy of Missing Out) - здатність отримувати задоволення від того, що людина свідомо відмовляється від непотрібного та обирає те, що справді важливе для неї.

Водночас варто усвідомлювати й інші психологічні проблеми, які виникають через надмірне та неусвідомлене використання соціальних мереж. Багато користувачів постійно порівнюють себе з людьми, які досягли так званого «успішного успіху» в молодому віці, та заздять ідеалізованому життю, яке бачать на екранах своїх пристроїв. Іншою серйозною загрозою є кібербулінг, якому складно протидіяти як самотійно, так і на правовому рівні. Анонімність в інтернеті часто дозволяє окремим користувачам ображати інших і самостверджуватися за їхній рахунок, прикриваючись правом на висловлення «особистої думки». Крім того, постійна прокрастинація заважає ефективно працювати, навчатися та жити реальним життям.

Найсерйознішим наслідком надмірного використання соціальних мереж є формування інтернет-залежності. Для багатьох підлітків смартфон стає найважливішим предметом у житті, адже без нього вони втрачають доступ до звичного способу спілкування, отримання інформації та проведення дозвілля. Інтернет-залежність проявляється у нав'язливій потребі постійно перебувати онлайн та нездатності контролювати час, проведений у мережі. Через це людина починає приділяти більше уваги віртуальному світу, ніж реальному, нехтуючи відпочинком, сном, фізичною активністю та живим спілкуванням. Основними симптомами є постійне бажання перевіряти соціальні мережі, неможливість відірватися від гаджетів, порушення сну, підвищена дратівливість, тривожність і труднощі у спілкуванні з людьми в реальному житті. Надмірне перебування онлайн негативно впливає не лише на психічне, а й на фізичне здоров'я, спричиняючи проблеми із зором, поставою, концентрацією уваги та міжособистісними стосунками. Тому важливо навчитися контролювати час,

проведений у мережі, підтримувати баланс між онлайн- та офлайн-життям і приділяти більше уваги реальному спілкуванню, навчанню та саморозвитку.

Отже, соціальні мережі стали невід’ємною частиною життя сучасної молоді та відкрили широкі можливості для навчання, спілкування й самореалізації. Проте їхнє надмірне використання може призводити до низки психологічних проблем, зокрема розвитку FOMO, зниження самооцінки, кібербулінгу, прокрастинації та інтернет-залежності. Саме тому важливо формувати культуру свідомого користування цифровими технологіями, вміти критично оцінювати інформацію, контролювати час, проведений онлайн, і зберігати баланс між віртуальним та реальним життям. Лише відповідальне ставлення до соціальних мереж дозволить використовувати їхні переваги без шкоди для психічного здоров’я, особистісного розвитку та соціальних відносин.

Список використаних джерел:

1. Пилипенко І. В., Ковальчук О. М. Психологічні особливості впливу соціальних мереж на особистість молоді. Психологія та соціальна робота. 2023. № 4. С. 74–83. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2023/11.pdf (дата звернення: 12.06.2026).
2. Що таке синдром втрачених можливостей (FOMO) та як із ним боротися. Happy Monday. URL: <https://happymonday.ua/shho-take-syndrom-vtrachenih-mozhlyvostej-fomo> (дата звернення: 12.06.2026).
3. Інтернет-залежність. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтернет-залежність> (дата звернення: 12.06.2026).

Білоконенко Людмила

доктор філологічних наук, професор кафедри української філології
Криворізького державного педагогічного університету

**ЕФЕКТ ГЕНЕРАЦІЇ В ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИФРОВОГО
НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ**

Людська пам’ять накопичує та зберігає інформацію, необхідну для життя. Таких відомостей (дати, маршрути, адреси, факти, події) надзвичайно багато, а от доступ до них почасти був обмеженим або неpubлічним. Цифрові технології змінили цю ситуацію, і для нас вже не так важливо щось пам’ятати, як знати де і як знайти певні дані. Пам’ять поступово переорієнтовується з функції зберігання на функцію навігації. Науковці звернули увагу на цей процес, або пояснити, чому ми так легко передаємо частину когнітивних операцій зовнішнім системам:

пошуковим сервісам, навігаторам, смартфонам. Дійсно, хто зараз заучує телефонні номери близьких людей, якщо контакти є в пам'яті смартфона, чи маршрути, коли є навігатор? Цифрове суспільство активно трансформує звичні механізми людської пам'яті, що і спричиняє когнітивний зсув, номінований у науковому полі як «цифрова амнезія» або «когнітивного розвантаження».

Д. М. Вегнер увів поняття «трансактивна пам'ять» і запропонував ідею, що пам'ять людини може функціонувати не ізольовано, а як частина системи: власні знання і знання про місцезнаходження знань у зовнішньому середовищі [6]. Б. Спарроу, Дж. Лью та Д. М. Вегнер у своїй статті «Вплив Google на пам'ять: когнітивні наслідки наявності інформації під рукою» доводять: коли люди знають про можливість постійного доступу до інформації, вони не намагаються її запам'ятовувати, бо розуміють, де її знайти, й інтернет стає основною формою зовнішньої, або трансактивної, пам'яті [5]. Е. Ф. Ріско та С. Дж. Гілберт у праці «Когнітивне розвантаження» теоретизують це явище й визначають причини використання зовнішніх артефактів для зменшення розумового обтяження [3]. Для цифрової освіти це означає, що навчальна система повинна знайти баланс між зменшенням надмірного когнітивного навантаження і збереженням активної когнітивної обробки матеріалу, що й виводить нас на ефект генерації.

Ефект генерації – це базове явище когнітивної психології, сутність якого полягає в тому, що люди запам'ятовують інформацію більш продуктивно, якщо самі її створюють, відтворюють або реконструюють, а не пасивно сприймають. Цей феномен був обґрунтований Н. Сламекою та П. Графом у 1978 році [4]. Науковці встановили, що згенерована індивідами інформація відтворюється й утримується в пам'яті довше, ніж аналогічна, але запропонована в готовій формі. Теоретично ефект генерації пояснити не складно: самостійне продукування відомостей потребує глибшого рівня когнітивної обробки, адже людина не лише щось сприймає, а й шукає асоціації, логічні зв'язки, пояснення, узагальнення, робить висновки. Надалі розвиток концепції посилила теорія генеративного навчання, яку запропонував М. Віттрок. [7]. Він розглядав навчання як активний процес створення, у межах якого здобувач освіти не так повинен засвоювати готові знання, як самостійно інтегрувати нову інформацію у власну когнітивну систему. З теорією генеративного навчання М. Віттрока узгоджені думки авторів колективної монографії «Освіта, економіка та штучний інтелект: міждисциплінарні перспективи цифрового майбутнього», які стверджують сучасну тенденцію переходу від трансляційних моделей освіти до адаптивних і студентоцентризованих підходів, у межах яких здобувач освіти є активним суб'єктом конструювання знань [2].

Генеративне навчання тлумачимо як один із механізмів компенсації можливих негативних наслідків когнітивного розвантаження. Якщо когнітивне розвантаження (як прагнення винести знання назовні) оптимізує роботу пам'яті, то генеративне навчання (як мета змусити здобувача освіти активно конструювати знання всередині власної когнітивної системи) забезпечує глибоке опрацювання інформації, яка має бути долучена до структури знань особистості. Тому ці механізми не взаємовиключні, а взаємодоповнювальні. З огляду на це формується нова модель навчання, у якій зовнішні системи беруть на себе функцію зберігання та швидкого доступу до інформації, а генеративна діяльність особи забезпечує її осмислення, інтерпретацію, засвоєння. З позиції цифрової педагогіки [1] ефективне навчання передбачає саме баланс між когнітивним розвантаженням і генеративною активністю, коли нові технології не замінюють процес пізнання й мислення, а створюють умови для його активізації. Тому має бути актуальним навчальний контент, що поєднує доступ до зовнішніх ресурсів із виконанням завдань на пояснення, аргументацію, узагальнення, рефлексію та створення власного текстового продукту. Зовнішні системи – це засіб підтримки генеративних когнітивних процесів здобувача освіти, а не їхня альтернатива.

В умовах розвитку ШІ генеративне навчання – це виклик для освіти, адже інструменти на основі ШІ подають готові результати. Ефект генерації набуває іншого педагогічного значення, бо з'являється потреба проектування завдань, які стимулюють не споживання, а критичне осмислення даних ШІ задля створення власного інтелектуального продукту. Перед освітянами постає принципово нове питання: як зберегти генеративне мислення людини в епоху генеративного штучного інтелекту? Якщо раніше основною проблемою був пошук і доступ до знань, то тепер – питання як навчити особу самостійно формувати запити, оцінювати достовірність результатів ШІ, виявляти суперечності, інтерпретувати дані та робити коректні висновки.

У цьому разі ефект генерації виходить за межі психологічного феномену пам'яті та стає базовим принципом цифрової педагогіки. Тобто навчальний контент має бути організований так, щоб ШІ не підміняв інтелектуальну діяльність здобувача освіти, а був лише інструментом її активізації. Відповідно, ефективними є освітні практики, які заохочують до аргументації, постановки запитань, перевірки гіпотез, порівняння альтернативних позицій, редагування, переосмислення згенерованих відповідей. Така взаємодія з цифровими технологіями забезпечує збереження генеративного характеру мислення, за якого знання не відтворюються механічно, а стають результатом активної когнітивної діяльності особи. Тому, думаємо, що когнітивне розвантаження не обов'язково є

загрозою для навчання, якщо воно компенсується генеративними формами когнітивної діяльності.

Якщо узагальнити подану вище інформацію, маємо конструкцію:

когнітивне розвантаження → трансактивна пам'ять → ефект генерації → генеративне навчання → цифрова педагогіка → генеративний ІІІ → збереження генеративного мислення.

Запропонована конструкція послідовність відображає еволюцію поглядів на людське пізнання в цифрову епоху. Якщо попередні пошуки фокусувалися переважно на механізмах збереження та організації знань, то сучасний науковий дискурс концентрується на їхньому вибудовуванні. Питання, де локалізується інформація, у пам'яті людини чи в зовнішніх системах, уже не так важливе. Головне – це здатність особи перетворювати інформацію на власне знання, збереження ролі не споживача відповідей ІІІ, а активного суб'єкта пізнання.

Підсумуємо: цифрова трансформація суспільства спричинила суттєві зміни в механізмах людської пам'яті та способах роботи з інформацією. Практика когнітивного розвантаження, коли частина функцій запам'ятовування переноситься в зовнішні системи, з одного боку, оптимізує когнітивну діяльність, а з іншого – виявляє проблему глибокої обробки знань. Ефект генерації та теорія генеративного навчання демонструють, що стійке засвоєння інформації забезпечує не її пасивне споживання, а вміння працювати з нею, осмислювати, встановлювати зв'язки, інтерпретувати, тобто створювати власний інтелектуальний продукт.

Аналіз наукових ідей дає підстави розглядати генеративне навчання як один із механізмів компенсації можливих когнітивних ризиків у цифрову епоху. Але його потенціал маємо сприймати не у площині протиставлення зовнішнім ресурсам, а в тому, що генеративне навчання – це основа для продуктивної взаємодії між технологічною підтримкою та власною пізнавальною активністю особи. Унаслідок формується нова освітня парадигма, у межах якої цифрові інструменти виконують функцію доступу до інформації, а генеративна діяльність забезпечує її осмислення, оцінювання та інтеграцію у структуру знань.

В умовах поширення генеративного ІІІ завданням цифрової педагогіки стає не лише використання нових технологій у навчальному процесі, а й збереження генеративного характеру мислення здобувачів освіти. Відтак ефект генерації можна розглядати як один із базових принципів проєктування сучасного навчального контенту задля підтримки когнітивної активності, самостійного смислотворення та розвитку інтелектуальної автономії особи.

Отже, у цифровому середовищі проблема полягає не в тому, що людина перестає запам'ятовувати інформацію, а в тому, чи продовжує вона самостійно створювати знання.

Список використаних джерел:

1. Гуралюк А. Г., Пономаренко Л. О. Цифрова педагогіка як інноваційний освітній тренд (аналітичний огляд). *Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довід. бюл. ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського*. 2023. Вип. 17. С. 83–95.
2. Education, economy, and ai: multidisciplinary perspectives for a digital future: Monograph / A. Ostenda, O. Nestorenko (Eds.). Katowice: University of Technology in Katowice Press, 2025. 640 p.
3. Risko E. F., Gilbert S. J. Cognitive Offloading. *Trends in Cognitive Sciences*. 2016. Vol. 20, No. 9. P. 676–688. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2016.07.002>.
4. Slamecka N. J., Graf, P. The Generation Effect: Delineation of a Phenomenon. *Journal of Experimental Psychology: Human Learning and Memory*. 1978. No. 4(6). P. 592–604. <https://doi.org/10.1037/0278-7393.4.6.592>
5. Sparrow B., Liu J., Wegner D. M. Google effects on memory: cognitive consequences of having information at our fingertips. *Science*. 2011. Vol. 333, No. 6043. P. 776–778. <https://doi.org/10.1126/science.1207745>
6. Wegner D. M. Transactive memory: a contemporary analysis of the group mind. *Theories of Group Behavior* / B. Mullen, G. R. Goethals (Eds.). New York: Springer, 1987. P. 185–208. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4612-4634-3_9
7. Wittrock Merlin C. Generative processes of comprehension. *Educational Psychologist*. 1989. Vol. 24 (4). P. 345–376. https://doi.org/10.1207/s15326985ep2404_2

Боровікова Віталіна Станіславівна

старший науковий співробітник,

Львівський державний університет внутрішніх справ

Scopus ID 58689328000

<https://orcid.org/0000-0003-4401-4562>

ЛАНЦЮГОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДАНІ ЯК МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Стрімке впровадження технологій штучного інтелекту у сферу державного управління, охорони здоров'я, освіти, фінансів та цифрових сервісів актуалізує проблему належного управління даними протягом усього життєвого циклу алгоритмічних систем. Сучасні моделі ШІ є даноцентричними системами, ефективність, безпечність та справедливість яких безпосередньо залежать від якості даних, використаних для їх навчання, тестування та експлуатації. Як зазначають S. McGregor та J. Hostetler, саме управління даними поступово стає центральним елементом системи врядування ШІ, оскільки більшість ризиків виникає не лише через архітектуру алгоритмів, а й через характеристики даних, на яких вони функціонують [1].

У науковій літературі дедалі частіше підкреслюється необхідність переходу від оцінки окремих алгоритмів до комплексного управління ризиками протягом усього життєвого циклу систем штучного інтелекту. Такий підхід закріплено у міжнародних документах з врядування ШІ, зокрема в NIST AI Risk Management Framework, який передбачає безперервні процеси управління, оцінювання, моніторингу та контролю ризиків на етапах розроблення, впровадження та використання систем штучного інтелекту [2]. Аналогічний підхід простежується в європейській моделі регулювання, де особлива увага приділяється якості даних, простежуваності процесів та підзвітності учасників життєвого циклу високоризикових систем ШІ.

Особливого значення ця проблема набуває у контексті використання державних інформаційних ресурсів та електронних реєстрів як джерела даних для створення та навчання моделей штучного інтелекту. В умовах цифрової трансформації держави накопичуються значні масиви даних про громадян, юридичних осіб, адміністративні процедури та соціально-економічні процеси. Використання таких даних відкриває широкі можливості для автоматизації прийняття рішень, прогнозової аналітики та персоналізації публічних послуг.

Водночас виникають ризики порушення права на приватність, втрати контролю над персональними даними, алгоритмічної дискримінації та прийняття помилкових рішень на основі неповних або викривлених наборів даних.

Однією з головних проблем сучасного правового регулювання є відсутність чітко визначеного механізму розподілу відповідальності між усіма суб'єктами, які беруть участь у створенні та функціонуванні систем штучного інтелекту. На практиці відповідальність розподіляється між власниками даних, адміністраторами реєстрів, розробниками моделей, постачальниками цифрових сервісів та кінцевими користувачами. Проте у випадку виникнення шкоди або порушення прав людини часто складно встановити, на якому саме етапі життєвого циклу даних виникла помилка.

Для вирішення цієї проблеми доцільно застосовувати концепцію ланцюгової відповідальності за дані. Її сутність полягає у забезпеченні безперервної підзвітності всіх учасників процесу роботи з даними від моменту їх створення до завершення використання системи ШІ. У межах такого підходу кожен суб'єкт повинен нести відповідальність за якість, достовірність, законність походження та належність процедур обробки інформації на визначеному етапі життєвого циклу даних.

Концепція ланцюгової відповідальності узгоджується з сучасними принципами етичного та відповідального ШІ. У дослідженні L. Floridi та J. Cowls доведено, що ключовими засадами суспільно прийнятного використання штучного інтелекту є прозорість, справедливість, недопущення шкоди, автономія людини та підзвітність [3]. Реалізація цих принципів неможлива без належного контролю над даними та можливості відстеження їх походження і трансформації протягом усього життєвого циклу системи.

У практичному вимірі механізм ланцюгової відповідальності повинен включати документування походження даних (data provenance), аудит навчальних наборів, оцінювання ризиків повторної ідентифікації осіб, перевірку репрезентативності даних, моніторинг алгоритмічних упереджень та регулярну оцінку впливу систем ШІ на права людини. Важливим елементом такої моделі є створення журналів аудиту та забезпечення простежуваності рішень, які приймаються або підтримуються штучним інтелектом.

У сучасних дослідженнях наголошується, що ефективне врядування ШІ потребує переходу від декларативних принципів до конкретних організаційних процедур та механізмів контролю [4]. Саме тому управління даними повинно розглядатися як безперервний процес, інтегрований у всі етапи життєвого циклу

системи: проєктування, розроблення, навчання, тестування, впровадження, експлуатацію, моніторинг та виведення з експлуатації.

Для України формування механізму ланцюгової відповідальності за дані, наприклад, за допомогою дозвільної діяльності у сфері надання послуг електронних комунікацій [5, с. 88], є особливо актуальним з огляду на активну цифровізацію державного управління та перспективи використання технологій штучного інтелекту в діяльності органів влади. Впровадження такої моделі сприятиме підвищенню довіри до цифрових сервісів, забезпеченню правової визначеності, захисту прав людини та гармонізації національного законодавства з європейськими підходами до регулювання ШІ.

Отже, ланцюгова відповідальність за дані може розглядатися як один із базових інструментів побудови системи врядування штучного інтелекту, орієнтованої на принципи підзвітності, прозорості та управління ризиками. Подальший розвиток відповідних правових і організаційних механізмів дозволить забезпечити баланс між інноваційним розвитком технологій та належним захистом прав людини в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. McGregor S., Hostetler J. Data-Centric Governance. arXiv, 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2302.07872>
2. Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0). National Institute of Standards and Technology, 2023. DOI: 10.6028/NIST.AI.100-1.
3. Floridi L., Cowls J. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. Harvard Data Science Review. 2019. Vol. 1(1). DOI: 10.1162/99608f92.8cd550d1.
4. Dotan R., Blili-Hamelin B., Madhavan R., Matthews J., Scarpino J. Evolving AI Risk Management: A Maturity Model based on the NIST AI Risk Management Framework. arXiv, 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2401.15229>
5. Yesimov, S., & Borovikova, V. (2021). Licensing Activities in the Field of Provision of Telecommunications. *Social and Legal Studios*, 4(4), 83-89. <https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-4-83-89>

Ваколюк Тетяна Андріївна

студентка 1-го курсу спеціальності D8 «Право»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: старший викладач кафедри фундаментальних і
приватно-правових дисциплін, PhD, Тимошенко Є.А.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ СУДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ, РОЗРОБЛЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ

Цифрова трансформація є одним із ключових напрямів модернізації системи публічного управління, правоохоронних органів та судової влади в Україні. Вона передбачає не лише впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, але й комплексну перебудову управлінських процесів, організаційної структури та механізмів взаємодії між державою і громадянами. У сучасних умовах цифровізація розглядається як інструмент підвищення ефективності державного управління, забезпечення прозорості діяльності інституцій та зміцнення довіри суспільства до держави [5].

У сфері публічного управління цифрова трансформація спрямована на розвиток електронного урядування, автоматизацію адміністративних процедур та впровадження цифрових сервісів для громадян. Використання цифрових платформ дозволяє підвищити швидкість надання адміністративних послуг, оптимізувати управлінські процеси та зменшити корупційні ризики. Водночас нерівномірність цифровізації органів влади, недостатній рівень цифрових компетентностей державних службовців та обмеженість ресурсів залишаються суттєвими проблемами розвитку цієї сфери [3].

Особливе місце в умовах цифрової трансформації займає впровадження технологій штучного інтелекту. ШІ розглядається як інструмент автоматизації аналізу великих масивів даних, прогнозування суспільних процесів та підтримки прийняття управлінських рішень. У публічному управлінні такі технології можуть застосовуватися для моніторингу ефективності державної політики, аналізу соціально-економічних показників та підвищення якості стратегічного планування. Разом із тим використання алгоритмічних систем потребує нормативного врегулювання та забезпечення їх прозорості й підзвітності [4].

У діяльності правоохоронних органів цифрові технології та системи штучного інтелекту використовуються для аналізу кримінальної інформації,

виявлення закономірностей злочинної діяльності та підвищення ефективності оперативно-розшукової роботи. Автоматизовані аналітичні системи сприяють більш швидкому реагуванню на правопорушення та підвищують рівень превентивної діяльності. Водночас існують суттєві ризики, пов'язані із захистом персональних даних, можливими алгоритмічними помилками та загрозами порушення прав людини при використанні ШІ у сфері правозастосування [2].

Цифрова трансформація судової системи України включає впровадження електронного судочинства, електронного документообігу та дистанційного розгляду справ. Такі інструменти сприяють підвищенню доступності правосуддя, скороченню строків розгляду справ і забезпеченню більшої прозорості судових процедур. Водночас використання цифрових технологій у судовій сфері повинно залишатися під контролем людини, оскільки ухвалення судових рішень є виключною функцією судді, що гарантує дотримання принципу верховенства права [1].

Однією з ключових проблем розвитку системи публічного управління, правоохоронних органів та суду в умовах цифрової трансформації є недостатність нормативно-правового регулювання використання технологій штучного інтелекту. Відсутність чітких правових механізмів визначення відповідальності за рішення, прийняті із застосуванням алгоритмів, створює ризики порушення прав людини та правової невизначеності [6].

Не менш важливою проблемою є забезпечення кібербезпеки. Зростання цифровізації державних процесів супроводжується збільшенням кількості кібератак на інформаційні системи державних органів. Це вимагає вдосконалення систем захисту даних, розвитку кіберзахисту та формування стійкої цифрової інфраструктури держави.

Отже, цифрова трансформація та впровадження штучного інтелекту є визначальними чинниками розвитку сучасної системи публічного управління, правоохоронних органів та судової влади. Вони створюють умови для підвищення ефективності державних інституцій, покращення якості управлінських рішень та забезпечення доступності правосуддя. Водночас подальший розвиток цієї сфери потребує комплексного вирішення проблем нормативного регулювання, кібербезпеки та цифрової компетентності кадрів.

Список використаних джерел:

1. Барабаш О. О. Цифровізація правосуддя у контексті впровадження системи Е-Суд: виклики та завдання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 1. DOI: 10.32782/2311-8040/2023-1-8.

2. Василенко В. М. Цифрова трансформація правоохоронних органів: ризики в умовах гібридних загроз та шляхи їх подолання. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. Т. 32, № 2. С. 945–958. DOI: 10.32631/vsa.2024.2.74.

3. Засуха М. В. Сутність цифрової трансформації публічного управління. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 12. DOI: 10.54929/2786-5746-2024-12-02-04.

4. Кривенкова Р. Ю., Антонова О. В., Серьогін С. М., Літвінов О. Цифрова трансформація публічного сектора в забезпеченні регіонального партнерства. Аспекти публічного управління. 2023. Т. 11. № 3.

5. Саприкін В. Цифрові трансформації публічного управління в Україні. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2024. № 1. С. 116–121. DOI: 10.17721/2616-9193.2024/19-19/22.

6. Фурашев В. М. Інформаційно-правове забезпечення системи державного управління в умовах децентралізації та цифрової трансформації. Матеріали наук.-практ. конф. 2023. С. 20–24.

Вечірко Ігор

кандидат юридичних наук, доцент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Розвиток сучасної держави неможливий без впровадження нових технологій у всі сфери життя, зокрема і у судочинство. Цифровізація судочинства є однією із складових умов застосування європейських правових стандартів. З цією метою в Україні були вжиті заходи для створення Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (ЄСІТС) та її підсистеми «Електронний суд», що забезпечило перехід до електронного документообігу, можливості подання процесуальних документів онлайн і дистанційну участь у засіданнях. В умовах воєнного стану електронне правосуддя особливо важливе для безперервності судочинства й доступу до правосуддя для внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців і осіб з тимчасово окупованих територій[1, с.427].

Судове провадження у справах про банкрутство має істотні відмінності від інших видів судових проваджень в господарському судочинстві. Це провадження характеризується, зокрема значною кількістю учасників справи,

тривалістю її розгляду, застосуванням до боржника судових процедур, наявністю крім основного також відокремленого провадження, участю у справі арбітражного керуючого. Зазначені фактори зумовлюють необхідність використання у справах про банкрутство не тільки традиційних, а й інших цифрових інструментів. Такі цифрові інструменти можуть бути класифіковані за їхнім функціональним призначенням. Так, підсистема Електронний суд дозволяє сторонам подавати заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, клопотання та звіти арбітражного керуючого дистанційно через систему. Усі матеріали справи зберігаються в електронному вигляді, що дозволяє економити час учасників процесу. Досліджуючи особливості впливу цифровізації на функціонування відокремленого провадження у справах про банкрутство С. Райчева приходять до висновку про необхідність використання цифрового механізму дублювання доказів з основної справи про банкрутство до відокремленого провадження саме судом, що забезпечить сторонам рівний доступ до вивчення документів, вчасного реагування на них у вигляді поданих заяв по суті та дослідження їх у судовому засіданні [2, с.94].

Специфічним цифровим інструментом у справах про банкрутство є впровадження автоматизованої системи «Банкрутство та неплатоспроможність», яка інтегрує інформацію про стан справ, реєстр боржників та забезпечує випадковий вибір арбітражного керуючого. Кандидатури арбітражних керуючих для призначення у справі мають обиратися системою автоматично за спеціальним алгоритмом. Наразі до початку функціонування системи ЄСІТС у повному обсязі призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна а також керуючого реструктуризацією здійснюється судом за пропозицією ініціюючого кредитора. Такий підхід на жаль застосовується протягом тривалого часу та не виключає суб'єктивний фактор і корупційні ризики при виборі фахівця. Істотне значення для ефективного здійснення процедури санації та ліквідаційної процедури у справі про банкрутство має здійснення продажу майна боржника (активів) через державні або акредитовані електронні торгові системи (зокрема, через платформу Prozorro. Продажі). Такий порядок продажу має гарантувати конкурентні умови та встановлення ринкової ціни реалізованого майна.

Впровадження цифрових технологій впливає на реалізацію окремих принципів судочинства у справах про банкрутство, трансформуючи їх з урахуванням застосування новітніх технологій. Так, враховуючи принцип диспозитивності учасники справи про банкрутство отримують нові інструменти для реалізації своїх прав через онлайн-платформи. Зокрема, кредитори мають

можливість дистанційного голосування при проведенні зборів кредиторів. Нове наповнення отримує і принцип прозорості та публічності, оскільки електронні аукціони та відкриті реєстри мають забезпечити довіру з боку іноземних та внутрішніх інвесторів до системи правосуддя. Істотні доповнення стосуються і принципу процесуальної економії. Цифровізація мінімізує часові та фінансові витрати (відсутність поштових витрат, швидкий обмін даними), що є критичним для процедур банкрутства, де активи боржника постійно знецінюються.

У ЄС підхід до цифровізації банкрутства базується на Регламенті ЄС 2015/848 про транскордонне банкрутство та Директиві (ЄС) 2019/1023 про реструктуризацію. Основною платформою для електронного судочинства у справах про банкрутство є система IRI (Insolvency Registers Interconnection), яка через портал *E-Justice* об'єднує національні реєстри банкрутства всіх країн ЄС. Інформація про справу, активи боржника та щодо арбітражного керуючого є доступною у всіх країнах ЄС через єдине вікно. Україна наразі лише прагне інтегрувати свій реєстр до цієї системи. Наближення до стандартів ЄС на думку дослідників стримують структурна фрагментація та відсутність комплексної стратегії цифрового правосуддя [3, с.33].

Серед процесуально-правових проблем цифровізації вітчизняного судочинства О. Скочиляс-Павлів виділяє недостатню нормативну визначеність порядку дослідження електронних доказів, забезпечення автентичності та достовірності таких документів, відсутність правил видачі та пред'явлення виконавчих документів у паперовій формі на період до початку функціонування Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а також правові аспекти використання штучного інтелекту у підготовці процесуальних документів [4, с.343].

Крім зазначених проблем цифровізації, характерних для розгляду усіх категорій справ до основних проблем цифрової трансформації правосуддя у справах про банкрутство слід віднести проблему інтеграції реєстрів, а саме відсутність повної автоматичної взаємодії (interoperability) між базами даних різних державних органів (МВС, ДПС, Держгеокадастру та інших), що змушує суд і учасників справи надсилати відповідні запити у паперовій формі. Важливе значення також має забезпечення доступу до електронного судочинства для осіб, у яких відсутні належні технічні засоби або цифрові навички. Крім цього, постає питання кібербезпеки та захисту персональних даних, оскільки процедури банкрутства, зокрема неплатоспроможності фізичних осіб містять значний обсяг конфіденційної інформації щодо майнового стану, банківської таємниці та іншого. В зв'язку із цим істотною проблемою є дотримання балансу між

публічністю процедур банкрутства та правом на приватність. Окремим актуальним напрямом вдосконалення судочинства є визначення механізму розшуку , оцінки та включення до ліквідаційної маси криптовалют та віртуальних активів, які боржники стали використовувати для приховування своїх активів.

Застосування інструментів цифровізації у справах про банкрутство має сприяти прискоренню розгляду справ , підвищенню рівня прозорості судових процедур, зменшенню ризиків приховування активів боржника що створює належні умови для відновлення платоспроможності боржника та задоволення вимог кредиторів.

Список використаних джерел:

1.Курінний Є.В., Колпаков В.К., Євтушенко Д.С. Електронне правосуддя в умовах воєнного стану: нормативно-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. №9. 2025. С.426-429. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-9/90>

2.Райчева С.І. Цифровізація як вектор трансформації відокремленого провадження у справах про банкрутство. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». № 4 (86), 2025. С.88-98. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-4-10942>

3.Syniehubov O, Bortnik O and Chernenko O, ‘European Approaches to Digital Justice in Central and Eastern Europe and the Baltic States, with Perspectives for Ukraine’ (2025) 8(Spec) Access to Justice in Eastern Europe.32-73. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-8.S-c000162>

4.Skochylias-Pavliv O. Digital transformation of justice in Ukraine: challenges and prospects. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Юридичні науки”. 2026. Том. 13, № 1 (49), С.338-343. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2026.49.337>

Воробйова Дарина Дмитрівна

студентка 1-го курсу спеціальності D8 «Право»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: старший викладач кафедри фундаментальних і
приватно-правових дисциплін, PhD, Тимошенко Є.А.

ІТ-РІШЕННЯ ДЛЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій у всіх сферах людської діяльності. Процеси цифровізації суттєво впливають не лише на економіку та державне управління, а й на гуманітарні та соціальні науки, які дедалі активніше використовують інформаційні технології для збору, обробки, аналізу та збереження даних. У сучасних умовах ІТ-рішення стають важливим інструментом підвищення ефективності наукових досліджень, розширення доступу до інформації та вдосконалення механізмів взаємодії між наукою, суспільством і державою. Особливої актуальності ці процеси набувають в Україні, де цифрова трансформація визначена одним із пріоритетних напрямів державного розвитку [1].

Інформаційні технології суттєво розширюють можливості гуманітарних наук. Сьогодні цифрові архіви, електронні бібліотеки, системи управління науковою інформацією та інструменти автоматизованого аналізу текстів дозволяють дослідникам працювати зі значними масивами даних, які раніше були недоступними або потребували значних часових витрат для опрацювання. Формування цифрових колекцій історичних документів, літературних творів, архівних матеріалів і культурної спадщини сприяє збереженню національної пам'яті та забезпечує широкий доступ до наукових ресурсів незалежно від місця перебування користувачів. У результаті формується новий міждисциплінарний напрям – цифрові гуманітарні науки (Digital Humanities), що поєднує гуманітарне знання з сучасними інформаційними технологіями.

Не менш важливу роль ІТ-рішення відіграють у соціальних науках. Використання цифрових платформ дає змогу проводити соціологічні опитування, моніторинг громадської думки, аналіз соціальних процесів та прогнозування суспільних тенденцій. Завдяки технологіям великих даних (Big Data) дослідники отримують можливість аналізувати поведінку значних груп

населення, виявляти закономірності суспільного розвитку та оцінювати ефективність державної політики. Крім того, сучасні інформаційно-комунікаційні технології забезпечують швидке поширення результатів досліджень та сприяють розвитку міжнародного наукового співробітництва [5].

Окремої уваги заслуговує використання штучного інтелекту в гуманітарних та соціальних дослідженнях. Алгоритми машинного навчання здатні автоматизувати аналіз великих обсягів текстової інформації, здійснювати класифікацію документів, виявляти приховані зв'язки між даними та прогнозувати розвиток соціальних процесів. Використання технологій штучного інтелекту дозволяє значно скоротити час на обробку інформації та підвищити точність досліджень. Водночас застосування таких технологій потребує критичного осмислення отриманих результатів, оскільки алгоритми можуть відтворювати помилки або упередження, закладені у вихідних даних.

Важливим напрямом цифрової трансформації є впровадження ІТ-рішень у сферу освіти та наукової комунікації. Розвиток дистанційного навчання, електронних освітніх платформ, хмарних сервісів і систем управління навчальним процесом створює нові можливості для здобуття знань та проведення наукових досліджень. Особливої актуальності такі інструменти набули під час пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану в Україні, коли значна частина освітнього процесу була переведена в онлайн-формат. Цифрові технології забезпечили безперервність навчання та збереження доступу до освітніх ресурсів навіть в умовах кризових ситуацій [2].

Поряд із численними перевагами впровадження ІТ-рішень у гуманітарні та соціальні науки супроводжується низкою викликів. Одним із найважливіших є проблема цифрової нерівності. Не всі категорії населення мають однаковий доступ до сучасних технологій, високошвидкісного інтернету та цифрових сервісів. Особливо гостро ця проблема проявляється серед мешканців сільської місцевості, людей похилого віку та соціально вразливих груп населення. Нерівномірний доступ до цифрових ресурсів може призводити до поглиблення соціальної нерівності та обмеження можливостей участі окремих груп у науковому, освітньому та суспільному житті [4].

Ще одним важливим викликом є забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних. У процесі проведення соціальних досліджень часто здійснюється збір значних обсягів конфіденційної інформації про респондентів. Використання цифрових платформ потребує впровадження ефективних механізмів кіберзахисту, що дозволять запобігати несанкціонованому доступу до даних та забезпечувати дотримання етичних принципів наукової діяльності.

Питання безпеки набувають особливого значення в умовах зростання кіберзагроз та активного використання цифрових сервісів у державному управлінні та соціальній сфері [1].

Серед проблем впровадження ІТ-рішень також варто відзначити недостатній рівень цифрової компетентності окремих категорій науковців і працівників соціальної сфери. Ефективне використання сучасних цифрових інструментів потребує відповідних знань та навичок, що зумовлює необхідність постійного професійного розвитку. Підвищення рівня цифрової грамотності є однією з ключових умов успішної цифрової трансформації гуманітарних і соціальних наук. Серед проблем впровадження ІТ-рішень також варто відзначити недостатній рівень цифрової компетентності окремих категорій науковців і працівників соціальної сфери. Ефективне використання сучасних цифрових інструментів потребує відповідних знань та навичок, що зумовлює необхідність постійного професійного розвитку. Підвищення рівня цифрової грамотності є однією з ключових умов успішної цифрової трансформації гуманітарних і соціальних наук.

Значний потенціал цифровізації простежується у сфері соціального захисту населення. Використання електронних сервісів дозволяє автоматизувати процеси надання соціальної допомоги, спростити доступ громадян до адміністративних послуг та підвищити ефективність взаємодії між державою і суспільством. В умовах воєнного стану цифрові платформи стали важливим інструментом підтримки внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих категорій населення. Завдяки цифровізації значно скорочується час отримання послуг і підвищується прозорість діяльності органів влади [3].

Перспективи впровадження ІТ-рішень у гуманітарних та соціальних науках пов'язані з подальшим розвитком штучного інтелекту, технологій великих даних, хмарних обчислень, цифрових архівів та електронних платформ для наукової співпраці. Важливим напрямом є створення інтегрованих інформаційних систем, які забезпечуватимуть ефективний обмін даними між науковими установами, закладами освіти, органами державної влади та громадськими організаціями. Це сприятиме формуванню єдиного цифрового наукового простору та підвищенню конкурентоспроможності української науки на міжнародному рівні.

Отже, ІТ-рішення сьогодні є невід'ємною складовою розвитку гуманітарних та соціальних наук. Їх використання сприяє вдосконаленню методів наукових досліджень, розширенню доступу до інформації, підвищенню ефективності соціальних послуг та розвитку освітнього середовища. Водночас успішне впровадження цифрових технологій потребує подолання низки викликів, серед

яких особливе значення мають цифрова нерівність, інформаційна безпека та розвиток цифрових компетентностей. Подальша цифрова трансформація гуманітарної та соціальної сфери відкриває широкі перспективи для модернізації науки, освіти та суспільного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Акулов Ю. В. Оцінка економічного та соціального впливу цифровізації в Україні: комплексний аналіз. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. No. 4. С.498-502. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.80>
2. Осадчий В. В. Сучасні тенденції цифровізації управлінських процесів у вищій освіті: аналітика даних, хмарні технології та штучний інтелект. Освітологічний дискурс. 2024.No. 1(44). С. 8-28. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2024.11>
3. Попович В., Щербина С., Новак Т. Цифрова трансформація сфери соціального захисту в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. 2024. No. 2(55). С. 82-88. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2024.55.82-88>
4. Хлівнюк Т. П., Кіріяк А. І. Соціальна інклюзія в контексті цифровізації: можливості та ризики для соціальної держави. Психологія та соціальна робота. 2024. Вип. 2(60). С. 135–149. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2024.2.12>
5. Шиян Д. В., Шиян Н. І., Севрюкова Є. О., Руденко В. В. Вплив цифрових технологій на рівень і якість життя населення України. Journal of Innovations and Sustainability. 2024. Vol. 8, No. 3. С. 1-16. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream>

Гапієнко Дар'я

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Сумський національний аграрний університет

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ В
ТУРБУЛЕНТНИХ УМОВАХ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «СУМСЬКА М'ЯСНА
КОМПАНІЯ», М. СУМИ**

Сучасні умови функціонування українських підприємств характеризуються високим рівнем невизначеності та нестабільності. Воєнні дії, порушення логістичних ланцюгів, зміни споживчої поведінки, інфляційні процеси, коливання вартості енергоресурсів та сировини формують турбулентне середовище, у якому традиційні підходи до управління втрачають ефективність [1, с. 28]. У таких умовах особливого значення набуває здатність підприємства

швидко адаптуватися до зовнішніх змін, підтримувати безперервність виробничих процесів та забезпечувати конкурентоспроможність.

Для підприємств харчової промисловості проблема адаптації до кризових умов є особливо актуальною, оскільки їхня діяльність пов'язана із забезпеченням населення продукцією першої необхідності. Одним із таких підприємств є ТОВ «Сумська М'ясна Компанія», діяльність якого здійснюється в умовах підвищених ризиків та постійних змін зовнішнього середовища.

Метою дослідження є визначення напрямів удосконалення системи менеджменту ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» для забезпечення стійкого функціонування та розвитку в умовах турбулентності.

Під турбулентністю зовнішнього середовища розуміють високий рівень мінливості економічних, політичних, соціальних і технологічних факторів, що впливають на діяльність організації. За таких умов ефективність управління значною мірою залежить від здатності керівництва своєчасно виявляти ризики, прогнозувати можливі зміни та оперативно реагувати на них [2, с. 91].

Однією з основних проблем підприємств харчової галузі є залежність від постачальників сировини, логістичних операторів та енергетичної інфраструктури. Будь-які перебої в роботі цих елементів можуть призвести до зупинки виробництва, збільшення витрат та втрати частини ринку. Тому система менеджменту повинна забезпечувати не лише поточне управління, а й антикризову стійкість підприємства.

виявляти ризики, прогнозувати можливі зміни та оперативно реагувати на них.

Однією з основних проблем підприємств харчової галузі є залежність від постачальників сировини, логістичних операторів та енергетичної інфраструктури. Будь-які перебої в роботі цих елементів можуть призвести до зупинки виробництва, збільшення витрат та втрати частини ринку. Тому система менеджменту повинна забезпечувати не лише поточне управління, а й антикризову стійкість підприємства [2, с. 145].

Таблиця 1 - Основні виклики діяльності ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» в турбулентних умовах

Виклик	Можливі наслідки	Управлінська реакція
Порушення логістики	Затримка постачання сировини	Диверсифікація постачальників
Зростання цін на ресурси	Підвищення собівартості продукції	Контроль витрат та оптимізація процесів

Дефіцит персоналу	Зниження продуктивності праці	Удосконалення мотиваційної політики
Зниження попиту	Скорочення доходів підприємства	Розширення каналів збуту
Воєнні ризики	Перебої виробництва	Розробка антикризових планів

У сучасних умовах важливим напрямом удосконалення системи менеджменту є впровадження ризик-орієнтованого підходу [2, с. 156]. Його сутність полягає в систематичному виявленні, оцінці та контролі факторів ризику. Для ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» доцільним є створення внутрішньої системи моніторингу ризиків із регулярним оновленням інформації щодо виробничих, фінансових, кадрових та логістичних загроз.

Не менш важливим є вдосконалення організаційної структури управління. В умовах швидких змін надмірна централізація управлінських рішень може уповільнювати реакцію підприємства на зовнішні виклики. Тому доцільним є розширення повноважень керівників структурних підрозділів та впровадження механізмів оперативного прийняття рішень.

Одним із найбільш перспективних напрямів розвитку сучасного менеджменту є цифровізація бізнес-процесів. Використання цифрових інструментів дозволяє підвищити швидкість обробки інформації, забезпечити контроль за виконанням завдань та покращити якість управлінських рішень. Для підприємств м'ясопереробної галузі цифровізація може охоплювати управління запасами, планування виробництва, контроль якості продукції та аналіз збутової діяльності [5, с. 15].

Таблиця 2 - Напрями удосконалення системи менеджменту підприємства

Напрямок	Заходи	Очікуваний результат
Ризик-менеджмент	Створення карти ризиків	Зменшення втрат від кризових ситуацій
Організаційна структура	Делегування повноважень	Прискорення прийняття рішень
Цифровізація	Впровадження електронного обліку	Підвищення ефективності управління
Управління персоналом	Навчання та мотивація працівників	Підвищення продуктивності праці
Управління збутом	Розширення каналів реалізації	Зростання обсягів продажу

Особливу роль у забезпеченні стійкості підприємства відіграє персонал. У кризових умовах працівники потребують зрозумілої системи мотивації, своєчасного інформування та можливостей професійного розвитку. Ефективне управління людськими ресурсами сприяє зниженню плинності кадрів та формуванню позитивного організаційного клімату [2, с. 211].

Для оцінки перспектив розвитку підприємства доцільно використовувати SWOT-аналіз, який дозволяє визначити сильні та слабкі сторони організації, а також зовнішні можливості та загрози.

Таблиця 3 - SWOT-аналіз ТОВ «Сумська М'ясна Компанія»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Досвід роботи на ринку	Висока залежність від зовнішніх факторів
Наявність виробничої бази	Значні витрати на енергоресурси
Попит на продукцію	Обмежені фінансові резерви

Можливості	Загрози
Цифровізація бізнес-процесів	Воєнні ризики
Розширення ринку збуту	Інфляційні процеси
Нові технології виробництва	Погіршення логістики

Проведений аналіз свідчить, що ключовими факторами підвищення ефективності системи менеджменту є гнучкість управління, розвиток цифрових технологій, формування антикризових механізмів та підвищення кваліфікації персоналу. Важливою умовою успішної діяльності підприємства є також побудова ефективної системи внутрішніх комунікацій, що забезпечує оперативний обмін інформацією між структурними підрозділами.

Доцільним є впровадження поетапної програми удосконалення менеджменту. На першому етапі необхідно провести аудит бізнес-процесів і визначити найбільш проблемні ділянки діяльності. На другому етапі слід розробити систему моніторингу ризиків та показників ефективності. Третій етап має передбачати цифровізацію основних управлінських процесів [3, с. 274]. На четвертому етапі доцільно здійснити оцінювання результативності впроваджених змін та коригування управлінських рішень.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАПРОПОНОВАНИХ ЗАХОДІВ

Важливим етапом удосконалення системи менеджменту є оцінювання результативності впроваджених управлінських рішень. Ефективність запропонованих заходів визначається не лише фінансовими показниками, але й рівнем адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища, швидкістю

реагування на ризики, якістю внутрішніх комунікацій та здатністю забезпечувати безперервність виробничих процесів [1, с. 174; 2, с. 251].

Для ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» доцільно використовувати систему ключових показників ефективності (КРІ), яка дозволить контролювати результати реалізації управлінських змін та своєчасно коригувати стратегію розвитку підприємства.

Таблиця 4 - Очікувані результати впровадження заходів з удосконалення системи менеджменту

Захід	Показник оцінювання	Очікуваний результат
Впровадження ризик-менеджменту	Кількість кризових ситуацій	Зниження негативних наслідків ризиків
Цифровізація управлінських процесів	Швидкість обробки інформації	Скорочення часу прийняття рішень
Оптимізація організаційної структури	Ефективність взаємодії підрозділів	Покращення координації роботи
Навчання персоналу	Продуктивність праці	Підвищення якості виконання завдань
Розширення каналів збуту	Обсяги реалізації продукції	Зростання доходів підприємства

Запровадження зазначених заходів сприятиме формуванню більш гнучкої системи управління, здатної швидко реагувати на зміни ринкового середовища [4, с. 236]. Особливо важливим є те, що більшість запропонованих рішень не потребують значних капіталовкладень і можуть реалізовуватися поступово в межах поточної діяльності підприємства.

Крім економічного ефекту, удосконалення системи менеджменту забезпечить підвищення організаційної стійкості підприємства. Це проявлятиметься у зменшенні залежності від окремих постачальників, покращенні контролю виробничих процесів, зростанні мотивації працівників та підвищенні якості управлінських рішень [1, с. 192; 2, с. 271].

Таким чином, реалізація комплексу запропонованих заходів дозволить ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» підвищити рівень конкурентоспроможності, зміцнити фінансову стійкість та забезпечити ефективне функціонування навіть в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища.

Отже, удосконалення системи менеджменту ТОВ «Сумська М'ясна Компанія» в умовах турбулентності зовнішнього середовища повинно ґрунтуватися на принципах адаптивності, оперативності та стратегічної гнучкості. Основними напрямками розвитку мають стати ризик-менеджмент,

цифровізація, підвищення ефективності роботи персоналу, удосконалення системи комунікацій та диверсифікація каналів постачання і збуту. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства та зміцненню його позицій на ринку в умовах невизначеності [6].

Список використаних джерел:

1. Друкер П. Ефективний керівник. Київ : КМ-Букс, 2020.
2. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджменту. Київ : Наукова думка, 2018.
3. Котлер Ф., Келлер К. Маркетинговий менеджмент. Київ : Хімджест, 2019.
4. Портер М. Конкурентна стратегія. Київ : Наш Формат, 2020.
5. ISO 9001:2015 Quality Management Systems – Requirements.
6. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

Гармідер Віталій Олександрович

здобувач вищої освіти 3 курсу факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

**ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ВІДПОЧИНОК В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА
ПРАЦІВНИКА**

Вступ та актуальність теми. Повномасштабна збройна агресія проти України та введення воєнного стану зумовили радикальну трансформацію всієї правової системи держави. Особливо відчутних змін зазнали інститути трудового права, оскільки забезпечення обороноздатності країни вимагає максимальної мобілізації людських та виробничих ресурсів. Проте у прагненні захистити суверенітет держава змушена балансувати на межі дотримання основоположних прав людини, закріплених Конституцією України. Серед соціально-економічних прав особливе місце посідає право на відпочинок (стаття 45 Основного Закону), яке є невід'ємним елементом забезпечення гідних умов праці, збереження психофізичного здоров'я працівника та захисту його від професійного вигорання. Дослідження правомірності, меж та наслідків обмеження цього права в умовах війни є критично важливим для формування збалансованої державної політики та недопущення свавілля з боку роботодавців.

Конституційні підстави обмеження прав. Конституція України у статті 64 чітко передбачає, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Варто наголосити, що стаття 45 Конституції України, яка гарантує право на відпочинок, не входить до вичерпного переліку прав, які не можуть бути обмежені за жодних обставин (таких як право на життя, повагу до гідності чи особисту недоторканність). Отже, з формально-юридичної точки зору, обмеження права на відпочинок під час війни є легітимним. Головним інструментом реалізації цих обмежень став Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX (далі — Закон № 2136), який déroгував значну частину норм Кодексу законів про працю України (КЗпП).

Проблема збільшення тривалості робочого часу. Одним із найбільш суттєвих обмежень права на відпочинок є трансформація норм щодо тривалості робочого тижня. Відповідно до базового законодавства (стаття 50 КЗпП), нормальна тривалість робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень. Однак стаття 6 Закону № 2136 дозволила збільшувати цей ліміт до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо).

З погляду фізіології праці, збільшення робочого часу на 50% автоматично призводить до пропорційного скорочення часу, необхідного для відновлення організму.

Наукові дослідження у сфері соціології права доводять, що тривала праця в режимі наднавантажень без адекватного відпочинку призводить до критичного зниження концентрації уваги, збільшення кількості виробничих травм та довгострокових розладів здоров'я. Тому правова межа застосування цієї норми має бути чітко пов'язана виключно з реальною оборонною необхідністю, а не бажанням роботодавця максимізувати прибуток за рахунок виснаження персоналу.

Звуження права на відпустки під час війни. Особливо гострою є проблема реалізації права на щорічні оплачувані відпустки. Стаття 12 Закону № 2136 встановила, що у період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. Для багатьох категорій працівників (наприклад, науково-педагогічних працівників, осіб з інвалідністю, неповнолітніх), які за загальним законом мають право на тривалішу відпустку (від 30 до 56 днів), це означає фактичне заморожування залишку відпустки до завершення стану війни.

Найбільш дискусійною є норма, яка надає роботодавцю право відмовити працівнику у наданні будь-якого виду відпустки (за винятком відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, а також для догляду за дитиною), якщо такий працівник залучений до виконання робіт на об'єктах критичної інфраструктури. На практиці це призводить до ситуацій, коли працівники не можуть отримати навіть декілька днів відпочинку протягом двох-трьох років поспіль. Це породжує глибокий правовий конфлікт: захищаючи публічний інтерес (стабільну роботу інфраструктури), держава повністю нівелює приватний інтерес людини на збереження здоров'я.

Скасування святкових і неробочих днів. Ще одним аспектом обмеження права на відпочинок стало повне нівелювання дії статті 73 КЗпП. Всі святкові та неробочі дні (як-от Новий рік, Великдень, День Незалежності тощо) на час воєнного стану стали звичайними робочими днями. Вони включаються до розрахунку норми робочого часу і оплачуються в одинарному розмірі.

З одного боку, це рішення дозволило підтримати безперервність виробничих процесів та забезпечити додаткові надходження до державного бюджету, що є критичним в умовах дефіциту коштів. З іншого боку, святкові дні традиційно виконували роль психологічних «розвантажувальних точок» для суспільства. Їх скасування в поєднанні із загальним стресом від війни посилює соціальну напругу та знижує мотивацію до праці.

Аналіз судової практики та правозастосовчих помилок. Судова практика останніх років свідчить, що обмеження права на відпочинок часто стає інструментом зловживань з боку недобросовісних роботодавців. Поширеною є практика, коли підприємства, які не мають жодного відношення до критичної інфраструктури або оборонного комплексу (наприклад, заклади торгівлі, сфери послуг чи грального бізнесу), самовільно встановлюють 60-годинний робочий тиждень або безпідставно відмовляють у наданні відпусток, посиляючись на загальну фразу «в країні війна».

Верховний Суд у своїх правових позиціях (зокрема, у постановах Касаційного цивільного суду) неодноразово наголошував на тому, що норми Закону № 2136 є спеціальними та імперативними, проте їх застосування має бути належним чином обґрунтованим. Роботодавець не може застосовувати обмеження прав працівників автоматично; кожен такий крок має супроводжуватися виданням чіткого наказу із зазначенням конкретних причин, пов'язаних із введенням воєнного стану. Крім того, тягар доведення необхідності обмеження права на відпочинок покладається виключно на роботодавця.

Висновки. На основі якого аналізу можна зробити висновок, що тимчасове обмеження конституційного права на відпочинок в умовах воєнного стану є юридично легітимним та вимушеним кроком держави, спрямованим на порятунок національної державності. Проте таке обмеження не може бути безмежним у часі та просторі.

Для досягнення справжнього балансу інтересів необхідно:

1. Посилити державний нагляд з боку Державної служби України з питань праці (Держпраці) щодо виявлення фактів безпідставного обмеження прав працівників у недержавному секторі.

2. Чітко диференціювати підходи до обмеження права на відпочинок залежно від близькості підприємства до виконання оборонних завдань.

3. Розробити механізми компенсації (матеріальної або у вигляді додаткових днів відпочинку у повоєнний період) для тих працівників критичної інфраструктури, які тривалий час працювали в умовах максимальних обмежень.

Лише за умови жорсткого дотримання балансу між безпекою держави та правами особи ми зможемо зберегти людський капітал, який є основою майбутнього відновлення України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від

15.03.2022 № 2136-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 23. Ст. 165.

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

4. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 5. Ст. 31.

5. Особливості розгляду трудових спорів в умовах воєнного стану: Огляд судової практики Верховного Суду за 2023–2024 рр. Судова апеляція. 2024. № 2. С. 45–52.

6. Проблеми захисту соціально-економічних прав людини в період збройних конфліктів / за ред. проф. О. М. Мельничук. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2025. 188 с.

Гармідер Віталій Олександрович

здобувач вищої освіти 3 курсу факультету права,
публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ, У ДОСЛІДНИЦЬКИХ ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ

Вступ та актуальність теми. Стрімкий розвиток цифрових технологій на початку XXI століття зумовив фундаментальні зміни у багатьох сферах людської життєдіяльності. Особливо відчутною ця трансформація стала для інститутів освіти та науки, які за своєю природою мають бути флагманами інновацій. Поява та інтеграція штучного інтелекту (ШІ), а також імерсивних технологій — віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності — відкривають безпрецедентні перспективи для модернізації дослідницьких та освітніх практик. Сучасний етап розвитку глобального інформаційного суспільства вимагає

переходу від класичних, академічно статичних методів навчання до динамічних, інтерактивних та індивідуалізованих моделей. Дослідження правових, методологічних та практичних аспектів впровадження цих технологій є критично важливим для формування стратегії розвитку вищої освіти та наукової діяльності в Україні.

Трансформація освітніх практик через імерсивні технології. Віртуальна та доповнена реальність перестають бути виключно інструментами індустрії розваг і перетворюються на потужний дидактичний засіб. Головна перевага імерсивних технологій в освітньому процесі полягає в забезпеченні принципу наочності на абсолютно новому рівні. У підготовці фахівців різних профілів (медицина, інженерія, архітектура, а також юриспруденція) VR-симулятори дозволяють відтворювати складні або небезпечні сценарії без ризику для життя чи матеріальних втрат. Наприклад, майбутні юристи та криміналісти за допомогою VR мають змогу проводити віртуальний огляд місця події, моделювати судові засідання або відтворювати динаміку вчинення правопорушень для детального аналізу. Це забезпечує глибоке занурення в матеріал, підвищує рівень емпатії, концентрації уваги та сприяє ефективнішому формуванню практичних компетентностей, що є основою сучасної людиноцентричної освіти.

Штучний інтелект як інструмент персоналізації навчання. Інтеграція алгоритмів штучного інтелекту в освітній простір дозволяє вирішити одну з

найдавніших проблем педагогіки — забезпечення справжньої індивідуалізації навчання. Системи штучного інтелекту здатні аналізувати швидкість засвоєння матеріалу кожним конкретним здобувачем вищої освіти, фіксувати прогалини у знаннях та автоматично адаптувати навчальну програму під його потреби. ШІ-асистенти можуть забезпечувати цілодобову зворотну підтримку, відповідаючи на базові запитання студентів, що суттєво розвантажує науково-педагогічних працівників і дозволяє їм зосередитися на менторстві та творчих компонентах викладання. Крім того, технології генеративного ШІ стають корисними помічниками під час створення інтерактивних навчальних матеріалів, тестів та кейс-стаді, що підвищує загальну динаміку навчального процесу.

Синергія ШІ та імерсивних технологій у наукових дослідженнях. Справжній прорив відбувається на стику поєднання ШІ та імерсивних інструментів у дослідницькій діяльності. У сучасній науці обсяги емпіричних даних зростають експоненціально, що ускладнює їх традиційну обробку. Алгоритми машинного навчання здатні миттєво виявляти закономірності у великих масивах інформації (Big Data), тоді як віртуальні тривимірні інтерфейси дозволяють науковцям візуалізувати ці структури, буквально «проходячи» крізь складні графіки, моделі молекул чи архітектурні макети. У гуманітарних та соціальних науках, зокрема в юриспруденції, ШІ допомагає здійснювати автоматизований моніторинг та аналіз тисяч судових рішень і нормативно-правових актів, прогнозує тенденції правозастосовчої практики. Поєднання цих технологій створює віртуальні дослідницькі лабораторії, що стирає географічні кордони між науковцями світу та стимулює міжнародну колаборацію.

Правові та етичні виклики цифровізації. Попри очевидні переваги, масове впровадження ШІ та імерсивних технологій актуалізує низку серйозних правових та етичних проблем, які потребують негайного врегулювання. Насамперед це стосується захисту персональних даних та конфіденційності. VR-шоломи та інші імерсивні пристрої здатні зчитувати біометричні параметри користувача (рухи очей, частоту пульсу, міміку), що створює ризики несанкціонованого збору чутливої інформації. Другою гострою проблемою є захист авторських прав та академічна доброчесність. Використання генеративного ШІ під час підготовки курсових, дипломних та наукових робіт часто балансує на межі плагіату. Це вимагає розробки чітких міжнародних та національних стандартів регулювання ШІ в академічному середовищі, визначення правового статусу об'єктів, створених за допомогою штучного інтелекту, та модернізації критеріїв оцінювання знань.

Висновки. Резюмуючи вищевикладене, можна стверджувати, що імерсивні технології та штучний інтелект є не просто тимчасовим трендом, а фундаментальною основою майбутнього освіти та науки. Їх синергетичне застосування дозволяє підвищити якість, доступність та наочність навчання, а також виводить наукові дослідження на принципово новий методологічний рівень.

Для успішної реалізації цього потенціалу необхідно:

1. Розробити та адаптувати національну нормативно-правову базу України у сфері регулювання штучного інтелекту з урахуванням європейських стандартів (зокрема, EU AI Act).

2. Створювати спеціалізовані цифрові лабораторії на базах провідних вітчизняних університетів для практичної інтеграції VR/AR у навчальний процес.

3. Впроваджувати курси з підвищення цифрової грамотності та академічної етики для студентів та викладачів щодо правил взаємодії з ШІ.

Інтеграція інновацій має відбуватися помірковано, із чітким дотриманням балансу між технологічним прогресом, захистом прав людини та збереженням класичних академічних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

2. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 3. Ст. 25.

3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. Урядовий кур'єр. 2020. № 244.

4. Основи цифровізації освітнього процесу у вищій школі: монографія / за ред. проф. О. М. Мельничук. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2024. 210 с.

5. Artificial Intelligence Act: Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence. Official Journal of the European Union. 2024. L 1689.

6. Шелест О. В. Імерсивні технології в сучасній науці та освіті: правові аспекти та перспективи впровадження. Право та інновації. 2025. № 1. С. 88–95.

Гнатенко Марина

Аспірантка Державної наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України”

ТРАНСФОРМАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) спричиняє глибокі зміни у функціонуванні креативних індустрій, охоплюючи такі сфери, як музика, образотворче мистецтво, кінематограф, дизайн, видавнича справа та відеоігрова індустрія. В Україні, де креативна економіка визначена одним із пріоритетів повоєнного відновлення та євроінтеграційного курсу, правова невизначеність щодо статусу ШІ-генерованого контенту набуває особливої актуальності. За оцінками Міністерства цифрової трансформації України, частка цифрових креативних індустрій у ВВП країни вже перевищує 4 % [1, с. 112], а прогнозоване впровадження ШІ-інструментів здатне збільшити цей показник удвічі до 2030 року.

Ключовою правовою проблемою є питання авторства та охороноздатності результатів творчості ШІ. Чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про авторське право і суміжні права» в редакції 2022 року, визнає суб'єктом авторського права виключно фізичну особу – творця [2, с. 45]. Водночас Директива ЄС про авторське право на єдиному цифровому ринку (Directive 2019/790/EU), яку Україна зобов'язалась імплементувати в рамках Угоди про асоціацію, не містить прямого регулювання ШІ-генерованого контенту, що формує правовий вакуум як на рівні ЄС, так і на національному рівні [3, с. 74].

Серед найгостріших практичних викликів варто виокремити три групи проблем. По-перше, проблема навчальних датасетів: більшість сучасних генеративних моделей навчаються на масивах творів, захищених авторським правом, без отримання дозволу правовласників [4, с. 88]. Судова практика у цій сфері лише формується – знакові справи *Andersen v. Stability AI* (2023) та *Getty Images v. Stability AI* (2024), що розглядаються у США та Великій Британії, демонструють відсутність уніфікованих підходів навіть у розвинених правових системах. По-друге, питання атрибуції та прозорості: споживачі та партнери часто не мають можливості визначити, чи створений продукт людиною чи ШІ, що порушує принципи чесної конкуренції. По-третє, проблема відповідальності: при заподіянні шкоди ШІ-генерованим контентом (наприклад,

дипфейки з зображенням реальних осіб) залишається невизначеним, хто несе юридичну відповідальність – розробник, оператор чи користувач моделі [7, с. 127].

Регуляторний ландшафт ЄС суттєво еволюціонував із прийняттям Акту ШІ (EU AI Act, Regulation 2024/1689), що набрав чинності у серпні 2024 року. Цей документ запроваджує ризик-орієнтований підхід до регулювання ШІ-систем і містить спеціальні вимоги до генеративних моделей загального призначення (GPAI), зокрема обов'язок розкривати інформацію про використані тренувальні дані, захищені авторським правом [8, с. 47].

Враховуючи євроінтеграційні зобов'язання України, відповідне законодавче регулювання є невідкладним завданням для вітчизняного законодавця. Наразі в Україні реалізується Концепція розвитку штучного інтелекту, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р, однак вона не охоплює комплексно питань інтелектуальної власності в контексті ШІ [6, с. 40].

З метою подолання окреслених правових викликів пропонуються такі шляхи: 1) розробка та прийняття спеціального закону про ШІ в Україні з окремим розділом щодо інтелектуальної власності, гармонізованого з EU AI Act та Директивою 2019/790/EU; 2) запровадження обов'язкової реєстрації ШІ-систем, що використовуються у комерційній творчій діяльності, з розкриттям відомостей про джерела тренувальних даних; 3) законодавче закріплення механізму «розширеного колективного ліцензування» для навчання ШІ на охоронюваних творах за аналогією із скандинавськими моделями [9, с. 303]; 4) введення категорії «ШІ-асистований твір» як самостійного об'єкта авторського права з особливим режимом охорони та презумпцією авторства фізичної особи-ініціатора; 5) сприяння розвитку галузевих кодексів етики та саморегулювання у сфері ШІ-інструментів для креативних індустрій.

Таким чином, трансформація креативних індустрій під впливом ШІ створює якісно нові правові виклики, що потребують системної відповіді з боку держави. Успішне подолання цих викликів можливе лише за умови комплексного реформування законодавства про інтелектуальну власність, синхронізованого з *acquis* ЄС, розвитку судової практики та активної участі представників креативного сектору у нормотворчому процесі [10, с. 72].

Список використаних джерел:

1. Цифрова трансформація економіки: мікро- та макроаспекти: колективна монографія / за заг. ред. Н.А. Мазур, д.е.н., проф.; Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І.Огієнка. Чернівці: Чернівецьк.нац.ун-т ім. Ю.Федьковича, 2022. 440 с.

2. IT-право практ. посіб. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. та інш.; за ред. д. ю. н., проф. Харитонova Є. О.; к. ю. н., доц. Спасової К. І. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 264 с.

3. Капіца Ю.М. Директива 2019/790/ЄС про авторське право в єдиному цифровому ринку та питання адаптації законодавства України. Інформація і право. 2019. № 3 (30). С.65–77.

4. Штучний інтелект, сучасні технології та право в Україні: монографія / за заг. ред.: О. А. Костенка; Держ. наук. установа «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України». Київ; Одеса: Фенікс, 2026. 356 с.

5. Кронівець Т. М., Тимошенко Є. А. Правові та ціннісні особливості феномену штучного інтелекту як елементу правової дійсності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2022. №. 2. С. 20-22.

6. Дубняк М. В. Правові підходи в законі ЄС про штучний інтелект: досвід для України. Інформація і право. 2024. № 3. С. 40-53.

7. Стефанишин Н.М., Схаб-Бучинська Т.Я. Штучний інтелект в системі об'єктів цивільних прав. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. №3. С.126-131.

8. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. 2024. L 1689. P. 1–136.

9. Kretschmer M., Margoni T., Quintais J. P. Generative AI and Copyright: A Report to WIPO. Geneva: WIPO, 2023. 340 p. URL: <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/424>

10. Єсіна О. Г., Михайлов В. В. Правове регулювання штучного інтелекту в умовах динамічності трансферу технологій. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2025. № 3 (328), С.70-77.

Дзевелюк Андрій

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних і
приватно-правових дисциплін

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРАВОСУДДІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ

Анотація. У тезах досліджуються перспективи використання технологій штучного інтелекту в системі правосуддя, їх потенціал для підвищення ефективності судочинства, а також правові та етичні ризики, пов'язані з автоматизацією окремих процесів прийняття рішень. Особливу увагу приділено питанням прозорості алгоритмів, захисту прав людини та забезпечення справедливого судового розгляду в умовах цифрової трансформації судової влади.

Ключові слова: штучний інтелект, правосуддя, цифровізація судочинства, права людини, етика, алгоритмічні рішення.

Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту став одним із визначальних факторів трансформації сучасного суспільства. Інструменти на основі штучного інтелекту дедалі активніше використовуються у сфері державного управління, охорони здоров'я, освіти, фінансів та правосуддя [5].

Штучний інтелект можна визначити як сукупність технологій, здатних виконувати завдання, які традиційно потребують людського інтелекту, зокрема аналіз великих обсягів даних, розпізнавання закономірностей, прогнозування та підтримку прийняття рішень [5].

У сфері правосуддя такі технології можуть застосовуватися для автоматизації документообігу, аналізу судової практики, пошуку релевантних нормативно-правових актів, прогнозування результатів судових спорів та підготовки проєктів процесуальних документів. На думку експертів Ради Європи, застосування ШІ у сфері правосуддя здатне підвищити ефективність та якість роботи судових систем за умови дотримання фундаментальних прав людини та належного контролю за використанням відповідних технологій [3].

Однією з ключових переваг використання ШІ у правосудді є підвищення ефективності роботи судової системи. Суди багатьох держав стикаються зі значним навантаженням, що призводить до затягування розгляду справ та збільшення процесуальних витрат. Алгоритми штучного інтелекту здатні швидко

опрацьовувати великі масиви інформації та допомагати суддям у виконанні рутинних завдань [5].

Важливим напрямом застосування ШІ є аналітика судової практики. Сучасні програмні рішення можуть аналізувати тисячі судових рішень та виявляти закономірності у правозастосуванні. Це сприяє забезпеченню єдності судової практики та підвищенню передбачуваності судових рішень [3].

Застосування штучного інтелекту також може позитивно впливати на доступність правосуддя. Використання інтелектуальних чат-ботів та цифрових консультантів дозволяє громадянам швидше отримувати інформацію щодо своїх прав, порядку звернення до суду або оформлення процесуальних документів [2].

Водночас використання штучного інтелекту у сфері правосуддя породжує низку ризиків і викликів. Одним із найбільш обговорюваних питань є проблема алгоритмічної упередженості. Алгоритми машинного навчання навчаються на історичних даних, які можуть містити помилки, дискримінаційні практики або соціальні стереотипи. У результаті система може відтворювати або навіть посилювати існуючі форми нерівності, що суперечить принципу недискримінації [3].

Іншою важливою проблемою є недостатня прозорість алгоритмів. Багато сучасних систем штучного інтелекту функціонують як так звані «чорні скриньки», коли механізм формування результату залишається незрозумілим для користувача. Європейська етична хартія щодо використання штучного інтелекту в судових системах наголошує на необхідності забезпечення прозорості, неупередженості та можливості зовнішнього аудиту таких систем [3].

Особливої актуальності набуває проблема захисту персональних даних. Для функціонування систем ШІ часто використовуються значні обсяги інформації, які можуть містити конфіденційні відомості про учасників судового процесу. Тому впровадження відповідних технологій повинно здійснюватися з дотриманням вимог щодо захисту права на приватність та персональних даних [2; 3].

Суттєвими є також етичні аспекти застосування ШІ. Правосуддя базується не лише на формальному застосуванні норм права, а й на оцінці конкретних життєвих обставин та принципів справедливості. Саме тому більшість сучасних підходів до використання ШІ передбачають збереження вирішальної ролі людини під час прийняття судових рішень [3].

На необхідність людського контролю вказує і практика використання генеративного штучного інтелекту в юридичній сфері. Відомі випадки, коли юристи посилялися на неіснуючі судові рішення, згенеровані штучним

інтелектом, що створювало ризики для належного здійснення правосуддя та підривало довіру до судової системи.

У Європейському Союзі важливим кроком у напрямі регулювання штучного інтелекту стало ухвалення AI Act, який запроваджує ризик-орієнтований підхід до використання систем ШІ та встановлює додаткові вимоги до високоризикових сфер застосування таких технологій [4].

Для України використання штучного інтелекту може стати важливим інструментом модернізації судової системи та розвитку електронного правосуддя. Однак впровадження таких технологій повинно супроводжуватися належним нормативним регулюванням, незалежним аудитом алгоритмів та ефективними механізмами захисту прав людини [1; 2; 3].

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р.
3. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Council of Europe, 2018.
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (AI Act).
5. Artificial Intelligence: A Modern Approach / Stuart Russell, Peter Norvig. Pearson, 2021.
6. Ольга Скакун. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2020.

Дзевелюк Марина

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені

Михайла Коцюбинського

Тимошенко Єлизавета

Доктор філософії у галузі знань «Право», старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В
УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасний етап розвитку публічного управління характеризується глибокою цифровою трансформацією, що в Україні набула особливого значення в умовах

воєнного стану [1, с.2]. Повномасштабна війна зумовила необхідність забезпечення безперервності функціонування державних інституцій, оперативного надання адміністративних послуг та ефективного управління ресурсами. У цьому контексті електронне урядування та штучний інтелект (ШІ) виступають не лише інструментами модернізації держави, але й важливими елементами її стійкості.

Електронне урядування розглядається як форма організації публічного управління із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує доступність, прозорість та ефективність державних послуг. Його складовими є електронні сервіси для громадян, цифрові внутрішні процеси органів влади та інтегровані інформаційні системи. В Україні важливу роль у цьому процесі відіграє цифрова платформа «Дія», яка стала основою формування сервісної держави [3, с. 246]. В свою чергу, сучасний стан цифрової трансформації передбачає інтеграцію штучного інтелекту (далі – ШІ) у функціонування держави, який здатний автоматизувати процеси прийняття рішень, аналізувати великі обсяги даних та забезпечувати персоналізацію державних послуг [1, с. 2]. Функціонування сучасної держави трансформувалось і представляє собою сервісно-орієнтовану функціональну модель, яка зорієнтована на максимальну деконцентрацію і децентралізацію функцій, реалізація яких здійснюється, зазвичай, на конкурентних засадах у ситуативному режимі [2, с. 173]

Штучний інтелект, у свою чергу, є комплексом технологій, здатних імітувати когнітивні функції людини, зокрема аналіз даних, навчання та прийняття рішень. У поєднанні з е-урядуванням ШІ створює передумови для формування інтелектуальних державних сервісів, які здатні автоматизувати адміністративні процеси, здійснювати прогностичну аналітику та забезпечувати персоналізацію послуг. При цьому, серед науковців спостерігається багато суперечностей про інтеграцію ШІ в державні процеси.

В умовах воєнного стану значення таких технологій істотно зростає. Зокрема, застосування ШІ дозволяє оптимізувати процеси надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, обробку заяв про пошкоджене майно, а також розподіл гуманітарних ресурсів. Аналіз великих масивів даних сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень у кризових ситуаціях, зокрема щодо бюджетного планування та відновлення інфраструктури.

Важливим напрямом використання ШІ є автоматизація адміністративних процедур, що дозволяє скоротити час обробки звернень та зменшити навантаження на державний апарат. Крім того, технології ШІ забезпечують

можливість персоналізації державних послуг, що є особливо актуальним для таких категорій населення, як військовослужбовці, ветерани та постраждалі від бойових дій.

Міжнародний досвід підтверджує ефективність інтеграції ШІ в систему е-урядування. Зокрема, країни Європейського Союзу формують ризик-орієнтовану модель регулювання ШІ, що забезпечує баланс між інноваціями та захистом прав людини. Естонія демонструє приклад ефективної цифрової держави з інтегрованими реєстрами та прогнозною аналітикою, тоді як Сінгапур активно використовує інтелектуальні чат-боти для надання державних послуг. Водночас досвід окремих держав свідчить про необхідність дотримання балансу між ефективністю технологій та захистом приватності. В Україні подібний підхід можна застосувати, розширивши функціонал «Дія» за допомогою ШІ-асистентів для консультацій із субсидій чи адміністративних процедур. Однак це потребує правового регулювання, щоб уникнути ризиків для приватності [5]. Портал «Дія» став першим кроком на шляху до побудови держави-сервісу, що шляхом реформ сформував цифрову державу в Україні [11, с. 249], а інтеграція ШІ елементів – логічно наступний крок.

Отже, попри значний потенціал, інтеграція ШІ у публічне управління в Україні супроводжується низкою викликів. Серед них – відсутність комплексного правового регулювання, ризики порушення права на приватність, загрози кібербезпеці та можливість упередженості алгоритмів. В умовах війни ці ризики посилюються, оскільки інформаційні системи стають об'єктом кібератак, а обробка великих обсягів даних потребує підвищеного рівня захисту.

Потребує врегулювання також питання інституційного забезпечення ШІ в публічному управлінні України. З огляду міжнародного досвіду, можна спостерігати досвід Об'єднаних Арабських Еміратів, які мають Міністерство штучного інтелекту що координує впровадження ШІ, зокрема для аналізу даних у транспорті та охороні здоров'я [6]. У Дубаї ШІ оптимізує логістику портів, що економить мільйони доларів. Аналіз вказує на важливість централізованого підходу. В Україні подібна модель може бути реалізована через створення органу при Мінцифрі для координації ШІ-проектів, що узгоджується з Білою книгою Мінцифри (2024) [4].

Особливої уваги потребує питання довіри громадян до цифрових державних сервісів. Непрозорість алгоритмів та відсутність чітких механізмів відповідальності можуть негативно впливати на сприйняття інновацій у сфері публічного управління. Тому важливим є формування етичних стандартів використання ШІ та забезпечення прозорості його функціонування.

З урахуванням зазначеного, пріоритетними напрямками розвитку для України є: розробка національної стратегії впровадження ШІ з урахуванням воєнних викликів; гармонізація законодавства з європейськими стандартами; посилення кібербезпеки; впровадження пілотних проєктів на рівні місцевого самоврядування; підготовка фахівців у сфері цифрових технологій; а також інтеграція ШІ у процеси післявоєнного відновлення.

Таким чином, поєднання штучного інтелекту та електронного урядування відкриває нові можливості для трансформації публічного управління в Україні. В умовах воєнного стану ці технології виступають важливим інструментом забезпечення ефективності держави, її стійкості та здатності до відновлення. Водночас їх впровадження має супроводжуватися належним правовим та етичним регулюванням, що дозволить мінімізувати ризики та забезпечити захист прав людини.

Список використаних джерел:

1. Тимошенко Є.А. Правове регулювання використання штучного інтелекту в Україні : дис. ...PhD у гал. права. Київ, 2024. 204с.
2. Дзевелюк М.В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: дис. ... к. ю. н. : 12.00.01. НУ «ОЮА». Одеса, 2017. 209 с.
3. Дзевелюк М.В., Дзевелюк А.В., Яременко О.І. Електронне врядування: приклад впровадження додатку «ДІЯ» в Україні. Наукові перспективи (Naukovі perspektivi). 2023. Вип. 11(25). С. 246-257.
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження КМУ від 02 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-s21220> (дата звернення: 29.03.2026р)
5. Кронівець Т.М., Тимошенко Є.А. Правові аспекти захисту приватності життя людини в контексті використання штучного інтелекту. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. №12. С.295-297.
6. UAE Government. UAE Strategy for Artificial Intelligence. 2024. URL: <https://u.ae/en/about-the-uae/strategies-initiatives-and-awards/strategies-plans-and-visions/government-services-and-digital-transformation/uae-strategy-for-artificial-intelligence> (дата звернення: 25.09.2025р)

Дубняк Марія

кандидат юридичних наук, старший дослідник
завідувачка наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права
наукового центру цифрової трансформації і права, Державної наукової
установи “Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України”
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7281-6568>

РОЛЬ ДЕКОНСТРУКЦІЇ НАРАТИВІВ ПРО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОГНІТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації традиційні підходи до інформаційної безпеки, зосереджені переважно на захисті цілісності даних та стійкості технічних систем, не повною мірою охоплюють сучасні виміри загроз. Поняття «когнітивної безпеки» активно використовується в науковому дискурсі, стратегічних комунікаціях, документах щодо когнітивної війни та протидії дезінформації, хоча ще не отримало усталеного нормативно-правового закріплення. НАТО розглядає людське сприйняття, мислення та прийняття рішень як окремий простір впливу, а когнітивну війну — як вплив на те, як люди сприймають реальність і ухвалюють рішення [1]. У межах цієї публікації, під когнітивною безпекою будемо розуміти «заходи та стратегії для захисту когнітивних процесів, інтелектуальних зусиль та психологічного благополуччя індивідів і суспільства від впливів, що можуть спотворити перспективи та оцінки, спричинити маніпуляції та зловживання інформацією. Когнітивна безпека реалізується через розвиток критичного мислення, підвищення обізнаності щодо маніпулятивних та дезінформаційних практик, а також розуміння психологічних механізмів впливу на сприйняття та рішення» [2, с. 281].

Особливої гостроти проблема поширення наративів про штучний інтелект, які впливають на індивідуальні рішення особи, та спотворюють суспільне сприйняття технологій, набуває через розмивання межі між науковим прогнозуванням та ідеологічним конструюванням моделей майбутнього. Таке наративне конструювання нової реальності в епоху ШІ здійснюється, переважно через публіцистичні блоги лідерів технологічної індустрії С. Альтмана, І. Маска, М. Андриссен, Р. Курцвейла.

Аналіз сучасного дискурсу про штучний інтелект свідчить про формування низки впливових наративів, що визначають суспільне сприйняття цифрового майбутнього. Так, у публікаціях С. Альтмана (Sam Altman) домінує наратив

технологічної неминучості та прискорення прогресу, відповідно до якого розвиток штучного інтелекту розглядається як закономірний етап еволюції цивілізації, здатний забезпечити безпрецедентне зростання продуктивності та суспільного добробуту [3, 4]. Для І. Маска (Elon Musk) характерним є наратив екзистенційного ризику, у межах якого надрозумний штучний інтелект постає потенційною загрозою для людства та потребує посиленого контролю й регулювання [5]. М. Андріссен (Marc Andreessen) послідовно відстоює технооптимістичний наратив, згідно з яким технології та штучний інтелект є основними рушіями людського процвітання, а суспільні побоювання щодо них переважно ґрунтуються на необґрунтованих страхах [6]. Водночас у працях Р. Курцвейла (Ray Kurzweil) простежується трансгуманістичний наратив технологічної еволюції людини, який передбачає поступове стирання меж між людиною і машиною та досягнення технологічної сингулярності як нового етапу розвитку людства [7]. Попри відмінності у змісті зазначених наративів, усі вони формують певні когнітивні моделі сприйняття майбутнього, впливаючи на оцінку ризиків, можливостей та соціальних наслідків поширення штучного інтелекту.

Концепція «м'якої сингулярності» [3], що активно просувається С. Альтманом, є яскравим прикладом такого конструювання, де майбутнє подається не як варіант розвитку, а як безальтернативна даність. Популяризаційні тексти, що транслиують подібні візії, стають ключовим каналом впливу на когнітивні установки суспільства.

Для глибокого розуміння природи сучасних викликів необхідно звернутися до природи наративу як інструменту стратегічних комунікацій. Спираючись на доктрину НАТО, ми визначаємо наратив не просто як розповідь, а як системний метод управління інформаційним середовищем через використання слів, образів та дій для впливу на поведінку аудиторії з метою досягнення конкретного результату [8, с. 25].

Глибинна загроза сучасних наративів про штучний інтелект полягає у їхньому специфічному філософському підґрунті, яке систематично руйнує критичність сприйняття. Детальний аналіз дозволяє виокремити чотири деструктивні світоглядні компоненти.

Першим є технологічний детермінізм, який стверджує, що техніка розвивається автономно, ігноруючи волю людини. У текстах С. Альтмана [3] це проявляється через тези про «прискорення темпів розвитку», де прогрес виглядає як стихійне явище, що позбавляє людину статусу свідомого творця історії.

Другим компонентом є трансгуманізм, який через концепт «підключення» до цифрових систем девальвує автономію людини як біологічної істоти.

Третім елементом є техноутопізм, що підміняє тверезий правовий аналіз ризиків релігійною вірою у «нові чудеса» та «неймовірне багатство» внаслідок застосування ШІ у всіх сферах суспільного життя. Обіцянки колонізації космосу чи миттєвого вирішення проблем фізики за допомогою ШІ створюють когнітивну завісу, яка приховує реальні соціальні конфлікти та наукові проблеми вирішення таких задач.

Четвертим, найбільш небезпечним компонентом, є еволюційний історизм. Використання утилітарної логіки для виправдання зникнення цілого класу професій внаслідок заміни ШІ майбутнім колективним благом формує механізм «когнітивного пом'якшення» ризиків. Використання займенника «ми» [3,6] у маніпулятивному контексті («ми будуємо», «ми дізнаємося») розмиває індивідуальну відповідальність корпорацій, підміняючи її ілюзією колективної участі всього людства у процесі, який насправді контролюється вузьким колом розробників технологій ШІ.

У результаті людина перетворюється із суб'єкта права на об'єкт експерименту — на «дослідницький майданчик» для тренування алгоритмів штучного інтелекту.

Методологія деконструкції наративів як інструмент відновлення когнітивної автономії має посісти самостійне місце у механізмах захисту у правовій та інформаційній культурі цифрової епохи. Ми розглядаємо деконструкцію не лише як метод лінгвістичного аналізу, а як стратегічний інструмент виявлення прихованих ідеологем та відокремлення технологічних фактів від аксіологічних маніпуляцій.

Формування контрнاراتивного мислення є необхідною умовою когнітивної безпеки, оскільки воно дозволяє особі розпізнати початок маніпулятивного впливу та окремі техніки, які для цього застосовуються.

Забезпечення когнітивної безпеки потребує негайної інституціалізації та розширення меж правового регулювання. Центральним об'єктом правового захисту має стати когнітивна автономія особистості. Критична інформаційна грамотність, або метаграмотність, у цьому контексті має розглядатися не як освітня опція, а як обов'язковий елемент сучасної правової та інформаційної культури. Етичний вимір проблеми полягає у протидії дегуманізації, адже риторика мас-медіа готує суспільство до відмови від приватності та делегування життєво важливих рішень штучному інтелекту.

Висновки: Підсумовуючи, слід констатувати, що забезпечення когнітивної безпеки в епоху штучного інтелекту є неможливим без активної деконструкції панівних технологічних наративів. Проведений аналіз доводить, що тексти, які

на перший погляд здаються лише популяризацією науки, насправді містять глибоко вмонтовані конструкції, спрямовані на зниження суспільного опору та легітимізацію радикальних змін. Деконструкція виступає не просто аналітичною вправою, а фундаментальним способом збереження людської автономії та можливості свідомого вибору в умовах тотальної цифровізації. Розвиток когнітивної безпеки через формування контрнарративного мислення є наріжним каменем для забезпечення правової визначеності.

Список використаних джерел:

1. Cognitive Warfare: Strengthening and Defending the Mind. NATO Allied Command Transformation. 2023. April 5. URL: <https://www.act.nato.int/article/cognitive-warfare-strengthening-and-defending-the-mind/> (дата звернення: 12.05.2026).
2. Кобець Т. А. Основні підходи до розуміння «когнітивна безпека» в сучасній науці: політичний та інформаційний аспект. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2023. Вип. 49. С. 278–285. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.34>.
3. Altman S. The Gentle Singularity. Sam Altman Blog. 2025. June 11. URL: <https://blog.samaltman.com/the-gentle-singularity> (дата звернення: 12.05.2026)
4. Altman S. The Intelligence Age. Sam Altman Blog. 2024. September 23. URL: <https://blog.samaltman.com/the-intelligence-age> (дата звернення: 04.06.2026)
5. Musk E. Remarks at the U.S. National Governors Association Summer Meeting. National Governors Association. 2017. URL: <https://www.nga.org> (дата звернення: 04.06.2026).
6. Andreessen M. The Techno-Optimist Manifesto. Andreessen Horowitz. 2023. URL: <https://a16z.com/the-techno-optimist-manifesto> (дата звернення: 04.06.2026).
7. Kurzweil R. The Singularity Is Nearer: When We Merge with AI. New York : Viking, 2024. 432 p.
8. NATO. Allied Joint Doctrine for Strategic Communications (AJP-10) (Edition A, Version 1, UK Change 1). 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/allied-joint-doctrine-for-strategic-communications-ajp-10> (дата звернення: 12.05.2026).

Заславська Людмила

старша наукова співробітниця

Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

МЕДІАКУЛЬТУРА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та глобального інформаційного простору суттєво змінив механізми реалізації прав людини. Сучасні медіа не лише виконують функцію передачі інформації, а й формують правову свідомість суспільства, впливають на демократичні процеси та забезпечують реалізацію конституційних прав громадян.

У правовій державі медіакультура є важливим елементом гарантування свободи слова, права на доступ до інформації та захисту людської гідності. Водночас розвиток цифрових платформ породжує нові правові виклики: поширення дезінформації, незаконне використання персональних даних, кібербулінг, мову ворожнечі та маніпуляції громадською думкою.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах війни рф проти України, де інформаційний простір став одним із ключових інструментів впливу на суспільство. У зв'язку з цим виникає необхідність комплексного правового аналізу медіакультури як чинника забезпечення та захисту прав людини.

Медіакультура є складовою загальнонаціональної, інформаційної та правової культури. Законодавство України не містить визначення поняття «медіакультури», однак держава використовує споріднений, закріплений юридично термін — «медіаграмотність», а також регулює цю індустрію через базовий Закон України «Про медіа» [1]. У правовому аспекті медіакультура охоплює систему суспільних відносин, пов'язаних із виробництвом, поширенням, споживанням та правовим регулюванням інформації.

Правове регулювання медіасфери базується на положеннях Загальної декларації прав людини [2], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3] та Конституції України [4], які гарантують свободу думки, слова та право на інформацію.

Відповідно до статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, а також на вільне збирання, зберігання, використання та поширення інформації. Реалізація цього права є неможливою без належного рівня медіакультури та функціонування незалежних медіа.

Сучасна медіакультура виконує такі правові функції як забезпечення реалізації права на інформацію, формування правової свідомості громадян, захист демократичних цінностей, протидія інформаційним маніпуляціям та ін.

Медіаграмотність є надважливою умовою забезпечення інформаційної безпеки України в реаліях повномасштабної війни і розглядається як один із дієвих засобів інформаційно-психологічної реабілітації населення від деструктивної ворожої пропаганди та дезінформації, допомагає у формуванні рівня вміння громадян критично сприймати інформацію та безпечно користуватися численними медіаресурсами [5].

Основними інституціями регулювання медіаграмотності, як складової медіакультури, є Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, а також різні громадські організації. Вони провадять інформаційну, просвітницьку, дослідницьку, освітню діяльність у цій сфері. Міністерство культури України також має проєкт “Фільтр”, спрямований на навчання громадян навичкам перевірки інформації, розпізнавання маніпуляцій та фейків [6]. Громадська організація «Детектор медіа» з 2020 року проводить кількісне дослідження щодо визначення індексу медіаграмотності українців. Слід зазначити, що рівень загального індексу медіаграмотності значно змінився з початком повномасштабної війни. Протягом усіх чотирьох років повномасштабної війни показник індексу залишається високим і не падає до рівня довоєнного часу [7]. Такі позитивні результати свідчать про зростання рівня медіаграмотності в Україні та актуалізують необхідність її подальшого розвитку.

Особливо актуально розвивати медіаграмотність починаючи з раннього віку. Як приклад, громадська організація «Сегалор» створює інноваційні навчальні інструменти, що допомагають здобувати важливі навички медіаграмотності для молоді, допомагаючи їй впевнено орієнтуватися в інформаційному середовищі, а саме: перевіряти інформацію та вміти бачити різні джерела й формувати об'єктивне розуміння подій; розвивати критичне мислення; оцінювати повідомлення, відокремлюючи факти від маніпуляцій і дезінформації; розуміти медіанаративи та їхній вплив. Всі ці навички діти засвоюють під час медіа-ігор [8].

Однією з ключових проблем сучасного медіапростору є баланс між свободою слова та інформаційною безпекою держави. У період воєнного стану окремі інформаційні обмеження можуть бути виправданими, однак вони повинні відповідати принципам законності, необхідності та пропорційності.

Особливо небезпечним явищем є поширення фейкової інформації та інформаційних маніпуляцій через соціальні мережі. Такі явища можуть порушувати право особи на достовірну інформацію, впливати на результати демократичних процесів та створювати загрози національній безпеці [9].

Крім того, важливою правовою проблемою залишається незаконне використання персональних даних цифровими платформами. У сучасному інформаційному суспільстві персональні дані фактично стали об'єктом економічного та політичного впливу, що потребує ефективного нормативно-правового захисту.

Міжнародні організації приділяють значну увагу проблемам захисту прав людини в інформаційному просторі. Організація Об'єднаних Націй та ЮНЕСКО розглядають медіаграмотність як важливий інструмент забезпечення демократичного розвитку та інформаційної безпеки. Європейський підхід до регулювання медіасфери ґрунтується на принципах верховенства права, свободи вираження поглядів, плюралізму медіа, захисту персональних даних, протидії дезінформації. Для України імплементація міжнародних стандартів у сфері медіаправа є важливим елементом євроінтеграційного процесу та зміцнення демократичних інститутів.

Отже, медіакультура в сучасному суспільстві є не лише соціокультурним, а й важливим правовим явищем. Вона безпосередньо впливає на реалізацію основоположних прав і свобод людини, формування правосвідомості та функціонування демократичної держави.

В умовах війни та цифрової трансформації формуються й нові виклики щодо правового регулювання в інформаційній сфері. Зокрема, особливої уваги потребують питання боротьби з дезінформацією, захисту персональних даних, забезпечення цифрової приватності та розвитку медіаграмотності населення.

Загалом, ефективний захист прав людини у медіасфері можливий лише за умови поєднання міжнародно-правових стандартів, ефективного національного законодавства, незалежних медіа та високого рівня медіакультури суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про медіа» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
2. Загальна декларація прав людини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Конституція України URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Інформаційна довідка щодо правових та інституційних засад організації та розвитку медіаграмотності в Україні, Європейському Союзі та окремих державах-членах Європейського Союзу* URL:

<https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33489.pdf>

6. Заславська Л.В. Нормативно-правове та інституційне забезпечення інформаційної культури в умовах цифрової трансформації. Інформація і право. № 1(56)/2026. 2026. С. 96-106. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\).357248](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56).357248)

7. Індекс медіаграмотності українців: 2020–2025 (шоста хвиля) URL: <https://detector.media/infospace/article/248278/2026-03-13-indeks-mediagramotnosti-ukraintsiv-20202025-shosta-khvylya/>.

8. Про громадську організацію «Сегалор» URL: <https://scanarixmediagame.com/about>.

9. Горбань, Ю., & Олійник, О. (2024). Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінформації в час війни. Український інформаційний простір, (1(13), 194–205. [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(13\).2024.300896](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(13).2024.300896)

Заярний Олег Анатолійович

доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник
наукової лабораторії інформаційних прав та безпеки людини Державної
наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

ІНФОРМАЦІЙНА ДЕЛІКТОЛОГІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ІМЕРСИВНИХ ЦИФРОВИХ СЕРЕДОВИЩАХ

Стрімке впровадження імерсивних технологій у сферах освіти, культури, публічних послуг і електронної комерції формує якісно новий простір соціальної взаємодії людини. Особливістю такого простору є безперервне зчитування з користувача біометричних і поведінкових даних та можливість впливу на його сприйняття й волевиявлення засобами імерсивного дизайну. Такі перетворення часто мають наслідком виникнення нового виду інформаційних правопорушень, об'єктом яких є інформаційні права особи, її персональні дані та кібербезпека. Водночас існуючі на практиці галузеві підходи кваліфікують ці діяння

фрагментарно, не охоплюючи їхньої інформаційно-правової природи. Поряд з цим гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу, зокрема з Актом про штучний інтелект та Загальним регламентом про захист даних, потребує узгодженого методологічного інструментарію кваліфікації таких діянь. За цих умов актуалізується потреба проаналізувати придатність вітчизняної концепції інформаційної деліктології як методологічної основи для кваліфікації правопорушень в імерсивних середовищах.

Метою цієї роботи є обґрунтування придатності методологічного апарату інформаційної деліктології для кваліфікації правопорушень, що вчиняються в імерсивних цифрових середовищах, та визначення напрямів його адаптації до особливостей таких середовищ.

Інформаційна деліктологія сформувалася у вітчизняному правознавстві як комплексний міждисциплінарний напрям, предметом якого є інформаційні правопорушення (інформаційні делікти), їх склад, причини та засоби запобігання [1]. Її понятійний апарат — поняття інформаційного делікту, його складу та деліктоздатності суб'єктів — було розроблено передусім стосовно традиційного інформаційного простору [3, с. 295]. Перенесення цього апарату в імерсивні середовища супроводжується виникненням трьох основних проблем.

Перша проблема — методологічна фрагментація. Шкідливі діяння в імерсивних середовищах (несанкціоноване зчитування біометрії, виведення емоцій, маніпулятивний імерсивний вплив, привласнення цифрової особистості) одночасно мають ознаки адміністративних, цивільних і кримінальних правопорушень, у зв'язку з чим кваліфікуються розрізнено, а їх спільна інформаційно-правова сутність - посягання на інформаційні права та безпеку особи — залишається поза увагою. Саме інформаційна деліктологія, яка об'єднує ці делікти за спільним об'єктом, дає змогу подолати цю фрагментацію [2, с. 124].

Друга проблема — понятійний розрив. Класичні елементи складу інформаційного делікту потребують адаптації під імерсивний контекст. Йдеться, зокрема, про ускладнення категорії суб'єкта делікту (користувач, оператор платформи, розробник системи штучного інтелекту, автономний програмний агент), розширюється об'єкт (біометричні та поведінкові дані, цифрова ідентичність, свобода волевиявлення), видозмінюється об'єктивна сторона, оскільки діяння опосередковане імерсивним інтерфейсом і алгоритмічним обробленням даних у реальному часі.

Третя проблема — відсутність достатнього нормативного регулювання. Право Європейського Союзу вже встановлює заборони, безпосередньо відповідні імерсивним середовищам: Акт про штучний інтелект забороняє

застосування систем, що виводять емоції особи у сферах праці та освіти (ст. 5(1)(f)), біометричну категоризацію для встановлення чутливих ознак (ст. 5(1)(g)) і маніпулятивні підсвідомі практики, здатні спотворити поведінку та заподіяти шкоду (ст. 5(1)(a)) [4]; режим біометричних даних визначає Загальний регламент про захист даних [5]. У законодавстві України загальні засади обігу інформації встановлено Законом «Про інформацію» [7], а оброблення персональних даних — Законом «Про захист персональних даних» [6], проте жоден із них не оперує деліктологічними категоріями стосовно імерсивних середовищ, що унеможлиблює переведення наведених заборон у кваліфіковані склади правопорушень із чітким розподілом відповідальності.

Серед можливих шляхів розв'язання окреслених проблем можна запропонувати наступні: По-перше, методологічний апарат інформаційної деліктології доцільно використати як комплексну модель, яка класифікує імерсивні шкідливі діяння за їх інформаційним об'єктом, а не за галузевою належністю санкції. По-друге, елементи складу інформаційного делікту потребують істотної адаптації. Так, зокрема, об'єкт інформаційних правопорушень може бути розширений шляхом включення до нього біометричних і поведінкових даних та свободи волевиявлення. У свою чергу, об'єктивна сторона вимагає врахування виведення емоцій, імерсивної маніпуляції та зчитування даних у реальному часі. Основний вектор удосконалення категорії «суб'єкт інформаційного правопорушення» має бути зосереджений на розподілі деліктоздатності між користувачем, оператором платформи й розробником системи штучного інтелекту з урахуванням обов'язку людського нагляду. По-третє, понятійний апарат інформаційної деліктології доцільно гармонізувати із заборонами ст. 5 Акта Європейського Союзу про штучний інтелект та режимом біометричних даних Загального регламенту про захист даних, побудувавши на цій основі типологію імерсивних інформаційних деліктів. По-четверте, для відмежування правомірної обробки даних від протиправної варто розробити сценарні критерії оцінювання, придатні для застосування у правозастосовній і нормотворчій практиці.

На підставі проведеного дослідження можна сформулювати такі основні висновки і рекомендації:

1. Інформаційна деліктологія створює необхідну методологічну основу кваліфікації правопорушень в імерсивних середовищах, оскільки об'єднує різнорідні діяння за спільним інформаційно-правовим об'єктом і усуває фрагментарність галузевих підходів.

2. Склад інформаційного делікту потребує адаптації до іммерсивної специфіки — розширення об'єкта (біометричні та поведінкові дані, свобода волевиявлення), уточнення об'єктивної сторони та розподілу деліктоздатності між кількома суб'єктами.

3. Доцільно сформувати типологію іммерсивних інформаційних деліктів, узгоджену із заборонами ст. 5 Акта Європейського Союзу про штучний інтелект та режимом біометричних даних Загального регламенту про захист даних, що може стати підґрунтям подальших наукових досліджень і змін до законодавства.

4. Категорію людського нагляду, на нашу думку, слід запровадити у вітчизняну доктрину як критерій деліктоздатності за правопорушення, вчинені за опосередкування систем штучного інтелекту в іммерсивних середовищах.

Список використаних джерел:

1. Заярний О. А. Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 700 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/zayarnii_monografiya_tv_pereplet_0.pdf (дата звернення: 03.06.2026).

2. Заярний О. А. Публічно-правові засади розвитку науки інформаційної деліктології на сучасному етапі цифрової трансформації України. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу : колективна монографія / за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига : Baltija Publishing, 2022. С. 123–149.

3. Zaiarnyi O. A. Information Delictology as a New Legal Science: Issues of the Principal Sense-Making Elements Formation. Legal scholarly discussions in the XXI century : collective monograph. Lviv ; Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 295–318.

4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 03.06.2026).

5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 03.06.2026).

6. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

7. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

Зелінська Діана

студент I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри
фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ЕТИЧНІ МЕЖІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ДЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ ТЕХНОЛОГІЯ І ПОЧИНАЄТЬСЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Штучний інтелект сьогодні є одним із найвпливовіших інструментів цифрової епохи, який докорінно змінює те, як ми навчаємося, працюємо, спілкуємося та приймаємо рішення. Його використання відкриває колосальні можливості для автоматизації рутини, аналізу великих даних та оптимізації інтелектуальної діяльності. Водночас важливо чітко усвідомлювати: штучний інтелект не є самостійним суб'єктом творчості. Він виступає лише інструментом, який повністю створюється, програмується та контролюється людиною.

У науковому дискурсі проблема контролю над штучним інтелектом стала одним із ключових викликів сучасності. Зокрема, Стюарт Рассел у праці «Сумісний з людиною. Штучний інтелект і проблема контролю» підкреслює, що головне завдання полягає не в розробці потужніших систем, а в забезпеченні їхньої відповідності людським цінностям та збереженні нашого контролю над автономними системами [1]. Це означає, що будь-який технологічний крок уперед має супроводжуватися дієвими механізмами безпеки.

Сьогодні питання етичних меж застосування ШІ виходить на перший план. Міжнародні інституції активно шукають баланс у цьому процесі. Зокрема, рекомендації ЮНЕСКО наголошують на захисті прав людини, прозорості алгоритмів та обов'язковому збереженні людського контролю [2]. Подібні принципи закладені й у документах Європейської комісії щодо довіреного штучного інтелекту, які висувають чіткі вимоги до справедливості, підзвітності та безпеки систем [3]. Проте етичні дискусії вже переростають у конкретні юридичні норми. Наприклад, у межах Європейського Союзу впроваджено ризик-

орієнтований підхід до регулювання ШІ, який передбачає різні рівні контролю залежно від ступеня потенційної небезпеки технології [4]. Це свідчить про формування нової правової реальності, де технології отримують чіткі нормативні кордони.

Важливим орієнтиром у захисті особистості є й американський досвід. У «Білль про права у сфері штучного інтелекту» (Blueprint for an AI Bill of Rights), розробленому Білим домом США, акцент зміщено на захист приватності, запобігання алгоритмічній дискримінації та безпеку автоматизованих систем у критичних сферах суспільного життя [5]. Усе це підводить до головного висновку: штучний інтелект має залишатися саме допоміжним інструментом у навчанні та професійній діяльності. Він покликаний допомагати людині структурувати інформацію, шукати закономірності чи формулювати первинні ідеї, але в жодному разі не замінювати власну інтелектуальну роботу. Адже надмірне або сліпе довірення завданням ШІ веде до втрати академічної доброчесності та розмивання самого поняття авторства.

Зрештою, саме людина визначає межі застосування технологій. Алгоритми не мають моралі, совісті чи правової відповідальності — цей тягар завжди несе користувач або організація, яка впроваджує технологію. Ключовим орієнтиром має стати усвідомлене використання штучного інтелекту як партнера для мислення, а не його замітника. Тільки такий підхід гарантує, що наука розвиватиметься завдяки унікальним, живим людським ідеям.

Отже, етичні межі використання штучного інтелекту формуються там, де перетинаються технологічний прогрес, правові норми та особиста моральна відповідальність людини. Забезпечення балансу між інноваціями та захистом прав особи є базовою умовою розвитку цифрового суспільства. Розуміння цих принципів дозволить нам підвищити ефективність досліджень, зберігши при цьому головну цінність — людську ідентичність та якість нашого життя.

Список використаних джерел:

1. Рассел, С. Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control / Стюарт Рассел. Нью-Йорк : Viking, 2019.
2. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. UNESCO, 2021. Париж. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>
3. European Commission. Ethics Guidelines for Trustworthy AI [Електронний ресурс]. European Commission, 2019. Режим доступу: <https://ec.europa.eu/digital-strategy/en/news/ethics-guidelines-trustworthy-ai>

4. European Commission. Artificial Intelligence Act [Електронний ресурс] / European Commission, 2021. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>

5. The White House. Blueprint for an AI Bill of Rights [Електронний ресурс] / The White House, Office of Science and Technology Policy (OSTP), 2022. Режим доступу: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/ostp/ai-bill-of-rights/>

Зленко Вікторія

здобувач вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Посвалюк О. А.

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ВІРТУАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ

Захист персональних даних в умовах використання штучного інтелекту та віртуальних середовищ є актуальним правовим питанням, оскільки сучасні цифрові технології дають змогу збирати й аналізувати значно ширший обсяг інформації про людину, ніж традиційні онлайн-сервіси. VR/AR/XR-середовища, системи розпізнавання облич, eye-tracking, пупілометрія та алгоритми штучного інтелекту можуть фіксувати не лише звичайні ідентифікаційні дані, а й поведінкові, фізіологічні та емоційні реакції користувача. У поєднанні з іншими даними така інформація може використовуватися для створення детального цифрового профілю особи.

В українському законодавстві право на приватність має конституційне закріплення. Зокрема, стаття 32 Конституції України гарантує недопустимість втручання в особисте і сімейне життя особи, крім випадків, передбачених законом [1]. Закон України «Про захист персональних даних» визначає правові засади захисту персональних даних під час їх обробки [2]. Отже, обробка даних у системах ІІІ та VR/AR/XR-середовищах має розглядатися з урахуванням як європейських, так і національних правових гарантій.

Відповідно до статті 4(1) GDPR, персональними даними є будь-яка інформація, що стосується ідентифікованої або такої, що може бути

ідентифікована, фізичної особи [3]. Тому поведінкові дані користувача у віртуальному середовищі можуть вважатися персональними даними, якщо вони прямо або опосередковано дозволяють встановити конкретну особу. Наприклад, траєкторія руху, напрямок погляду, тривалість фіксації уваги, реакція на цифрові об'єкти або спосіб взаємодії з платформою можуть у поєднанні з іншими ідентифікаторами мати персоналізований характер.

Особливої уваги потребує розмежування поведінкових і біометричних даних. GDPR визначає біометричні дані як персональні дані, отримані внаслідок спеціальної технічної обробки фізичних, фізіологічних або поведінкових характеристик особи, які дозволяють або підтверджують її унікальну ідентифікацію [3]. Отже, не кожна поведінкова характеристика автоматично є біометричною, однак у разі її використання для ідентифікації особи вона може набувати ознак біометричних даних.

У віртуальних середовищах такі ризики посилюються, оскільки VR/AR/XR-платформи можуть збирати дані про рухи тіла, положення рук, погляд, швидкість реакції, емоційні прояви та взаємодію з цифровими об'єктами. Технології eye-tracking і пупілометрії дозволяють визначати, на що саме користувач звертає увагу, як довго він утримує погляд і які стимули викликають у нього реакцію. У науковій літературі зазначається, що такі технології можуть застосовуватися у нейромаркетингу та створювати ризики надмірного впливу на автономію споживача [7]. Це свідчить про те, що навіть дані, які на перший погляд здаються технічними, можуть мати глибоко особистий зміст.

Проблема полягає не лише у зборі даних, а й у можливості виведення нової інформації за допомогою алгоритмів штучного інтелекту. ШІ може аналізувати поведінкові та фізіологічні дані й робити висновки про емоційний стан, інтереси, вразливості або психологічні особливості користувача. У цьому контексті важливим є підхід до ментальних даних, які можуть відображати когнітивні, емоційні та афективні процеси людини [6]. Водночас стаття 9 GDPR встановлює особливий режим лише для окремих спеціальних категорій персональних даних, зокрема біометричних даних з метою унікальної ідентифікації особи, даних про здоров'я та генетичних даних [3]. Тому виникає правова проблема: окремі поведінкові чи психоемоційні дані можуть формально не бути спеціальною категорією, але фактично дозволяти глибоке втручання у приватне життя людини.

Важливими запобіжниками у цій сфері є принцип мінімізації даних і належна згода користувача. Відповідно до статті 5 GDPR, оброблятися мають лише ті персональні дані, які є необхідними для конкретної та законної мети [3]. Згода,

своєю чергою, має бути вільною, конкретною, поінформованою та однозначною [3]. У VR/AR/XR-середовищах це особливо важливо, оскільки користувач може не усвідомлювати, що його погляд, рухи або мікрореакції також мають значення як персональні дані.

Окремим ризиком є профілювання особи. GDPR визначає профілювання як автоматизовану обробку персональних даних для оцінювання певних особистих аспектів фізичної особи, зокрема її поведінки, інтересів, здоров'я або переміщення [3]. У дослідженнях наголошується, що багатоступеневе профілювання може створювати вибірковий вплив на різні групи осіб і породжувати проблеми у сфері автоматизованого прийняття рішень [5]. У віртуальних середовищах цей ризик посилюється, адже профіль користувача може формуватися не лише на основі кліків чи переглядів, а й на основі тілесних, емоційних і фізіологічних реакцій.

Такі дані можуть використовуватися для персоналізованої реклами, мікротаргетингу та впливу на поведінку користувача. Поведінкові й психоемоційні показники можуть допомагати визначати моменти, коли особа є найбільш вразливою до переконання або комерційного впливу. Дослідження афінного профілювання показують, що онлайн-реклама може створювати ризики дискримінації за асоціацією, коли людина зазнає певного інформаційного впливу через схожість із певною групою користувачів [8]. У VR/AR/XR-середовищах така проблема може стати ще серйознішою, оскільки система здатна враховувати реакції, які людина не завжди контролює свідомо.

Важливе значення у цьому контексті має AI Act, який встановлює правила щодо використання штучного інтелекту в Європейському Союзі [4]. Стаття 5 AI Act забороняє окремі практики застосування ШІ, зокрема використання маніпулятивних або підсвідомих технік, здатних суттєво спотворювати поведінку особи та завдавати їй фізичної або психологічної шкоди [4]. Це положення є особливо важливим для віртуальних середовищ, оскільки такі технології можуть впливати на сприйняття людини значно сильніше, ніж звичайні цифрові платформи.

Отже, захист персональних даних в умовах використання штучного інтелекту та віртуальних середовищ потребує комплексного підходу. GDPR забезпечує основні правила щодо персональних даних, спеціальних категорій, згоди, мінімізації та прозорості [3], а AI Act доповнює їх обмеженнями щодо небезпечних і маніпулятивних практик застосування ШІ [4]. Водночас розвиток VR/AR/XR-технологій, eye-tracking, пупілометрії та поведінкового профілювання потребує подальшого уточнення правових підходів, особливо

щодо даних, які формально не є спеціальними категоріями, але фактично дозволяють робити глибокі висновки про емоції, психічний стан, інтереси та вразливості людини. Основним завданням правового регулювання має бути збереження балансу між розвитком інновацій і реальним захистом приватності, автономії та гідності людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.06.2026).
2. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17> (дата звернення: 13.06.2026).
3. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC. Official Journal of the European Union. 2016. L 119. P. 1–88. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (дата звернення: 13.06.2026).
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations and Directives (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. 2024. L, 2024/1689. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 13.06.2026).
5. Binns R., Veale M. Is that your final decision? Multi-stage profiling, selective effects, and Article 22 of the GDPR. International Data Privacy Law. 2021. Vol. 11, № 4. P. 319–332. URL: <https://academic.oup.com/idpl/article/11/4/319/6403925?login=false> (дата звернення: 13.06.2026).
6. Ienca M., Malgieri G. Mental data protection and the GDPR. Journal of Law and the Biosciences. 2022. Vol. 9, № 1. Article lsac006. DOI: <https://doi.org/10.1093/jlb/lsac006>.
7. Sposini L. Neuromarketing and Eye-Tracking Technologies Under the European Framework: Towards the GDPR and Beyond. Journal of Consumer Policy. 2024. Vol. 47, № 3. P. 321–344. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10603-023-09559-2>.
8. Wachter S. Affinity profiling and discrimination by association in online behavioral advertising. Berkeley Technology Law Journal. 2020. Vol. 35, № 2. P. 367. DOI: <https://doi.org/10.15779/Z38JS9H82M>.

Зленко Вікторія

здобувач вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Посвалюк О. А.

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУДОВОЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Поширення штучного інтелекту суттєво впливає на розвиток права, діяльність судів, правоохоронних органів та систему захисту прав людини. Для України це питання є особливо актуальним в умовах повномасштабної війни, коли зростає значення інформаційної безпеки, захисту персональних даних, справедливого судочинства та відповідального використання цифрових технологій. Конституція України гарантує право людини на гідність, приватність, судовий захист, свободу творчості та захист результатів інтелектуальної діяльності [1]. Водночас стрімкий розвиток штучного інтелекту створює ситуації, які не завжди належно врегульовані чинним законодавством.

Однією з головних проблем є відсутність достатньо чіткого правового регулювання штучного інтелекту. У науковій літературі наголошується, що штучний інтелект не можна ототожнювати з людським інтелектом, адже він є машинною системою, здатною діяти за певними алгоритмами та обирати оптимальний спосіб розв'язання завдання [10, с. 55–56]. Також штучний інтелект розглядається як технологія, що забезпечує обробку великих обсягів даних, оптимізацію обчислювальних процесів і вдосконалення алгоритмів [7, с. 12]. Саме тому право має визначити не лише поняття штучного інтелекту, а й межі його використання у сферах, де можуть бути порушені права людини.

В Україні важливим кроком стало схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту, яка визначає загальні напрями державної політики у цій сфері [4]. Однак цей документ не вирішує всіх практичних питань, зокрема відповідальності за шкоду, завдану внаслідок використання штучного інтелекту, прозорості алгоритмів, захисту від дискримінації та контролю за застосуванням таких систем у судовій і правоохоронній діяльності.

Особливої уваги потребує право на справедливий суд. Використання штучного інтелекту для аналізу судової практики, підготовки процесуальних документів або прогнозування результату справи може бути корисним, але не повинно підміняти правову оцінку судді чи адвоката. Показовою є ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 у справі № 925/200/22, де суд визнав неприпустимим безпідставне посилання учасника процесу на відповіді ChatGPT як на належний правовий аргумент [5]. Це свідчить, що штучний інтелект може бути лише допоміжним інструментом, а не джерелом правової істини.

Не менш важливими є ризики для правоохоронної системи. Штучний інтелект може застосовуватися для аналізу даних, оцінки ризиків або пошуку закономірностей, однак такі дії мають здійснюватися з дотриманням законності, презумпції невинуватості та прав людини. У наукових дослідженнях підкреслюється, що використання штучного інтелекту у кримінальному провадженні потребує особливої обережності, оскільки процесуальні рішення повинні ухвалюватися людиною, а не алгоритмом [8, с. 19–38]. Інакше виникає загроза алгоритмічної упередженості, дискримінації та необґрунтованого обмеження прав особи.

Окремою проблемою є захист приватності та персональних даних. Штучний інтелект працює з великими обсягами інформації, серед якої можуть бути персональні, службові або конфіденційні дані. Якщо посадові особи, юристи чи правоохоронці використовують відкриті генеративні сервіси для роботи з документами, це може створити ризик витоку інформації та порушення права на приватність. У цьому аспекті корисним для України є досвід GDPR, який може бути джерелом удосконалення національного законодавства у сфері захисту персональних даних [9, с. 44–48].

Чинне законодавство України містить загальні норми про відповідальність за порушення прав людини, права інтелектуальної власності та незаконне використання інформації. Зокрема, Цивільний кодекс України передбачає відповідальність за порушення права інтелектуальної власності [6], Кодекс України про адміністративні правопорушення встановлює відповідальність за незаконне використання об'єктів такого права [2], а Кримінальний кодекс України містить окремі склади правопорушень у цій сфері [3]. Проте ці норми не враховують специфіки штучного інтелекту, зокрема випадків створення діпфейків, поширення неправдивої інформації, порушення приватності чи використання алгоритмів у правозастосуванні.

Отже, штучний інтелект має значний потенціал для судової та правоохоронної системи, однак його використання повинно бути правово

визначеним, прозорим і контрольованим. Україні необхідно вдосконалити законодавство шляхом закріплення правил застосування штучного інтелекту, гарантій захисту персональних даних, механізмів запобігання алгоритмічній дискримінації та чіткої відповідальності за порушення прав людини. Найважливішим принципом має залишатися людський контроль: штучний інтелект може допомагати у правовій діяльності, але остаточне рішення повинна ухвалювати людина.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.06.2026).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-X / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
4. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
5. Ухвала Верховного Суду від 08.02.2024 у справі № 925/200/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639> (дата звернення: 12.06.2026).
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.06.2026).
7. Андріяш В.І. Штучний інтелект: перспективи використання у публічному управлінні. Технології добросовісного використання штучного інтелекту у сфері освіти і науки: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 31 липня – 10 вересня 2023 р. Одеса, 2023. С. 12–14. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/Maket_advanced_training_PSAU.pdf (дата звернення: 12.06.2026).
8. Басиста І.В., Удовенко Ж.В., Кулинич М.-М.А. Огляд тенденцій щодо штучного інтелекту та його перспективність для процесуальних рішень у перебігу кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського

Національного Університету. 2024. № 81 (3). С. 19–38. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.3>.

9. Блохін М.Ю. General data protection regulation (GDPR) як потенційне джерело вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері захисту персональних даних. Часопис цивілістики. 2021. № 42. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i42.434>.

10. Тюрю Ю.І. Аналіз філософсько-правових підходів до визначення поняття «штучний інтелект». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». 2022. № 56. С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.56.12>.

Зубков Ігор Олександрович

Викладач циклової комісії Соціальної роботи

Полтавського фахового коледжу університету «Україна»

<https://orcid.org/0009-0001-5696-674X>

kumehtar2@gmail.com

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Зростання ролі цифрових технологій у сучасному суспільстві зумовлює суттєві зміни в усіх сферах людської діяльності, зокрема й в освітній галузі. Інтенсивний розвиток інформаційних систем, онлайн-сервісів та цифрових платформ формує нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. За таких умов заклади вищої освіти мають оперативно адаптуватися до технологічних змін і забезпечувати студентів необхідними знаннями та навичками для ефективної роботи в цифровому середовищі. Особливо важливим стає формування цифрових компетентностей, які сьогодні розглядаються як одна з основ професійної успішності та конкурентоспроможності випускників. [6].

Останніми роками значного поширення набули технології генеративного штучного інтелекту, здатні автоматично створювати текстові матеріали, графічні зображення, програмний код та інші види цифрового контенту. Такі інструменти, як ChatGPT, Gemini, Grok, Microsoft Copilot, Claude та Perplexity AI, дедалі частіше використовуються студентами під час навчання, виконання дослідницьких завдань і підготовки академічних робіт. Їх застосування сприяє

швидкому отриманню інформації, оптимізації освітньої діяльності та створенню умов для більш персоналізованого навчання. [1].

У сучасній науковій літературі цифрові компетентності розглядаються як сукупність знань, умінь і практичних навичок, що забезпечують ефективну взаємодію людини з цифровими технологіями у професійній, освітній та повсякденній діяльності. Відповідно до європейської рамки DigComp, структура цифрової компетентності включає інформаційну грамотність, цифрову комунікацію, створення контенту, безпечне використання технологій та здатність розв'язувати технічні проблеми в цифровому середовищі. [10]

Використання моделей штучного інтелекту створює умови для реалізації індивідуалізованого освітнього процесу. Однією з ключових переваг інтелектуальних систем є можливість адаптації навчального контенту відповідно до індивідуальних потреб кожного студента. Такі системи здатні аналізувати результати навчальної діяльності, виявляти труднощі в засвоєнні матеріалу та пропонувати рекомендації щодо покращення академічної успішності. Крім того, вони сприяють підвищенню рівня інформаційної грамотності студентів. Під час взаємодії з такими системами здобувачі освіти набувають навичок пошуку, аналізу та критичної оцінки інформації. Важливим елементом цієї діяльності є вміння правильно формулювати запити, аналізувати отримані результати та використовувати їх відповідно до поставлених освітніх цілей. [2].

Також сучасні інструменти штучного інтелекту значно розширюють можливості самостійної роботи студентів. Вони можуть застосовуватися для опрацювання складних тем, підготовки презентаційних матеріалів, перекладу текстів, аналізу наукових джерел і роботи з даними. Завдяки цьому підвищується результативність навчальної діяльності та розвиваються навички самоосвіти, які є необхідними в умовах безперервного професійного розвитку.

Окремий напрям використання технологій штучного інтелекту пов'язаний з автоматизацією різних аспектів освітньої діяльності. Сучасні цифрові рішення здатні здійснювати перевірку тестових завдань, аналізувати навчальні досягнення студентів та формувати аналітичні звіти щодо результатів навчання. Це дозволяє викладачам приділяти більше уваги методичній, науковій та консультативній роботі, а студенти отримують швидкий і зручний зворотний зв'язок щодо власних успіхів та помилок. [5].

Попри численні переваги використання інтелектуальних технологій в освітній сфері, їх впровадження супроводжується певними ризиками та обмеженнями. Однією з найбільш поширених проблем є зменшення рівня самостійності студентів у процесі навчання. Надмірне використання

генеративних систем може спричинити ситуацію, коли здобувачі освіти починають покладатися переважно на автоматично сформовані відповіді, приділяючи менше уваги самостійному аналізу інформації та пошуку власних рішень. [7].

Не менш важливим викликом залишається забезпечення академічної доброчесності. Генеративні моделі здатні створювати тексти високої якості, які часто складно відрізнити від авторських робіт людини. У результаті виникає потреба у вдосконаленні механізмів оцінювання навчальних досягнень і розробленні нових підходів до контролю самостійності виконання студентських завдань. [3].

Варто також враховувати, що результати роботи систем штучного інтелекту не завжди є абсолютно точними або достовірними. Іноді такі технології можуть генерувати помилкову, неповну або застарілу інформацію. Саме тому особливого значення набуває розвиток у студентів навичок критичного аналізу інформаційних ресурсів, перевірки фактів та роботи з авторитетними науковими джерелами. [8].

Важливою складовою використання штучного інтелекту є також дотримання етичних принципів. Робота з цифровими сервісами нерозривно пов'язана з питаннями захисту персональних даних, авторського права, інформаційної безпеки та відповідальності за поширення контенту. Тому майбутні фахівці повинні не лише володіти сучасними цифровими інструментами, а й усвідомлювати можливі наслідки їх неправильного або недобросовісного використання.

Світовий досвід демонструє активне впровадження технологій штучного інтелекту в діяльність університетів. Інтелектуальні освітні системи, адаптивні платформи навчання та цифрові помічники використовуються для підвищення якості освітніх послуг, удосконалення управління навчальним процесом і підтримки індивідуальних освітніх траєкторій студентів. [9].

Підсумовуючи, слід зазначити, що в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та поширення штучного інтелекту володіння відповідними інструментами поступово стає необхідною складовою професійної компетентності сучасного фахівця. Як наголошують провідні представники технологічної галузі, зокрема Jensen Huang, перевагу на ринку праці матимуть ті, хто вміє ефективно використовувати можливості штучного інтелекту у своїй діяльності. Тому здатність інтегрувати ці інструменти у професійну практику стає важливим чинником конкурентоспроможності та успішної самореалізації в цифровому суспільстві

Список використаних джерел:

1. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 76 p.
2. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 77, № 3. С. 1–15.
3. Гуржій А. М., Карташова Л. А. Цифрова компетентність учасників освітнього процесу: проблеми та перспективи. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2021. № 1. С. 38–46.
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.05.2026).
5. Коваленко В. В. Використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів вищої освіти. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 5. С. 112–118.
6. Морзе Н. В., Буйницька О. П. Формування цифрової компетентності студентів в умовах цифровізації освіти. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2021. № 10. С. 18–29.
7. Петренко С. В. Генеративний штучний інтелект у системі вищої освіти: можливості та ризики. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2024. № 2. С. 74–82.
8. Рамський Ю. С., Твердохліб І. А. Цифровізація освіти та розвиток інформаційного суспільства. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2020. № 6. С. 3–8.
9. UNESCO. Guidance for generative AI in education and research. Paris : UNESCO, 2023. 64 p.
10. European Commission. Ethical guidelines on the use of artificial intelligence and data in teaching and learning for educators. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. 44 p.

Іванова Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент кафедр и математики і методики її
навчання Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»,

Скорук Катерина

студентка Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ МЕТОДИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Використання штучного інтелекту (ШІ) у освітньому процесі характеризується, з одного боку, величезними перевагами: доступністю та прискореним аналізом великого обсягу інформації, можливостями щодо його систематизації, редагування та візуалізації, швидким перекладом та ін. А з іншого — загрозливими ризиками, тобто занадто узагальненими, поверховими, неконкретними, а іноді й помилковими відповідями на запити; недотриманням академічної доброчесності; занепокоєнням щодо конфіденційності даних та ін. Отже зростає актуальність вирішення комплексу проблем, пов'язаних із використання ШІ у освітні загалом, і при навчанні майбутніх педагогів зокрема. Вважаємо, що певні просування у цьому процесі можуть бути отримано за умов застосування методу проєктів відповідно до тематики, пов'язаною із встановленням особливостей використання ШІ у навчанні.

Мета тез полягає у представленні організаційних аспектів реалізації студентського навчально-дослідного проєкту щодо визначення особливостей використання ШІ під час виконання методичних вправ.

Передумовою для започаткування даного навчально-дослідного проєкту стали виклики, пов'язані із недоброчесним використанням ШІ окремими студентами під час виконання завдань призначених для самостійної роботи. Пояснення викладача щодо низького оцінювання таких робіт із значними утрудненнями сприймалися студентами; співбесіди з ними щодо необхідності критично ставитися до відповідей ШІ на запити (промти) виявлялися недостатньо ефективними, тому виникла ідея залучити студентів до досліджень у межах проєкту “Ризики недоброчесного використання ШІ у навчанні”.

Мета проєкту: проаналізувати ризики недоброчесного використання ШІ для виконання навчальних завдань на прикладах розв'язування методичних вправ;

виокремити прийоми встановлення правильності та обґрунтованості, отриманих за допомогою ІІ розв'язань та набути досвід застосування таких прийомів; дослідити особливості використання ІІ для виконання навчальних завдань із дотриманням вимог академічної доброчесності. [1, с. 1129]

Представимо основні етапи щодо організації роботи студентів над даним проєктом. На першому організаційному етапі передбачено:

- ознайомлення студентів з темою і метою навчально-дослідного проєкту;
- представлення плану роботи над проєктом;
- ознайомлення з нормативними документами щодо відповідального та прозорого використання ІІ, в тому числі розробленими в Університеті Ушинського;
- обґрунтування значимості методичних вправ, вибраних для проведення експериментальних досліджень;
- визначення складу проєктних груп і розподіл вправ для проведення експериментів.

На другому етапі заплановано обговорення проміжних звітів учасників проєктних груп щодо виконання досліджень.

Третій етап передбачає обговорення висновків проєктних груп про межі реалізації мети проєкту і доцільність представлення отриманих результатів у вигляді воркшопу або методичних рекомендацій “Особливості використання штучного інтелекту під час виконання методичних завдань”.

На четвертому етапі має відбутися розробка доповіді та презентації для проведення воркшопу або підготовка методичних рекомендацій за окремими частинами для кожної проєктної групи.

Даний проєкт було реалізовано на протязі другого семестру 2025-26 н. р. для студентів 3 курсу Навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та спеціальної освіти Університету Ушинського, які навчаються за спеціальністю А6 Спеціальна освіта (логопедія) на основі використання методичних завдань з вибіркової дисципліни “Спеціальна методика навчання математики для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ)”.

Дослідницька карта експерименту	
Експеримент проводив(ла): Ємельянова Катерина	
Дата, час: 24.05.2026, 16:18	Назва ІІ: ChatGPT
Методичне завдання. Для підготовки до ділової гри на тему “Методика проведення перших уроків математики у1-ому класі для	

дітей з тяжкими порушеннями мовлення” розробіть фрагмент плану-конспекту уроку з математики “Досліджуємо ознаки об’єктів” щодо застосування набутих знань та способів дій, який містить: 1) організаційно-мотиваційний етап; 2) етап актуалізації знань і способів дій; 3) етап застосування набутих знань і способів дій. За можливості рекомендовано використати елементи імерсивних технологій.	
Тексти запитів (промтів):	Відповіді ШІ:
....	.

Рис. 1

Учасники проєктних груп виокремили прийоми щодо встановлення достовірності розв’язання методичних завдань за допомогою ШІ:

- використання різних ШІ і порівняння їх відповідей;
- використання однакових запитів ШІ пролонгованих за часом та порівняння відповідей на них;
- особистий аналіз представленого розв’язання з урахуванням вимог щодо його виконання;
- самостійна розробка студентом змісту аналогічного завдання і аналіз його виконання з використанням ШІ.

На третьому етапі в учасників проєктних груп виявилися значні утруднення, пов’язані з аналізом результатів проведених досліджень, підведенням підсумків та формулюванням загальних висновків. Але всі групи виявили готовність продовжувати участь у проєкті і готувати матеріали для його четвертого етапу.

Висновки.

1. Навчально-дослідний проєкт за темою “Ризики недоброчесного використання ШІ у навчанні” може бути ефективним під час навчання будь-якій дисципліні у закладах вищої освіти з урахуванням специфічних особливостей цієї дисципліни.

2. Застосування методу проєктів щодо встановлення особливостей використання ШІ під час розв’язування методичних завдань виявилось корисним для набуття відповідних знань та досвіду використання ШІ з дотриманням академічної доброчесності; розвитку у студентів критичного та креативного мислення; формування дослідницьких умінь та навичок.

3. Роботу над даним проектом доцільно проводити за такими етапами:

- організаційно-мотиваційним;
- проміжних звітів учасників проєктних груп щодо виконання досліджень;
- висновків проєктних груп щодо реалізації мети проєкту і варіантів оприлюднення його результатів;
- розробка матеріалів на допомогу використання ІІІ під час розв'язування методичних вправ на засадах дотримання академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Ivanova, S., Dimitrov, L., Ivanov, V., & Naleva, G. (2021). The Performance of project teams selected based on student personality types: a longitudinal study. *Advances in Science, Technology and Engineering Systems Journal*, vol. 6, no. 1, pp. 1128-1136. <https://doi.org/10.25046/aj0601126>

2. Ivanova, S., Dimitrov, L., Ivanov, V., & Prokopovych, L. (2021, May). Using Role-playing Game for Professional Skills Formation of Prospective Teachers. In *Society, Integration, Education. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 1, pp. 195-206). DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol1.6180>

3. Іванова С.В., Орленко І.М., Задоріна О.В. Когнітивно-логічний розвиток дітей в інклюзивному середовищі: досвід використання індивідуальних адаптивних систем у логопедичній практиці. *Інноваційна педагогіка*. Вит. 93, том 1, 2026. С. 124-131.

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/93.1.23>

https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2026/93/part_1/25.pdf

Киричук Л.О

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Пилипенко Т.І.

старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИПФЕЙКІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Стрімкий прогрес у сфері технологій штучного інтелекту зумовив появу інноваційних інструментів обробки великих обсягів даних та генерації медіаконтенту. Серед них особливе місце посідає технологія «дипфейк»

(deepfake), що базується на використанні генеративно-змагальних нейромереж, які дають змогу з високою точністю відтворювати голос, зовнішність та поведінку людини. Такі розробки відкривають широкі перспективи для кіноіндустрії, реклами, медіабізнесу та сучасних форматів навчання. Проте водночас ця технологія створює безпрецедентні виклики й загрози для безпеки особи, суспільства та стабільності державних інститутів. За відсутності дієвих нормативно-правових бар'єрів генеративний ШІ перетворюється на інструмент маніпуляцій, що вимагає термінового втручання з боку правників і законодавчих органів.

Нагальність правового дослідження цієї проблематики зумовлена геометричним зростанням кількості кіберзлочинів, пов'язаних із використанням дипфейків. Сфабриковані аудіо- та відеоматеріали дедалі частіше застосовуються для фінансових махінацій, шантажу, руйнування ділової репутації компаній, а також для брудних політичних технологій та масового обману аудиторії.

Особливу гостроту зазначене питання набуває для України в умовах ведення повномасштабної війни, де технології ШІ активно експлуатуються ворогом як елемент гібридної агресії та проведення інформаційно-психологічних операцій (ІПСО). Метою таких дій є дезорієнтація цивільного населення, дискредитація військово-політичного керівництва країни та підрив національної безпеки загалом.

Оскільки чинне вітчизняне законодавство тривалий час формувалося без урахування ризиків високотехнологічних цифрових підробок, виникає гостра практична й теоретична потреба в аналізі світового досвіду та розробці власної ефективної моделі правового контролю. Тому мета дослідження полягає у здійсненні комплексного теоретико-правового аналізу правових викликів, пов'язаних із поширенням технології «дипфейк», дослідженні провідних міжнародних і європейських практик юридичного контролю за системами штучного інтелекту, а також у визначенні конкретних шляхів модернізації законодавчої бази України відповідно до сучасних викликів комп'ютерної ери задля надійного захисту прав особи та інформаційної стабільності суспільства.

Міжнародний досвід свідчить про те, що світ уже переходить від теоретичного осмислення до конкретних нормативних рішень. Головним гравцем у цьому процесі виступає Європейський Союз. Ключовим і фундаментальним документом у зазначеній сфері став Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року, більш відомий у науковій періодиці як Європейський закон про штучний інтелект (EU AI Act).

Цей нормативно-правовий акт побудований на ризико-орієнтованому підході, що передбачає класифікацію систем ШІ за чотирма рівнями небезпеки: від неприйнятної до мінімальної. Відповідно до положень AI Act, розробники та користувачі генераторів дипфейків належать до категорії систем із високими вимогами до прозорості.

Європейський законодавець імперативно зобов'язує маркувати будь-який штучно створений або маніпулятивний аудіо-, фото- та відеоконтент. Кінцевий споживач інформації має бути чітко, зрозуміло та своєчасно поінформований про те, що він взаємодіє із продуктом штучного інтелекту, а не з реальною фізичною особою чи автентичним записом. Порухення цих вимог тягне за собою значні фінансові санкції та штрафи для компаній-розробників.

Паралельно з європейським вектором власні правові моделі активно розбудовують Сполучені Штати Америки. Регулювання тут розвивається за двома основними напрямками: на загальнодержавному (федеральному) рівні та на рівні окремих штатів. Зокрема, федеральні ініціативи фокусуються на захисті виборчих процесів від маніпуляцій з боку політичних опонентів чи іноземних суб'єктів. Водночас на рівні штатів (наприклад, у Каліфорнії, Нью-Йорку та Техасі) криміналізовано створення та поширення порнографічних дипфейків без згоди особи (*non-consensual deepfake pornography*), що визнано грубим порушенням фундаментальних прав людини на приватність, честь та особисту недоторканність.

Для України питання правового регулювання дипфейків має екзистенційне значення. Традиційні інструменти Цивільного кодексу України, покликані захищати право особи на ім'я, зображення та ділову репутацію, орієнтовані на класичні форми правопорушень (наклеп у пресі, несанкціоноване використання фотографій) і виявляються абсолютно неефективними в умовах миттєвого вірусного поширення ШІ-генерацій у соціальних мережах [5, С. 14]. Донедавна потерпіла особа практично не мала процесуальних можливостей оперативно заблокувати шкідливий контент або ідентифікувати анонімного творця дипфейку для притягнення його до відповідальності. Проте, останнім часом український законодавець демонструє суттєву інтенсифікацію нормотворчої діяльності.

На виконання Плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки, затвердженого Кабінетом Міністрів, у державі офіційно розпочато процес системної адаптації норм до стандартів Європейського Союзу [3, с. 2]. Наша держава обрала шлях поступової, але впевненої гармонізації. Одним із перших реальних кроків стало прийняття

Закону України «Про академічну доброчесність». Він безпосередньо стосується освіти та науки. Тепер автори зобов'язані чесно вказувати, якщо у своїх наукових роботах вони використовували текст чи дані, згенеровані штучним інтелектом [2, с. 5]. Це закладає міцний фундамент для формування культури відповідального поводження з технологіями генеративного ШІ.

Наступним логічним етапом, що активно обговорюється у наукових та урядових колах, є підготовка спеціалізованого вітчизняного закону про штучний інтелект [4]. Експерти наголошують, що національне законодавство має не просто копіювати європейський AI Act, а враховувати специфічні воєнні та безпекові ризики, з якими стикається Україна. Зокрема, потребує деталізації та реформування Цивільний кодекс України в частині запровадження поняття «цифрового образу особи» та визначення меж цивільно-правової відповідальності платформ-хостингів та соціальних мереж, які допускають поширення немаркованого шкідливого ШІ-контенту.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що протидія загрозам використання технології «дипфейк» в Україні потребує комплексного підходу, який має охоплювати такі ключові напрями:

- запровадження обов'язкового маркування: нормативне закріплення обов'язку розробників ідентифікувати контент штучного інтелекту на етапі його створення за допомогою технології цифрових водяних знаків (watermarking).
- оперативне реагування на правопорушення: надання правоохоронним органам та адміністраторам інтернет-ресурсів дієвих юридичних інструментів для оперативного (зокрема, за спеціальною позасудовою процедурою) видалення шкідливих або недостовірних медіаматеріалів.
- розвиток медіаграмотності: систематичне підвищення рівня цифрової гігієни громадян, оскільки розвинене критичне мислення є первинним елементом захисту особи від дезінформації.

Тільки збалансоване поєднання провідних європейських стандартів із національними безпековими реаліями дасть змогу надійно захистити права людини в умовах стрімкої еволюції систем штучного інтелекту.

Список використаних джерел:

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року, що встановлює гармонізовані правила щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект) та вносить зміни до деяких законодавчих актів Союзу // Офіційний вісник Європейського Союзу. 2024. L 2024/1689. URL: europa.eu (дата звернення: 04.06.2026).

2. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX //

Відомості Верховної Ради України. 2026. № 6. Ст. 42.

3. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.05.2025 № 457-р // Урядовий кур'єр. 2025. № 92.

4. Берназюк Я. Проєкт Закону України «Про штучний інтелект»: концептуальні та правові підходи. Constitutionalist. 2026. URL: <http://constitutionalist.com.ua> (дата звернення: 04.06.2026).

5. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Цивільно-правове регулювання відносин у сфері використання штучного інтелекту: виклики та перспективи 2025–2026 рр. Часопис цивілістики. 2025. Т. 54. С. 12–19.

Козак Валентина Андріївна,

кандидат філологічних наук, доцент,

Київський інститут Національної гвардії України

ORCID: 0009-0000-0121-4949

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВИКЛИК АКАДЕМІЧНИЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ: РИЗИКИ «ЦИФРОВОГО ПЛАГІАТУ» У НАУКОВИХ РОБОТАХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Генеративний штучний інтелект – зокрема великі мовні моделі типу ChatGPT – стрімко увійшов в освітній простір і змінив усталені уявлення про авторство наукового тексту. Інструменти, покликані полегшити дослідницьку роботу, на практиці розмили межу між власним інтелектуальним зусиллям та машинною генерацією. Це ставить під загрозу не лише якість навчальних робіт здобувачів вищої освіти, а й принципи академічної доброчесності.

Університетська спільнота зіткнулася з явищем «цифрового плагіату» – прихованого академічного шахрайства, за якого здобувач вищої освіти передає інтелектуальну функцію алгоритму, не осмислюючи й не перевіряючи результат. Без сформованих навичок наукового письма та критичного мислення здобувачі вищої освіти легко потрапляють у пастку ілюзорної простоти генерованого тексту.

Широкий контекст етичних та безпекових викликів, пов'язаних із ШІ, сьогодні активно порушується у працях багатьох українських та зарубіжних науковців. Зокрема, стаття О. Петасюк «Штучний інтелект: контекст та осмислення» досліджує феномен ШІ в цифрову епоху, наголошуючи на його перевагах у медицині, науці, освіті та військовій сфері. Авторка переконує, що

страхи щодо «повстання машин» чи знищення людства є спекулятивними та передчасними, оскільки наразі вся машинна творчість керується людським кодом, а дії нейромереж залежать від ступеня інтеграції в суспільне життя [2]. Розвиток таких технологій, як ChatGPT чи машинне навчання, розглядається не як загроза, що спричинить безробіття, а як інструмент, який стимулює людську творчість і стає логічним еволюційним продовженням людського інтелекту.

Дослідження Ю. Ваврика та І. Опірського «Штучний інтелект: кібербезпека нового покоління» зосереджується на подвійній ролі ШІ у сучасному цифровому захисті. З одного боку, ШІ революціонізує традиційні системи кібербезпеки, дозволяючи ефективно аналізувати величезні масиви даних, швидко виявляти аномалії, прогнозувати загрози та автоматизувати реагування на інциденти [1]. З іншого боку, стаття звертає увагу на «темний бік» ШІ – його активне використання зловмисниками для створення шкідливого ПЗ, реалістичного фішингу, дипфейків та автоматизації кібератак, що вимагає комплексного і постійного вдосконалення систем захисту.

Окреслені дослідниками етичні та алгоритмічні обмеження ШІ яскраво виявляються в освітньому процесі. Якщо традиційний плагіат передбачає привласнення чужого тексту, то «цифровий плагіат» має іншу природу: автор не копіює роботу іншої людини, а використовує генеративну модель для створення нового тексту. Формально текстових збігів немає, але зникає головне – власна думка, аналіз і персональна відповідальність за зміст. Це прихована форма академічної нечесності, яку традиційні антиплагіатні системи не виявляють.

Генеративні моделі видають стилістично переконливі відповіді: граматично правильні, структуровані, насичені науковою лексикою. Саме тому здобувач вищої освіти, отримавши такий текст, щиро сприймає його як якісне дослідження. Однак через брак власного досвіду він не помічає логічних суперечностей, поверхневих висновків і фактичних помилок. Зрештою, він підписує роботу, суті якої сам до кінця не розуміє, і перетворюється з дослідника на оператора ШІ-інструменту. Це веде до руйнування дослідницьких навичок ще на етапі їх формування.

Найнебезпечніша пастка для початківців – беззастережна довіра до бібліографічних списків, згенерованих нейромережею. Великі мовні моделі не оперують реальними фактами, а відтворюють імовірні послідовності слів. Наслідок – так звані «галюцинації»: переконливо оформлені, але цілком вигадані назви статей, прізвища науковців і вихідні дані журналів. Здобувач вищої освіти, який не перевіряє кожне джерело, вносить фікцію до списку літератури й руйнує наукову достовірність роботи.

Генеративні моделі орієнтовані на виважений, нейтральний виклад. Передаючи написання розділів нейромережі, дослідник отримує текст без дослідницької позиції: критичний аналіз підмінено загальновідомими констатаціями, авторське «Я» зникає, а наукова новизна розчиняється у кліше. Робота втрачає ознаки дослідження і стає рефератною компіляцією.

Традиційні антиплагіатні системи орієнтовані на пошук текстових збігів і не виявляють генерованих парафразів. Спеціалізовані детектори ШІ-тексту також ненадійні: їхні алгоритми легко обійти завдяки мінімальному ручному редагуванню. Грамотно структурований текст більше не є свідченням компетентності здобувача вищої освіти. Це вимагає перегляду самої моделі оцінювання: акцент має перейти з готового продукту на процес – на динаміку роботи, усні захисти, дискусію з науковим керівником.

Генеративний штучний інтелект не зникне з освітнього простору – і заборона тут не є ані дієвим, ані доцільним інструментом. Проблема не в самій технології, а в тому, як її використовують. Здобувач вищої освіти, який делегує алгоритму не лише форматування, а й мислення, позбавляє себе головного – досвіду наукового пошуку.

Відповідь на виклик «цифрового плагіату» має бути системною. По-перше, необхідно чітко визначити допустимі межі використання ШІ та запровадити обов'язкове маркування ШІ-згенерованого контенту. По-друге, слід переосмислити саму модель оцінювання: перенести акцент з письмового продукту на живу наукову дискусію – усні захисти, поетапні консультації, аргументований захист власної позиції. По-третє, з перших тижнів навчання необхідно формувати у здобувачів навички інформаційної грамотності: вміння перевіряти джерела, розпізнавати галюцинації нейромереж і критично оцінювати будь-який контент – незалежно від його походження.

Таким чином, ключовим завданням закладу вищої освіти є не обмеження доступу до інструментів ШІ, а формування у здобувачів критичного ставлення до їх результатів. Дослідник, який розуміє принципи роботи генеративних моделей і їхні обмеження, здатен використовувати ці інструменти продуктивно – без шкоди для якості наукової роботи та власного професійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ваврик Ю., Опірський І. Штучний інтелект: кібербезпека нового покоління. *Ukrainian Scientific Journal of Information Security*. 2024. Т. 30, № 2. С. 244–255. URL: <https://doi.org/10.18372/2225-5036.30.19235> (дата звернення: 08.06.2026).

2. Петасюк О. Штучний інтелект: контекст та осмислення. Молодий вчений. 2024. № 4 (128). С. 26–32. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-9> (дата звернення: 08.06.2026).

Колеснік Андрій Вадимович

студент I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ПОВЕДІНКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобальна цифровізація докорінно трансформувала підходи до дослідження людської поведінки. У сучасному цифровому суспільстві щоденно створюються величезні обсяги даних, які дозволяють не лише аналізувати та передбачати дії індивідів, але й у реальному часі коригувати їхню поведінку. Використання алгоритмів штучного інтелекту та технологій великих даних відкриває нові горизонти в економіці та державному управлінні, однак водночас породжує значні виклики у сфері захисту фундаментальних прав людини.

Серцевиною будь-якого сучасного дослідження поведінки є збір інформації про активність користувачів в онлайн-просторі. До цієї інформації належать запити у пошукових системах, геолокаційні дані, активність у соціальних мережах і фінансові транзакції. Правові аспекти збору й використання таких даних залишаються об'єктом гострих дискусій. Згідно зі статтею 32 Конституції України, втручання у приватне та сімейне життя особи заборонено, окрім випадків, передбачених Конституцією[1]. Утім, у цифрову епоху межа між приватним життям і публічною поведінкою стає дедалі розмитішою.

Ключовим законодавчим документом у цій сфері в Україні є Закон «Про захист персональних даних». Згідно з ним, обробка даних має бути прозорою й відбуватися виключно за умови надання добровільної згоди суб'єктом даних[2]. Однак на практиці це залишається викликом: великі технологічні платформи часто застосовують складні та заплутані користувацькі угоди. У результаті користувачі нерідко погоджуються на обробку своїх даних, не до кінця усвідомлюючи масштаби або цілі подальшого використання їхньої цифрової активності для поведінкових досліджень.

Додатковий ризик криється у застосуванні результатів таких досліджень для створення так званої «архітектури вибору». Мова йде про непомітний вплив на рішення користувачів за допомогою персоналізованої реклами, алгоритмічних рекомендацій чи таргетованого контенту. У комерційній сфері це здебільшого сприймається як маркетинговий інструмент, тоді як у політичній площині подібні технології можуть стати засобом маніпуляції громадською думкою. Це суперечить принципу автономії волі особистості, що є фундаментально важливим для демократичного суспільства та правової системи.

Щоб мінімізувати ці ризики, держава мусить оперативно адаптувати законодавство до нових технологічних викликів. Необхідно встановити жорсткіший нагляд за використанням алгоритмів для профілювання та чітко визначити рамки використання поведінкових даних корпоративними структурами. Водночас потрібно підвищувати рівень цифрової та правової грамотності населення, аби кожен міг свідомо оперувати своїми даними в цифровому просторі.

Таким чином, дослідження людської поведінки у цифровому суспільстві є надзвичайно перспективним інструментом із потужним потенціалом, який потребує відповідного правового регулювання. Правова доктрина повинна забезпечити новий рівень захисту когнітивної свободи особистості, створюючи баланс між технологічними інноваціями та збереженням приватності людини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp> (дата звернення: 11.06.2026).
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 11.06.2026).

Корж Ігор

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
заступник керівника наукового центру цифрової трансформації і права,
Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної Академії Правових Наук України

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВІЙ ГАЛУЗІ ПРАВА

Актуальність даної теми зумовлена тим, що штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше впроваджується в різні сфери суспільного життя, зокрема й у правову науку. Сучасні технології відкривають нові можливості для дослідження права, аналізу законодавства, судової практики та наукових джерел. У зв'язку з цим постає питання: яку саме роль може відігравати ШІ у правових дослідженнях і якими є межі його використання?

Передусім слід зазначити, що в науковій галузі права ШІ виступає не як заміна людини, а як допоміжний інструмент. Його основне завдання полягає в обробці значних масивів правової інформації, пошуку необхідних даних, систематизації матеріалів та виявленні певних закономірностей. Це особливо важливо в умовах, коли правова інформація є надзвичайно об'ємною, динамічною та складною для ручного опрацювання.

ШІ уже зараз змінює науку, але його майбутня роль буде ще глибшою: він стане не просто інструментом для аналізу даних, а повноцінним партнером у відкритті нових знань. Найважливіша зміна полягає в тому, що ШІ зможе прискорювати весь науковий цикл – від формулювання гіпотез до перевірки результатів і навіть автоматизації частини експериментів. Це особливо важливо в галузях, де обсяг даних надто великий для людини: геноміка, кліматологія, фізика високих енергій, матеріалознавство, медицина, право

Одним із найважливіших напрямів застосування ШІ є *аналіз нормативно-правових актів і судових рішень*. У процесі наукового дослідження правознавцю часто необхідно опрацювати велику кількість документів, порівняти їх між собою, визначити спільні риси, відмінності та тенденції розвитку правового регулювання. ШІ здатний значно прискорити цей процес, оскільки він може швидко знаходити релевантні фрагменти текстів, класифікувати документи та виділяти ключові положення.

Крім того, ШІ є корисним у *виявленні закономірностей у правозастосуванні*. Наприклад, він може допомогти дослідникам простежити, як змінюється судова практика з певного питання, які правові підходи переважають у різних періоди, а

також які норми застосовуються найчастіше. Це дає змогу не лише накопичувати інформацію, а й глибше аналізувати механізми функціонування права.

Важливе значення має також використання ШІ в *емпіричних правових дослідженнях*. Такі дослідження ґрунтуються на аналізі статистичних даних, судових рішень, кількісних показників та інших фактичних матеріалів. ШІ дозволяє ефективно працювати з великими масивами даних, що значно підвищує якість і точність наукових висновків.

Хочу навести приклад щодо значення використання ШІ для теорії та методології права.

У науковій галузі права ШІ може змінити не лише інструменти, а й *сам спосіб дослідження*. Традиційно правова наука значною мірою спиралася на доктринальний аналіз, логічне тлумачення норм і порівняння позицій учених. ШІ додає до цього новий вимір – можливість працювати з великими масивами даних, виявляти статистичні закономірності та перевіряти гіпотези на ширшому матеріалі.

Це може призвести до появи більш *міждисциплінарної юридичної науки*, де поєднуються право, інформатика, статистика, лінгвістика та соціологія. Наприклад, дослідники можуть вивчати, як мова судових рішень впливає на їхню структуру, як змінюється практика застосування норм у часі або які фактори найчастіше впливають на результат справи.

Серед основних переваг використання ШІ в правовій науці слід назвати, по-перше, *економію часу*, по-друге, *підвищення ефективності досліджень*, по-третє, *можливість аналізу великих обсягів інформації*, а також *виявлення нових тенденцій і закономірностей*, які можуть залишитися непоміченими під час традиційного аналізу.

Водночас необхідно наголосити і на певних *ризиках та обмеженнях*. ШІ не завжди здатний повною мірою врахувати правовий контекст, особливості конкретної ситуації чи змістовні нюанси юридичних норм. Крім того, існує ризик помилок, якщо дані є неповними, застарілими або упередженими. Саме тому результати, отримані за допомогою ШІ, потребують обов'язкової перевірки та критичного осмислення з боку людини.

Водночас, як зазначено в Рамковій конвенції Ради Європи про ШІ [1], його використання має відповідати принципам прав людини, демократії та верховенства права.

Саме Регламент ЄС 2024/1689 [2] демонструє сучасний підхід до правового регулювання штучного інтелекту, а Рекомендація ЮНЕСКО [3] наголошує на етичному та відповідальному використанні ШІ. Крім того, українське

законодавство, зокрема закони про інформацію та персональні дані [4-6], є важливим для правового аналізу використання ШІ, водночас потребує напрацювання окремого закону, інтегрованого із європейськими актами.

Однією з ключових майбутніх функцій ШІ буде *пошук закономірностей у складних даних*. У багатьох науках відкриття робляться тоді, коли дослідник помічає приховану структуру, яку важко побачити вручну. ШІ здатен знаходити такі патерни швидше й точніше, ніж традиційні методи.

Друга важлива роль – *генерація гіпотез і моделювання*. У майбутньому ШІ допомагатиме не лише аналізувати вже відомі дані, а й пропонувати нові наукові припущення.

Ще один напрям – *автоматизація лабораторної роботи*. Уже зараз розвиваються роботизовані лабораторії, де ШІ керує експериментами, аналізує проміжні результати й коригує подальші дії. У майбутньому це може привести до появи майже автономних наукових систем, які самі планують експерименти, виконують їх і вдосконалюють власні стратегії дослідження.

Отже, можна зробити висновок, що роль ШІ в науковій галузі права є значною та перспективною. Він сприяє підвищенню ефективності правових досліджень, полегшує роботу з великими масивами інформації та відкриває нові можливості для розвитку юридичної науки. Водночас ШІ не може замінити науковця, оскільки саме людина здатна здійснювати глибоке правове тлумачення, оцінювати контекст і формулювати обґрунтовані висновки.

Таким чином, найбільш доцільною є модель співпраці людини і ШІ, за якої технології виконують допоміжну аналітичну функцію, а остаточні наукові висновки формує дослідник.

На мою думку майбутня роль ШІ в науці – це *прискорення відкриттів, розширення меж людського пізнання та перехід до більш автоматизованої й міждисциплінарної науки*. Найімовірніше, ШІ не замінить учених, а стане їхнім потужним співробітником: тим, хто допомагає бачити більше, рахувати швидше й перевіряти точніше. Найуспішнішою буде не «наука ШІ замість людини», а наука, де людина й ШІ працюють разом.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що ШІ має значний потенціал для розвитку наукової галузі права. Він допомагає швидше обробляти великі обсяги інформації, виявляти закономірності, аналізувати правові джерела та підтримувати дослідницьку діяльність.

Водночас важливо наголосити, що ШІ не може повністю замінити людину, оскільки правова наука потребує критичного мислення, професійного досвіду та

глибокого розуміння контексту. Саме тому найбільш ефективним є поєднання можливостей людини і технологій.

Список використаних джерел:

1. Рамкова конвенція Ради Європи про штучний інтелект, права людини, демократію та верховенство права. URL: https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/rye_ramkova_konvenciya_zi_shtuchnogo_intelektu_prav_lyudyny_demokratiyi_ta_verh._prava.pdf (дата звернення: 03.06.2026).

2. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) № 300/2008, (EU) № 167/2013, (EU) № 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (дата звернення: 03.06.2026).

3. UNESCO Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence> (дата звернення: 03.06.2026).

4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

6. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 03.06.2026).

Король Анжела Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного університету

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДОСЛІДНИЦЬКИХ ТА ОСВІТНІХ
ПРАКТИКАХ**

Анотація. У тезах проаналізовано синергетичний потенціал інтеграції іммерсивних технологій (VR/AR/MR) та штучного інтелекту (ШІ) в сучасну науку й освіту. Досліджено трансформацію традиційних освітніх парадигм під впливом

адаптивного навчання та віртуального моделювання. Визначено організаційно-педагогічні чинники впровадження інтелектуальних імерсивних середовищ у дослідницьку практику. Особливу увагу приділено етичним аспектам та інноваційним стратегіям цифровізації вищої школи.

Ключові слова: імерсивні технології, штучний інтелект, віртуальна реальність, адаптивне навчання, цифровізація освіти, дослідницькі практики.

Стрімкий розвиток цифрового суспільства та перехід до індустрії 5.0 зумовлюють фундаментальну модернізацію інструментарію наукової та педагогічної діяльності. Традиційні методи трансляції знань та статичні дослідницькі моделі поступово втрачають ефективність в умовах експоненційного зростання обсягів інформації. На передній план виходить потреба у створенні високотехнологічних, гнучких та інтерактивних середовищ.

Найбільш перспективним вектором технологічного прориву в освітніх та дослідницьких практиках є конвергенція імерсивних технологій — віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності — зі системами штучного інтелекту (ШІ). Якщо імерсивні інструменти забезпечують безпрецедентний рівень наочності та глибокого занурення (ефект присутності), то алгоритми ШІ надають цим середовищам адаптивності, інтелектуальної аналітики та здатності до персоналізації в реальному часі. Проте комплексний аналіз перспектив та ризиків такої інтеграції в українському та світовому науково-освітньому дискурсі залишається недостатньо систематизованим, що й обумовлює актуальність цієї роботи.

Проблематика впровадження штучного інтелекту в освітній простір та наукові дослідження активно розробляється в працях сучасних науковців, зокрема О. Буйницької [1], В. Ковальчука [3], а також у фундаментальних аналітичних доповідях ЮНЕСКО під керівництвом С. Фенга [9]. Своєю чергою, дидактичний потенціал імерсивних технологій (XR) та особливості створення віртуальних навчальних лабораторій досліджували О. Пінчук [5], С. Семеріков [7] та О. Спірін [8]. Попри наявність вагомих напрацювань, синергетичний ефект від одночасного використання ШІ та VR/AR у контексті формування дослідницьких компетентностей потребує подальшого обґрунтування.

Сучасна архітектура вищої освіти та наукових пошуків вимагає відходу від концепції пасивного споглядання на користь активного діяльнісного занурення. Імерсивні технології трансформують саму гносеологічну сутність навчання. За визначенням О. Пінчук, «імерсивне середовище створює унікальний когнітивний досвід, де абстрактні теоретичні концепції набувають просторово-динамічної візуалізації, що радикально підвищує рівень засвоєння складних

системних знань» [5, с. 14]. У поєднанні з генеративним штучним інтелектом віртуальний простір перестає бути просто заздалегідь запрограмованим скриптом. ШІ отримує роль динамічного архітектора цього простору.

Інтеграція ШІ в імерсивне навчання дозволяє реалізувати концепцію глибокої персоналізації (адаптивного навчання). Програмні агенти на базі ШІ здатні в реальному часі аналізувати траєкторію руху погляду користувача у VR-шоломі, фіксувати швидкість прийняття рішень, рівень когнітивного навантаження та навіть емоційні реакції за допомогою біометричних датчиків. Як зазначає В. Ковальчук, «алгоритми штучного інтелекту трансформують роль викладача, перебираючи на себе функції рутинного моніторингу та адаптації складності контенту під індивідуальний темп кожного здобувача освіти» [3, с. 45]. Наприклад, якщо студент припускається помилки під час віртуального хірургічного експерименту чи симуляції хімічного процесу, ШІ не просто зупиняє процес, а миттєво генерує додаткову підказку або змінює параметри віртуального середовища для оптимізації навчання.

У дослідницьких практиках такий тандем відкриває небачені раніше горизонти. Наукові експерименти, які раніше були неможливими через високу вартість обладнання, небезпеку для життя або мікро-/макромасштаби досліджуваних об'єктів (наприклад, процеси на рівні квантової фізики, генетичні мутації, астрофізичні явища), тепер переносяться у цифрові інтелектуальні близнюки (Digital Twins). С. Семеріков підкреслює, що «застосування віртуальних близнюків лабораторій, керованих штучним інтелектом, дозволяє проводити тисячі ітерацій наукових експериментів за лічені секунди, мінімізуючи витрати матеріальних ресурсів та людський фактор» [7, с. 92]. Дослідник у VR-середовищі може буквально маніпулювати молекулами, структура яких розрахована та оптимізована нейромережею.

Особливого значення набуває трансформація гуманітарних та соціокультурних практик. Використання ШІ-аватарів та історичних реконструкцій в VR дозволяє моделювати складні соціальні ситуації для майбутніх психологів, юристів чи дипломатів. У доповіді ЮНЕСКО акцентується увага на тому, що «інструменти штучного інтелекту в освіті повинні слугувати інклюзії та розширенню можливостей людини, забезпечуючи рівний доступ до інтелектуальних освітніх платформ незалежно від географічного розташування користувача» [9, с. 28]. Студент з будь-якого куточка світу за наявності гарнітури та підключення до мережі може стати учасником глобального наукового експерименту.

Водночас цифровізація освітнього і наукового простору вимагає розробки нових методичних підходів. О. Буйницька вказує на те, що «успішна цифрова трансформація університету можлива лише за умови випереджального розвитку цифрової компетентності самих науково-педагогічних працівників, які мають опанувати ролі фасилітаторів у високотехнологічних середовищах» [1, с. 74]. Без чітко визначеної педагогічної мети застосування навіть найсучаснішого ІІ чи VR перетворюється на звичайну гейміфікацію без глибокого наукового підґрунтя.

Впровадження цих інновацій стикається також із низкою суттєвих викликів та ризиків, які потребують розв'язання в межах академічної спільноти. По-перше, це проблема академічної доброчесності під час використання генеративних моделей ІІ у наукових дослідженнях. По-друге, це питання кібербезпеки та захисту персональних біометричних даних, які зчитуються імерсивними пристроями. По-третє, тривале перебування у віртуальній реальності має певні психофізіологічні обмеження (кінетоз, зорове перевтомлення). Як слушно зазначає О. Спірін, «створення безпечного цифрового освітнього середовища потребує жорсткої стандартизації програмного забезпечення та розробки чітких санітарно-гігієнічних і етичних регламентів використання ІІ та VR-технологій» [8, с. 11].

Таким чином, перспективи застосування імерсивних технологій та штучного інтелекту в освітніх та дослідницьких практиках є колосальними та стратегічно важливими для інтеграції вітчизняної науки у світовий глобальний простір. Синергія алгоритмів ІІ та візуальних можливостей XR-технологій дозволяє створити адаптивне, високоінтенсивне та безпечне середовище для підготовки науковців нового покоління та проведення складних міждисциплінарних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Буйницька О. П., Василенко С. В. Розвиток цифрової компетентності викладачів як чинник трансформації вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців*. 2022. Вип. 63. С. 70–78.
2. Жиленко Т. І. Штучний інтелект у вищій освіті: тренди, інструменти, перспективи. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11 (29). С. 132–141.
3. Ковальчук В. І., Воротникова І. П. Інноваційні стратегії застосування технологій штучного інтелекту в системі підвищення кваліфікації педагогів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2024. Вип. 91. С. 41–50.
4. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Модель цифрового університету: від

електронного навчання до інтелектуального освітнього середовища.

Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Т. 83, № 3. С. 1–21.

5. Пінчук О. П., Литвинова С. Г. Дидактичний потенціал технологій занурення в інклюзивному та загальному освітньому просторі. *Вісник НАПН України*. 2023. Т. 5, № 2. С. 12–18.

6. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80> (дата звернення: 05.06.2026).

7. Семеріков С. О., Шаповалов Є. Б. Віртуальні та доповнені близнюки лабораторій як інструмент забезпечення стійкості наукових досліджень в умовах цифровізації. *Нові технології в освіті*. 2024. Вип. 45. С. 89–97.

8. Спирін О. М., Лупаренко Л. А. Створення безпечного хмароорієнтованого цифрового середовища наукової установи. *Електронне наукове видання «Аналітика освіти»*. 2022. № 1. С. 8–15.

9. Фенг С., Кров К. Штучний інтелект і освіта: керівництво для осіб, які приймають політичні рішення : аналітична доповідь ЮНЕСКО / за ред. С. Фенга. Париж : ЮНЕСКО, 2021. 68 с.

Король У.А

здобувачка освіти 1 курсу, спеціальності Менеджмент ФППУІМ

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Кронівець Т.В

Кандидат юридичних наук

Завідувач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА (на прикладі ПрАТ «Київстар»)

В умовах посилення конкуренції, прискорення цифрової трансформації та глобалізаційних процесів дедалі більшої актуальності набуває проблема формування ефективної корпоративної культури як стратегічного ресурсу підприємства. Усвідомлене управління корпоративною культурою дозволяє підвищити рівень залученості персоналу, знизити плинність кадрів і сформувати сприятливий соціально-психологічний клімат в організації. Об'єктом

дослідження є корпоративна культура підприємства як складова системи управління персоналом, а предметом — теоретичні засади, методи формування та практичні аспекти її впровадження. Метою роботи є комплексне дослідження сутності корпоративної культури, з'ясування її ролі в управлінні персоналом та визначення проблемних аспектів на прикладі конкретного підприємства.

Корпоративна культура визначається як система спільних цінностей, норм і правил поведінки, що формує унікальне внутрішнє середовище організації [2; 5]. На відміну від традиційної організаційної культури, вона акцентує увагу на бізнес-орієнтованих аспектах і стратегічній спрямованості діяльності, базуючись на поєднанні матеріальних і духовних цінностей підприємства та слугуючи невидимим регулятором поведінки персоналу. До основних елементів корпоративної культури належать місія, цінності, норми та правила поведінки, традиції, стиль управління, а також система комунікації та винагород. Серед її ключових функцій виокремлюють мотиваційну, регулюючу, інтегруючу та виховну, кожна з яких безпосередньо впливає на адаптивність, продуктивність праці, імідж підприємства та його стійкість в умовах кризових ситуацій [3].

Узагальнення наукових підходів до типології корпоративної культури (за моделлю Камерона–Квінна) дозволило виокремити кланову, адхократичну, ринкову та ієрархічну культури, кожна з яких має власні сильні сторони, приклади прояву та сферу найбільшої ефективності й визначається галуззю, розміром компанії і стратегічними цілями [5]. Установлено, що універсально «найкращого» типу не існує: ефективність кожної моделі залежить від конкретних умов організації, а найбільш перспективними в сучасних реаліях є гібридні моделі, які поєднують елементи кланової та адхократичної культур, забезпечуючи водночас згуртованість колективу й готовність до інновацій.

Доведено, що корпоративна культура є невід'ємною складовою системи управління персоналом: вона сприяє розвитку працівників через ціннісно-світоглядну складову, забезпечує адаптивність та стійкість організації в умовах невизначеності, криз і швидких змін зовнішнього середовища [3; 6]. Дослідження впливу культури на мотивацію та поведінку персоналу засвідчило прямий кореляційний зв'язок між рівнем розвитку культури та рівнем залученості працівників [7]: сильна корпоративна культура формує внутрішню мотивацію, знижує плинність кадрів, зменшує рівень стресу й конфліктів та сприяє конструктивній організаційній поведінці, тоді як матеріальне стимулювання без підтримки культури дає лише тимчасовий ефект.

Формування та розвиток корпоративної культури потребує системного застосування комплексу методів — чіткого визначення місії та цінностей,

упровадження узгодженої з ними системи винагород, проведення тренінгів і навчальних програм, розвитку лідерських якостей керівників, наставництва та підтримки корпоративних традицій і ритуалів [1]. Найефективнішим визнано поєднання формальних інструментів із неформальними практиками за умови щирості й послідовності дій керівництва, оскільки декларовані цінності, не підкріплені реальною поведінкою топ-менеджменту, швидко втрачають довіру персоналу та залишаються лише формальними документами.

Практичний аналіз здійснено на прикладі ПрАТ «Київстар» — найбільшого телекомунікаційного оператора України, що входить до міжнародної групи VEON. Станом на кінець 2025 року компанія обслуговувала понад 22,4 млн абонентів мобільного зв'язку та понад 1,2 млн абонентів фіксованого інтернету; її виручка зросла на 30,3 % і склала 48,2 млрд грн, а показник EBITDA збільшився на 30 % — до 27 млрд грн [9]. Загальна чисельність штатних працівників групи становила 5183 особи, з яких близько 3518 працюють безпосередньо в ПрАТ «Київстар». Незважаючи на воєнний час, підприємство продовжує здійснювати значні капітальні інвестиції в модернізацію мережевої інфраструктури — понад 10 млрд грн у 2024–2025 роках [9].

Корпоративна культура «Київстар» базується на стратегії win-win, що передбачає взаємовигідні відносини між бізнесом, працівниками та клієнтами [8]. Оцінка засвідчила достатньо високий рівень лояльності й залученості персоналу, розвинену систему внутрішніх комунікацій, орієнтацію на інновації, результат і клієнтоцентричність. Під час війни культура компанії продемонструвала високу адаптивність і стійкість: підприємство забезпечувало безперебійність зв'язку, а працівники відчували підтримку керівництва, що позитивно позначилося на їхній мотивації та емоційному зв'язку з компанією.

Водночас виявлено низку проблем і недоліків корпоративної культури підприємства: дефіцит кваліфікованих кадрів у технічних та ІТ-напрямах, що ускладнює масштабування бізнесу [10]; відмінності у сприйнятті корпоративних цінностей між центральним офісом і регіональними підрозділами; ризик вигорання персоналу через підвищене навантаження в кризові періоди, а також недостатня адаптація культури до гібридного формату роботи в окремих підрозділах. Подолання цих недоліків потребує посилення механізмів зворотного зв'язку з працівниками, уніфікації корпоративних цінностей між підрозділами та системної роботи з адаптації нових співробітників.

Отже, корпоративна культура є стратегічним ресурсом підприємства, що визначає його конкурентоспроможність, здатність залучати й утримувати кваліфікований персонал та стійкість в умовах кризи. Подальше вдосконалення

корпоративної культури повинне ґрунтуватися на комплексному, системному та щирому підході з боку керівництва на всіх рівнях управління, що дозволить реалізувати її потенціал як дієвого інструменту підвищення ефективності управління персоналом і досягнення стратегічних цілей організації.

Список використаних джерел:

1. Антоненко К., Агеєва І., Терехова І. Формування корпоративної культури в сучасних компаніях. Економіка та суспільство. 2025. № 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-51>

2. Вараксіна О. В., Шульга В. Ю. Роль корпоративної культури у сучасному бізнес-середовищі. Економіка та суспільство. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-63>

3. Захарчин Г., Юрченко О. Розвиток персоналу на засадах корпоративної культури. Економіка та суспільство. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-125>

4. Іваненко О. Діагностика та оцінка ефективності рівня корпоративної культури. Економіка підприємства. 2024. № 224 (1). С. 21–27. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/224-1/3>

5. Стамбульська Х., Передало Х. С. Корпоративна культура: сутність, типи та роль у розвитку організації. Економіка: реалії часу. 2022. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/206.pdf Сулімов В. Роль корпоративної культури як чинник стійкості системи управління персоналом в умовах невизначеності. Економіка і організація управління. 2024. № 1. С. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.1.12>

6. Сулімов В. Роль корпоративної культури як чинник стійкості системи управління персоналом в умовах невизначеності. Економіка і організація управління. 2024. № 1. С. 115–121. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.1.12>

7. Смесова В. Л., Яшкіна Н. В., Аніщенко Л. О. Аналіз корпоративної культури підприємства та її вплив на управління персоналом. Ефективна економіка. 2023. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.17>

8. Київстар підтримує зв'язок з командою: стратегія win-win. DSnews. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/economics/strategiya-win-win-yak-kijivstar-trimaye-zv-yazok-u-komandi-30032026-455747>

9. Київстар у 2024 році: понад 10 млрд грн капітальних інвестицій у розвиток мережі. Київстар. URL: <https://kyivstar.ua/news/id200320251500>

10. Київстар: як компанія долає дефіцит кадрів. Forbes Україна. URL: <https://forbes.ua/company/spravzhnya-pidtrimka-pochinaetsya-tam-de-zakinchuetsya-slovo-obovyazok-oksana-oliynik-kiivstar-01052024-20839>

Костенко Олексій Володимирович,

Доктор філософії в галузі юридичних наук, старший дослідник,
завідувач наукової лабораторії імерсивних технологій і права
наукового центру цифрової трансформації і права

ДНУ ІБП НАПрН України

ORCID: 0000-0002-2131-0281

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ
ТА ОСВІТНІХ ПРАКТИКАХ**

П'ята промислова революція та становлення технологічного укладу Web 4.0 зумовили якісну трансформацію не лише виробничих відносин, але й фундаментальних механізмів генерації та трансляції знань. Конвергенція **генеративного штучного інтелекту (GenAI)** та **технологій розширеної реальності (XR)** — від класичної доповненої (AR) і віртуальної (VR) до змішаної (MR) реальності — формує принципово новий антропотехнічний інтерфейс взаємодії суб'єктів пізнання з науковим та освітнім контентом.

За прогнозами провідних аналітичних центрів, до 2030 року глобальний ринок XR в освіті досягне позначки понад 32 млрд дол. США, а частка університетів, що впровадять VR/AR у ключові навчальні дисципліни, перевищить 65 % [6]. Водночас стрімка експансія цих технологій випереджає нормативно-правову й методологічну готовність академічних інституцій, породжуючи системні лакуни у сферах академічної доброчесності, захисту нейроданих, авторського права на генеративний контент та статусу цифрового аватара здобувача освіти [7].

Зазначені обставини детермінують необхідність комплексного науково-правового дослідження перспектив і ризиків впровадження імерсивних технологій та ШІ в освітні практики, що й становить предмет цієї роботи.

Коректне застосування імерсивних технологій в освітньому просторі передусім потребує їх систематизації. Пропонована нижче таксономія базується на ступені занурення (immersion depth), рівні автономії ШІ-компонента та типовій ролі в навчально-дослідницькому процесі (Табл. 1) [10].

Таблиця 1.

Таксономія імерсивних технологій для освіти і науки
(авторська типологія)

Технологія	Ключові характеристики	Освітні застосування
VR (Virtual Reality)	Повне занурення, ізоляція від фізичного середовища, 6DoF	Медичні симуляції, юридичні моделювання, хімічні лабораторії
AR (Augmented Reality)	Накладання цифрових об'єктів на реальне середовище	Анатомічні атласи, технічне навчання, правничі кейси
MR (Mixed Reality)	Взаємодія цифрових та фізичних об'єктів у реальному часі	Інтерактивні лабораторії, дистанційна співпраця
XR + GenAI	Динамічна генерація імерсивного контенту за допомогою ШІ	Персоналізовані освітні траєкторії, адаптивні тренажери

Наведена таксономія є підставою для розмежування правових режимів застосування зазначених технологій: різний ступінь занурення та різний рівень участі ШІ-агента зумовлюють різний характер правовідносин, що виникають між здобувачем освіти, освітньою установою, розробником платформи та регулятором.

Автор пропонує концептуальний конструкт — «імерсивно-інтелектуальне навчальне середовище» (ІНС), під яким розуміється динамічна, адаптивна, мультимодальна система, що поєднує: (1) XR-інфраструктуру; (2) GenAI-модулі для персоналізації контенту та оцінювання; (3) агентні ШІ-системи для підтримки дослідницьких завдань; (4) правовий каркас, що регулює відносини між усіма учасниками цифрового освітнього простору. Концепція ІНС є авторським внеском у доктрину цифрового права та теорію сучасної дидактики, що синтезує технологічний, педагогічний та нормативний виміри в єдиній архітектурній моделі [1; 2].

ІНС структурується як чотиришарова система, де кожен шар є самостійним функціональним блоком і водночас органічно взаємодіє з рештою. Ця архітектура відображена на Рис. 1 та деталізована у Табл. 1а.

АРХІТЕКТУРНА МОДЕЛЬ ІНС			
Іммерсивно-інтелектуальне навчальне середовище (ІНС)			
Шар 1 XR-інфраструктура ▶ VR / AR / MR / XR ▶ 6DoF-гарнітури ▶ Просторові обчислення ▶ Цифрові двійники ▶ Гаптичні пристрої	Шар 2 GenAI-модулі ▶ Генерація контенту ▶ Адаптивні траєкторії ▶ Семантична оцінка ▶ Авт. зворотний зв'язок ▶ LLM / Multimodal AI	Шар 3 Агентні ШІ-системи ▶ Дослідницькі агенти ▶ Автоном. гіпотези ▶ Верифікація даних ▶ Генерація сценаріїв ▶ Мульти-агентні мережі	Шар 4 Правовий каркас ▶ Цифрова юрисдикція ▶ Цифровий Кодекс IVC/NMR ▶ Захист нейроданих ▶ Авторське право GenAI ▶ Статус аватара студента
	← Зростає ступінь автономії ШІ-компонента →		
 Здобувач освіти • Нейродані • Цифровий аватар • Навчальна траєкторія	 Освітній заклад • LMS-інтеграція • Акредитація ІНС • Блокчейн-диплом	 Регулятор • EU AI Act • Цифровий Кодекс • GDPR / нейродані	 Розробник платформи • Lex protocolli • Відповідальність ШІ • Secure-by-design

Рис. 1. Архітектурна модель іммерсивно-інтелектуального навчального середовища (ІНС)

(авторська ідея, авторська типологія)

Таблиця 1а.

Компоненти ІНС: технологічний склад та педагогічна функція
(авторська типологія)

Компонент ІНС	Технологічний склад	Педагогічна функція
XR-інфраструктура (Шар 1)	VR/AR/MR-гарнітури, просторові обчислення, цифрові двійники, гаптичні пристрої, 3D-принтери	Забезпечення зануреного середовища; відтворення фізично недоступних об'єктів та процесів
GenAI-модулі (Шар 2)	LLM, мультимодальні моделі, системи адаптивного оцінювання, генератори симуляцій	Персоналізація навчальних траєкторій; автоматична оцінка компетентностей; генерація кейсів і завдань
Агентні ШІ-системи (Шар 3)	Автономні дослідницькі агенти, мульти-агентні мережі, системи генерації та верифікації гіпотез	Підтримка наукових досліджень; автономне моделювання; синтез великих масивів даних
Правовий каркас (Шар 4)	Цифровий Кодекс (IVC/NMR/DLRE/VCBR), EU AI Act, GDPR, цифрова юрисдикція	Нормативне забезпечення функціонування ІНС; захист прав учасників; регуляторний комплаєнс

Ключовою характеристикою чотирикомпонентної моделі є принцип **правової вбудованості (legal embeddedness)**: правовий каркас (Шар 4) не надбудовується над технологічними шарами як зовнішнє обмеження, а інтегрується в архітектуру ІНС на рівні проєктування. Це відповідає парадигмі «secure-by-design», закріпленій у документах ІНТЕРПОЛ та EU AI Act, і є необхідною умовою легітимності ІНС як освітньо-наукового середовища [4].

Наведене порівняння засвідчує, що ІНС є не еволюційним розвитком LMS, а **якісно новим типом освітнього простору**. Найбільш принциповою відмінністю є онтологічний статус середовища: якщо LMS є *інструментом* у руках педагога, то ІНС є *середовищем існування* педагогічного процесу — самостійним квазіпросторовим утворенням із власними правовими характеристиками, що підпадає під дію доктрини цифрової юрисдикції [1; 2].

Особливо показовим є приклад юридичної освіти. ІНС дозволяє реалізувати те, чого принципово позбавлені класичні методи: **процедурне занурення у правозастосовний процес**. Студент-правник не вивчає судовий процес за підручником — він *бере участь* у ньому через аватар, взаємодіє з ШІ-суддею та ШІ-процесуальними опонентами, відповідає у режимі реального часу на процедурні виклики, що генеруються агентною ШІ-системою на основі реальних кейсів. Це формує не лише знання норми, а й здатність до її застосування —

компетентність, яку жодна традиційна форма навчання не здатна забезпечити в такому масштабі.

Функціонування ПНС нерозривно пов'язане зі збором, обробкою та аналізом **нейроданих** — нейрофізіологічної інформації, що генерується під час XR-сесій. Сучасні VR-гарнітури фіксують рух очей, ЕЕГ-патерни, психогальванічні реакції, серцевий ритм та мікровирази обличчя — дані, що дозволяють ШІ-системі моделювати когнітивний стан здобувача та адаптувати навчальний процес у режимі реального часу.

Разом із тим нейродані є найбільш чутливою категорією персональних даних — вони розкривають не лише поведінку, але й внутрішній психоемоційний стан особи, її когнітивні патерни та потенційні медичні стани. Відсутність спеціального правового режиму для нейроданих здобувачів освіти є критичною прогалиною, що потребує заповнення через відповідні норми Цифрового Кодексу (рівень IVC) та оновлення Закону України «Про захист персональних даних» [1; 5]. Саме право на **не-алгоритмічне існування** — один із ключових правових конструктів автора — набуває особливої актуальності у контексті ПНС: здобувач освіти повинен мати гарантоване право відмовитися від нейромоніторингу без жодних академічних наслідків.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати такі узагальнені висновки і рекомендації.

1. Запропонована концепція ПНС може розглядатися як науково обґрунтована модель трансформації освітнього середовища в умовах розвитку технологій Web 4.0. Її впровадження має здійснюватися поетапно, з обов'язковим формуванням нормативного каркаса до початку масштабної технологічної імплементації.

2. Необхідно розробити спеціальний нормативний акт — «Положення про використання технологій ШІ та XR в освітньо-науковій діяльності», що має регулювати: академічну доброчесність в умовах ШІ; правовий статус цифрового аватара здобувача; захист нейроданих; авторські права на ШІ-генерований науковий контент; відповідальність за помилки ШІ в академічному контексті.

3. Закладам вищої освіти доцільно сформувати спеціалізовані комітети з етики ШІ та XR-технологій, що здійснювали б ризик-аналіз запроваджуваних систем і забезпечували процедуру informed consent для здобувачів освіти, чий нейродані збираються в процесі навчання.

4. Для верифікації наукової доброчесності в умовах ШІ-асистованих досліджень запропоновано впровадження стандарту «дослідницького журналу

інтелектуальної ініціативи» (ДІІ) — документованого доказу первинного наукового внеску людини-дослідника на кожному ключовому етапі роботи.

5. Україна, враховуючи її прагнення до євроінтеграції та унікальний досвід цифрових трансформацій під час воєнного стану, має потенціал сформувати власний передовий нормативний досвід у сфері регулювання ІІ та XR в освіті — досвід, що може стати зразком для ширшого застосування в регіоні Центральної та Східної Європи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Костенко О. В. «Metaverse та WEB 4.0: від новітніх технологій до нової філософії та правової реальності»: монографія. Київ : Фенікс, 2026. 380 с.

2. Kostenko, O., Dniprov, O., Zhuravlov, D., Tykhomyrov, O., & Vladov, S. (2025). A New Paradigm of Metaverse Philosophy: From Anthropocentrism to Metasubjectivity. *Philosophies*, 10(6), 117. <https://doi.org/10.3390/philosophies10060117>

3. Web 4.0 and virtual worlds: leading the next technological transition : Communication from the Commission COM(2023) 442 final. Brussels : European Commission, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2023:442:FIN> (дата звернення: 08.06.2026).

4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. 2024. L 1689. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_2024_1689 (дата звернення: 08.06.2026).

5. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data (GDPR). Official Journal of the European Union. 2016. L 119. P. 1–88. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R0679> (дата звернення: 08.06.2026).

6. Rauschnabel P. A. Metaverse Marketing: From Hype to Reality. *Journal of Marketing Communications*. 2023. Vol. 29, iss. 3. P. 217–231. DOI: <https://doi.org/10.1080/13527266.2023.2174786>.

7. Kostenko O., Furashev V., Zhuravlov D., Dniprov O. Genesis of Legal Regulation Web and the Model of the Electronic Jurisdiction of the Metaverse. *Bratislava Law Review*. 2022. Vol. 6(2). P. 21-36. DOI: <https://doi.org/10.46282/blr.2022.6.2.316>

8. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence / UNESCO. Paris : UNESCO, 2021. 44 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137> (дата звернення: 08.06.2026).

9. Encyclical Letter Magnifica Humanitas of His Holiness Pope Leo XIV to the Bishops, Priests, Deacons, Consecrated Persons and All the Lay Faithful. Vatican City : Libreria Editrice Vaticana, 2025. URL: <https://www.vatican.va> (дата звернення: 08.06.2026).

10. Імерсивні технології для підтримки змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти : метод. посіб. / Баценко С.В., Богачков Ю.М., Буров О.Ю., Горбаченко В.І., Коркішко І.А., Литвинова С.Г., Носенко Ю.Г., Полященко І.М., Рашевська Н.В., Савченко В.Ю., Слободяник О.В., Соколюк О.М., Сухіх А.С., Ухань П.С. ; за заг. ред. Носенко Ю.Г. Київ : ІЦО НАПН України, 2025. 174 с. ISBN 978-617-8330-47-7. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746953/1/%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%86%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>

Кронівець Тетяна Миколаївна

кандидатка юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін

Піпко А.М.

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (м. Вінниця)

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Державне управління у судовій системі неможливо розглядати у відриві від ефективності органів суддівського врядування та самоврядування, а саме Вищої ради правосуддя (ВРП) та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (ВККСУ). Сьогодні ці органи стикаються з рядом викликів та проблем: кадровий дефіцит у судах, велика кількість нерозглянутих дисциплінарних скарг, потреба в оптимізації бюджетних витрат та цифровізації судочинства.

Впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ) покликане суттєво модернізувати державне управління у цій сфері. Варто чітко розмежовувати сфери застосування: якщо автоматизація безпосередньо процесуального

ухвалення рішень викликає ряд дискусій через загрозу суддівській неупередженості, то впровадження ІІІ в судове адміністрування виглядає набагато безпечнішим та має реальний потенціал. Проте, управлінські алгоритми у ВРП та ВККСУ повинні мати жорсткі обмеження. До прикладу, помилка алгоритму в кадровому відборі чи аналізі дисциплінарної скарги може деформувати всю судову систему та в цілому підірвати авторитет судової влади.

Оскільки Україною взято курс на євроінтеграцію, реформування судоустрою має відбуватися з огляду на міжнародні стандарти регулювання ІІІ. Головним методологічним орієнтиром тут виступає Європейська етична хартія щодо використання ІІІ в судових системах та їхньому середовищі (прийнята СЕРЕJ у грудні 2018 року) [1]. Як зазначає Жукевич І.В., стрімкий розвиток технологій у світі актуалізував потребу створення єдиних правил гри, і саме ця Хартія заклала підвалини для відповідального використання ІІІ відповідно до цінностей Ради Європи [2, с. 201]. Згаданий документ базується на п'яти фундаментальних принципах: повага до основних прав (безперешкодний доступ до справедливого суду); недискримінація (виключення упередженості алгоритмів за ознаками статі, раси чи національності); якість та захищеність (оперування лише верифікованими й безпечними джерелами даних); прозорість і справедливість (абсолютна зрозумілість логіки роботи ІІІ для всіх учасників); контроль з боку користувача (право і можливість людини-судді переглянути будь-який автоматизований висновок).

Поряд із європейським вектором впровадження ІІІ, для вітчизняних законотворців інтерес становить досвід США та Китаю, де ІІІ масштабно інтегрують у публічний сектор (від «розумних міст» до автоматизації адміністративних процедур). Власне, орієнтуючись на світові тренди, в Україні розроблено профільну «Білу книгу ІІІ», позиціонуючи нашу державу як цифрову [3].

Водночас пряме копіювання моделей інших держав буде неефективним через кардинальну різницю побудови систем державного управління: Китай спирається на жорстку централізовану вертикаль, тоді як США орієнтовані на децентралізовані інновації на рівні штатів. Тож завдання України – не просто копіювання, а адаптація найкращих світових практик до власних реалій із обов'язковим врахуванням безпекових ризиків та нормативних вимог ЄС.

ЄС застосував загальний підхід до регулювання ІІІ у судовій сфері через нормативну базу, засновану на оцінці ризиків, застосовну до систем ІІІ, зокрема Закон про ІІІ – першу всеохоплюючу законодавчу базу щодо ІІІ у світі, хоча Китай і США теж схвалили загальні правила використання ІІІ [4]. Зокрема,

основним регуляторним актом США є Закон про національну ініціативу ШІ 2020 року, згідно з яким ініціатива у сфері ШІ має забезпечити збереження лідируючих позицій США у світі щодо розробки та використання надійних систем ШІ в державному та приватному секторах. Крім того у 2021 році було створено Національне управління ініціативи щодо ШІ для нагляду і реалізації національної стратегії ШІ [5, с. 68].

Поряд із міжнародним досвідом обережного впровадження ШІ (зокрема, заборонаю Федерального суду Канади у 2023 році [6]), аналогічні запобіжні тенденції демонструє й національна судова практика. Так, у 2025 році Верховний Суд України чітко констатував: згенеровані ШІ відповіді не мають статусу достовірного чи науково доведеного джерела інформації, через що суди правомірно відхиляють їх як доказову базу [7]. Суд констатував, що часто такі технології використовуються не задля сприяння правосуддю, а лише для спроб безпідставно оскаржити судові висновки.

Вищевказана позиція Верховного Суду на нашу думку має фундаментальне значення для діяльності ВРП та ВККСУ. Так, найвищий судовий орган визнав алгоритми ШІ нерелевантними для доказування, ВРП та ВККСУ мають враховувати це у власній управлінській та дисциплінарній діяльності. Для ВККСУ (у кадровому відборі): Будь-які автоматизовані системи оцінювання кандидатів на посади суддів не можуть мати вирішального значення, оскільки логіка ШІ офіційно не визнана юридично достовірною. Для ВРП (у дисциплінарних провадженнях): Скаржники або судді не можуть використовувати генеровані ШІ висновки як докази у дисциплінарних справах. Помилка алгоритму при первинному аналізі скарг у ВРП, з огляду на позицію Верховного Суду, несе пряму загрозу деформації всієї системи судової влади.

Щодо впровадження досвіду ШІ в систему державного управління у судовій системі, то до прикладу у 2023 році за ініціативи Верховного Суду Індії розробили програмне забезпечення на основі ШІ Vidhik Anuvaad з метою перекладу судових матеріалів з англійської на регіональні мови. Вже в кінці 2023 року за допомогою нього було перекладено 38 000 рішень. Втім у таких рішеннях є застереження, що канцелярія суду не несе відповідальності за неточність перекладу [8]. Вказаний досвід є дійсно влучним прикладом того, як ШІ спрощує доступ до судових послуг, що є безпосереднім завданням держави.

У Бразилії ШІ уже застосовано більш ніж у половині бразильських судів, принаймні в 47 із них програми та системи ШІ уже використовуються, включаючи Верховний суд і Вищий суд. Ще в 2018 році вищі суди Бразилії почали розробку власних систем ШІ: проекту VICTOR Верховного суду Бразилії

і системи ATHOS Вищого суду правосуддя. Перший використовується для проведення попереднього аналізу справ, щоб зменшити навантаження на суд. Так, Верховний суд Бразилії, попередньо вивчає справи, які надходять до суду за допомогою інструментів аналізу документів і засобів обробки природної мови [8]. Досвід Бразилії є релевантним для України в контексті модернізації ВРП та ВККСУ. Досвід впровадження системи VICTOR доводить, що первинний рутинний аналіз великого масиву документації (наприклад, дисциплінарних скарг у ВРП чи досьє кандидатів у ВККСУ) можна ефективно делегувати ШІ як допоміжному технічному інструменту, не порушуючи при цьому меж людського фактору у прийнятті відповідних рішень.

Отже, з проаналізованого досвіду України та іноземного досвіду слід дійти висновків, що автоматизація роботи ВРП та ВККСУ за допомогою ШІ має чіткі межі й повинна стосуватися лише рутинного адміністрування (переклад текстів чи первинне сортування масивів документації тощо). Будь-яке пряме втручання алгоритмів у кадрові конкурси або оцінку дисциплінарних скарг загрожує системними помилками, що здатні підірвати незалежність судоустрою. Фактичне копіювання централізованої моделі Китаю або децентралізованих підходів США є неприпустимим через специфіку системи державного управління в Україні. Спираючись на засади «Білої книги ШІ» та стандарти Етичної хартії CEPEJ, вітчизняному законодавцю варто адаптувати успішний закордонний досвід – наприклад, досвід Бразилії, який полягає у семантичному аналізі документів системою VICTOR. Нерелевантність відповідей ШІ як джерела достовірних даних нормативно обмежує цифровізацію судового врядування. Ця правова позиція зобов'язує ВРП та ВККСУ повністю виключити можливість визнання згенерованих комп'ютером висновків як вирішальних чинників під час добору суддів чи розгляду дисциплінарних справ.

Список використаних джерел:

1. Європейська етична хартія CEPEJ щодо використання штучного інтелекту (ШІ) у судових системах та їхньому середовищі. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethicalcharter-on-the-use-of-artificial-intelligenceai-in-judicial-systems-and-their-environment>. (дата звернення: 02.06.2026).

2. Жукевич І.В. Застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 3. – С. 200–203. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/36.pdf> (дата звернення: 03.06.2026).

3. Китайські та американські приклади застосування ШІ у державному управлінні: уроки та наслідки для України (політичний коментар). URL: <https://sinologist.com.ua/kytajski-ta-amerykanski-pryklady-zastosuvannya-shi-u-derzhavnomu-upravlinni-uroky-ta-naslidky-dlya-ukrayiny-politychnyj-komentar/> (дата звернення: 02.06.2026).

4. Socol de la Osa, D.U. and Remolina, N. (2024) ‘Artificial intelligence at the bench: Legal and ethical challenges of informing – or misinforming – judicial decision-making through generative AI’. Data & Policy, 6. DOI: <https://doi.org/10.1017/dap.2024.53>.

5. Тюрю І.О. Результат компаративістичного дослідження правової доктрини у сфері штучного інтелекту. Правова позиція. 2023. № 1(38). С. 66-70. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/1/12.pdf>

6. Петрів О. Роль штучного інтелекту в модернізації судової системи: інструменти для суддів. Центр демократії та верховенства права. 2024. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/shtuchnyi-intelekt-sud/> (дата звернення: 03.06.2026).

7. Постанова Верховного Суду від 08 липня 2025 року у справі № 925/496/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128775966> (дата звернення: 03.06.2026).

8. Бессонов О.В. Зарубіжний досвід використання штучного інтелекту в правосудді. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2025. Серія ПРАВО. Випуск 88: частина 3. С. 375-380. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/05/58-2.pdf> (дата звернення: 03.06.2026).

Кудерська Надія Іванівна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла
Коцюбинського

Кудерська Ірина Олександрівна

доктор філософії в галузі права, викладач кафедри інформаційного,
господарського та адміністративного права факультету соціології та права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ
МУЗЕЄФІКАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ**

В складних умовах сьогодення в Україні може зникнути те, що визначає саму сутність традиційної культури нашого народу. Музеєфікація давно визнана у світі одним з кращих засобів збереження культурної спадщини (далі КС), а також репрезентацією їх в звичному просторовому оточенні. Водночас сама музеєфікація в нашій країні майже не набула правового врегулювання, а тим більш застосування щодо такого імерсивних технологій та штучного інтелекту.

В Законі України «Про охорону культурної спадщини» під охороною КС розуміється система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів, спрямованих зокрема, на пристосування та музеєфікацію об'єктів КС.[2] Музеєфікація за Законом України «Про музеї та музейну справу» - це сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів КС у стан, придатний для екскурсійного відвідування.[1] Цей Закон поширюється на всі види музеїв щодо питань музеєфікації.

Музеєфікація, як відомо, є напрямком музейної діяльності, яка полягає у перетворенні об'єктів КС в об'єкти музейного показу з метою максимального збереження та виявлення їх історико-культурної, наукової, художньої цінності. Цей термін, як правило, вживається щодо матеріальних та/або нематеріальних об'єктів КС. В світі музеєфікація є не тільки самим оптимальним варіантом збереження і використання пам'яток, а й активно сприяє їх органічному поєднанню з місцевістю, суспільством, середовищем побутування, розширює коло музейних об'єктів та врівноважує їх значущість. Нині все частіше використовується часткова або «м'яка» музеєфікація, що не припускає повного

вилучення об'єкта із середовища побутування і допускає виконання ним початкових функцій, приміром, музеї-храми, які знаходяться у спільному використанні музею і релігійної громади. [3] Під час війни, що триває в нашій країні з 2014 року, для підвищення фізичного захисту об'єктів КС корисним мало б стати застосування імерсивних технологій з обов'язковим правовим визначенням такого.

Для комплексного збереження КС, зокрема її музеєфікації створюють музеї різного типу. Приміром, в музеях закритого типу збереження етнокультурної компоненти нематеріальної культурної спадщини (далі НКС) включає виявлення, комплектування, зберігання, облік, систематизацію, науковий опис матеріалізованих об'єктів, пов'язаних з НКС, а саме інструментів, предметів обрядової сфери, артефактів, пов'язаних з виразом знань і навичок, матеріал про обряди, свята, технології, зафіксовані на аудіо-, відео-, цифрових носіях і оформлених в якості певного фондowego зібрання тощо. Музей, який виступає однією з можливих форм реалізації музейного ставлення людини до реальної дійсності (музейності), здійснює збереження і презентацію НКС шляхом створення складної музейної моделі реальної дійсності. При цьому між процесами «збереження» і «презентації» НКС не існує жорсткої межі, яка спостерігається щодо матеріальної КС.

Епоха модернізацій і глобалізації веде до стрімкого, неминучого і згубного для самосвідомості суспільства «вимивання» з актуальної культури явищ і форм традиційної культури. Традиція зберігається до тих пір, поки в суспільстві існує установка на її підтримку, а в іншому випадку, зокрема, об'єкт НКС повністю зникає і забувається протягом життя 1-2 поколінь. А в межах музею завжди відбувається взаємодія як мінімум двох культур - актуальної і музеєфіціруємої, основною формою якої стає актуалізація музеєфіціруємої культури шляхом включення її у сучасну. Тому втрачена традиція може бути відновлена в музеї, якщо збереглися необхідні й достатні для цього свідчення. Приміром, вивчаючи інструменти і готові вироби, музеї відновлюють забуті промисли і ремесла, при цьому у ролі носіїв традиції можуть виступати співробітники музею, члени музейних клубів і гуртків, відвідувачі, ін. на допомогу такому мають бути залучені ще й застосування імерсивних технологій з обов'язковим правовим визначенням такого.

Для здійснення музеєфікації об'єктів КС необхідним є нормативно-правове визначення критеріїв, що дозволить віднести їх до музейних об'єктів. Основними такими критеріями мають бути загальновизнані щодо об'єктів музейного значення, а саме: 1. Достовірність / автентичність; 2. Музейна цінність

об'єкта (наукова, історична, естетична, меморіальна, середовищотворювальна, комунікативна тощо); 3. Немоżliвість збереження або загроза безпеці у середовищі побутування.; 4. Можливість підтримки або ревіталізації в умовах музею; 5. Доцільність актуалізації, яка значається сумісністю, у тому числі етичною, із сучасною культурою; 6. Відповідність типу і профілю музею (не є обов'язковою, бо все частіше музеї комплектують свої зібрання без урахування певного профілю). [3, 8]

Нові форми музейної роботи сприяють інституційним змінам музеїв, зокрема: через розмивання інституційних меж відбувається зрощення музею з іншими соціально-культурними інститутами чи навпаки - виникнення жорсткого маркування кордону між музеєм та іншими інститутами, між традиційними музейними та немuseumними формами і методами роботи, що має забезпечуватися нормативно-правовою основою.

Музеєфікація не забезпечує та й не має за мету повернення традицій у масову свідомість. Традиційна культура завжди була цілісним явищем, що визначає й врегульовує всі аспекти життєдіяльності людини, зокрема: сам життєвий уклад, форми господарської діяльності та природокористування, регулювання соціальних взаємин тощо. Реконструкція її у повному обсязі в межах музею неможлива. А тому через музеєфікацію відбувається охорона і відновлення тільки окремих аспектів традиційної культури – об'єктів КС.

Музеєфікація тих чи інших предметів, тобто перетворення їх в музейні об'єкти і подальше їх збереження роблять можливим виконання музеєм всіх інших його функцій. На основі використання традицій музей може також конструювати абсолютно нові форми діяльності: музеї – навчальні заклади, приміром, з традиційною педагогікою або знань для певної місцевості, музей новин тощо. Водночас активне включення об'єктів КС, в т.ч. НКС, може спричинити створення музеїв нового типу, які, можливо, сформуються на основі вже існуючих екомузеев, живих музеїв тощо, але з обов'язково сильно розвиненою інтерактивною компонентою, про що активно дискутують музеєзнавці. Слід зазначити, що в Україні такий розвиток музейних установ не має необхідної нормативно-правової основи.

Вже в Україні спостерігаємо при музеєфікації НКС наявне і відтворення процесу, і передачу знань, при цьому подекуди із залученням відвідувачів музею, використання інтерактивів, майстер-класів, відео фіксацію живого процесу з подальшою діджиталізацією та застосуванням новітніх технологій на кшталт галограм, 3D моделювання тощо. Прикладом названого є Національний музей-заповідник українського гончарства в с. Опішному на Полтавщині [4]. В цьому

музеї відвідувачі мають можливість прийняти участь у майстер-класах з формування та випалу з глини Опішнянської кераміки, яка внесена до Національного переліку НКС, познайомитись з майстрами-носіями НКС, відвідати літні академії гончарства тощо. Або інший - Національний музей народної архітектури та побуту України (с.Пирогів Київська обл.) [5] щодо передачі обрядів, традицій, звичаїв тощо, в якому відбуваються тетралізовані проведення за участю відвідувачів традиційних свят: Масниці, Трійці, Івана Купала, ін. Особливої уваги заслуговує Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України [6], створений під егідою Міністерства культури України та Українського центру культурних досліджень, в якому наявні елементи (об'єкти) НКС, аудіозаписи, відеозаписи, покрокові фотофіксації обрядів, традицій, вмінь, мистецтв та, навіть, рецептів приготування традиційної національної їжі, ін.

Цьогоріч в сфері матеріальної і нематеріальної КС беззаперечним проривом стало Ukraine WOW [7] з музеєфікацією через віртуальну реальність. Відвідувачі у VR-окулярах могли побувати в затопленому селі Бакота, на озерах Сиваш, «літати» над Карпатами, ін. Фактично відбулася музеєфікація простору та відчуттів, що передало частину колективної пам'яті. Окремим занурення в українські традиції та етнографічний етнос була можливість пройтись інсталяцією «Пшеничне поле» з можливістю відчутти навіть запах. Музеєфікація продемонстрована на Ukraine WOW здійснила зміну парадигми і реалізувала уявлення, що музейні експонати можна відчутти, що дало можливість передати та популяризувати національну ідентичність. Фактично продемонстроване на Ukraine WOW взагалом вимагає абсолютно нових підходів щодо розробки здійснення самої музеєфікації з подальшим правовим визначенням.

Музеєфікація КС виступає технологією нової етнічності, оскільки традиція, як основний елемент трансляції, замінюється новими методами передачі інформації, заснованими на музейних принципах. Вона протиставляється традиції як способу безпосередньої спадкоємності, передбачає вільний відбір елементів минулого і їх цілеспрямованого включення у сучасну культуру. Доцільним є унормування питань музеєфікації об'єктів КС в єдиному нормативно-правовому акті – «Порядку про музеєфікацію об'єктів культурної спадщини», як зазначалося раніше.[3, 8]. Це дозволить забезпечити єдиний підхід до музеєфікації та створить підстави для більш повного та комплексного унормування питань музеєфікації КС.

Список використаної літератури:

1. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 25. Ст. 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#n227>.
2. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-ІІІ. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 39. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
3. Кудерська Н. І. Нормативно-правове врегулювання здійснення музеєфікації в Україні // Митна справа (Науково-аналітичний журнал ОНЮА). 2012. №1, ч.2, кн.2. С.169-174.
4. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Офіційний веб-сайт. URL: <https://opishne-museum.gov.ua/>.
5. Національний музей народної архітектури та побуту України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.pyrohiv.com/>.
6. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://uccr.org.ua/nks/virtualnyj-muzej/>.
7. Ukraine WOW. Офіційний веб-сайт. URL: <https://ukrainewow.org/>.
8. Кудерська Н. І., Кудерська І. О. Нормативно-правове забезпечення здійснення музеєфікації об'єктів нематеріальної культурної спадщини в Україні. *Suprematia Dreptului /Верховенство права: міжнародний науковий журнал*, Молдова. 2017. №3. С.81-89. DOI: http://sd-vp.info/wp-content/uploads/2021/10/vp_2017_3-1.pdf.

Кучер Вікторія Юріївна

студентка І курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри
фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є.А.

**РИЗИКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ВИКОРИСТАННІ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

Стрімкий розвиток цифрових технологій є однією з характерних ознак сучасного суспільства. Особливе місце серед них посідає штучний інтелект, який сьогодні активно використовується у сфері освіти, медицини, фінансів, державного управління та багатьох інших галузях. Завдяки здатності швидко

аналізувати великі обсяги інформації та автоматизувати різноманітні процеси, штучний інтелект відкриває нові можливості для розвитку суспільства. Водночас його впровадження породжує низку правових та етичних питань, пов'язаних із забезпеченням і захистом прав людини.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Саме тому будь-які технології повинні використовуватися таким чином, щоб не порушувати права та свободи людини. Проте застосування систем штучного інтелекту не завжди гарантує дотримання цього принципу.

Одним із найбільш актуальних ризиків є порушення права на приватність та захист персональних даних. Для роботи більшості систем штучного інтелекту необхідний доступ до значної кількості інформації про користувачів. Такі дані можуть стосуватися особистого життя людини, її місця проживання, фінансового становища, стану здоров'я або поведінки в мережі Інтернет. За відсутності належного контролю виникає ризик незаконного збору, зберігання чи поширення персональних даних, що може призвести до порушення права на приватне життя [1; 2]. Важливе значення у цьому контексті має Закон України «Про захист персональних даних», який визначає основні засади обробки та захисту такої інформації [3].

Ще однією проблемою є можливість дискримінації під час використання алгоритмів штучного інтелекту. Більшість таких систем навчається на основі вже наявних даних. Якщо ці дані містять помилки або упередження, алгоритм може відтворювати їх у процесі прийняття рішень. Наслідком цього може стати нерівне ставлення до окремих осіб під час працевлаштування, надання кредитів, страхових послуг або доступу до певних соціальних програм. Подібні ситуації суперечать принципу рівності всіх людей перед законом і можуть створювати загрозу порушення прав людини.

Окремої уваги заслуговує проблема прозорості роботи систем штучного інтелекту. У багатьох випадках користувачі не мають можливості зрозуміти, яким чином алгоритм дійшов певного висновку або прийняв конкретне рішення. Відсутність прозорості ускладнює можливість оскарження таких рішень та захисту порушених прав. Особливо важливим це питання є у випадках використання штучного інтелекту органами державної влади або правоохоронними органами.

Серйозним викликом також є поширення неправдивої інформації за допомогою сучасних технологій штучного інтелекту. Сьогодні за допомогою

спеціальних програм можна створювати тексти, фотографії, аудіо- та відеоматеріали, які майже неможливо відрізнити від справжніх. Такі технології можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою, введення людей в оману та завдання шкоди репутації окремих осіб. Особливу небезпеку становлять діпфейки, які останніми роками набули значного поширення.

Важливим напрямом використання штучного інтелекту є правоохоронна та судова діяльність. Автоматизовані системи можуть допомагати в аналізі великої кількості інформації та сприяти більш ефективній роботі відповідних органів. Однак остаточні рішення, які впливають на права та свободи людини, повинні прийматися людиною. На мою думку, штучний інтелект має бути інструментом допомоги, а не повноцінною заміною людського рішення, особливо у сферах, де йдеться про реалізацію та захист прав людини.

У зв'язку зі стрімким розвитком новітніх технологій багато держав приділяють значну увагу питанням правового регулювання штучного інтелекту. В Україні також здійснюються кроки у цьому напрямі. Зокрема, Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні визначає основні напрями державної політики щодо впровадження та використання таких технологій [4].

На мою думку, подальший розвиток штучного інтелекту повинен супроводжуватися вдосконаленням законодавства у сфері захисту персональних даних, цифрової безпеки та відповідальності за використання автоматизованих систем. Важливо забезпечити належний баланс між розвитком інновацій та гарантуванням прав людини, оскільки технологічний прогрес не повинен створювати загрозу основоположним правам і свободам.

Отже, використання штучного інтелекту відкриває значні можливості для розвитку суспільства, проте одночасно створює нові виклики у сфері захисту прав людини. Серед основних ризиків можна виділити порушення права на приватність, дискримінацію, непрозорість алгоритмів та поширення дезінформації. Саме тому формування ефективного механізму правового регулювання використання штучного інтелекту є важливою умовою забезпечення прав і свобод людини в сучасному цифровому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 14.06.2026).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 14.06.2026).

3. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 14.06.2026).

4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> (дата звернення: 14.06.2026).

Ломінська Анна Андріївна

Студентка 1-го курсу спеціальності D8 «Право»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри
фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ СУДУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на функціонування держави та її інституцій. Одним із ключових напрямів модернізації державного сектору є цифрова трансформація, яка передбачає впровадження цифрових технологій у процеси публічного управління, діяльність правоохоронних органів та судової системи. Особливого значення набуває використання технологій штучного інтелекту (ШІ), які здатні підвищити ефективність управлінських процесів, прискорити обробку інформації та сприяти прийняттю обґрунтованих рішень [1].

В Україні розвиток штучного інтелекту визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики. Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої Кабінетом Міністрів України, впровадження технологій ШІ має сприяти цифровій трансформації державного управління, розвитку електронних сервісів та підвищенню якості надання адміністративних послуг [1].

У сфері публічного управління цифровізація забезпечує спрощення взаємодії громадян із державою, автоматизацію адміністративних процедур та підвищення прозорості діяльності органів влади. Успішним прикладом є розвиток цифрових

сервісів, що надаються через державні електронні платформи. Водночас впровадження штучного інтелекту потребує належного правового регулювання, оскільки використання алгоритмічних систем може створювати ризики непрозорості процесу прийняття рішень та обмеження прав громадян [2].

Не менш важливим є застосування штучного інтелекту в діяльності правоохоронних органів. Сучасні цифрові технології дозволяють здійснювати аналіз значних обсягів інформації, виявляти підозрілі закономірності, протидіяти кіберзлочинності та оптимізувати процеси розслідування. Разом із тим виникають проблеми забезпечення захисту персональних даних, дотримання права на приватність та недопущення дискримінаційних рішень, які можуть виникати внаслідок використання недосконалих алгоритмів [2].

Важливим напрямом цифрової трансформації є модернізація судової системи. Запровадження електронного судочинства, електронного документообігу та автоматизованого розподілу судових справ сприяє підвищенню доступності правосуддя та ефективності судового розгляду. Водночас міжнародні стандарти наголошують, що використання штучного інтелекту в судовій сфері повинно відповідати принципам законності, прозорості, недискримінації та поваги до прав людини [3].

Серед основних проблем розвитку системи публічного управління, правоохоронних органів та органів суду в умовах цифрової трансформації доцільно виокремити недостатню адаптацію законодавства до стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту; ризики порушення прав людини під час автоматизованої обробки інформації; необхідність забезпечення належного рівня кібербезпеки державних інформаційних ресурсів; недостатній рівень цифрової компетентності окремих категорій державних службовців; складність забезпечення прозорості алгоритмів штучного інтелекту та контролю за їх використанням; необхідність визначення меж юридичної відповідальності за рішення, прийняті із застосуванням технологій ШІ.

Важливим орієнтиром для України є європейський підхід до регулювання штучного інтелекту. У 2024 році в Європейському Союзі було прийнято AI Act, який визначає правові засади використання систем штучного інтелекту залежно від рівня ризику та встановлює вимоги щодо безпеки, прозорості та захисту основоположних прав людини [4]. Врахування положень цього документа є важливим для подальшого вдосконалення українського законодавства у сфері цифрового розвитку.

Отже, цифрова трансформація та впровадження штучного інтелекту створюють значні можливості для модернізації системи публічного управління,

діяльності правоохоронних органів та судової влади. Разом із тим ефективне використання таких технологій потребує вдосконалення нормативно-правової бази, забезпечення належного рівня кібербезпеки, захисту прав людини та формування механізмів контролю за використанням систем штучного інтелекту. Лише за умови комплексного підходу цифрові технології зможуть стати дієвим інструментом підвищення ефективності державного управління та зміцнення демократичних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р.
2. Баранов О. А. Визначення терміну «штучний інтелект». Інформація і право. 2023. № 1(44). С. 32–49.
3. Борщевська О. М., Заснов І. О. Правові підстави та перспективи використання штучного інтелекту в судочинстві України. Правова держава. 2023. № 50. С. 106–119.
4. European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their Environment. Strasbourg : CEPEJ, 2018.

Любарщук С. С.

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Пилипенко Т.І. Старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУДОЧИНСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

За сучасних умов, коли цифрові технології стрімко розвиваються, штучний інтелект активно інтегрується і в судову систему. Автоматизація роботи з документами, аналіз значних обсягів інформації та використання новітнього програмного забезпечення істотно підвищують швидкість і ефективність функціонування судів.

Проте водночас виникає низка юридичних та етичних нюансів, які потребують належного теоретико-правового дослідження Варто зазначити, що

сьогодні немає єдиного загальновизнаного визначення поняття «штучний інтелект». Відповідно до Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої Кабінетом Міністрів України, штучний інтелект розглядається як організована сукупність інформаційних технологій, що дає змогу створювати складні комплексні системи, здатні виконувати завдання та використовувати бази знань, алгоритми й моделі для отримання результатів, подібних до результатів інтелектуальної діяльності людини [1].

У сфері судочинства можливості застосування штучного інтелекту є досить широкими. Насамперед ідеться про автоматизовану обробку документів, пошук судової практики, аналіз законодавства, формування статистичних даних та прогнозування можливих результатів розгляду справ. У багатьох країнах світу такі цифрові помічники вже повноцінно функціонують, допомагаючи секретарям та суддям оперативно опрацьовувати великі масиви інформації та оптимізувати організаційні процеси [2, с. 235].

Однією з основних переваг використання штучного інтелекту в судочинстві є оптимізація та економія часу. Щороку суди розглядають значну кількість справ, що призводить до надмірного навантаження на суддів та працівників апарату суду. Завдяки автоматизації процеси пошуку, реєстрації та сортування документів відбуваються майже без участі людини. Це вивільняє значний часовий ресурс, у результаті чого судді можуть приділяти більше уваги сутнісним нюансам справи та ухвалювати обґрунтовані й справедливі рішення.

Ще однією перевагою є можливість швидкого аналізу значного обсягу судової практики. Під час підготовки до розгляду справи суддя опрацьовує велику кількість нормативно-правових актів, рішень Верховного Суду та практики Європейського суду з прав людини. Штучний інтелект суттєво прискорює цей процес, адже він здатний автоматично здійснювати моніторинг і добір релевантних судових рішень та правових позицій, які відповідають обставинам конкретної справи.

Важливою перевагою також є підвищення доступності правосуддя для громадян. Інтерактивні чат-боти, онлайн-сервіси та автоматизовані системи консультування допомагають учасникам процесу швидше зорієнтуватися в алгоритмах роботи судової системи. Завдяки цим інструментам можна легко дізнатися, як правильно оформити й подати процесуальні документи, захистити свої права чи пройти необхідні процедури. Це питання є особливо актуальним в умовах цифровізації суспільства та активного розвитку електронного судочинства.

Водночас інтеграція штучного інтелекту в діяльність судів пов'язана з

певними ризиками. Найбільшою небезпекою впровадження таких технологій у судову практику є упередженість самих алгоритмів. Оскільки штучний інтелект навчається виключно на завантажених у нього історичних даних, будь-які системні помилки, неточності чи прихована дискримінація автоматично відображатимуться в його висновках. Це створює загрозу порушення принципів рівності сторін та справедливого судового розгляду [2, с. 236].

Іншим серйозним ризиком є так звана «закритість» алгоритмів (ефект «чорної скриньки»), коли логіка роботи штучного інтелекту залишається непрозорою. Часто механізм, за яким система аналізує дані, є настільки складним, що його не можуть покроково простежити навіть самі розробники. За умов, коли неможливо чітко пояснити, як саме програма дійшла певного висновку, суттєво мінімізується рівень довіри суспільства до правосуддя загалом. Судове рішення має бути зрозумілим, мотивованим та обґрунтованим, тоді як алгоритмічні процеси не завжди здатні забезпечити належний рівень відкритості.

Окрему увагу слід приділити питанню відповідальності за помилки, допущені під час використання штучного інтелекту. У разі якщо автоматизована система сформує помилковий висновок або надасть недостовірну інформацію, виникає правова невизначеність щодо суб'єкта відповідальності за можливі негативні наслідки.

На сьогодні законодавство більшості держав не містить чіткого юридичного механізму вирішення таких ситуацій. Крім того, використання штучного інтелекту в судочинстві пов'язане з необхідністю належного захисту персональних даних. Судові справи часто містять конфіденційну інформацію про осіб, тому обробка таких відомостей за допомогою цифрових технологій має здійснюватися з неухильним дотриманням вимог законодавства щодо захисту інформації та права на приватність.

Штучний інтелект не повинен розглядатися як повноцінна заміна судді. Яким би досконалим не був алгоритм, комп'ютерна система не здатна досягнути психологічні аспекти людської поведінки, розібратися в складних життєвих обставинах чи керуватися принципом верховенства права та справедливості на основі внутрішнього переконання. Відповідно, функціональне призначення ШІ має полягати виключно в інформаційно-аналітичній підтримці та автоматизації рутинних процесів, а не в самостійному ухваленні процесуальних рішень.

Отже, використання штучного інтелекту в судочинстві відкриває значні перспективи для підвищення ефективності судової системи, оптимізації діяльності судів та покращення доступу учасників процесу до правосуддя. Проте

водночас виникає низка суттєвих ризиків — від потенційної упередженості алгоритмів і непрозорості програмної логіки («чорної скриньки») до проблем забезпечення безпеки персональних даних та правової невизначеності щодо юридичної відповідальності за помилки автоматизованих систем.

У зв'язку з цим подальша інтеграція технологій штучного інтелекту у сфері судочинства має супроводжуватися розробкою належного правового регулювання, дотриманням етичних стандартів та обов'язковим закріпленням принципу, згідно з яким остаточне рішення завжди ухвалює людина [2; 3].

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 11.06.2026).

2. Складенко І. В. Перспективи застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 81, ч. 1. С. 231–237. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/38.pdf> (дата звернення: 12.06.2026).

3. Балацька О. Р. Штучний інтелект у правосудді: виклики та перспективи соціальної справедливості. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 439–442. URL: https://lsej.org.ua/2_2025/106.pdf (дата звернення: 13.06.2026).

Матяшова Анастасія Миколаївна

студентка I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ЗАХИСТ ЦИФРОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Стрімкий розвиток та інтеграція технологій генеративного штучного інтелекту (ШІ) у повсякденне життя суспільства сформували принципово нове

цифрове середовище. Сучасні нейромережі здатні з високою точністю моделювати людський голос, генерувати фотореалістичні зображення та створювати динамічні відеоматеріали (діпфейки), які є практично невідрізними від реальних. Це створює безпрецедентні виклики для інформаційної безпеки, оскільки технології генерації контенту дедалі частіше використовуються як інструменти маніпуляцій, дисимуляції та цілеспрямованої дезінформації. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема захисту цифрової ідентичності людини — унікальної сукупності її віртуальних даних, прав на власне зображення, голос та репутацію в кіберпросторі.

Відповідно до статті 32 Конституції України, кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе та членів своєї родини й права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації [2]. Проте в умовах поширення генеративного ШІ традиційні механізми захисту честі, гідності та ділової репутації стикаються із серйозними процесуальними перешкодами. Фіксація факту правопорушення, ідентифікація анонімного творця діпфейку та доведення умислу в судовому порядку вимагають докорінного переосмислення процесуальних норм та впровадження новітніх інструментів цифрової криміналістики.

Основним етичним викликом сьогодення є розмивання поняття об'єктивної істини у медіапросторі. Масове поширення згенерованого контенту провокує так званий «дивіденд брехні», коли реальні особи, звинувачені у правопорушеннях, можуть безпідставно стверджувати, що справжні відео- чи аудіодокази проти них є штучно створеними фейками. Це підриває довіру до інститутів правосуддя та засобів масової інформації, викликаючи у суспільстві стан постійної інформаційно-психологічної напруги й дезорієнтації. Крім того, виникає гостра дилема щодо етичних меж використання цифрових копій людей, зокрема у креативних індустріях, де генерація образів без згоди авторів або правовласників порушує базові моральні імперативи поваги до особистості.

Правовий вимір захисту цифрової ідентичності в Україні також тісно пов'язаний із нормами Цивільного кодексу України. Зокрема, стаття 308 ЦК України чітко визначає, що фотографія, інші художні твори, на яких зображено фізичну особу, можуть бути публічно показані, відтворені, розповсюджені лише за згодою цієї особи [3]. Використання генеративного ШІ для зміни обличчя чи голосу особи без її дозволу з метою створення компрометуючих матеріалів є прямим порушенням її особистих немайнових прав. Більше того, у контексті

гібридних загроз та ведення інформаційної війни проти нашої держави, використання дідфейків публічних діячів чи військового керівництва створює пряму загрозу національній безпеці України, що потребує негайного кримінально-правового реагування.

Важливим кроком на шляху до вирішення цієї проблеми є адаптація європейського досвіду правового регулювання технологій ШІ. Ключовим орієнтиром для українського законодавця тут виступає Регламент Європейського Союзу про штучний інтелект (AI Act), який запроваджує жорсткі вимоги щодо прозорості [4]. Відповідно до європейських стандартів, розробники та користувачі генеративних систем зобов'язані маркувати штучно створений контент спеціальними цифровими водяними знаками або метаданими, які б чітко вказували, що матеріал є результатом роботи алгоритмів ШІ. Впровадження аналогічних обов'язкових вимог в українське законодавство дозволить мінімізувати ризики введення громадян в оману та спростить процедуру ідентифікації недостовірного контенту.

Наукові дослідження у сфері правового регулювання штучного інтелекту наголошують на міждисциплінарному характері цієї проблеми. Зокрема, у працях з інформаційного права зазначається, що стрімкий розвиток віртуального середовища вимагає формування оновленого правового базису, оскільки традиційні інститути права не завжди здатні оперативно реагувати на виклики цифрової епохи [1, с. 88–95]. Розвиваючи цю думку в контексті сучасних технологій, варто додати, що сьогодні національний правопорядок також постає перед необхідністю захисту від несанкціонованого клонування особистості (дідфейків), гарантування права на інформаційне самовизначення та обов'язкового маркування взаємодії людини зі штучним інтелектом. Держава повинна виступати гарантом безпеки особи у цифровому просторі, поєднуючи правові обмеження із розвитком цифрової грамотності населення.

Для ефективної протидії дезінформації та захисту цифрової ідентичності необхідний комплексний підхід, який об'єднує зусилля держави, ІТ-сектору та громадянського суспільства. По-перше, на законодавчому рівні потрібно закріпити юридичне визначення «дідфейку» та «цифрової ідентичності» й передбачити чітку відповідальність за їх протиправне використання. По-друге, необхідно впроваджувати технологічні рішення для автоматичного розпізнавання згенерованого контенту на платформах спільного доступу до інформації та у соціальних мережах. По-третє, критично важливим є підвищення рівня медіаграмотності громадян, формування у них навичок критичного аналізу інформації та верифікації джерел.

Таким чином, захист цифрової ідентичності людини в умовах стрімкого розвитку генеративного ШІ є одним із найскладніших викликів для сучасної правової системи. Ефективна протидія дезінформації вимагає не просто заборонних заходів, а створення гнучких та адаптивних правових механізмів, які б гармоніювали із європейськими стандартами регулювання ШІ та надійно захищали особисті немайнові права громадян. Тільки через поєднання чіткого законодавчого регулювання, етичної відповідальності розробників та високої цифрової культури суспільства можна забезпечити інформаційно-психологічну безпеку людини та зберегти стабільність демократичних інститутів у цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Баранов О. А. Інтернет речей і штучний інтелект: виклики для права : монографія. Харків : Право, 2020. 216 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 11.06.2026).
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV : станом на 1 трав. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.06.2026).
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689> (дата звернення: 11.06.2026).

Мельник Софія Олександрівна

Студентка, 4 курсу, факультету права, публічного
управління та менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

**АЛГОРИТМИ НА СЛУЖБІ ПРАВОСУДДЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА
РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ У СУДОВУ СИСТЕМУ**

Інститут використання штучного інтелекту у процесі організації
відправлення судочинства та написання судових рішень є однією із

найобговорюваніших дискусій у сучасній національній правовій доктрині України.

Суддя Верховного Суду, Василь Крат у своєму виступі на круглому столі «Штучний інтелект в діяльності нотаріуса», зауважив, що від захоплення штучним інтелектом варто уберігати три ключові сфери суспільного життя: верховенство права, освіту та медіа [5].

Правники та судді беруть активну участь у обговореннях впровадження штучного інтелекту на Міжнародних та Всеукраїнських конференціях та звертають увагу юридичної спільноти на ряд переваг та недоліків впровадження даного інституту в судовій системі. Так, наприклад один із суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, Ян Берназюк виступив із доповіддю «ІІІ та розгляд справ в автоматичному режимі: національні та міжнародні стандарти» на ІХ Міжнародному правничому форум [1].

У своєму виступі, суддя розглянув, не лише національне та міжнародне законодавство про використання ІІІ у судах, але й акцентував увагу, на впровадженні та міжнародних стандартів, в національне законодавство та правову доктрину України.

Отже, відповідно до статті 124 Конституції України — правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору [2].

Тоді як Висновок 26№ Консультативної Ради європейських суддів окреслює напрями де використання ІІІ, є прийнятними, оскільки вони є рутинними обов'язками суддів та інших працівників офісу судді. Такими сферами є:

1. переклад мови або доказів, голосовий диктант та послуги транскрипції;

2. Підготовка документів (включаючи аналітичні довідки у справах), оцінка доказів за допомогою технології електронного розкриття (e-disclosure);

3. Інші завдання, що можна автоматизувати, та скоротити кількість рутинних завдань, та звільнення значної кількості часу державних службовців.

З метою здійснення прозорого та справедливого здійснення правосуддя, до Кодексу суддівської етики було внесено відповідні зміни, ХХ Черговим з'їздом суддів України. Отже, відповідно до змін, а саме статті 16 вищенаведеного Кодексу, використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це не впливає на незалежність та неупередженість судді, не стосується

оцінки доказів і процесу ухвалення рішень та не порушує вимог законодавства [3].

Тоді як використання генеративного ШІ, працівниками суду, регулюється Положенням про використання технологій штучного інтелекту працівниками апарату Верховного Суду та Концепцією ЄСІКС.

Аналізуючи, різноманітні джерела та наукові статті провідних правників, можна викоремити цілу низку переваг та недоліків впровадження ШІ в організацію судової діяльності

Отже, перевагами використання ШІ в судах, є:

1) Прискорення обробки великої кількості інформації, документів, аналіз судової практики, що дозволяє звільнити багато часу працівників та прискорити розгляд справ;

2) Використання сучасних технологій, робить правосуддя доступнішим для більшої кількості громадян;

3) Як згадувалося вище, можливо аналізувати великий обсяг інформації, відстежувати відповідні тенденції, генерувати статистику судових рішень;

4) ШІ, оптимізує рутинні завдання, та скоротити час на їх оброблення.

На нинішньому етапі розвитку штучного інтелекту та судочинства, вже існують відповідні сервіси, для аналізу судової практики та роботою з великими масивами інформації. Такими сервісами сьогодні вже є:

1) Автоматизований пошук судової практики;

2) Формування правових позицій; та

3) Автоматизація окремих судових процесів [4].

Для всебічного аналізу використання новітніх технологій в судах, варто звернутися до зарубіжного досвіду. Отже, використання сучасних інструментів автоматизації рутинних задач в судових установах, в Великій Британії протягом 2026 року планується впровадження нової системи планування та авторозподілу судових справ за допомогою використання штучного інтелекту, кінцевою метою такого нововведення є аналіз реалізації правосуддя, виявлення прогалин неефективного розгляду справ, та передбачення їхнього строку розгляду.

Тоді як в Індії, тамтешній Верховний Суд розглядав справу, зміст якої полягав у оскарженні судових прецедентів судді нижчої інстанції, що згодом з'ясувалося були згенеровані штучним інтелектом. Ще одним цікавим експериментальним застосування ШІ було в Сполучених Штатах Америки. Минулого року, суд штату Аризона, де створені штучним інтелектом були згенеровані “помічники з майбутнього” на ім'я Victoria та Daniel, основною

функцією яких було повідомляти громадськість про те чи інше судове рішення та важливі правові висновки.

На відмінну від США, Китай набагато активніше використовує сучасних роботів, а саме так звані “розумні суди”, та спеціальні платформи, що передбачають навіть можливі діапазони покарання. В Аргентині, моделі штучного інтелекту, використовуються скромніше, аніж в США, Китаї та інших країнах, лише для аналізу матеріалів або створення проектів судових рішень.

Важливо зазначити, що використання штучного інтелекту, неможливе без відповідного правового регулювання. Тому Європейським Союзом було ухвалено регламент Artificial Intelligence Act, в якому бкли сформульовані спеціальні принципи застосування в судах ІІІ. Такими принципами є:

1. Людський контроль за функціонуванням систем ІІІ;
2. Прозорість роботи алгоритмів;
3. Якість та надійність даних;
4. Недискримінація та повага до прав людини;
5. Безпека та підзвітність використання технологій.

В Україні використання штучного інтелекту реалізуватися в напрямках транскрипції судових засідань, розпізнавання та класифікація судових документів, пошук схожої практики до певної судової справи. Акцентуємо увагу, що ці завдання виконуються Судовою інформаційною- комункаційною системою (ЄСІКС), що була впроваджена ще в 2018 році.

Незважаючи на багатоматнітний міжнародний досвід, ефективності передових технологій, все ж існують певні ризики, їх застосування.

Одними з ключових ризиків, є:

- 1) отримання не повної або недостовірної інформації;
- 2) витік персональних даних учасників процесу, в тому числі й працівників суду та суддів;
- 3) обмеженість юридичного аналізу;
- 4) можливість упередження зі сторону машин; та інші ризики включаючи кібератаки та хакерські взломи облікових записів [6].

Впровадження ІІІ в судову систему — одна з найважливіших дискусій в Україні. Спираючись на позиції суддів Верховного Суду (В. Крата та Я. Берназюка) та Висновок № 26 КРЄС, технології мають чіткі межі: вони можуть автоматизувати лише рутинні, технічні й аналітичні завдання (переклад, сортування справ, аналіз практики в ЄСІКС).

Відповідно до ст. 124 Конституції України та ст. 16 Кодексу суддівської етики, делегування ІІ функцій суду, оцінки доказів чи ухвалення рішень є неприпустимим.

Світовий досвід показує різні підходи: від планування справ у Великій Британії та ІІ-помічників у США до «розумних судів» у Китаї й ризиків фейкових прецедентів в Індії. Для мінімізації загрозливих чинників (витік даних, упередженість алгоритмів, недостовірність інформації) Україна має впроваджувати ІІ суворо за принципами європейського Artificial Intelligence Act — під виключним людським контролем та заради збереження верховенства права.

Список використаних джерел:

1. 7eminar. ІІ в суді вже не фантастика: у Верховному Суді оцінили перспективи нової моделі. 7eminar. URL: <https://7eminar.ua/news/21046-si-v-sudi-vze-ne-fantastika-u-verhovnomu-sudi-ocinili>.

2. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

3. Про затвердження Кодексу суддівської етики. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>.

4. Штучний інтелект і розгляд справ в автоматичному режимі: суддя ВС у КАС виступив з доповіддю на міжнародному правничому форумі. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/press/news/2041633>.

5. Штучний інтелект у правничій сфері: інструмент допомоги чи джерело підвищеної небезпеки. ВЕРХОВНИЙ СУД. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1997116/>.

6. Штучний інтелект у судовій системі: можливості, ризики та практичні інструменти - Центр демократії та верховенства права. Центр демократії та верховенства права -. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/ai-sudova-systema/>.

Мельник Таміла

студентка III курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Ставнича Наталя, доктор філософії (PhD) в галузі
Освіта, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових
дисциплін Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

БЕЗБАР'ЄРНЕ ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна цифрова трансформація суспільства створює як нові можливості, так і виклики для забезпечення принципів інклюзії та доступності. Для осіб з особливими освітніми потребами (ООП) та людей з інвалідністю цифрове середовище часто залишається бар'єрним через сенсорні, когнітивні, моторні та інформаційні обмеження. У цьому контексті штучний інтелект (ШІ) виступає ефективним інструментом подолання таких бар'єрів, забезпечуючи персоналізацію, адаптивність і автоматизацію допоміжних процесів, що значно розширює можливості доступу до освіти, соціальних послуг і комунікації [5, с. 651].

Модернізація державної політики соціальної інтеграції в Україні актуалізує необхідність впровадження інноваційних цифрових рішень для забезпечення рівних можливостей усіх громадян [1]. Це відповідає сучасним європейським підходам до формування безбар'єрного середовища та цифрової інклюзії.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі теоретичних засад і практичних можливостей використання штучного інтелекту для формування безбар'єрного цифрового середовища для людей з особливими освітніми потребами.

Поняття «безбар'єрне цифрове середовище» передбачає усунення всіх видів бар'єрів - фізичних, комунікаційних, когнітивних і технологічних, що забезпечує рівний доступ до інформації, освіти та соціальних послуг [5, с. 651]. Дослідження показують, що цифрові технології значно підвищують доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення [5, с. 652].

Штучний інтелект як система алгоритмів, здатних до навчання, аналізу великих масивів даних і прийняття рішень, відкриває нові можливості у сфері

інклюзії. Як зазначає Ковтун Л. П., використання ШІ сприяє підвищенню якості життя людей з інвалідністю завдяки впровадженню технологій розпізнавання образів, обробки природної мови та адаптивного навчання [2].

У сфері освіти Озарчук А. підкреслює значний потенціал ШІ у персоналізації навчального процесу для здобувачів з ООП. Зокрема, адаптивні алгоритми дозволяють враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості, що підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу [3].

Орленко І. М. звертає увагу на важливість діагностики когнітивних порушень у цифровому середовищі, де технології штучного інтелекту можуть виступати інструментом раннього виявлення труднощів і формування індивідуальних стратегій підтримки користувачів [4].

Таким чином, штучний інтелект не лише компенсує наявні обмеження, але й сприяє розвитку потенціалу особистості, що повністю відповідає принципам інклюзивної освіти та соціальної інтеграції.

Сучасні ШІ-системи забезпечують ефективну компенсацію сенсорних порушень. Технології перетворення тексту в мовлення (text-to-speech), розпізнавання зображень (image-to-text), автоматичні субтитри та системи голосового керування значно підвищують доступність цифрового контенту. Для осіб із порушеннями зору такі технології дозволяють отримувати візуальну інформацію в аудіоформаті, а для осіб із порушеннями слуху — забезпечують текстову та візуальну трансформацію мовлення.

Адаптивні освітні платформи на основі ШІ сприяють індивідуалізації навчання, автоматично коригуючи рівень складності завдань і враховуючи особливості розвитку користувача. Це підвищує мотивацію до навчання та зменшує рівень тривожності у здобувачів освіти з ООП.

ШІ також активно використовується для автоматизації соціальних та адміністративних процесів: обробки запитів на соціальні послуги, аналізу потреб користувачів та формування персоналізованих рекомендацій. Це особливо важливо для системи соціального захисту та реабілітаційних центрів. Можливості використання ШІ для різних категорій ООП представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Можливості використання ШІ для різних категорій ООП

Категорія ООП	Інструменти ШІ	Ефект застосування
Порушення зору	Розпізнавання зображень, TTS, навігаційні системи	Доступ до візуального контенту
Порушення слуху	Автоматичні субтитри, speech-to-text, переклад жестової мови	Доступ до аудіоінформації

Когнітивні порушення, РАС	Адаптивні платформи, соціальні історії	Персоналізація навчання
Логопедичні порушення	Розпізнавання та корекція мовлення	Моніторинг і корекція мовлення

Джерело: складено автором на основі [2;5]

Попри значні переваги, впровадження штучного інтелекту супроводжується низкою ризиків, зокрема цифровою нерівністю, алгоритмічною упередженістю, проблемами захисту персональних даних та етичними викликами щодо заміни людської взаємодії. Особливо актуальними є питання інформаційної безпеки та правового регулювання використання ШІ у соціальній сфері.

У зв'язку з цим важливим є поєднання технологій штучного інтелекту з професійним психолого-педагогічним супроводом, підвищення рівня цифрової грамотності фахівців та користувачів з ООП. Також необхідним є дотримання принципу «не завдай шкоди» та забезпечення етичного використання персональних даних.

Отже, використання штучного інтелекту є перспективним напрямом формування безбар'єрного цифрового середовища, що сприяє повноцінній інклюзії людей з особливими потребами в освіті, соціальному житті та професійній реалізації. Інтеграція ШІ в психолого-педагогічну практику дозволяє підвищити рівень персоналізації, точності діагностики та ефективності корекційно-розвивальної роботи.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку національних стандартів етичного впровадження штучного інтелекту, створення адаптованих україномовних цифрових інструментів та міждисциплінарну підготовку фахівців. Це відповідатиме стратегічним пріоритетам державної політики соціальної інтеграції та цифрової трансформації України.

Список використаних джерел:

1.Жорняк А. М. Модернізація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2026. URL:https://sedu.kneu.edu.ua/article/view/sedu_58_2026_060_084/sedu_58_2026_04 (дата звернення:06.06.2026)

2.Ковтун Л. П. Аналіз можливості використання штучного інтелекту для покращення якості життя людей з інвалідністю. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*. 2024. URL:<file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/15239-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0>

[%D1%82%D1%82%D1%96-30321-1-10-20240301.pdf](#)

(дата

звернення:05.06.2026)

3.Озарчук А. Використання штучного інтелекту у навчанні здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. *New Pedagogical Thought*. 2024. URL: <https://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/645/685>

(дата

звернення:08.06.2026)

4.Орленко І. М. Цифрова інклюзія: діагностика проблем користувачів із когнітивними порушеннями. *Інклюзія і суспільство*. 2025. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/221/215>

(дата

звернення:08.06.2026)

5.Скочко М., Салата Н. Вплив цифрових технологій на доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення. *Соціальна робота та освіта*. 2025. Т. 12, № 4. С. 650–660. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/349235-Article%20Text-810107-1-10-20260103.pdf> (дата звернення:07.06.2026)

Мельничук Максим Олегович

кандидат юридичних наук, докторант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВНИЧІЙ ОСВІТІ

Сучасний етап розвитку правничої освіти характеризується цифровою трансформацією, зумовленою впровадженням технологій четвертої промислової революції. Одним із найбільш перспективних напрямів цього процесу є інтеграція імерсивних технологій – віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності – зі штучним інтелектом (ШІ). Така конвергенція відкриває нові можливості для підготовки правників, удосконалення методик викладання юридичних дисциплін та підвищення ефективності наукових досліджень у сфері права. Поєднання імерсивних середовищ із сучасними алгоритмами штучного інтелекту сприяє формуванню інноваційного освітньо-наукового простору, у якому навчання та дослідження набувають інтерактивного, персоналізованого й практикоорієнтованого характеру [1].

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що використання імерсивного навчання ґрунтується на когнітивно-афективних моделях, зокрема CAMIL (Cognitive Affective Model of Immersive Learning). Відповідно до цього

підходу, занурення здобувача вищої освіти у віртуальне середовище сприяє підвищенню рівня залученості, формуванню ефекту присутності та покращенню засвоєння складних теоретико-правових конструкцій [2]. Для юридичної освіти це відкриває можливість моделювання реалістичних правових ситуацій, які неможливо повноцінно відтворити в межах традиційної аудиторної роботи. Водночас інтеграція штучного інтелекту дозволяє адаптувати такі середовища до індивідуальних потреб здобувачів, забезпечуючи персоналізовану траєкторію навчання.

У сфері правничої освіти синергія ШІ та імерсивних технологій проявляється насамперед через створення інтерактивних навчальних платформ і віртуальних симуляторів професійної діяльності юриста. Використання VR-технологій дозволяє моделювати судові засідання, переговорні процеси, процедури медіації, діяльність правоохоронних органів або роботу органів державної влади. Студенти отримують можливість брати участь у змодельованих правових процесах, відпрацьовуючи навички юридичної аргументації, аналізу доказів, процесуальної комунікації та ухвалення рішень. Штучний інтелект у таких системах здатний виконувати функції віртуального судді, опонента, клієнта чи консультанта, аналізуючи дії користувача та надаючи рекомендації щодо підвищення якості його професійної підготовки [1].

Завдяки імерсивним середовищам здобувачі можуть моделювати складні правові конфлікти, аналізувати наслідки різних правових рішень та формувати практичні компетентності в умовах, максимально наближених до реальної професійної діяльності. Дослідження свідчать, що такий формат навчання сприяє розвитку критичного мислення, правового аналізу та навичок прийняття рішень у нестандартних ситуаціях [3].

У контексті юридичної науки поєднання штучного інтелекту та імерсивних технологій відкриває нові перспективи для проведення фундаментальних і прикладних досліджень. Сучасні правові системи характеризуються надзвичайно великими масивами нормативно-правової інформації, судової практики та доктринальних джерел. Алгоритми штучного інтелекту здатні здійснювати автоматизований аналіз законодавства, виявляти закономірності у правозастосовній практиці, прогнозувати тенденції розвитку правового регулювання та підтримувати процес формування наукових гіпотез. Своєю чергою, імерсивні технології забезпечують нові форми візуалізації складних правових зв'язків, структури нормативно-правових актів та взаємодії правових інститутів, що сприяє більш глибокому розумінню досліджуваних явищ.

Перспективним напрямом є використання віртуальних дослідницьких середовищ для проведення міжнародних наукових проєктів. Імерсивні платформи створюють можливість організації спільної роботи науковців незалежно від їхнього географічного розташування, що особливо актуально в умовах глобалізації та цифровізації науки. За допомогою таких платформ можуть проводитися наукові семінари, круглі столи, апробація результатів досліджень, а також захисти дисертацій із залученням учасників з різних країн світу.

При цьому істотно трансформується роль викладача юридичних дисциплін та наукового керівника наукових проєктів. Завдяки великим мовним моделям і системам штучного інтелекту автоматизуються процеси пошуку наукової інформації, аналізу законодавства, узагальнення судової практики та перевірки академічних текстів на відповідність формальним вимогам. У результаті викладач дедалі більше зосереджується на розвитку професійного мислення студентів, формуванні правничих компетентностей та наставництві у процесі наукового пошуку [3].

Разом із тим широке впровадження імерсивних технологій та штучного інтелекту в юридичну освіту супроводжується низкою викликів. Серед них – висока вартість технічного забезпечення, недостатня кількість спеціалізованого правничого контенту, потреба у розробленні методик використання цифрових технологій у підготовці юристів, а також питання захисту персональних даних і кібербезпеки. Особливого значення набуває проблема забезпечення академічної доброчесності. Використання генеративного штучного інтелекту під час підготовки наукових праць чи навчальних робіт потребує належного нормативного регулювання та вироблення чітких етичних стандартів. ШІ може виступати ефективним інструментом підтримки дослідницької діяльності, однак відповідальність за зміст, достовірність висновків та наукову новизну результатів повинна залишатися за автором дослідження [4].

Отже, конвергенція імерсивних технологій та штучного інтелекту формує новий етап розвитку правничої освіти та науки. Їх комплексне застосування створює передумови для підвищення якості професійної підготовки правників, удосконалення науково-дослідної діяльності та розвитку інноваційних форм юридичної освіти. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням адаптивних цифрових освітньо-наукових середовищ, здатних поєднати практичну спрямованість імерсивних технологій із аналітичними можливостями сучасного штучного інтелекту при безумовному дотриманні принципів академічної доброчесності та професійної етики.

Список використаних джерел:

1. Education in the Era of AI and Immersive Technologies - A Systematic Review / M. A. Ahmed et al. *Journal of Educational Technology*. 2025. Vol. 14, No. 1. P. 112–128. URL: https://www.researchgate.net/publication/388136578_Education_in_the_Era_of_AI_and_Immersive_Technologies_-_A_Systematic_Review
2. Makransky G., Petersen G. B. The cognitive affective model of immersive learning (CAMIL): A theoretical research-based model of learning in immersive virtual reality. *Educational Psychology Review*. 2021. Vol. 33, No. 3. P. 937–958. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10648-020-09586-2>
3. Lindner A., Stephen J., Kunnumpurath A. Intelligent Immersion: AI and VR Tools for Next-Generation Higher Education. URL: <https://www.preprints.org/manuscript/202601.1173>
4. Integrating immersive technologies and generative AI in education: critical issues and future pathways / J. Academic et al. University of Strathclyde Institutional Repository. 2024. P. 45–58. URL: <https://pureportal.strath.ac.uk/en/publications/integrating-immersive-technologies-and-generative-ai-in-education/>

Нагорняк Михайло

*лаборант кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін,
магістрант кафедри біології Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського, директор ПП «МНАГОР»*

**ДАВИД ПРОТИ ГОЛІАФА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПРАВОВІ ТА
ТЕХНОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНСЬКИХ АГРОКОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ
КОМПАНІЇ «МНАГОР»**

Вступ. Сучасний світовий ринок трансформується від класичного «Агротеху» до ери «Агро Фуд Теху» (AgroFoodTech), де ключовим стає не просто вал зерна, а створення цільової нутрієнтної цінності продукту для здоров'я людини та отримання високої маржинальності. В умовах жорсткого тиску транснаціональних корпорацій-монополістів («Голіафів»), локальні компанії змушені шукати інноваційні моделі розвитку для заробляння грошей і виживання. У контексті теорії життєвого циклу І. Адізеса, якщо компанія зупиняє інновації, крива її розвитку неминуче йде на спад, трансформуючись у

старіння та занепад [1, с. 45]. Використання алгоритмів штучного інтелекту (ШІ) у синергії з науковою базою університету дозволяє вітчизняному підприємству ПП «МНАГОР» утримувати позицію «Розквіту», оновлювати швидкість менеджменту та націлитися на стратегію «лагідної українізації» світового ринку.

Методологія та теоретичне підґрунтя. На базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського реалізовано міждисциплінарну науково-практичну співпрацю кафедри біології та кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін. Маркетинг і менеджмент компанії базуються на концепції Йозефа Шумпетера, де інновація є «ною комбінацією» факторів, яка приносить прибуток.

Математично цей процес описується через динамічну функцію розвитку підприємства $f(x)$, де індикатором «формули успіху» виступає похідна цієї функції $f'(x)$. Оскільки похідна функції — це математичне поняття, що характеризує швидкість зміни функції у певній точці, вона чітко індикує вектор і темп руху компанії по графіку Адізеса:

Коли похідна функції має стійке позитивне значення $f'(x) > 0$, це математично доводить безперервний тренд якісного ринкового зростання, фінансової стабільності та утримання компанії на піку «Розквіту».

Якщо ж показник інновацій падає і похідна стає меншою за нуль $f'(x) < 0$, це є випереджальним сигналом початку спаду, старіння бізнесу та його капітуляції перед монополістами.

Завдяки цифровізації та біотехнологіям компанія «МНАГОР» забезпечує позитивний знак похідної, створюючи інноваційні продукти та випереджаючи неповоротких гігантів.

Результати досліджень.

1. Маркетинг інновацій: цифровий генетичний інструментарій та ШІ-селекція.

Гроші на розвиток підприємства заробляються в жорстких конкурентних умовах завдяки унікальності та доступності продукту. Щоб обійти «Голіафів» без мільярдних бюджетів, потрібна максимальна швидкість менеджменту. Для оптимізації часових ресурсів традиційної селекції було застосовано дигібридне схрещування вихідних батьківських форм: жовтої кременистої кукурудзи (♀ AABV) та білозерної форми з рецесивною мутацією суперсолодкості sh2 (♂ aabb). За допомогою ШІ-алгоритмів аналізу генетичних матриць у другому поколінні (F2) було змодельовано та відібрано цільові генотипи aaBV та aaBb - що мали корисні ознаки білозерності зерна із підвищеним вмістом протеїну.

Крім того, за допомогою ШІ було детально описано всі наявні селекційні лінії за їхнім генотипом і фенотипом, що дозволило точно підібрати комбінації та спрогнозувати ознаки майбутніх гібридних сортів. Подальша практична перевірка підтвердила точність прогнозів: замість класичних 5-7 років, які зазвичай витрачаються на пошук важливих комбінацій, компанія витратила лише 2-3 роки. Це колосально прискорило виведення на ринок унікальних новинок, що не мають аналогів у світі.

Саме завдяки такому підходу вдалося успішно реалізувати стратегію «Кольорової революції» в маркетингу цукрової кукурудзи – селекцію антоціанових (гібрид червоно-фіолетової суперсолодкої кукурудзи «Бордо F1») та мультиколірних («Вишиванка F1», «Український Біколор») форм із фіолетово-синіми зернами та високими антиоксидантними властивостями. ШІ допомагає перевести комунікацію з клієнтом з мови «просто товару» на мову емоцій, національної гордості та здоров'я, що створює високу додану вартість.

2. Біохімічні рекорди як інструмент лагідної українізації ринку.

Глобальне потепління спричиняє деградацію поживності зерна у світі («біорозбавлення нутрієнтів»). Замість адміністративних заборон імпорту чи скарг на конкуренцію, «МНАГОР» працює із вау-ефектом та економічно-маркетинговими факторами – пропонуючи ринку принципово іншу якість. Створений вітчизняний гібрид «Куліш F1» показав рекордні 14,30% сирого протеїну, а базова лінія гібриду «Козацький» – 13,77%. Зазначені параметри майже вдвічі перевищують показники преміальних імпортних аналогів італійської селекції для поленти (7,94–8,55%).

Такі біохімічні показники в синергії з технологічними властивостями ендосперму дозволяють отримати унікальне безглютенове біле борошно та крупу з високою доданою вартістю. Цей продукт має колосальні ринкові вигоди, оскільки ідеально підходить для індустрії дитячого харчування, спеціалізованого дієтичного раціону, а також для різноманітних хлібопекарських та кондитерських виробництв.

У процесі досліджень ШІ-інструменти проаналізували понад 200 нових перспективних ліній кукурудзи із генами цукристості *sh2*, *su*, *se*, замінюючи дорогі маркетингові та дослідницькі агенції й створюючи продукти, які український споживач обирає свідомо. Система ШІ видає точні відповіді на поставлені запити оператора, виходячи з алгоритмів деталізованого специфічного пошуку готових рішень та обираючи за рахунок математичних алгоритмів найбільш оптимальний варіант під конкретну бізнес-задачу [2, с. 128].

3. Правовий щит на службі капіталізації бізнесу.

Висока додана вартість нішевих гібридів потребує жорсткого юридичного захисту. Компанією правово закріплено та захищено пріоритет на назви гібридних сортів «Вишиванка», «Бордо» та «Український Біколор», а в 2026 році подано в реєстр гібрид кукурудзи Козацький F1, щоб нівелювати спроби недобросовісної конкуренції та копіювання з боку глобальних гравців [3, с. 88]. Юридична стратегія в еру ШІ – це не про суди, а про превентивне маркування та фіксацію своїх прав за допомогою патентів та винаходів корисних моделей, щоб наукові інвестиції залишалися всередині України, її наукових та освітянських центрів, та працювали на її капіталізацію.

Висновки. Інтеграція штучного інтелекту в міждисциплінарні дослідження на стику біології, права та менеджменту доводить, що модель «Давида проти Голіафа» є стратегічно успішною для українського аграрного та переробного ринку. Щоб графік Адізеса ніколи не йшов на спад, бізнесу потрібна технологічна сміливість, маркетологам – швидкість та унікальні ніші, а юристам – надійний ШІ-асистент для захисту створених цінностей. Впровадження таких рішень дозволяє закладам вищої освіти трансформуватися у практичні R&D-хаби, що забезпечують продовольчий, цифровий та інтелектуальний суверенітет України на рідній землі.

Список використаних джерел:

1. Адізес І. К. Управління життєвим циклом корпорації / пер. з англ. В. Сиротинський. Київ : Наш Формат, 2018. 424 с.
2. Штучний інтелект і його можливості в агрономії / Лиховид П.В. та ін. Таврійський науковий вісник. № 137, 2024. С. 120–131.
3. Правова охорона інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації економіки України : зб. наук. пр. / ДНУ «ІБП НАПрН України». Київ : КВІЦ, 2025. 310 с.

Паплінська Наталя

студентка 1 курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Посвалюк Ольга Андріївна

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. В умовах зростання конкурентної боротьби та стрімкої цифровізації бізнесу ефективне управління персоналом стає одним із ключових чинників конкурентоспроможності підприємства. Під технологіями управління персоналом слід розуміти процес підбору, мотивації, навчання, розвитку та оцінки персоналу із застосуванням різних методів з метою досягнення поставлених цілей перед організацією за рахунок забезпечення найкращих результатів трудової діяльності [1, с. 313].

Водночас управління персоналом є специфічною сферою управлінської діяльності, де головним об'єктом є люди, а вся діяльність спрямована на підвищення ефективності використання потенціалу робочої сили та досягнення поставленої мети підприємства [1, с. 312]. Традиційні системи управління кадрами, що базувалися на принципах чіткого розмежування робочих місць та ієрархії посад, не відповідають сучасним вимогам і поступаються місцем новим концепціям [2, с. 89].

Класифікація сучасних технологій управління персоналом

Технології управління персоналом доцільно систематизувати за чотирма основними групами: технології підбору персоналу; технології мотивації персоналу; технології навчання та розвитку персоналу; технології оцінки персоналу [1, с. 313].

До сучасних технологій підбору персоналу відносять: відео-співбесіду (Zoom, Meet тощо), гейміфікацію у рекрутингу, інтернет-сорсинг, пошук талантів, системи відстеження кандидатів (ATS) та хедхантинг [1, с. 313]. Застосування ігрової механіки у рекрутингу дозволяє швидко виявляти фахівців із необхідними навичками та вміннями, а також мотивувати кандидатів чи змінювати їхні поведінкові моделі.

Серед технологій мотивації персоналу виокремлюють: грейдинг, «золотий парашут», кар'єрну карту, метод управління за цілями (MBO), KPI (Key Performance Indicators) та Pay for Performance. Технології навчання і розвитку охоплюють: кейс-стаді, коучинг, тренінги, самонавчання та E-learning [1, с. 314]. Технології оцінки персоналу включають: метод «360 градусів», матрицю RACI, онлайн-систему SHLTOOLS, метод таємного покупця, чек-лист та performance review [1, с. 314–315].

Цифрові та інноваційні HR-технології

Провідним трендом сучасного HR-менеджменту є цифрова трансформація. Серед найпоширеніших HR-технологій, що потребують впровадження на вітчизняних підприємствах, виокремлено: штучний інтелект та машинне навчання у сфері управління персоналом; технології підтримки гібридної роботи; технології забезпечення добробуту і безпеки працівників; розробку програмного забезпечення управління персоналом; управління цілями в HR-менеджменті [4, с. 146].

Штучний інтелект та машинне навчання передбачають: впровадження алгоритмів перевірки резюме на базі ШІ; платформ адаптації персоналу на основі ШІ; інструментів відбору кандидатів із підтримкою алгоритмів машинного навчання [4, Вчені записки КРОК, 2023]. Автоматизовані системи управління персоналом (HRMS) та системи відбору резюме (ATS) дозволяють суттєво зменшити час на виконання рутинних завдань, зосередивши зусилля HR-фахівців на стратегічних напрямках діяльності [3, с. 102–103].

Завдяки аналітиці великих даних (Big Data) штучний інтелект дозволяє здійснювати точніший підбір кадрів, прогнозувати потреби у навчанні й розвитку, а також покращувати загальну продуктивність персоналу [3, с. 102]. При цьому впровадження нових технологій супроводжується серйозними викликами — насамперед у сфері безпеки даних та адаптації співробітників до змін, що вимагає розроблення ефективних політик захисту інформації та спеціальних навчальних програм [3, с. 103].

Сучасна парадигма управління персоналом: домінуючі тенденції

Дослідники виокремлюють такі домінуючі тенденції змін в управлінні персоналом сучасного підприємства: активне застосування HR-технологій; передача окремих бізнес-процесів зовнішнім виконавцям на умовах аутсорсингу; побудова нових моделей кар'єри; автоматизація HR-процесів; формування культури навчання; врахування змін на ринку праці при управлінні персоналом [2, с. 88].

Традиційні системи управління кадрами трансформуються в управління талантами, навчанням і розвитком творчої та інтелектуальної діяльності персоналу. Працівники, котрі мають добре розвинену інтуїцію, достатній рівень знань, умінь і навичок, стають ключовим фактором успіху підприємства в умовах цифрового світу [2, с. 88]. Нові системи управління персоналом мають забезпечити мобільність усіх співробітників, соціальність, управління знаннями та, як наслідок, змінити організаційну структуру, культуру й систему управління в цілому [2, с. 88–89].

Висновки

Таким чином, сучасні технології управління персоналом є комплексною системою методів, інструментів і підходів, що охоплюють увесь «кадровий цикл» — від підбору до оцінки персоналу. Цифровізація кардинально змінює HR-практики: штучний інтелект, Big Data-аналітика, хмарні сервіси, гейміфікація й платформи дистанційного навчання перетворилися на стандартний інструментарій сучасного менеджера з персоналу. Для вітчизняних підприємств першочерговим завданням залишається впровадження прогресивних персонал-технологій з урахуванням специфіки ринку праці й цифрової трансформації економіки.

Список використаних джерел:

1. Рудніченко Є. М., Гавловська Н. І., Лутюк В., Чаїнська А. Сучасні технології управління персоналом. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5, Том 1. С. 311–316. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-51](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-51)
2. Спіцина А. Є. Сучасна парадигма системи управління персоналом транспортної галузі. *Економічний вісник Дніпровського університету технологій*. 2023. № 3. С. 88–100. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/83.088>
3. Підвальна О. Г., Антипенко Я. Д. Сучасні технологічні підходи у сфері управління персоналом. *Агросвіт*. 2024. № 20. С. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.20.102>
4. Новітні технології в управлінні персоналом: прогресивний досвід і напрями його впровадження на вітчизняних підприємствах. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/641>

Пилипенко Т.І.

ст. викладач кафедри фундаментальних і приватноправових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла
Коцюбинського

Саустян А. О.

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Вінницького
державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПУБЛІЧНА ТА ПРИВАТНА СФЕРА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Проблема співвідношення приватних і публічних засад у правовому регулюванні окремих сфер суспільних відносин здебільшого зводиться до зарахування конкретних галузей та їхніх інститутів до публічної чи приватної сфери. Безумовно, це має важливе теоретичне значення, однак нагальним завданням є концептуальне обґрунтування взаємодії приватноправового та публічноправового регулювання.

У сучасному загальнотеоретичному й галузевому правознавстві приділяється увага історії формування поділу права на приватне і публічне, визначенню сутності кожного з них та, щонайбільше, критеріям їхнього розмежування. Юридичний же механізм взаємозв'язку та взаємодії приватного й публічного правового регулювання, а також принципи такої взаємодії зазвичай розглядаються фрагментарно — переважно як специфіка правового регулювання окремих галузей та інститутів права. Як правило, усе зводиться до пошуку відповіді на запитання: де пролягає межа, що відокремлює охорону й захист публічних (загальносуспільних) інтересів від неправомірного чи невинновданого втручання держави у приватні справи осіб? Як одночасно розвивати приватну ініціативу й забезпечувати стабільність розвитку всього суспільства?

Цілком очевидно, що відповіді на ці питання багато в чому залежать від конкретно-історичних чинників економічного, політичного й культурного характеру. Якщо простежити наукові публікації на цю тему, можна помітити найрізноманітніші позиції як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які займаються загальнотеоретичними і галузевими правовими проблемами, — від «нічого приватного і нічого публічного» до домінуючого «лише приватного чи лише публічного». Особливо виразно це простежується у правовому регулюванні прав людини в умовах цифровізації суспільства.

Нові проблеми та виклики породжують необхідність нових підходів до розуміння приватного та публічного саме в цій сфері. Сучасне суспільство переживає цифрову трансформацію, зміни в методологічних підходах до отримання нових знань у результаті появи електронного (цифрового) типу соціальної комунікації [1, с. 242]. Дедалі більше сфер соціального буття зазнають впровадження цифрових технологій та штучного інтелекту. Набуває широкого поширення використання соціальних мереж, електронної комерції та телематичної діяльності як на рівні державних і приватних організацій, так і в особистій сфері. Це не лише призводить до трансформації соціальних та правових взаємодій, а й породжує нові комунікативні можливості для людини в її індивідуальному, колективному та віртуальному образах, що призвело до формування цифрового суспільства. У цих умовах не тільки виникають нові права людини, пов'язані з використанням інформаційних технологій, а й постає питання про їхню природу. Традиційно права людини розглядалися через призму досягнення балансу між інтересами особи в її індивідуальному та колективному вираженнях і держави в процесі їхньої взаємодії в соціальній реальності. Йшлося про створення механізму забезпечення безпеки людини та надання їй можливості реалізувати свій потенціал відповідно до визначених меж. Велику роль при цьому відігравало джерело походження прав людини (природа або держава), яке визначало потенційні можливості політичної влади легально обмежити дію цих прав.

З появою інтернету, а згодом і соціальних мереж виникло принципово нове середовище соціальної взаємодії, яке має не просто екстериторіальний, а транснаціональний характер [2, с. 10].

Можливості віртуальної взаємодії опосередковані не лише діями суб'єктів (людини, соціальних груп, держави, міжнародних організацій), а й залежать від технічних умов функціонування нового комунікативного середовища, архітектура якого значною мірою визначається транснаціональними корпораціями, що виробляють, продають продукти та послуги цифрових технологій, а також керують ними. Як наслідок, змінюються джерела формування прав людини, які набувають як соціального, так і технічного характеру.

Особливістю цифрових прав є їхній ціннісний характер, що детермінує диспозитивність дії, засновану на їх добровільному прийнятті. У цьому сенсі цифрові права можна розглядати як правові принципи, що визначають основи організації, функціонування та розвитку віртуальної реальності [3]. Головною при цьому є готовність суб'єкта не тільки до рівноправної взаємодії з іншими

особами, а й потреба у створенні та дотриманні правил підтримки безконфліктного співіснування у віртуальній спільноті, з якою ідентифікує себе індивід. Яскравим прикладом цифрового права людини в його буквальному розумінні є право на «цифрову смерть» («цифрове забуття»). Ця юридична можливість спрямована на визначення подальшої долі персональної інформації, яку особа опублікувала в інтернеті. Вона передбачає право контролювати свої дані, актуалізуючи їхній зміст, вимагати їх блокування чи видалення, а також кореспондує обов'язку модераторів уточнювати, блокувати чи видаляти інформацію особистого характеру на вимогу її автора. Це право вже отримало регламентацію в національних і міжнародних нормативно-правових актах та судовій практиці. Поряд із вимогою особи видалити персональні дані, можливі й інші форми реалізації цього права: відсутність необхідності зберігання такої інформації; відкликання автором своєї згоди на обробку персональних даних; юридично обґрунтоване заперечення людини проти обробки даних про себе; незаконний характер опрацювання персональних даних; наявність встановлених законом зобов'язань щодо знищення персональних даних після закінчення визначеного терміну, якщо їхній збір мав тимчасовий характер тощо.

Новітні розробки, зокрема технології штучного інтелекту, інтернету речей, хмарних обчислень, блокчейну, віртуальних активів тощо, враховуючи темпи та спрямованість їхнього розвитку, не можуть і надалі залишатися поза межами правового регулювання через їхній безпосередній вплив на видозміну наявних та формування нових суспільних відносин. На цьому етапі деякі із зазначених зв'язків лише зароджуються, але в подальшому (можливо, уже через 5–10 років) вони трансформуються в повноцінні правові приватно-публічні інститути.

Наступна проблема — це впровадження робототехніки та ШІ в повсякденне життя. Уже зрозуміло, що зростає потреба в цілеспрямованому впливі держави на ці трансформаційні процеси за допомогою спеціальних юридичних засобів і методів з метою їхньої стабілізації та впорядкування. Навіть якщо роботи ще не стали звичним явищем, саме зараз, на етапі інтеграції автоматизованих систем і елементів штучного інтелекту, існує реальна необхідність нормативно-правового визначення статусу роботів із повноцінним ШІ або його відповідними компонентами — залежно від спрямованості та характеру завдань, для розв'язання яких їх створювали. Сьогодні низка держав світу активно працює над врегулюванням їх статусу та використання кінцевих продуктів таких технологій. Як у цих реаліях гарантувати права людини? І як за таких умов утримати баланс між виключно приватною чи публічною сферами? Аналіз сучасного законодавства України свідчить про те, що вітчизняний законодавець

приділяє цим проблемам поки що лише декларативну увагу. Водночас, наприклад, японські компанії через скорочення робочої сили активно впроваджують роботів зі штучним інтелектом на виробництві, складах та в інфраструктурі. Затвердивши на законодавчому рівні нову робототехнічну стратегію, уряд країни прагне створити власний сектор фізичного ІІ й зайняти 30% світового ринку до 2040 року [4].

Ще з 2017 року Резолюція Європейського Парламенту містить пропозицію включити до законодавства ЄС поняття «розумний робот», розробити систему реєстрації таких пристроїв, а також визначити правовий статус роботів як «електронної особи» [5]. Відтак постає питання правового регулювання дотримання прав людини у взаємодії з робототехнікою. Чи спроможне людство рівноцінно конкурувати зі штучним інтелектом? Цивільний кодекс України та інші акти цивільного законодавства наразі не містять понять «робот» або «штучний інтелект». У найкращому разі, за аналогією права, ІІ може розглядатися як об'єкт або, скажімо, джерело підвищеної небезпеки. Водночас небезпідставно лунають пропозиції, що штучний інтелект має нести юридичну відповідальність за свої дії. Пропонується також включити до переліку елементів правосуб'єктності юридичної особи «кіберздатність» — як здатність бути активним учасником відносин в ІТ-сфері тощо.

Вивчення досвіду інших країн щодо регулювання технологій ІІ є важливим завданням, оскільки Україна разом з іншими правовими й демократичними державами має прагнути до єдиних стандартів захисту прав і свобод людини в умовах розвитку технологій та в кіберпросторі загалом. Знання міжнародних принципів та правил регулювання ІІ може сприяти створенню сприятливого середовища для наукових досліджень та інтеграції українських розробок на світовому ринку [6, с. 17]. Глобальна цифровізація суспільних відносин та масштабне впровадження штучного інтелекту, здатного приймати автономні рішення в межах поставлених завдань, обумовлюють необхідність перегляду концепцій правового регулювання у цій сфері. І хоча для пересічних громадян може здатися утопією навіть думка про те, щоб порівняти людину з роботом чи надати «розумним машинам» правосуб'єктності, прирівнявши їх у правах з іншими суб'єктами суспільних відносин, це не повинно ставати перешкодою для подальшого науково-технічного прогресу та еволюції законодавства.

Отже, використання та поєднання приватноправових і публічно-правових методів регулювання свідчить про те, що в контексті цифровізації слід зберігати відповідальне ставлення до адаптації політичного та правового середовища під нові технологічні умови. Необхідно чітко розмежовувати цифрові права

(винятково нові правомочності) та загальновизнані права людини в новому технологічному середовищі (як-от в інтернеті чи системах штучного інтелекту), а також працювати над формуванням процедур контролю та захисту з урахуванням конкретного технічного засобу. Такий підхід дозволить уникнути створення зайвих механізмів правового регулювання, колізій у правовій та політичній системах, а також усуне дискусії щодо суто приватного чи публічного регулювання відносин у цифровій сфері.

Список використаних джерел:

1. Celeste E. Digital Constitutionalism: The Role of Internet Bills of Rights. London, New York: Routledge, 2023. xii, 242 p.

2. Віртуальна (цифрова) особа : навч.-метод. посіб. для підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності D8 «Право» / 081 «Право», С3 «Міжнародні відносини» / 29 «Міжнародні відносини» та D9 «Міжнародне право» / 293 «Міжнародне право» / О.І. Харитонova, Л.І. Галупова, А.В. Кирилюк, І.В. Мартинюк Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». – Одеса : Видавництво «Фенікс», 2025. – 160 с.

3. European Declaration on Digital rights and principles for the Digital Decade. COM(2022) 27 final, 26 January 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52022DC0027> (дата звернення: 12.06.2026)

4. Дарина Позняковська. Японія масово впроваджує роботів з ШІ. <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/fizichniy-shtuchniy-intelekt-u-yaponiji-investiciji-i-vidpovid-na-demografichni-vikliki-50598045.html> (дата звернення 12.06. 2026)

5. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2018_252_R_0026 (дата звернення 12.06.2026)

6. Уляна Шадська Андрій Ніколаєв, Юлія Деркаченко, Володимир Бегей, Гордій Румянцев, Олег Дубно, Олександр Марченко. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. Методичні матеріали, розроблені в рамках міжнародного проєкту EU4DigitalUA у взаємодії з Офісом Омбудсмена та Міністерством цифрової трансформації України. Київ, 2024. – 40 с.

Пилипчук Володимир

доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) Національної академії правових наук України, директор Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України»

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ І СУСПІЛЬСТВА

Наприкінці ХХ століття більшість громадян України та інших держав світу ще лише починали розуміти можливості мобільного зв'язку, а тим більше – відеозв'язку та доступу до глобальних інформаційних (цифрових) технологій, зокрема Інтернету.

Нині усе це вже стало історією, а в сучасних умовах формується новітня історія цифрової трансформації та цифрового майбуття. За цих умов цілком актуальним постає питання яким саме може бути вказане майбутнє. Погляди експертів і вчених, як свідчить аналіз, надають різне бачення й оцінки, у тому числі діаметрально протилежні.

Передусім варто зосередитися на тому, які позитивні можливості й здобутки вже отримали громадяни України та інших держав світу внаслідок цифрової трансформації, зокрема:

1) завдяки згаданому мобільному та відеозв'язку мешканці різних держав та континентів отримали реальну можливість безпосереднього спілкування незалежно від відстані, часових поясів, державних кордонів чи регіонів світу. До цієї події людство рухалося декілька століть (з урахуванням технічних та інших складових цього процесу);

2) поширення інформаційно-комунікаційних технологій сприяло формуванню соціальних систем і мереж, суспільних груп і каналів для спілкування, пошуку та поширення інформації, обміну знаннями, досвідом та іншими здобутками. Зазначене також заклало підґрунтя створення інформаційного суспільства та подальшого формування суспільства знань;

3) розробка і впровадження новітніх технологічних (цифрових) продуктів (наприклад, «Дія») забезпечило формування державних реєстрів і баз даних, а також надало можливість дистанційного доступу до них у реальному часі. Це лише первинний перелік новітніх цифрових можливостей.

Поряд з цим, комплексне поєднання інформаційних та інших технологій,

зокрема штучного інтелекту та його складових, надає набагато більші можливості, наприклад: будувати так звані «розумні» будинки й міста, швидко орієнтуватися у просторі, визначати координати, маршрут руху чи місця перебування тощо. Облаштування вулиць, парків та інших публічних місць камерами спостереження надає можливість фіксувати події, які потребують надання допомоги громадянам, виявляти можливі правопорушення чи запобігати надзвичайним подіям. Розроблення і впровадження наступних поколінь штучного інтелекту згідно з наявними прогностичними оцінками має суттєво розширити і доповнити вказані можливості у різних сферах життєдіяльності людини, суспільства, держави та міжнародної спільноти.

Водночас, як свідчить аналіз, нині вже виникла проблема *пошуку балансу* між новітніми можливостями, а також реальними й потенційними ризиками і загрозами подальших цифрових трансформацій. Варто розглянути ці проблеми більш предметно.

Комплексний аналіз сучасних викликів і загроз дає змогу виокремити такі *основні групи загроз безпеці людини та суспільства*:

- *несанкціонований збір персональних даних та контроль приватного життя людини з використанням інформаційних (цифрових) технологій.* (Наочними прикладами зазначеного є несанкціонований збір і торгівля персональними даними, а також потужний спротив глобальних ІТ компаній прийняттю так званого «Пакету захисту даних ЄС», який врегульовує вказані питання);

- *створення та бурхливий розвиток нового класу зброї – інформаційної, здатної ефективно впливати на психіку і свідомість людини, критичну інфраструктуру, а також змінювати національні кордони;*

- *інформаційно-технічні загрози для людини, суспільства і держави, що виявляються у поширенні нового класу соціальних злочинів, які ґрунтуються на використанні сучасних інформаційних (цифрових) технологій (махінації з електронними грошима, кіберзлочини, кібершпигунство, кібертероризм тощо);*

- *використання інформаційних (цифрових) технологій у військово-політичних цілях, у тому числі на міжнародному рівні.*

Моделювання потенційних та реальних ризиків впровадження ШІ ускладнюються низкою актуальних причин, зокрема: *стрімкий розвиток та обмеженість інформації про фактичний стан і потенціал сучасного штучного інтелекту, вплив ШІ на зміну інформаційного середовища* (наприклад, здатний створювати аргументовані тексти, зображення, відео, поширювати дезінформацію, маніпулювати, підривати довіру до джерел інформації тощо).

З урахуванням зазначеного та вимог Регламенту (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту і Ради від 13 червня 2024 року [1] виокремлено низку *сфер високого ризику застосування систем штучного інтелекту* – *біометричні дані, критична інфраструктура, освіта і професійна підготовка, працевлаштування, управління працівниками, доступ до самозайнятості, доступ до приватних і державних послуг та пільг*. Крім цього, до сфер високого ризику віднесено використання ШІ правоохоронними органами, в охороні державного кордону, у здійсненні правосуддя та забезпеченні демократичних процесів.

Як свідчить проведений аналіз оцінок експертів, вчених та розробників систем штучного інтелекту [2], найпопулярнішими з яких є «AI2027» [3] та «What 2026 looks like» [4], передусім варто звернути увагу на такі реальні й потенційні виклики і загрози, пов'язані з використанням ШІ:

- *ризики для персональних даних, приватного життя та безпеки людини, упередженість та посягання на основоположні права і свободи людини* (у т.ч. спроби «виховання» т.зв. «цифрової людини», залежної та керованої штучним інтелектом чи іншими цифровими технологіями);

- *неточність і неправдивість інформації, проблема «галюцинування» ШІ*, коли система вигадує дані та факти, а користувач вважає такий згенерований текст чи дані реальними фактами;

- *зростання безробіття* (поширення ШІ може реально призвести до системних трансформацій на ринку праці), *ризики деградації людини та небажання особи розвиватися* (залежність людини від ШІ може реально призвести до зміни індивідуальних когнітивних здібностей, зокрема критичного мислення, навичок розв'язання проблем, зниження мотивації до традиційних форм навчання, поверхневого рівня засвоєння знань, обмеження формування метакогнітивних навичок тощо);

- *втрата контролю над штучним інтелектом* (за оцінками фахівців наразі вже триває робота з розробки штучного інтелекту самим штучним інтелектом, що може призводити до ситуацій, коли поведінка ШІ стає непередбачуваною для операторів та розробників).

Внаслідок застосування ШІ можуть виникати й інші ризики і загрози, зокрема: *обхід автентифікації, злам корпоративної електронної пошти, шахрайство з видаванням себе за іншу особу, афери з впливовими особами, дезінформація, злам паролів тощо*.

За цих умов постає ще одна системна проблема, пов'язана з процесами глобалізації та виникненням ідей, зокрема у розробників ШІ, щодо розбудови

світової держави.

Особливий характер новітніх глобальних трансформаційних процесів, як зазначав всесвітньо відомий український вчений Б.Є. Патон, зумовлює потребу їх глибокого осмислення, метою якого є оптимізація суспільного розвитку шляхом стратегічного моделювання. Без розуміння глобальних проблем не можна кваліфіковано підійти до формування національних цілей і стратегій та сподіватись на безпечний розвиток у майбутньому.

З погляду теорії держави і права, **глобалізація** (фр. global – загальний) – це процес поширення зв'язків, залежностей, обов'язків від локального до загального та вихід за межі державних кордонів.

Термін «**глобалізація**» пов'язаний насамперед з еволюцією економіки у світовому масштабі, а також з її відбиттям у змісті внутрішньодержавної економічної діяльності (тобто має на меті економічну інтеграцію). Однак глобалізація не вичерпується однією економікою – вона поступово стає системою загальних процесів, що охоплюють усі сфери соціального життя (економічну, політичну, духовно-культурну, правову та ін.).

На рубежі XX і XXI століть також виникла теорія «**глобальної (світової) держави**». Її родоначальник – американський економіст Р.Робертсон. Ця теорія стверджує не тільки про зближення держав, але й про стирання державних кордонів у результаті уніфікації усіх сфер життєдіяльності різних суспільств світу.

При цьому, еталоном (зразком) для всіх держав світу подається ринкова економіка, цифрова трансформація та інновації, до яких повинні «підтягуватися» (добровільно чи примусово) усі суспільства планети і на їх основі передбачається побудова світової політичної системи, світової держави («**загальної всесвітньої цивілізації**»).

Наочними у цьому контексті є висновки американського професора Збігніва Бжезинського, який ще у 1968 р. висунув тезис про необхідність створення *системи глобального планування і довгострокового перерозподілу світових ресурсів.*

Він прогнозував поступове формування все більш контрольованого і керованого світового суспільства, в якому пануватиме *глобальна еліта*, що застосовуватиме найновіші досягнення науки і техніки для впливу на поведінку суспільства. Також пророкувалося *формування наднаціональної влади* в результаті консолідації провідних індустріально розвинених країн

У контексті глобалізаційних економічних процесів вчені НАН України дали таке визначення **глобалізму** – це система абсолютної економічної і політичної

влади нових глобальних монополістичних корпорацій (відомі як ТНК – транснаціональні корпорації), які вийшли з-під контролю націй-держав свого походження і базування. Вони маневрують фінансовим капіталом, обертаючи його на світовому ринку з шаленою швидкістю, відмовляючись платити податки посилюють експлуатацію багатьох країн і регіонів, у т.ч. власних країн [5].

Подібні оцінки також є характерними для глобальних ІТ корпорацій, а їх інноваційні цифрові розробки, передусім штучного інтелекту, створюють реальні передумови для побудови керованого «цифрового суспільства», як передумови до створення вказаної «світової держави». Певні аналоги зазначеного, як свідчить аналіз, вже запроваджені в КНР в контексті цифрового контролю соціальної поведінки громадян.

Водночас, прибічниками вказаної теорії зовсім не враховується суттєва різниця між народами і державами світу (духовні, культурні, релігійні, етнопсихологічні, соціальні, економічні та інші відмінності), а також можливі негативні наслідки глобалізаційного процесу (соціальні конфлікти, конфронтації цивілізацій, загроза міжнародного тероризму та ін.).

У цьому контексті заслуговують на увагу висновки колишнього лідера Сингапуру Лі Куан Ю.: «...оскільки різні суспільства розвивалися протягом тисячоліть по-різному, то їх ідеали та суспільні норми обов'язково мають відрізнятися. Тобто, було нереальним наполягати на тому, щоб американські та європейські стандарти з прав людини кінця двадцятого століття застосувались універсально... Поступово, але беззаперечно, співдружність держав знайде баланс між невтручанням у внутрішні справи інших країн і моральним правом наполягати на більш гуманному та цивілізованому відношенні всіх урядів до їх власних народів. По мірі того, як суспільство стає більш відкритим, буде відбуватися поступове наближення поглядів різних народів і напрацювання єдиного світового стандарту на те, що є прийнятним, а що – неприйнятним, а негуманне, жорстоке або варварське відношення до людей буде засуджуватись» [6].

За нашими оцінками, які знайшли підтримку вітчизняних та іноземних вчених та експертів, новітні виклики і загрози глобального рівня в інформаційній сфері та кіберпросторі становлять реальну загрозу безпеці людства та міжнародному правопорядку. При цьому, жодна держава світу в умовах глобалізації не здатна самотійно забезпечити власну інформаційну та кібербезпеку.

Враховуючи зазначене проблема інформаційного виміру колективної

безпеки є вкрай важливою для більшості країн світу, які розвивають або формують інформаційні суспільства, у т.ч. й України. При цьому виникає низка системних проблем, що потребують комплексного опрацювання, зокрема:

– пошуку балансу між правами людини і потребою суспільства, держави та міжнародної спільноти у забезпеченні безпеки;

– перегляду принципів і механізмів міжнародних відносин та співробітництва в галузі інформаційної та кібербезпеки;

– міжнародно-правового визначення ключових понять в інформаційній сфері, зокрема, «інформаційна безпека», «кібербезпеки», «кібертероризм» та «кіберзлочинність» тощо;

– посилення міжнародно-правової відповідальності за використання в інформаційній сфері сил і засобів, які створюють загрози життю і здоров'ю людини.

В контексті зазначеного вкрай актуальною постає потреба реалізації вимог ст. 17 Конституції України згідно з якою забезпечення інформаційної безпеки визнається однією з основних функцій держави і справою усього Українського народу.

Відповідно, потребують прийняття такі першочергові закони України: «Про внесення змін до Закону України «Про національну безпеку України» щодо забезпечення інформаційної безпеки», «Про кіберсили», «Про штучний інтелект», «Про забезпечення інформаційної безпеки». Зазначене, як видається, сприятиме захисту прав і безпеки людини та суспільства, а також розвитку систем національної, інформаційної та кібербезпеки в сучасних умовах війни та глобальних цифрових трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз. Регламент (ЄС) 2024/1689 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року, що встановлює гармонізовані правила щодо штучного інтелекту (Акт про штучний інтелект) : офіційний вебсайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 28.06.2026).

2. Пилипчук В. Г. Новітні виклики і загрози у сфері інформаційної та кібернетичної безпеки в контексті цифрової трансформації та розвитку штучного інтелекту. Протидія загрозам суспільству і державі в умовах інформаційної та кібервійни рф проти України : збірник матеріалів наук.-практ. семінару (м. Київ, 2026 р.). Київ : НА СБУ, 2026. С. 13–16.

3. AI 2027: Global Summit on Artificial Intelligence Developments : official website. URL: <https://ai-2027.com/> (дата звернення: 28.06.2026).

4. What 2026 Looks Like : analytical platform. LessWrong. URL: <https://www.lesswrong.com/posts/6Xgy6CAf2jqNhynHL/what-2026-looks-like> (дата звернення: 28.06.2026).

5. Білорус О. Проблеми політичної економії глобалізму. Глобалізм як світова система імперіалістичної інтеграції. Матеріали науково-практичної конференції. С. 7.

6. Lee Kuan Yew. The Singapore Story: 1965–2000. From third world to first. New York : Harper Collins Publishers, 2000. P. 345.

Петрикова Анастасія

здобувач вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Посвалюк О. А.

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ПОВЕДІНКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Ключові слова: молодь, цифрове суспільство, соціальні мережі, поведінка, цифрові технології, інформаційне середовище, кібер простір.

Сучасне цифрове суспільство суттєво трансформує поведінкові моделі молодого покоління. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення соціальних мереж і цифрових платформ зумовлюють зміну способів комунікації, навчання та соціалізації молоді. Актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу поведінкових змін молоді в умовах цифровізації суспільства.

Метою дослідження є аналіз поведінкових особливостей молоді в умовах цифрового суспільства та визначення їх впливу на суспільні процеси. Однією з ключових характеристик цифрового середовища є активне використання соціальних мереж. Згідно з міжнародними дослідженнями, понад 95% підлітків користуються онлайн-платформами, а значна частина проводить у цифровому середовищі значну частину свого часу [3, с. 1-2].

Це сприяє формуванню нових моделей поведінки, зокрема віртуалізації спілкування та зменшенню безпосередніх соціальних контактів. Дослідження

показують, що приблизно третина підлітків перебуває у постійному онлайн-контакті, що суттєво впливає на їх соціалізацію [4].

Водночас значна кількість молоді стикається з проблемою надмірного використання соціальних мереж, що може призводити до залежності, порушення сну та зниження рівня фізичної активності. Поведінкові дослідження вказують на зростання психологічного навантаження серед молоді. Зокрема, за даними досліджень UNICEF, майже третина підлітків відчуває постійний емоційний стрес, що пов'язано як із соціальними факторами, так і з впливом цифрового середовища [5].

Крім того, соціальні мережі впливають на формування ціннісних орієнтацій та світогляду молоді. Молодь активно споживає цифровий контент, що визначає її поведінку, культурні вподобання та модель мислення. Водночас цифрове середовище відкриває нові можливості для самореалізації, освіти та професійного розвитку. Згідно з соціологічними дослідженнями, українська молодь демонструє високий рівень цифрової активності та залученості до онлайн-комунікаційних процесів [1]. Водночас важливу роль відіграють освітні цифрові платформи, які забезпечують доступ до знань та сприяють розвитку компетентностей. Однак поряд із позитивними аспектами цифровізації існують і негативні наслідки, серед яких інформаційне перевантаження, поширення дезінформації, кібербулінг та зниження рівня критичного мислення. Дослідження свідчать, що активне використання соціальних мереж може бути пов'язане з ризикованою поведінкою, зокрема вживанням психоактивних речовин та іншими соціальними ризиками [6].

Таким чином, поведінкові дослідження молоді в умовах цифрового суспільства мають комплексний характер і охоплюють як позитивні, так і негативні аспекти впливу цифрових технологій. Для забезпечення гармонійного розвитку молодого покоління необхідно формувати цифрову культуру, розвивати медіа-грамотність та впроваджувати ефективні освітні програми. Отже, цифрове суспільство створює нові умови для формування поведінки молоді, що потребує подальших наукових досліджень та вдосконалення соціальної політики держави.

Список використаних джерел

1. Українська молодь сьогодні - 2023 : соціологічне дослідження InfoSapiens.
2. Демчук В. С. Дайджест опитувань U-Report : Українське суспільство. 2023.
3. Teens, Social Media and Technology 2022. Pew Research Center.
4. WHO. Teens, screens and mental health. 2024.

5. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді : звіт UNICEF, 2025.

6. Social media use and health risk behaviours in young people : BMJ, 2023.

Погуляєв Олександр

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

ЗАКОНОМІРНІСТЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРАЦІ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

Виду *homo sapiens* не властиво «працювати руками» тобто взаємодіяти з навколишнім світом без посередництва знарядь праці. Натомість тварини самодостатні, адже їм для виживання вистачає власних зубів, кігтів, дзьобів.

3,3 млн років тому австралопітеки почали обробляти камінь. 1,5 млн років тому предки людей обробляли біфаси (камені з двосторонньою обробкою), які використовували для ручних рубил. Це свідчить про зародження технології, адже вимагало тривалих послідовних маніпуляцій з предметом [2, с. 311].

З появою *homo sapiens*, пластинчата технологія обробки каменю була вдосконалена та дозволяла виготовляти ножі, скребці, свердла. Сьогодні людині знадобиться місці тренувань щоб освоїти таке ремесло. Завдяки пластинчатій технології за часів палеоліту різноманітність кам'яних знарядь зросла [1, с. 330].

В розвитку наших предків одним з визначальних аспектів була фізіологія. Мозок людини розумної досить енерговитратний в порівнянні з іншими тваринами. Саме тому м'язова система без навантажень схильна швидко утилізується. Людям завжди було властиво економити енергію, але причина цього об'єктивна – виживання. Як результат були винайдені лук і списокидалка.

Тенденція економити енергію посилюється з розвитком суспільства і його подальшим поділом на стани. Бажання жити за рахунок праці інших є природнім. Так з'явилося рабство. Після неолітичної революції, а саме переходу до осілого способу життя, частота появи технологічних винаходів зросла [8, с. 8]. Землеробство виглядало безпечнішим вибором ніж постійне полювання. Але люди потрапили в пастку, адже одразу з'явився прошарок суспільства, які відбирав частину продукції, не беручи участі в її виробництві. Перед селянами постала задача прогодувати не лише себе, але й апарат чиновників [7, с. 4-5].

Ідея економити енергію супроводжувала діяльність людей на рівні підсвідомості. Близько 4 тис. до н. е. почалося активне використання в господарстві тяглових тварин. Давні єгиптяни винайшли парус і почали

використовувати для руху силу вітру. В античному світі завдяки теоретичним дослідженням вдалося розширити спектр джерел енергії. Акведуки доставляли воду силою гравітації, а силу води використали в млинах [6, с. 55-57].

Це демонструє, що як тільки фізичну працю можна було замінити на енергією з іншого джерела, люди не вагалися з вибором на користь інновації. Єдиною перешкодою в античну добу, яка загальмувала прогрес, була дешева робоча сила рабів. Наприклад, прототип комбайну – валлус, не набув популярності через вищу ціну в порівнянні з рабською працею [6, с. 62].

З появою цивілізації, в землі і селян з'явилися власники. Проте в середньовічній Європі ряд міст, чисельність яких зростала, були вільними від монархів за магдебурзьким правом. Жителі міст переважно займалися різноманітними ремеслами. Конкуренція між ними спонукала до пошуку нових технологій або ефективної організації, якою стали гільдії. Проте з часом їх витіснили мануфактури, в яких виробничий процес поділявся на етапи, що дозволило використовувати робітників з меншим рівнем кваліфікації і меншою оплатою праці.

Проте навіть незначна оплата праці поступається автоматизації виробничого процесу. Наприкінці XVIII ст. в Англії почалася промислова революція, яка стрімко поширилася на інші країни Заходу. З'явилися паровий двигун, механічний ткацький верстат, друкарські машини і багато іншого.

Якщо в античні часи різниця в ціні між інноваціями та рабською працею була надто великою, то в Нові часи ця різниця обернулася протилежно. Оплата найманого робітника була невеликою, але наприклад, коли один ткацький верстат Едмунда Картрайта збільшував виробництво більш ніж в 12 разів, то десяток працівників не міг конкурувати з такими обсягами. В XIX ст. вперше з'являється явище масового безробіття. І також вперше з'явилися рухи на зразок луддизму (1811-1817), коли люди нападали на фабрики і ламали станки й машини. Очевидно, що причиною подібних рухів був страх про жахливе майбутнє, де всі залишаться без роботи [6, с. 290-298].

На початку ж XX ст. люди не могли не помітити, що технічних прогрес підвищує рівень життя. Для інтелігенції став очевидним ефект теорії компенсації, відповідно до якої новаторства, ліквідовуючи одні професії, створюють нові. В період 1870–1970 рр. середня продуктивність робітника зросла в 50 разів.

Ангус Меддісон, спеціаліст з історії економіки, доводив, що досить розвинена для свого часу Римська імперія мала ВВП на душу населення \$570. Показники країн, що розвиваються, які не можна назвати багатими, на сьогодні

є вищими. Це стало результатом початку автоматизації праці в часи промислової революції кінця XVIII ст. і використання зовнішніх джерел енергії [3, с. 42].

Хоч людина розумна є досить витривалою для виконання основних завдань, передусім пов'язаних з виживанням, але її потужність можна оцінити в 70-120 ватт, що еквівалентно наприклад старим лампочкам. ККД *homo sapiens* становить близько 18-26% при виконанні фізичної роботи. При цьому доведеться з'їсти калорій значно більше ніж буде витрачено. Для порівняння ККД дизельного двигуна – 50%, а звичайного електродвигуна – 90% [6, с. 17].

Автоматизація розумової праці розвивалася значно повільнішим темпом в порівнянні з фізичною. Рахівниця абак з'явилася ще в III тис. до н. е. в Месопотамії, але аж в XVII ст. були винайдено перші механічні калькулятори – Блезем Паскалем (1642 р.) і Готфрідом Лейбніцем (1673 р.). XX ст. відзначилося появою обчислювальних машин. 1956 р. Джон Маккарті ввів термін «штучний інтелект». Початково цей термін не був тотожним інтелекту людини, а означав здатність машини виконувати такі ж завдання як людський мозок. Це поняття не наділялося здатністю міркувати чи мати свідомість, а лише обмежувалося обчислюваннями подібно тих, які робимо ми [4, с. 11].

Вже 1940-х рр. були спроби створити нейромережі – математичні моделі, які не програмувалися б, а навчалися. Перешкодою, яка заважала реалізувати цю технологію раніше було нестача обчислювальних потужностей. Як тільки ресурсу стало достатньо, виявилось, що творчість – це зведення наявних даних в новий стан за певними алгоритмами і цей процес можна автоматизувати. Перелік професій, які можна автоматизувати також суттєво розширився.

Кількість інформації в сучасному світі, в тому числі наукових праць, зростає в геометричній прогресії. В пер. пол. XX ст. отримати нобелівську премію у віці 30-40 років було нормою, а на поч. XXI ст. середній вік лауреата цієї премії перевищує 60 років. Адже для відкриття нового необхідно вивчити вже відоме. Це ж стосується людей, які прагнуть освоїти одну спеціальність. Їм також доводиться поглинати все більше інформації з нових досліджень.

В 2023 р. в журналі *Nature* опубліковано дослідження, яке доводить, що частота відкриттів зменшилася на 90%, незважаючи що представників виду людина розумна на планеті стало вдвічі більше. Дослідники вважають, що причиною сповільнення науково-технічного прогресу є процес навчання, який став значно тривалішим і вимагає поглиблених знань часом в досить вузькоспеціалізованих напрямках. Наприклад в археології бути спеціалістом з брошок певної культури є нормою. Дослідники вважають, що найбільш багатим на інновації був період 1945-1971 рр., а весь прогрес після – це вдосконалення

наявних відкриттів і доведення їх до ідеалу. Якщо нові версії нейромереж можуть випереджати попередні в обчислювальній потужності десятикратно, то мозок людини розумної майже не змінювався з кам'яного віку [5, с. 139-140].

Отже, ринок праці безперечно зміниться. Інтелектуальна праця ризикує знецінитися. Обравши технології і зовнішні джерела енергії людина розумна невпинно йшла до автоматизації праці, тому поява нейромереж, які беруть на себе розумову працю є передбачуваним результатом. Дивлячись в минуле, очевидно, що це було закономірністю, зумовленим етапом розвитку нашого виду.

Список використаних джерел:

1. Bar-Yosef O., Kuhn S. L. The big deal about blades : laminar technologies and human evolution // *American Anthropologist*. 1999. Vol. 101, No. 2. P. 322–338.
2. Harmand S., Lewis J., Feibel C. et al. 3.3-million-year-old stone tools from Lomekwi 3, West Turkana, Kenya // *Nature*. 2015. Vol. 521. P. 310–315.
3. Maddison A. *Contours of the world economy 1–2030 AD : essays in macro-economic history*. Oxford : Oxford University Press, 2007. 418 p.
4. McCarthy J., Minsky M. L., Rochester N., Shannon C. E. A proposal for the Dartmouth summer research project on artificial intelligence, August 31, 1955 // *AI Magazine*. 2006. Vol. 27, No. 4. 13 p.
5. Park M., Leahey E., Funk R. J. Papers and patents are becoming less disruptive over time // *Nature*. 2023. Vol. 613, No. 7942. P. 138–144.
6. Smil V. *Energy and civilization : a history*. Cambridge : MIT Press, 2018. 568 p.
7. *Історія України : стислий виклад : посібник для підготовки до іспиту іноземців, осіб без громадянства, які мають намір бути прийнятими до громадянства України*. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2024. 258 с.
8. *Український історичний хронограф : довідник / за заг. ред. О. І. Погуляєва*. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2026. 81 с.

Полонка Іванна Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри фундаментальних юридичних дисциплін

Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поширення технологій штучного інтелекту актуалізує для сучасної юридичної науки питання не лише про цифровізацію окремих правових процедур, а й про зміну умов, у яких здійснюється правореалізаційна діяльність. У правовій державі людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Тому впровадження штучного інтелекту у сферу публічного управління, освіти, правничої допомоги, адміністративних послуг, доступу до інформації та судової аналітики потребує оцінки не тільки з позицій технологічної зручності. Не менш важливо з'ясувати, чи сприяє такий інструмент належному здійсненню правореалізаційної діяльності, чи, навпаки, створює нові ризики її формалізації.

Правореалізаційна діяльність не може бути зведена до технічного проходження процедури або використання цифрового сервісу. Її зміст пов'язаний із поведінкою суб'єкта, який діє на підставі свого правового статусу, має юридично значущий інтерес, обирає допустимі правом засоби та спрямовує правомірне діяння на досягнення відповідного правового результату. У загальній теорії права слушно наголошується, що реалізація приписів правових норм охоплює як здійснення людьми своїх прав і обов'язків, так і діяльність державних органів та посадових осіб у межах наданих їм повноважень [2, с. 112].

Це дає підстави розглядати правореалізаційну діяльність як таку, що має ширший суб'єктний вимір і не обмежується індивідуальною поведінкою фізичної особи. Водночас у межах цієї доповіді людина розглядається як центральний носій прав, свобод і законних інтересів, що відповідає людиноцентричній спрямованості сучасного осмислення штучного інтелекту. У такому ракурсі штучний інтелект не може бути визнаний самостійним суб'єктом правореалізаційної діяльності, оскільки не має власної правової волі, не формує юридично значущого інтересу і не здатний нести правову відповідальність у значенні, властивому суб'єкту права. Його роль полягає в іншому: він опосередковує доступ до інформації, вибір правових засобів, проходження юридично значущих процедур і оцінку можливого правового результату. Отже,

штучний інтелект може трансформувати правореалізаційну діяльність, але не замінює її суб'єкта.

Такий вплив найпомітніше проявляється в інструментальному вимірі. За допомогою цифрових систем суб'єкти права отримують швидший доступ до правової інформації, можуть підготувати звернення, заяву, скаргу, проаналізувати документ, попередньо оцінити правову ситуацію або скористатися адміністративною послугою. Для людини, яка не має спеціальної юридичної підготовки, це може стати реальним способом подолати інформаційну нерівність і наблизитися до практичного здійснення свого права. Однак допоміжна роль штучного інтелекту не змінює головного: правореалізаційна діяльність залишається пов'язаною з правомірною поведінкою суб'єкта, його вибором, інтересом і відповідальністю за юридично значущі дії.

Саме тому цифрова зручність не завжди означає належне здійснення правореалізаційної діяльності. Її критерієм має бути не факт використання сучасного інструменту, а досягнення правового результату. Якщо суб'єкт отримав автоматизовану відповідь, цифрову послугу чи сформований алгоритмом документ, але фактично не зміг захистити право, виконати юридичний обов'язок або забезпечити юридично значущий інтерес, ідеться не про ефективну правореалізаційну діяльність, а про її формалізацію. У такому разі процедура зовні зберігається, однак її правове призначення не досягається.

Особливої уваги потребує алгоритмічна непрозорість, оскільки вона здатна змінити саму логіку юридично значущої процедури. У традиційному правовому порядку суб'єкт має розуміти, хто ухвалює рішення, на підставі яких норм, з яких мотивів і в який спосіб це рішення може бути оскаржене. У разі використання штучного інтелекту така прозорість не завжди є очевидною: юридично значуща рекомендація або рішення можуть сприйматися як технічно нейтральні, хоча фактично залежать від якості даних, моделі їх обробки, закладених припущень і можливих помилок. Саме тому для правореалізаційної діяльності небезпечними є ситуації, у яких технічний результат починає підміняти правову оцінку, автоматизований висновок звужує простір людського розсуду, створює ризики дискримінації або ускладнює оскарження. Сучасні підходи до регулювання штучного інтелекту пов'язують його використання з вимогами безпеки, прозорості, людського контролю, недискримінації, підзвітності та захисту основоположних прав людини [4; 5]. Окремого значення набуває захист персональних даних, оскільки правореалізаційна діяльність у цифровому

середовищі часто передбачає обробку значного обсягу інформації про суб'єкта [3].

У сфері публічного управління ці проблеми проявляються особливо виразно. Якщо штучний інтелект використовується для сортування звернень, оцінки заяв, прогнозування ризиків, надання адміністративних послуг або підтримки управлінських рішень, правореалізаційна діяльність суб'єкта не повинна ставати залежною від непрозорого цифрового механізму. Особа чи інший заінтересований суб'єкт мають зберігати можливість отримати зрозуміле пояснення, подати додаткові докази, оскаржити результат і домогтися перегляду рішення компетентним суб'єктом. Інакше цифрова доступність може перетворитися на нову форму процедурної нерівності, коли сервіс є, але реального правового результату немає.

Подібна подвійність простежується і у сфері правничої допомоги. З одного боку, штучний інтелект може допомогти швидше зорієнтуватися у правах, строках, процедурах і можливих способах захисту. З іншого боку, використання такого інструменту без фахової перевірки здатне призвести до неточної поради, неправильного тлумачення норми, помилкового вибору способу захисту або втрати процесуального строку. У цій площині проблема полягає не в самому факті використання штучного інтелекту, а в тому, чи залишається він допоміжним засобом, а не джерелом неконтрольованого правового рішення.

Окремого значення набуває інформаційний вимір правореалізаційної діяльності. Суб'єкт не може належно здійснювати правореалізаційну діяльність, якщо не розуміє змісту свого права, меж юридичного обов'язку, доступних правових засобів і можливих наслідків власної поведінки. Штучний інтелект справді може спростити доступ до правової інформації. Проте він не повинен замінювати правову культуру, критичне мислення, професійну правничу допомогу та відповідальне ставлення суб'єкта до власної юридично значущої поведінки.

З огляду на це правореалізаційна діяльність в умовах поширення штучного інтелекту потребує належних гарантій. Передусім ідеться про прозорість використання таких систем у юридично значущих процедурах, збереження людського контролю, можливість оскарження автоматизованих або підтриманих алгоритмом рішень, захист персональних даних, недопущення дискримінаційного ефекту та відповідальність суб'єктів, які розробляють, впроваджують або використовують відповідні технології. Ці гарантії мають не формальний, а змістовний характер, оскільки саме вони дають змогу не допустити підміни правореалізаційної діяльності технологічною процедурою.

Отже, штучний інтелект актуалізує не стільки питання про появу нового суб'єкта права, скільки проблему меж технологічного посередництва у практичній дії права. Його використання є виправданим лише за умови, що цифровий інструмент не розриває зв'язок між волею суб'єкта, допустимими правовими засобами та юридично значущим результатом. У цьому розумінні штучний інтелект виступає своєрідним індикатором якості сучасних правових процедур: там, де він посилює доступність, зрозумілість і контрольованість права, він сприяє належній правореалізаційній діяльності; там, де створює непрозорість, залежність від алгоритму або лише видимість вирішення правової ситуації, – посилює її деформаційний потенціал.

Відтак основним завданням правового регулювання є не формальне визнання чи заперечення штучного інтелекту, а встановлення таких меж його застосування, за яких технологічна ефективність не витісняє правову визначеність, підзвітність, можливість оскарження та відповідальність. Лише за цих умов цифровізація правової сфери може бути узгоджена з вимогами верховенства права, пріоритету людини та збереження змістовного характеру правореалізаційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Козюбра М. І. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 34. Ст. 481.
4. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence. Official Journal of the European Union. 2024. L 2024/1689.
5. Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Vilnius, 5 September 2024. Council of Europe Treaty Series. 2024. No. 225.

Посвалюк Ольга

доктор філософії, асистент кафедри
фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ЦИФРОВА САМОТНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

Стрімка цифровізація бізнес-процесів, поширення дистанційної роботи та використання цифрових платформ значно змінили характер управлінської діяльності. Сучасні менеджери отримали нові можливості для координації роботи персоналу, проте одночасно зіткнулися з новими соціальними ризиками, одним із яких є цифрова самотність.

Цифрова самотність проявляється у відчутті ізоляції та нестачі соціальної підтримки, незважаючи на постійне перебування людини в інформаційному просторі. За умов віддаленої роботи працівники дедалі частіше взаємодіють через електронну пошту, корпоративні месенджери та онлайн-платформи, що може зменшувати рівень міжособистісних контактів та емоційної залученості в колектив. Надмірна залежність від новітніх технологій може призводити до послаблення реальних людських зв'язків та посилення відчуття самотності [2, с. 70].

Для менеджменту організацій проблема цифрової самотності набуває особливого значення, оскільки безпосередньо впливає на мотивацію працівників, їхню продуктивність, рівень залученості та психологічне благополуччя. Працівники, які відчувають соціальну ізоляцію, частіше демонструють емоційне вигорання, зниження лояльності до організації та погіршення командної взаємодії.

За умов цифрового середовища зростає потреба у впровадженні людиноцентричних підходів до управління персоналом, які передбачають підтримку ефективних комунікацій, розвиток корпоративної культури та забезпечення соціальної згуртованості колективу [1, с. 47].

Серед управлінських інструментів подолання цифрової самотності доцільно виокремити: розвиток корпоративної культури довіри та взаємопідтримки; організацію регулярних офлайн- та онлайн-заходів для командної взаємодії; впровадження програм психологічної підтримки працівників; розвиток емоційного інтелекту керівників; забезпечення балансу між цифровими

технологіями та живим спілкуванням; використання сучасних HR-технологій для моніторингу залученості персоналу [4, с. 26].

Наукова новизна дослідження полягає у розгляді цифрової самотності не лише як соціально-психологічного феномену, а й як чинника, що впливає на ефективність менеджменту організацій, якість управлінських комунікацій та результативність роботи персоналу в умовах цифрової трансформації [3, с. 487].

Цифрова самотність стає одним із нових викликів сучасного менеджменту. Ефективне управління персоналом у цифрову епоху потребує не лише впровадження сучасних технологій, а й створення умов для розвитку міжособистісних відносин, підтримки командної взаємодії та збереження психологічного благополуччя працівників. Саме людиноцентричний підхід до управління дозволить забезпечити стійкий розвиток організацій у цифровому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гоцуляк Н. Є. Цифрова особистість у контексті класичних, некласичних та постнекласичних парадигм психології // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. 2025. № 2. С. 45–52.

2. Куцепал С. В. Цифрова ідентичність як феномен інформаційного суспільства // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2026. № 1. С. 68–77.

3. Колот А. М., Герасименко О. О. Праця XXI: філософія змін, виклики, вектори розвитку. Київ : КНЕУ, 2021. 487 с.

4. Грішнова О. А. Людський розвиток та цифрова трансформація ринку праці // Демографія та соціальна економіка. 2022. № 3. С. 23–38.

Рац Дар'я Дмитрівна

здобувачка вищої освіти, спеціальності 073 Менеджмент,
Вінницького державного педагогічного університету імені М.
Коцюбинського

Материнська Ольга Андріївна

доцент кафедри, фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ГЕНЕРАТИВНИЙ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У БІЗНЕСІ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання обсягів інформації зумовлюють потребу в нових підходах до прийняття управлінських рішень. Однією з найперспективніших технологій є генеративний штучний інтелект, який здатний аналізувати дані та створювати тексти, прогнози, рекомендації й управлінські документи. Завдяки цьому він стає важливим інструментом підтримки діяльності менеджерів. Сучасні інструменти генеративного ШІ, зокрема ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot і Claude, активно впроваджуються в бізнес-процеси. Вони допомагають автоматизувати рутинні завдання, аналізувати ринок, прогнозувати розвиток підприємства та підвищувати якість управлінських рішень, що сприяє зростанню конкурентоспроможності організацій. Метою дослідження є аналіз можливостей генеративного штучного інтелекту як інструменту підтримки управлінських рішень у бізнесі та визначення практичних напрямів його застосування в діяльності сучасних організацій.

Генеративний штучний інтелект є одним із найперспективніших напрямів розвитку цифрових технологій, що започаткував нову хвилю продуктивності [1]. На відміну від традиційних систем ШІ, він здатний не лише аналізувати дані, а й створювати новий контент: тексти, зображення, програмний код, аналітичні звіти та рекомендації. У бізнесі генеративний ШІ став важливим інструментом підтримки управлінських рішень. В умовах високої конкуренції та швидких змін ринкового середовища він допомагає оперативно аналізувати великі обсяги інформації, прогнозувати можливі результати діяльності та автоматизувати процеси прийняття рішень. Це сприяє підвищенню ефективності та обґрунтованості управлінської діяльності [2].

Особливого поширення набули такі інструменти, як ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot та Claude. Вони можуть використовуватися для аналізу ринкової інформації, підготовки бізнес-планів, створення управлінських звітів, формування стратегічних рекомендацій та оцінювання потенційних ризиків. Наприклад, керівник може за допомогою генеративного ШІ швидко отримати аналіз конкурентного середовища, згенерувати декілька сценаріїв розвитку проєкту або підготувати проєкт управлінського рішення на основі наявних даних. Важливою перевагою генеративного ШІ є його здатність працювати як інтелектуальний помічник менеджера. Технологія не замінює керівника, а допомагає йому систематизувати інформацію, знаходити закономірності та формувати альтернативні варіанти дій. Це дозволяє скоротити час на виконання рутинних завдань і зосередити увагу на стратегічних аспектах управління.

Одним із найпоширеніших інструментів генеративного штучного інтелекту є ChatGPT, який базується на великих мовних моделях[3]. Його основна перевага полягає у швидкій обробці текстової інформації, аналізі даних та формуванні рекомендацій. У бізнесі ChatGPT використовують для підготовки управлінських звітів, аналізу ринку, створення бізнес-планів, розроблення маркетингових стратегій та автоматизації комунікації з клієнтами. Він також допомагає створювати документи, презентації та аналітичні звіти, що дає змогу скоротити час на виконання рутинних завдань і зосередитися на стратегічному управлінні.

Ще одним популярним інструментом генеративного штучного інтелекту є Gemini від Google. Його перевагою є можливість аналізувати та узагальнювати інформацію з різних джерел, а також працювати з текстами, таблицями, зображеннями й презентаціями. У бізнесі Gemini використовується для дослідження ринку, аналізу конкурентів, оцінювання ринкових тенденцій та підготовки стратегічних рішень. Завдяки інтеграції з сервісами Google Workspace інструмент допомагає автоматизувати роботу з документами, електронною поштою та таблицями, що підвищує ефективність управлінської діяльності[4].

Важливим інструментом генеративного штучного інтелекту є Microsoft Copilot, інтегрований у пакет Microsoft 365. Його головна перевага полягає в роботі безпосередньо в програмах Word, Excel, PowerPoint, Outlook і Teams[5]. Copilot допомагає аналізувати дані, автоматично створювати звіти, презентації та опрацьовувати ділову кореспонденцію. Наприклад, в Excel він може аналізувати фінансові показники, прогнозувати результати діяльності та надавати рекомендації щодо оптимізації витрат. Завдяки цьому інструмент

підвищує продуктивність праці менеджерів, спрощує обробку інформації та підтримує процес прийняття управлінських рішень.

Ще одним популярним інструментом генеративного штучного інтелекту є Claude AI, який ефективно працює з великими обсягами текстової інформації[6]. Його основною перевагою є здатність аналізувати великі документи без втрати контексту. У бізнесі Claude AI використовується для опрацювання договорів, фінансової звітності, нормативних документів і корпоративної документації. Інструмент допомагає швидко отримувати стислий аналіз, визначати ключові висновки та потенційні ризики, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Отже, кожен із розглянутих інструментів має свої переваги: ChatGPT ефективний для генерації контенту та управлінських рекомендацій, Gemini — для пошуку й аналізу інформації, Microsoft Copilot — для автоматизації роботи з офісними програмами, а Claude AI — для опрацювання великих масивів текстових даних. Їх комплексне використання сприяє підвищенню ефективності процесу прийняття управлінських рішень у сучасному бізнесі.

Практика використання генеративного штучного інтелекту підтверджує його ефективність у підтримці управлінських рішень. Компанії застосовують такі інструменти для аналізу інформації, прогнозування результатів діяльності, автоматизації процесів та покращення взаємодії з клієнтами. Одним із найпоширеніших напрямів є аналіз ринку та конкурентного середовища. За допомогою ChatGPT, Gemini та інших інструментів менеджери можуть швидко збирати й узагальнювати інформацію про ринкові тенденції, діяльність конкурентів і потреби споживачів, що сприяє якісному стратегічному плануванню[7]. Важливим напрямом також є прогнозування попиту та планування діяльності підприємства. На основі даних про продажі та поведінку споживачів інструменти ШІ формують прогнози щодо майбутнього попиту, допомагаючи керівникам приймати обґрунтовані рішення щодо виробництва, закупівель, управління запасами та розподілу ресурсів.

У сфері управління персоналом генеративний ШІ використовується для автоматизації підбору та адаптації працівників. Він допомагає аналізувати резюме, оцінювати відповідність кандидатів вимогам вакансій, формувати їх характеристики та створювати навчальні матеріали для професійного розвитку персоналу[8]. Значний потенціал генеративний ШІ має і в маркетингу. Він дає змогу автоматично створювати рекламні тексти, контент для соціальних мереж та електронних розсилок. Аналізуючи поведінку клієнтів, ШІ може надавати персоналізовані рекомендації та допомагати обирати найбільш ефективні канали

просування, що сприяє підвищенню взаємодії зі споживачами та зростанню продажів.

У фінансовому менеджменті генеративний штучний інтелект використовується для аналізу фінансових показників, оцінювання ризиків і підготовки аналітичних звітів. Він допомагає прогнозувати фінансові результати, виявляти проблемні аспекти діяльності та формувати рекомендації щодо оптимізації витрат і підвищення прибутковості підприємства[9]. Отже, практичне використання генеративного ШІ демонструє його здатність підвищувати ефективність управлінської діяльності, покращувати якість аналізу інформації та сприяти прийняттю обґрунтованих управлінських рішень в умовах цифрової трансформації бізнесу.

Генеративний штучний інтелект є ефективним інструментом підтримки управлінських рішень у сучасному бізнесі. Його використання дозволяє аналізувати великі обсяги даних, автоматизувати рутинні завдання, прогнозувати результати діяльності та підвищувати якість управлінських рішень. Дослідження показало, що такі інструменти, як ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot та Claude, успішно застосовуються для аналізу інформації, підготовки документів, управління персоналом, маркетингу та фінансового планування. Їх використання сприяє підвищенню продуктивності праці та ефективності бізнес-процесів. Отже, генеративний штучний інтелект доцільно розглядати як інструмент, що доповнює діяльність менеджера та сприяє підвищенню конкурентоспроможності організації.

Список використаних джерел:

1. Chui M., Hazan E., Roberts R. et al. *The Economic Potential of Generative AI: The Next Productivity Frontier*, McKinsey & Company. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/The-economic-potential-of-generative-AI-The-next-productivity-frontier>
2. McKinsey & Company. *Quote of the Day: Generative AI and Productivity*. 2024. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/quote-of-the-day/may-8-2024>
3. Reuters. *OpenAI plans ChatGPT 'superapp' overhaul ahead of listing*. 2026. URL: <https://www.reuters.com/business/openai-plans-chatgpt-superapp-overhaul-ahead-listing-ft-reports-2026-06-07>
4. Google Workspace. *How Businesses are using Gemini for Google Workspace*. YouTube. 2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=i6OjYfQTMoE>
5. Microsoft. *What is Microsoft 365 Copilot?* URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/copilot/microsoft-365/microsoft-365-copilot-overview>

6. Priyanshu A., Maurya Y., Hong Z. *AI Governance and Accountability: An Analysis of Anthropic's Claude*. arXiv. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2407.01557>
7. Davenport T., Mittal N. *All-in on AI: How Smart Companies Win Big with Artificial Intelligence*. Boston : Harvard Business Review Press, 2023. 272 p.
8. Chui M., Hazan E., Roberts R., Singla A., Smaje K. *The Economic Potential of Generative AI: The Next Productivity Frontier* , McKinsey & Company. 2023. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-ai-the-next-productivity-frontier>
9. Brynjolfsson E., Li D., Raymond L. *Generative AI at Work*, National Bureau of Economic Research. 2024. URL: <https://www.nber.org/papers/w31161>
10. Materynska O., Klymchuk O., Kronivets T., Romanchuk L., Burlaka N. Sustainable development management: basic principles and tools of influence. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2025, № 4. Pages 217–226. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2025-4/217>.
11. Материнська О.А., Конопацька М.О. Стратегічне управління комунікаціями для забезпечення реалізації місії, візії та принципів сталого розвитку підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2025. Вип. 4(81). С. 217-222. URL: https://business-navigator.ks.ua/journals/2025/81_2025/35.pdf

Росавська Марина Володимирівна,

магістр

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Науковий керівник: Т.М. Харченко, кандидат економічних наук, доцент

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Стрімке поширення цифрових технологій, автоматизація бізнес-процесів та впровадження елементів штучного інтелекту зумовлюють необхідність модернізації традиційних підходів до управління персоналом і формування нових механізмів професійного розвитку працівників.

Цифрові технології створюють широкі можливості для підвищення ефективності управління розвитком персоналу. Використання HRM-систем, платформ дистанційного навчання, аналітичних інструментів Business Intelligence (BI), технологій Big Data та штучного інтелекту дозволяє автоматизувати кадрові процеси, здійснювати моніторинг компетентностей

працівників, формувати індивідуальні траєкторії професійного розвитку та підвищувати якість управлінських рішень.

Цифровізація управління персоналом передбачає використання комплексу сучасних інструментів. До найбільш поширених належать HRM-системи (SAP SuccessFactors, Oracle HCM, Workday), які забезпечують автоматизацію кадрового обліку, оцінювання результативності працівників та управління талантами. Важливу роль відіграють системи дистанційного навчання (LMS), що дозволяють організовувати безперервний професійний розвиток персоналу незалежно від місця роботи. Інструменти Business Intelligence (Power BI, Tableau) забезпечують аналітичну підтримку управлінських рішень на основі обробки великих масивів даних про компетентності, продуктивність та кар'єрний розвиток працівників. Перспективним напрямом є використання технологій штучного інтелекту для формування індивідуальних програм навчання, прогнозування потреб у персоналі та оцінювання кадрових ризиків.

Особливої актуальності цифровізація набуває для державних підприємств, діяльність яких потребує високого рівня прозорості, ефективності та адаптивності до змін зовнішнього середовища. Впровадження цифрових HR-технологій сприяє оптимізації процесів оцінювання персоналу, управління талантами, формування кадрового резерву та розвитку корпоративних компетентностей. Крім того, цифрові платформи забезпечують безперервність навчання працівників і створюють умови для швидкого обміну знаннями всередині організації.

Ефективність використання цифрових технологій підтверджується практикою державних підприємств різних країн. Так, компанія SOCAR реалізує програми цифрової трансформації HR-процесів шляхом інтеграції корпоративних інформаційних систем, розвитку цифрових компетентностей працівників та використання електронних платформ навчання. У діяльності Deutsche Bahn впроваджено цифрові HR-платформи для управління кар'єрним розвитком, що дозволило підвищити ефективність підготовки персоналу та скоротити витрати на навчання. В Україні позитивним прикладом є Укрзалізниця, яка активно розвиває корпоративні цифрові сервіси, системи електронного навчання та автоматизованого управління людськими ресурсами.

Особливої актуальності цифровізація набуває для державних підприємств, діяльність яких потребує високого рівня прозорості, ефективності та адаптивності до змін зовнішнього середовища. Впровадження цифрових HR-технологій сприяє оптимізації процесів оцінювання персоналу, управління талантами, формування кадрового резерву та розвитку корпоративних

компетентностей. Крім того, цифрові платформи забезпечують безперервність навчання працівників незалежно від їхнього місця перебування та створюють умови для швидкого поширення знань усередині організації.

Водночас процес цифровізації управління розвитком персоналу супроводжується низкою викликів. Серед них – необхідність забезпечення інформаційної безпеки персональних даних, дотримання етичних принципів використання штучного інтелекту, подолання цифрового розриву між працівниками різних вікових груп та формування нових цифрових компетентностей. Від належного рівня захисту даних залежить не лише стабільність функціонування інформаційних систем підприємства, а й довіра працівників до цифрових інструментів управління персоналом.

Для забезпечення безпеки персональних даних державні підприємства повинні впроваджувати комплекс організаційних і технічних заходів, серед яких шифрування інформації, багаторівневий контроль доступу, двофакторна автентифікація користувачів, резервне копіювання даних та постійний моніторинг кіберзагроз. Важливим завданням також є дотримання вимог законодавства щодо захисту персональних даних та формування у працівників навичок безпечної роботи з цифровими ресурсами. Реалізація зазначених заходів сприяє мінімізації ризиків витоку конфіденційної інформації, підвищенню рівня кібербезпеки підприємства та створенню надійного цифрового середовища для ефективного управління розвитком персоналу.

Отже, цифрові технології виступають важливим інструментом удосконалення системи управління розвитком персоналу державного підприємства. Їх використання сприяє підвищенню ефективності кадрових процесів, розвитку людського капіталу та формуванню сучасної моделі управління, здатної забезпечити стійкий розвиток організації в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Бей Г., Дідик Є. Особливості інтеграції цифрових технологій в моделі розвитку персоналу. *Економіка та суспільство*, 2024. (67). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-22>
2. Махмудов Х., Чухліб В. Вплив цифрових технологій на ефективність управління персоналом. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (4 (32), 2023. С. 17–26. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4\(32\)-17-26](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-4(32)-17-26)

Савіцька Вікторія

кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного права та процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ІНІЦІАТИВ НА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРАВОВІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Цифрові платформи участі, зокрема, портали електронних петицій, системи громадського бюджетування, сервіси електронних консультацій на сьогоднішній день перетворилися на ефективний інструмент взаємодії особи з публічною адміністрацією. При цьому, обсяг ініціатив, які опрацьовуються цими засобами, давно перевищив можливості їх «ручного» опрацювання. У цьому контексті логічною відповіддю стало впровадження інструментів штучного інтелекту, здатних автоматично класифікувати звернення, виявляти дублікати, узагальнювати позиції та розподіляти ініціативи між суб'єктами владних повноважень. Проте делегування цих операцій алгоритмам зачіпає не суто технічну, а перш за все адміністративно-правову складову — порядок розгляду звернень, гарантії належної процедури та межі дискреції публічної адміністрації. Національне законодавство України, передусім Закон «Про звернення громадян» і Закон «Про адміністративну процедуру», формувалося без огляду на алгоритмічне опосередкування й тому прямої відповіді на питання про допустимі межі такого застосування не дає. Саме це й актуалізує потребу в адміністративно-правовому осмисленні переваг і застережень, пов'язаних із використанням штучного інтелекту для опрацювання громадських ініціатив.

Метою роботи є з адміністративно-правових позицій дослідити переваги та ризики застосування систем штучного інтелекту для опрацювання громадських ініціатив на цифрових платформах і запропонувати правові орієнтири, які забезпечують такі практики від знецінення процедурних гарантій участі.

Переваги застосування штучного інтелекту в цій сфері мають насамперед організаційно-процедурний вимір. Автоматизована класифікація та кластеризація ініціатив скорочують строки опрацювання, дають змогу виявляти одноманітні звернення і формують для суб'єктів розгляду звернень цілісну картину суспільного запиту, що цілком відповідає визначеному Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні пріоритету впровадження таких технологій у сфері публічного управління [1]. Однак саме процедурна природа

цього механізму робить його недосконалим з позицій адміністративно-правових гарантій. У цьому контексті необхідно зробити кілька важливих застережень.

Перше з них стосується розмежування допоміжного опрацювання громадських ініціатив та ухвалення рішення. Закон «Про звернення громадян» покладає розгляд електронної петиції на чітко визначеного суб'єкта владних повноважень і вимагає вмотивованої відповіді по суті порушеного питання (стаття 23-1) [2], тоді як Закон «Про адміністративну процедуру» закріплює право особи бути вислуханою та обов'язок адміністративного органу обґрунтовувати рішення на підставі належно встановлених обставин, а не припущень [3]. Алгоритм, який відсіює, ранжує чи перекваліфіковує ініціативи, фактично втручається у стадію їх розгляду, лишаячись при цьому поза переліченими гарантіями. У зв'язку з цим, ключовим завданням є нормативне відмежування підготовчих операцій штучного інтелекту від владного волевиявлення, яке не може бути передане автоматизованій системі.

Друге застереження пов'язане зі збереженням людського контролю та неприпустимістю суто автоматизованих рішень. Необхідно підкреслити, що вітчизняний законодавець уже виявив обережність щодо автоматизації цих відносин. Так, зокрема, частина дев'ята статті 23-1 Закону «Про звернення громадян» прямо вимагає недопущення автоматичного введення інформації, зокрема підписання петиції, без участі громадянина [2]. Така позиція кореспондується статті 22 Загального регламенту про захист даних, яка обмежує застосування рішень, що ґрунтуються виключно на автоматизованому опрацюванні та породжують для особи істотні наслідки [4], а також підходу Акта Європейського Союзу про штучний інтелект, що вимагає людського нагляду за системами підвищеного ризику [5]. Поширити ж цю логіку на стадію змістового опрацювання ініціатив наявне регулювання поки не дозволяє, хоча потреба в цьому очевидна.

Третє застереження охоплює прозорість, пояснюваність і доступ до оскарження. Обґрунтованість рішення, якої вимагає Закон «Про адміністративну процедуру» [3], передбачає можливість з'ясувати, на яких підставах ініціативу було відхилено, перекласифіковано чи об'єднано з іншими; натомість непрозорість моделі унеможливорює таку перевірку й тим самим знецінює право на оскарження, а отже — і саму участь. Оскільки опрацювання ініціатив супроводжується обробленням персональних даних їх авторів і підписантів, що підпорядковане Закону «Про захист персональних даних» [6], відсутність належного інформування про застосування алгоритму додатково послаблює становище особи. Окремо постає питання рівності доступу: упереджені або

неякісно навчені моделі здатні системно занижувати популярність окремих ініціатив, що суперечить засадам рівності та недискримінаційності адміністративної процедури.

На нашу думку, подолання окреслених ризиків є можливим шляхом реалізації наступних правових заходів. Передусім доцільно закріпити — в нормах Законів України «Про звернення громадян» та «Про адміністративну процедуру» допоміжну роль штучного інтелекту, за якої автоматизовані інструменти виконують виключно підготовчі дії (реєстрацію, класифікацію, виявлення дублікатів, узагальнення), а рішення по суті ухвалює уповноважена посадова особа. Поряд з цим, важливо врегулювати правила про обов'язковий людський нагляд і заборону суто автоматизованого відхилення громадських ініціатив. Крім цього, самостійного значення набувають вимоги прозорості та пояснюваності: інформування особи про застосування штучного інтелекту, фіксація підстав автоматизованих дій у матеріалах справи й можливість їх перегляду в порядку оскарження. Нарешті, потрібні запобіжники проти алгоритмічної дискримінації — попереднє оцінювання впливу, аудит наборів даних і періодична перевірка моделей, що узгоджується з ризик-орієнтованим підходом Акта Європейського Союзу про штучний інтелект [5] та з пріоритетами, окресленими у Дорожній карті з регулювання штучного інтелекту в Україні [7].

Викладене дає підстави для таких висновків і рекомендацій.

1. Застосування штучного інтелекту для опрацювання громадських ініціатив має ряд переваг, водночас, переходить у площину адміністративно-правових гарантій, оскільки зачіпає стадію розгляду звернень, а не лише технічне адміністрування платформи.

2. Чинне законодавство України розраховане на «людську» процедуру й не містить правил щодо алгоритмічного опрацювання громадських ініціатив і звернень громадян. Унаслідок таких тенденцій автоматизовані операції фактично випадають з-під процедурних гарантій участі.

3. На нашу думку, доцільно нормативно закріпити допоміжну роль штучного інтелекту, обов'язковий людський нагляд, прозорість і пояснюваність автоматизованих дій, а також запобіжники проти алгоритмічної дискримінації, виходячи з вимог Акту Європейського Союзу про штучний інтелект і статтю 22 Загального регламенту про захист даних.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>
2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-vr#Text>
3. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
4. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text
5. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
6. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
7. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентувало дорожню карту / Міністерство цифрової трансформації України. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rehuliuвання-shtuchnoho-intelektu-v-ukraini-mintsyfry-prezentovalo-dorozhniu-kartu>

Сатаєва Аліна

асистент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Дімнич Ангеліна

студентка 3 курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, посилення глобальної конкуренції та трансформації економіки у напрямі інноваційно орієнтованого розвитку особливого значення набуває ефективне державне регулювання та підтримка комерціалізації інновацій. Саме здатність перетворювати наукові розробки на конкурентоспроможні продукти та послуги визначає рівень економічного зростання, технологічної незалежності та інтеграції держави у світовий інноваційний простір. В Україні, незважаючи на значний науково-технічний потенціал, комерціалізація інновацій розвивається недостатньо ефективно через нестачу фінансової підтримки, недосконалість інституційного середовища та недостатню співпрацю між науковою сферою, бізнесом і державою. У зв'язку з цим дослідження механізмів державної підтримки інноваційної діяльності є актуальним і практично значущим.

Метою роботи є аналіз особливостей державного регулювання та визначення ефективних інструментів підтримки комерціалізації інновацій в Україні, а також обґрунтування напрямів удосконалення відповідної державної політики для підвищення інноваційної спроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Система державного регулювання інноваційної діяльності в Україні охоплює адміністративні, нормативно-правові, фінансово-кредитні та фіскально-бюджетні інструменти, які формують загальне середовище для розвитку інновацій у всіх секторах економіки. Оцінка інноваційного розвитку свідчить про відставання України від провідних країн, що підтверджується міжнародними індексами, зокрема зниженням позицій у глобальних рейтингах. Особливо слабкими залишаються показники високотехнологічного виробництва, продуктивності праці та витрат на дослідження і розробки, що є наслідком, дій правового режиму воєнного стану в

Україні, структурних диспропорцій економіки та недостатнього попиту на інновації [6, с. 39].

Низька частка інноваційно активних підприємств і обмежене державне фінансування свідчать про недостатню ефективність інноваційної політики. Додатковими проблемами є переважання непрямих методів регулювання, слабка узгодженість державних програм, недостатня координація між галузевими політиками та недосконала нормативно-правова база. Водночас, обмежене бюджетне фінансування науки та інновацій, а також низький рівень стимулювання приватних інвестицій стримують розвиток високотехнологічних галузей [2, с. 25].

Суттєвими перешкодами також залишаються слабка інноваційна інфраструктура, недостатній розвиток державно-приватного партнерства, низький рівень впровадження сучасних технологій (зокрема BIM), а також дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері інноваційного менеджменту. У результаті комерціалізація інновацій відбувається повільно, а більшість підприємств орієнтується на традиційні технології з низькою доданою вартістю [4, с. 103].

Подолання зазначених проблем потребує активнішої ролі держави як координатора та інвестора інноваційного розвитку, розширення фінансових стимулів, розвитку венчурного фінансування, удосконалення правового поля та інтеграції науки, бізнесу й освіти для формування ефективної інноваційної екосистеми.

Дифузія технологічних знань і результатів інноваційної діяльності є важливим показником розвитку інноваційної економіки, оскільки відображає здатність країни забезпечувати поширення, адаптацію та практичне використання нових технологій у підприємницькому секторі. Передача технологій може здійснюватися шляхом прямого придбання готових технологічних рішень, ліцензування, кооперації з міжнародними партнерами, а також через комерціалізацію наукових розробок у вигляді нових продуктів, послуг чи виробничих процесів. Витрати на трансфер технологій, як правило, є значно нижчими порівняно з повним циклом самостійного створення інновацій, що робить цей механізм важливим інструментом технологічної модернізації економіки [3, с. 60].

Разом із тим в Україні розвиток трансферу технологій та комерціалізації інновацій стримується низкою системних проблем. Однією з ключових перешкод є недостатньо сформований ринок інтелектуальної власності, недосконалість механізмів правового захисту інноваційних розробок, а також слабка координація між науковою сферою, бізнесом і державними інституціями.

Через це значна частина результатів наукових досліджень не доходить до етапу практичного впровадження та не перетворюється на комерційно привабливі технологічні рішення. Додатковими стримуючими факторами виступають складні адміністративні процедури, нестабільність нормативно-правового регулювання, низький рівень інноваційної культури та обмежена мотивація до патентування й комерціалізації інтелектуальних продуктів [1, с. 12].

Так, інституційна система управління інтелектуальною власністю в Україні включає органи державної влади, наукові установи, заклади вищої освіти, підприємства та інших учасників інноваційного процесу, однак ефективність їхньої взаємодії залишається недостатньою. Незважаючи на наявність законодавчої бази у сфері трансферу технологій, механізми поєднання державного регулювання з ринковими інструментами, а також форми спільного фінансування інноваційних проєктів державою і бізнесом поки що не є достатньо відпрацьованими.

Окремою проблемою залишається слабка участь наукових установ і закладів вищої освіти у підприємницькій та інноваційній діяльності. Більшість наукових організацій орієнтуються переважно на бюджетне фінансування та мають обмежені зв'язки з приватним сектором, що знижує рівень практичного використання результатів досліджень. Водночас приватний бізнес недостатньо інвестує у науково-дослідні розробки, а попит на інноваційні рішення залишається низьким, що послаблює зв'язки між сферою науки та реальним сектором економіки.

Попри законодавчо передбачену можливість функціонування технологічних парків, бізнес-інкубаторів, кластерів, центрів трансферу технологій та інших посередницьких структур, їхній внесок у комерціалізацію інновацій поки що залишається обмеженим. Причинами цього є недостатнє фінансування інноваційної інфраструктури, суперечливість окремих нормативних положень та відсутність ефективних механізмів підтримки інноваційного підприємництва.

За таких умов активізація трансферу технологій і комерціалізації інновацій в Україні потребує комплексного вдосконалення державної політики у сфері інтелектуальної власності, розвитку інноваційної інфраструктури, розширення фінансової автономії наукових установ, стимулювання венчурного інвестування, посилення співпраці між освітою, наукою та бізнесом, а також формування прозорого й ефективного ринку інтелектуальної власності. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, прискоренню технологічної модернізації та більш ефективному використанню науково-технічного потенціалу країни [7, с. 79].

Важливими нормативно-правовими актами у сфері державного регулювання та підтримки комерціалізації інновацій в Україні є Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 року №40-IV, який визначає основні засади державної інноваційної політики, а також Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 року №143-V. Цей закон визначає правові, економічні, організаційні та фінансові засади державної політики у сфері передачі технологій, регулює взаємодію між розробниками інновацій, науковими установами, закладами вищої освіти, підприємствами та державними органами. Основною метою закону є забезпечення ефективного використання науково-технічного й інтелектуального потенціалу держави, захист прав на вітчизняні технології, стимулювання їх упровадження у виробництво, комерційного використання та розширення міжнародного науково-технічного співробітництва. Закон також передбачає механізми державної експертизи технологій, реєстрації договорів про трансфер технологій та матеріального стимулювання авторів інноваційних розробок.

Незважаючи на наявність законодавчої бази, питання ефективної комерціалізації інновацій в Україні залишається актуальним через недостатню координацію між науковою сферою, бізнесом і державою, обмежене фінансування інноваційних проєктів, слабкий розвиток інноваційної інфраструктури та недосконалість механізмів захисту інтелектуальної власності. Це ускладнює перетворення наукових розробок на конкурентоспроможні товари, послуги та технології. Отже, для підвищення результативності державного регулювання необхідним є подальше вдосконалення інституційних механізмів підтримки трансферу технологій, розширення фінансових стимулів та створення сприятливих умов для активної взаємодії науки, освіти й підприємницького сектору.

Висновок. Отже, державне регулювання та підтримка комерціалізації інновацій в Україні є важливою передумовою формування конкурентоспроможної, технологічно розвиненої та інноваційно орієнтованої економіки. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від якості нормативно-правового забезпечення, рівня фінансової підтримки інноваційних проєктів, розвитку інноваційної інфраструктури, захисту прав інтелектуальної власності та налагодження тісної взаємодії між державою, науковими установами, закладами освіти й бізнесом. Незважаючи на наявність законодавчих механізмів регулювання трансферу технологій та інноваційної діяльності, в Україні зберігаються проблеми недостатнього фінансування, слабкої координації інституцій, низької інноваційної активності підприємств і

обмеженого попиту на наукові розробки. Тому подальше вдосконалення державної політики у цій сфері має бути спрямоване на створення сприятливого інвестиційного середовища, стимулювання комерційного впровадження наукових результатів та інтеграцію національної інноваційної системи у світовий технологічний простір.

Список використаних джерел

1. Васильців Т. Г., Мульська О. П., Зайченко В. В. Розвиток трансферу інновацій і ринку інтелектуальної власності: проблеми та перспективи для підприємництва в Україні. Підприємництво і торгівля, 2022. № 34. С. 11- 19. URL: <https://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1215> (дата звернення: 08.05.2026).
2. Заяць Т. А. Проблеми державного регулювання інноваційної діяльності в будівництві. Економічний простір, 2020. № 162. С. 23-29. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/handle/123456789/5681> (дата звернення: 08.05.2026).
3. Котельбан С. В. Інноваційна мережа як стимулююча ланка механізму державного регулювання інноваційного розвитку економіки України. Агросвіт. 2019. № 13-14. С. 60-66. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2920&i=8> (дата звернення: 08.05.2026).
4. Пащенко П. О., Зось-Кіор І. М., Маковецький А. О. Вплив державної підтримки та регуляторного середовища на інноваційну діяльність в Україні. Вісник ПДАУ (Економіка, управління та фінанси), 2025. Вип. 3. С. 101-106. URL: <https://journals.pdau.poltava.ua/index.php/econom/article/view/82/68> (дата звернення: 08.05.2026).
5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 року №143-V. URL: https://protocol.ua/ua/pro_derjavne_regulyuvannya_diyalnosti_u_sferi_transferu_tehnologiy/ (дата звернення: 08.05.2026).
6. Черленяк І. І. Регулювання та підтримка трансферу інноваційних технологій в країнах ЄС: досвід та проблеми запровадження в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»: збірник наукових праць / гол. ред. Т.В. Черничко. Мукачево: МДУ, 2018. Випуск 1 (9). С. 38-46. URL: <http://dSPACE-s.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/2356> (дата звернення: 08.05.2026).
7. Юринець З. В., Петрух О. А. Державне регулювання та фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 6. С. 79-82. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6002&i=16> (дата звернення: 08.05.2026).

Слюсаренко Роман Іванович

студент I курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

Науковий керівник: старший викладач кафедри фундаментальних і
приватно-правових дисциплін, PhD, Тимошенко Є.А.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасний етап розвитку української державності характеризується активним впровадженням новітніх технологій у роботу органів влади та місцевого самоврядування. Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в систему публічного управління сьогодні відкриває дійсно великі перспективи. Вона дозволяє автоматизувати більшість рутинних процесів, пришвидшує обробку великих масивів інформації, зменшує черги в державних установах та значно спрощує надання різноманітних адміністративних послуг для звичайних громадян через онлайн-платформи. Проте такий стрімкий розвиток технологій створює ситуацію, коли правова система просто не встигає за інноваціями, що веде до появи серйозних законодавчих прогалин та практичних труднощів.

У наукових колах сьогодні активно обговорюють, як саме ШІ має взаємодіяти з державними інституціями, щоб це було безпечно. Багато дослідників звертають увагу на те, що публічне управління в умовах цифровізації повинно базуватися на принципах прозорості, підзвітності та найголовніше, людиноцентричності. Алгоритми комп'ютерних програм не можуть залишатися повністю закритими для суспільства, адже держава працює для людей. Кожен громадянин має повне право знати, на основі яких критеріїв і даних комп'ютерна система здійснює первинний аналіз його документів, підраховує бали чи формує рекомендації для державних службовців.

Також гостро стоїть проблема кібербезпеки та захисту персональних даних. Державні органи збирають і зберігають величезну кількість чутливої інформації про кожного з нас — від паспортних даних до відомостей про доходи чи стан здоров'я. Концентрація таких масивів інформації в автоматизованих базах даних, які підключені до систем ШІ, завжди підвищує ризики несанкціонованого доступу, хакерських атак та цифрових зловживань. Без належного захисту впровадження нових технологій може принести більше шкоди, ніж користі.

На мою думку, штучний інтелект у публічній сфері має виконувати роль виключно помічника, а не самостійного суб'єкта, який може приймати юридичні рішення замість людей. Будь-яке важливе рішення, яке прямо впливає на конституційні права, обов'язки чи долю конкретного громадянина, повинна приймати тільки посадова особа. Машинний алгоритм, яким би просунутим він не був, повністю позбавлений правосвідомості. Комп'ютер не здатний керуватися принципами гуманності, справедливості, моралі чи індивідуального підходу до унікальних і складних життєвих обставин людини. Тому автоматизація в жодному разі не повинна знімати з державного службовця персональну юридичну та моральну відповідальність за підписані документи й видані акти. Якщо програма припуститься помилки, відповідати все одно має людина, яка роботу цієї програми контролює.

Разом із тим, не можна заперечувати, що використання штучного інтелекту є надзвичайно ефективним для мінімізації людського фактора та подолання корупційних ризиків. Там, де діють чітко визначені правила і немає місця для творчого підходу, ШІ справляється ідеально. Наприклад, автоматичний моніторинг тендерних закупівель у системі Prozorro, реєстрація бізнесу без участі чиновника, автоматичний розподіл судових справ між суддями або первинна перевірка податкових декларацій можуть проходити набагато швидше і прозоріше саме завдяки алгоритмам ШІ. Комп'ютеру не можна дати хабар, і він не має кумівства чи особистих інтересів. Мені здається, що баланс між автоматизацією технічних процедур і збереженням суворого людського контролю за ключовими рішеннями є найбільш раціональним шляхом розвитку вітчизняного цифрового врядування.

Окрему увагу в сучасній правовій науці приділяють необхідності гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Особливо це стосується європейського Регламенту про штучний інтелект (EU AI Act), який ділить усі системи ШІ на рівні ризику і забороняє використання технологій, що можуть маніпулювати поведінкою людей або порушувати їхні фундаментальні свободи. Оскільки Україна впевнено тримає курс на європейську інтеграцію, адаптація цих норм до нашого законодавства є обов'язковим кроком. Нам потрібно вже зараз створювати власні правові рамки, які дозволять бізнесу та державним структурам розвивати інновації, але при цьому надійно захистять громадян від цифрових помилок.

Крім того, важливим викликом є адаптація самих державних службовців до нових умов роботи. Впровадження ШІ вимагає від працівників міністерств, відомств та місцевих рад абсолютно нових навичок — так званої цифрової

грамотності. Держава повинна інвестувати кошти в навчання персоналу, адже навіть найкраща програма буде неефективною, якщо чиновники не вмітимуть правильно користуватися її аналітичними даними або будуть сліпо довіряти всім підказкам комп'ютера, не перевіряючи їх самостійно.

Також варто згадати про проблему так званої «алгоритмічної упередженості». Оскільки системи ШІ навчаються на основі даних минулих років, вони можуть несвідомо копіювати старі помилки або системні проблеми, які існували в державному управлінні раніше. Це означає, що якщо в минулому під час прийняття певних рішень існував людський фактор чи упередженість, машина може закласти це у свої алгоритми як правильну норму. Тому постійний аудит та перевірка логіки роботи ШІ з боку незалежних експертів і правозахисників є необхідною умовою його безпечного впровадження.

Підсумовуючи, можна впевнено сказати, що успішна цифрова трансформація публічного управління в Україні залежить не стільки від технічної потужності самих комп'ютерних програм, скільки від готовності суспільства і держави вчасно забезпечити якісне, гнучке та справедливе правове регулювання новітніх технологій. Тільки за умови розумного балансу, де ШІ допомагає людині, а закон надійно захищає її права, цифровізація стане справжнім поштовхом для побудови прозорої, стійкої та сучасної моделі державного управління.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp> (дата звернення: 11.06.2026).
2. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 11.06.2026).
3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80> (дата звернення: 11.06.2026).
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 11.06.2026).
5. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20> (дата звернення: 11.06.2026).

Смертюк С.В.

Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Пилипенко Т.І. Старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ChatGPT ТА ІНШИХ СИСТЕМ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що стрімкий розвиток цифрових технологій та впровадження систем штучного інтелекту суттєво змінюють підходи до навчання й наукової діяльності загалом. Особливого поширення набули інструменти штучного інтелекту (далі — ШІ), зокрема ChatGPT та інші аналогічні системи, здатні аналізувати інформацію, генерувати текстові матеріали й допомагати у виконанні різноманітних завдань.

Запровадження ШІ значно полегшило освітній процес та дало змогу підвищити його ефективність, але водночас їхнє використання породжує низку викликів, пов'язаних із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Академічна доброчесність є однією з фундаментальних засад функціонування системи освіти та науки, адже саме вона забезпечує довіру до результатів наукових праць. Особливого значення це питання набуває в сучасному світі на тлі активного поширення різноманітних систем генеративного штучного інтелекту, як-от ChatGPT, Gemini та багатьох інших.

Що саме є академічною доброчесністю? Стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає, що академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

На особливу увагу заслуговує той факт, що чинне законодавство динамічно реагує на ці виклики: у Законі України «Про академічну доброчесність» до офіційного переліку порушень окремим пунктом включено недоброчесне використання результатів, згенерованих штучним інтелектом. Базові принципи та засади забезпечення доброчесності, закріплені в нормах закону, охоплюють: пріоритетність забезпечення дотримання академічної доброчесності

здобувачами освіти шляхом застосування відповідних методів навчання, виховання, стимулювання і заохочення; відкритість інформації про правила академічної доброчесності, види порушень та відповідальність за них; нетерпимість (нульову толерантність) до будь-яких проявів порушення академічної доброчесності повагу до результатів академічної діяльності (авторства) іншої особи та непорушність прав інтелектуальної власності; уникнення конфлікту інтересів [2].

Поява генеративного штучного інтелекту створила принципово нові можливості для освітньої та наукової діяльності. Сучасні системи ШІ здатні оперативно аналізувати значні масиви інформації, генерувати текстові матеріали та здійснювати високоякісний переклад. Проте, попри очевидні переваги під час пошуку необхідних відомостей, використання нейромереж водночас створює серйозні виклики для етичних норм у навчанні та науці.

Інтеграція технологій ШІ в освітній процес приховує низку ризиків для забезпечення академічної доброчесності та захисту прав інтелектуальної власності. Серед них варто виокремити такі: складність ідентифікації авторства створених матеріалів та розмежування людської праці й машинного контенту; гальмування розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей у здобувачів освіти; правова невизначеність щодо суб'єкта авторства та юридичної відповідальності за згенерований контент; імовірність використання недостовірної, неперевіреної або викривленої інформації (так звані «галюцинації» ШІ).

Закон України «Про авторське право і суміжні права», зокрема стаття 11, гарантує фізичній особі право на визнання її авторства та захист створеного нею твору [3]. Ба більше, чинне законодавство вперше запровадило концепцію права *sui generis* (особливого роду) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами. В умовах використання ШІ дотримання цих норм є критично важливим, оскільки використання чужих ідей чи машинного тексту без належного посилання на джерело або алгоритм генерації кваліфікується як порушення авторських прав та прояв академічного плагіату.

Не менш важливим є конституційний аспект зазначеної проблеми. Стаття 54 Конституції України гарантує кожному свободу наукової та творчої діяльності, а також захист інтелектуальної власності й авторських прав. [4]. З огляду на це, надмірна та неконтрольована залежність від технологій ШІ може призвести до девальвації творчої діяльності людини й нівелювання сутності самостійного наукового пошуку.

Ще одним вагомим недоліком генеративних систем є генерування

недостовірної або викривленої інформації. На ці ризики та технічну недосконалість програм ідентифікації машинного тексту звертав увагу суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді Ян Берназюк. Під час своїх виступів щодо інтеграції інноваційних технологій в академічне середовище суддя зазначив, що репресивні методи та детектори ШІ виявилися неефективними та юридично вразливими, оскільки вони технічно ненадійні, часто помиляються і породжують атмосферу страху замість довіри. Як альтернативу заборонам наукова спільнота пропонує впровадження спеціальних прозорих протоколів декларування (зокрема, механізму GAIDeT), які дають змогу чітко розмежувати власний інтелектуальний внесок дослідника та рутинні функції, делеговані алгоритмам [5].

Отже, штучний інтелект в академічному середовищі є потужним інструментом, що відкриває нові можливості для навчання та наукової діяльності, проте водночас створює системні виклики у сфері забезпечення академічної доброчесності. З огляду на це, застосування таких технологій має здійснюватися з неухильним дотриманням вимог чинного законодавства у сферах освіти, авторського права та захисту інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 15.06.2026).

7. Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 13.06.2026).

8. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 13.06.2026).

9. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 12.06.2026).

10. Про академічну доброчесність, використання ШІ в науці та навчанні розповів суддя ВС у КАС : вебсайт / Верховний Суд. 2025. 1 жовтня. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1926306> (дата звернення: 15.06.2026).

Ставнича Наталя

доктор філософії (PhD) в галузі Освіта, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПІДТРИМЦІ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний етап розвитку освіти характеризується стрімкою цифровою трансформацією, що охоплює всі рівні освітньої системи. Особливого значення в умовах розвитку інклюзивної освіти набуває використання технологій штучного інтелекту (ШІ), які відкривають нові можливості для підтримки дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з розладами аутистичного спектра (РАС). У контексті реалізації права кожної дитини на якісну освіту важливим завданням є пошук ефективних інструментів персоналізації навчання, адаптації освітнього середовища та забезпечення індивідуального супроводу учнів з РАС. Саме тому дослідження потенціалу технологій штучного інтелекту для підтримки освітнього процесу дітей з аутизмом набуває особливої актуальності.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, приблизно одна дитина зі ста має розлад аутистичного спектра, хоча реальні показники можуть відрізнятися залежно від методів діагностики та статистичного обліку [1]. РАС належать до групи нейророзвиткових порушень, які характеризуються труднощами соціальної комунікації, взаємодії та наявністю обмежених або повторюваних моделей поведінки. Водночас спектральний характер аутизму передбачає значну варіативність проявів, що зумовлює необхідність індивідуалізації освітнього процесу для кожної дитини [2, с. 18].

Упродовж останніх років технології штучного інтелекту активно інтегруються в освітню сферу. Відповідно до рекомендацій Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, штучний інтелект може стати важливим інструментом забезпечення інклюзивності, доступності та персоналізації навчання за умови дотримання етичних принципів і захисту прав людини [3, с. 12]. Освітні системи багатьох країн вже використовують алгоритми машинного навчання, інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень, адаптивні навчальні платформи та цифрових асистентів для створення більш ефективного освітнього середовища.

Однією з ключових переваг використання штучного інтелекту в навчанні дітей з РАС є можливість індивідуалізації освітньої траєкторії. Діти з аутизмом демонструють різний рівень розвитку когнітивних, мовленнєвих і соціальних навичок, тому стандартизовані підходи не завжди забезпечують належний рівень навчальних досягнень. Системи на основі ШІ здатні аналізувати результати навчальної діяльності, визначати сильні сторони та труднощі учня, автоматично адаптувати складність завдань і пропонувати індивідуальний темп навчання. Такі технології сприяють підвищенню мотивації до навчання та зниженню рівня стресу, який часто виникає у дітей з РАС під час виконання надто складних або незрозумілих завдань [4, с. 96].

Особливий інтерес для педагогів і дослідників становить використання соціальних роботів та віртуальних агентів. Наукові дослідження свідчать, що багато дітей з аутизмом демонструють вищий рівень зацікавленості та комунікативної активності під час взаємодії з роботизованими системами порівняно з традиційною міжособистісною взаємодією [5, с. 7]. Роботи можуть використовуватися для розвитку навичок соціальної комунікації, розпізнавання емоцій, формування моделей поведінки в різних життєвих ситуаціях. Важливою перевагою таких систем є їхня передбачуваність та послідовність, що створює психологічно комфортні умови для дітей з РАС.

Перспективним напрямом також є використання технологій комп'ютерного бачення та розпізнавання емоцій. Алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати міміку, жести та невербальні сигнали, допомагаючи дітям краще розуміти емоційні стани співрозмовників. Дослідники зазначають, що інтерактивні програми з елементами доповненої реальності та штучного інтелекту можуть позитивно впливати на формування соціально-комунікативних компетентностей дітей з аутизмом [6, с. 41].

Значний потенціал мають також генеративні моделі штучного інтелекту, які використовуються для створення персоналізованих навчальних матеріалів. Такі системи можуть адаптувати тексти відповідно до рівня сприйняття дитини, генерувати індивідуальні вправи, візуальні підказки, соціальні історії та сценарії поведінки. Для дітей з аутизмом, які часто краще сприймають інформацію у візуальній формі, подібні інструменти можуть суттєво підвищити ефективність навчання та рівень засвоєння матеріалу.

Водночас впровадження технологій штучного інтелекту в освітній процес потребує врахування низки етичних та організаційних аспектів. ЮНЕСКО наголошує на необхідності забезпечення прозорості алгоритмів, захисту персональних даних, недопущення дискримінації та дотримання принципів

цифрової безпеки [3, с. 25]. Особливої уваги потребує питання збору та обробки даних дітей з особливими освітніми потребами, оскільки така інформація належить до категорії чутливих персональних даних.

Не менш важливим залишається питання ролі педагога в умовах використання інтелектуальних технологій. Штучний інтелект не може замінити професійну діяльність учителя, психолога чи асистента вчителя. Навпаки, його доцільно розглядати як допоміжний інструмент, який розширює можливості фахівця щодо моніторингу прогресу учнів, адаптації навчального контенту та організації освітнього процесу. Ефективність використання ШІ значною мірою залежить від цифрової компетентності педагогів та їхньої готовності інтегрувати інноваційні технології в практику інклюзивного навчання.

В Україні питання використання штучного інтелекту в освіті набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку з реалізацією Концепції розвитку штучного інтелекту та подальшим розвитком інклюзивної освіти. Вітчизняна система освіти поступово інтегрує цифрові інструменти підтримки навчання, однак використання спеціалізованих рішень для дітей з розладами аутистичного спектра поки що перебуває на етапі становлення. Це актуалізує необхідність проведення міждисциплінарних досліджень на перетині педагогіки, психології, спеціальної освіти та інформаційних технологій.

Отже, технології штучного інтелекту відкривають нові перспективи для забезпечення якісної та доступної освіти дітей з розладами аутистичного спектра. Їх використання сприяє персоналізації навчання, розвитку соціально-комунікативних навичок, підвищенню мотивації та створенню інклюзивного освітнього середовища. Водночас успішна інтеграція ШІ в освітню практику потребує науково обґрунтованого підходу, дотримання етичних принципів, належної підготовки педагогічних працівників та подальших досліджень ефективності застосування інтелектуальних технологій у роботі з дітьми з аутизмом.

Список використаних джерел:

1. World Health Organization. Autism [Електронний ресурс]. – Geneva : World Health Organization, 2025. – Режим доступу: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>
2. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR). – 5th ed., Text Revision. – Washington, DC : American Psychiatric Association Publishing, 2022. – 1120 p.

3. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research [Електронний ресурс]. – Paris : UNESCO, 2023. – 64 p. – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>

4. Organisation for Economic Co-operation and Development. Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem. – Paris : OECD Publishing, 2023. – 286 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/b2715bba-en>

5. Belpaeme T., Kennedy J., Ramachandran A., Scassellati B., Tanaka F. Social Robots for Education: A Review // Science Robotics. – 2018. – Vol. 3, № 21. – Article eaat5954. DOI: <https://doi.org/10.1126/scirobotics.aat5954>

6. Parsons S., Cobb S. State-of-the-Art of Virtual Reality Technologies for Children on the Autism Spectrum // European Journal of Special Needs Education. – 2011. – Vol. 26, № 3. – P. 355–366. DOI: <https://doi.org/10.1080/08856257.2011.593831>

7. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

8. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р.

9. Ставнича Н.О., Нагорняк С.В. Розумне пристосування в системі інклюзії та сталого розвитку: правові та управлінські аспекти. «Вісник науки та освіти»: журнал. 2026. No 4(46) 2026. С. 4419-4429. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4\(46\)-4419-4429](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-4(46)-4419-4429)

Тихонюк О.В.

Завідуюча учбовою частиною
гімназії (Mustjoe Gumnaasium)
м. Таллінн Естонія

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ ЕСТОНІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ AI LEAP (TI-HÜPE)

Швидкий розвиток інформаційних технологій відіграв важливу роль у відбудові естонської держави після відновлення її незалежності. Сьогодні Естонія є одним із найбільш цифровізованих суспільств у світі, де більшість державних послуг доступні громадянам онлайн, а широкосмуговий інтернет покриває майже всю територію країни. Такий розвиток передбачає наявність

цифрово грамотних громадян, здатних отримувати щоденні електронні послуги, безпечно працювати в інтернеті та застосовувати свої навички у професійній діяльності. Усе це ставить високі вимоги до сучасної системи освіти.

Після відновлення незалежності у 1991 році Естонія розпочала активну модернізацію освітньої системи, використовуючи інформаційні технології задля суспільного розвитку. Програму Tiger Leap («Тигровий стрибок») було започатковано у 1996 році. Її ініціаторами стали тогочасний посол у Сполучених Штатах (а згодом президент Естонії) Тоомас Гендрік Ільвес, міністр освіти Як Аавіксоо та тогочасний президент країни Леннарт Мері. Програма мала на меті розбудову технологічної інфраструктури шкіл, зокрема забезпечення всіх навчальних закладів доступом до інтернету. До 2001 року Естонія досягла цієї мети, комп'ютеризувавши країну та заклавши фундамент для e-Estonia [1].

Починаючи з 2025 року, Естонія запустила нову масштабну освітню програму AI Leap, яка впроваджує навчання з використанням штучного інтелекту в усіх середніх школах країни. Так само, як свого часу Tiger Leap допоміг сформувати «електронну Естонію», AI Leap підготує учнів до світу, де ШІ є повсякденним інструментом.

Ініціатива реалізується у співпраці з OpenAI та Anthropic. Уже з 1 вересня 2025 року вона охопила 20 000 старшокласників та 3 000 вчителів. З 2026 року програма поширюється на професійно-технічні заклади. Цільовий показник до 2027 року — забезпечити безкоштовним та безпечним ШІ-інструментарієм світового класу 58 000 учнів та 5 000 педагогів по всій країні. Президент Естонії Алар Каріс зазначив, що головна мета AI Leap — не замінити вчителів, а розвинути критичне мислення учнів і навички роботи зі штучним інтелектом. Особливу увагу приділяють школам у малозабезпечених громадах, де учні за потреби отримуватимуть безкоштовні комп'ютери.

Ініціатива фінансується державно-приватним фондом, до якого долучилися провідні естонські підприємці. Початковий бюджет проєкту становив 3,2 мільйона євро, а у 2026 році він зріс до 6 мільйонів [2].

Поки мільйони школярів у всьому світі хаотично використовують технології для навчання, Естонія стала однією з перших країн, яка повністю інтегрувала ШІ у свою систему освіти. Опитування показали, що від 64% до 90% місцевих старшокласників і так регулярно застосовували безкоштовні комерційні інструменти штучного інтелекту для швидкого виконання домашніх завдань. Проте безконтрольне делегування завдань машинам почало загрожувати розвитку критичного мислення, концентрації та креативності молоді. Замість неефективних заборон смартфонів чи нейромереж Естонія обрала шлях

керованого лідерства. Як зазначив президент Алар Каріс, стратегія покликана не замінити вчителів, а навчити школярів усвідомлено й критично оцінювати згенерований ШІ контент, перевіряти факти та розуміти алгоритми.

Навесні 2025 року для управління проєктом було створено державно-приватний фонд AI Lear Foundation. Уряд і приватний сектор стали його співзасновниками та спільно фінансують цю ініціативу. AI Lear є результатом партнерства між Цифровою радою президента, Міністерством освіти та досліджень і провідними підприємцями [3].

Успіх програми безпосередньо залежить від підготовки педагогів, що гарантує продуману та ефективну інтеграцію нових технологій. Навчальні заклади мають зосередитися на етичному використанні ШІ, стимулюючи критичне мислення учнів, а не сліпу автоматизацію процесів. З розвитком нейромереж ініціатива має гнучко адаптуватися до змін, а Естонія отримує чудову можливість поділитися унікальним досвідом зі світом. Оснащуючи учнів та вчителів передовими інструментами й знаннями, країна вже сьогодні готує майбутню робочу силу до викликів цифрової епохи.

AI Lear — це новаторська ініціатива не лише для Естонії, а й для всього світу. Саме молодь формує майбутнє технологій, тому вкрай важливо надати їй навички та мислення, необхідні для процвітання в нову епоху. Ба більше, сьогоднішні учні мають не просто самостійно орієнтуватися у світі ШІ — саме це наступне покоління визначатиме вектор подальших глобальних інновацій. Підтримка молоді сьогодні означає інвестицію в розвиток суспільства та економіки завтрашнього дня. Програма AI Lear зважає всі переваги та ризики поступової інтеграції генеративного ШІ (GenAI) в освіту, починаючи від дитячих садків і до випускних класів. Проєкт спрямовує основні зусилля на підтримку вчителів, розвиток учнів та впровадження технологій, а також виступає за міждисциплінарні дослідження. Очікувані результати цієї ініціативи повністю узгоджуються із сучасними науковими підходами до цифрової та ШІ-грамотності. [4].

Програма також містить методологію оцінювання, яка зараз активно обговорюється педагогічною спільнотою. Її ключова цільова аудиторія — це насамперед директори шкіл та вчителі. Адже без базової ШІ-грамотності освітяни ризикують відстати від вимог часу, що лише посилить цифровий розрив між ними та учнями. Окрім безпосередньої роботи зі школярами та педагогами, проєкт залучає до співпраці технологічних експертів і спирається на міждисциплінарні дослідження у сфері нейронаук, психології розвитку та гуманітарних дисциплін. Серед головних очікуваних результатів програми —

впровадження людиноцентричного підходу до навчання, трансформація шкільної культури задля інтеграції новітніх технологій, а також створення повнофункціонального освітнього ШІ-додатка, розробленого спеціально під потреби естонських учнів.

Таким чином, AI Lear 2025 об'єднує зусилля науковців, освітян, нейробіологів, психологів розвитку та технологічних партнерів для створення унікальної навчальної моделі. Це дозволить переосмислити інтеграцію інструментів генеративного ШІ (GenAI) задля максимальної користі для учнів та викладачів. Увесь процес — від перших кроків із підготовки вчителів та тестування систем ШІ-грамотності до масштабного партнерства з державними й приватними компаніями — спрямований на розробку спеціалізованого освітнього додатка, повністю адаптованого під потреби естонських школярів і студентів.

Згідно з даними AI Lear Foundation (2025), існуючі інструменти штучного інтелекту не відповідали принципам наукового розуміння розвитку дитини, навчання та психології. Через це виникла гостра потреба в постійній підтримці ШІ-компетентності шкіл і педагогів. Популярні комерційні платформи, як-от ChatGPT, DALL-E, Sora та їхні аналоги, першочергово не розроблялися для освітніх цілей. Оскільки їхні алгоритми та етичні основи не враховують психологію навчання, існує високий ризик того, що безконтрольне виконання завдань за допомогою нейромереж зашкодить розвитку критичного мислення та когнітивних навичок вищого порядку.

Специфіка програм, які пропонують готові відповіді, забезпечують непрозорий персоналізований досвід та миттєвий зворотний зв'язок, перешкоджає формуванню базових когнітивних навичок — від концентрації уваги до успішного виконання завдань і критичного мислення. Безперечно, інструменти штучного інтелекту є революційною технологією, здатною підтримати освітній процес абсолютно новими методами. Проте наявні платформи демонструють підтверджено високий рівень ненадійності. Без належної підготовки учні зазвичай не здатні самостійно відрізнити правильні відповіді від помилкових, що унеможлиблює безпечне та ефективне використання ШІ в навчанні [6].

Це свідчить про необхідність негайних та ефективних дій через програми навчання вчителів, які можуть швидко охопити основи інструментів GenAI та навчання за допомогою штучного інтелекту, а також впровадити розумне використання в класах, як це рекомендовано в політиці AI Lear 2025.

AI Lear підтримує наукові дослідження, спрямовані на розвиток методів

проектування, що допоможуть підготувати педагогів до роботи з ШІ в освітньому середовищі. Такі методики обов'язково враховуватимуть когнітивні та метакогнітивні етапи розвитку школярів. Усвідомлюючи, що комерційні технології можуть зашкодити формуванню аналітичних навичок молоді, Естонія діє на випередження. Проєкт AI Leap став своєчасною відповіддю на ці виклики: він чітко зважає всі переваги та ризики поступової інтеграції штучного інтелекту в класну роботу, адаптуючись до реальних потреб сучасної школи.

Основна увага проєкту зосереджена на вчителів, учнів та ІТ-експертах, а також на міждисциплінарних дослідженнях. Водночас очікувані результати програми передбачають людиноцентричний підхід до навчання, трансформацію шкільної культури задля інтеграції ШІ та розробку повнофункціонального освітнього додатка, адаптованого під потреби естонських школярів.

Програма забезпечує молодь навичками, які будуть критично важливими у майбутньому. Робототехніка, програмування та предмети STEAM якнайкраще сприяють цьому, адже під час таких занять учні вчаться ефективно вирішувати проблеми, мислити креативно, співпрацювати та розвивати критичне мислення.

Естонський контекст є унікальним і вимагає індивідуального підходу до інтеграції штучного інтелекту в освітній процес. Ці особливості зумовлені амбітними цілями Естонії, які передбачають високі вимоги до методик викладання та інновацій. Крім того, важливу роль відіграє децентралізована система країни, де вся відповідальність за впровадження нових технологій покладається безпосередньо на школи та вчителів.

Список використаних джерел:

1. Education Estonia is part of the Estonian Education and Youth Board. *How it all began? From Tiger Leap to digital society*. Available at: <https://www.educationestonia.org/tiger-leap/>

2. Estonia's AI Leap Foundation. *AI Leap Invites International Education Leaders to Tallinn for Study Visit*. Available at: <https://tihupe.ee/en/ai-leap-invites-international-education-leaders-to-tallinn-for-study-visit/>

3. Scarito, A. (2025). *Estonia and AI Leap 2025*. ResearchGate. Available at: <https://www.researchgate.net/publication/399987888>

4. Там само.

5. Nortal: partnering with AI Leap to help build one of the world's leading AI societies. *Estonia launches AI Leap 2025 to transform education*. Education Estonia. Available at: <https://www.educationestonia.org/estonia-launches-ai-leap-2025-to-transform-education/>

6. Bastani, H., Bastani, O., Sungu, A., Ge, H., Kabakcı, Ö., & Mariman, R. (2025).

Generative AI without guardrails can harm learning: Evidence from high school mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 122(26), e2422633122. <https://doi.org/10.1073/pnas.2422633122>

Ткачишин Андрій

аспірант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ

Розвиток інформаційних технологій значно розширив можливості спілкування та доступу до інформації. Разом з тим зросла популярність соціальних мереж, онлайн-ігор та месенджерів, що сприяло поширенню нових форм агресивної поведінки в цифровому середовищі. Однією з найбільш актуальних проблем сучасного суспільства є кібербулінг [3; 4].

Особливо вразливими до кібербулінгу є діти та підлітки, для яких цифровий простір став невід'ємною частиною повсякденного життя. Тому пошук ефективних способів попередження та протидії кібербулінгу є важливим завданням для освітян [5; 6; 7].

Штучний інтелект є одним із найдієвіших інструментів боротьби з кібербулінгом. Сучасні алгоритми машинного навчання здатні аналізувати великі обсяги текстових повідомлень, коментарів та публікацій у соціальних мережах з метою виявлення образливої або агресивної лексики [1].

Системи на основі штучного інтелекту можуть:

- автоматично розпізнавати образливі висловлювання;
- визначати рівень агресії у повідомленнях;
- виявляти повторні випадки переслідування користувачів;
- повідомляти модераторів про потенційні випадки кібербулінгу та блокувати небезпечний контент ще до його поширення [5].

Використання технологій обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP) дозволяє враховувати не лише окремі слова, а й контекст повідомлень, що підвищує точність виявлення кібербулінгу [1].

Окрім штучного інтелекту використовують також імерсивні технології, які охоплюють віртуальну реальність, доповнену реальність та змішану реальність.

Вони створюють ефект занурення користувача у цифрове середовище та забезпечують новий рівень взаємодії з інформацією [2].

У процесі протидії кібербулінгу такі технології використовуються для моделювання ситуацій онлайн-цькування, розвитку емпатії до постраждалих, формування навичок безпечної поведінки в інтернеті, навчання алгоритмам реагування на випадки кібербулінгу та проведення інтерактивних тренінгів для учнів і студентів [2].

Завдяки віртуальній реальності користувач може побачити ситуацію очима жертви кібербулінгу, що сприяє кращому усвідомленню психологічних наслідків агресивної поведінки в мережі[2].

Найбільш дієвим методом протидії кібербулінгу є поєднання штучного інтелекту з імерсивними технологіями. Такі системи здатні не лише виявляти випадки кібербулінгу, але й здійснювати профілактичну роботу[1; 2].

Доприкладу, штучний інтелект може аналізувати поведінку користувачів у віртуальному середовищі та пропонувати індивідуальні навчальні сценарії. У свою чергу, імерсивні технології забезпечують практичне відпрацювання навичок безпечного спілкування та реагування на прояви агресії.

В освітньому середовищі такі рішення можуть використовуватися для проведення тренінгів з цифрової безпеки та формування культури відповідальної поведінки в Інтернеті.

Таким чином можна зробити висновок що ШІ - це технології, що дозволяють комп'ютерам імітувати людське мислення та приймати рішення.

Імерсивні технології створюють ефект занурення користувача у віртуальне середовище. Основна мета яких, аналіз даних, навчання, прогнозування та автоматизація процесів.

Дані технології мають різне призначення, але можуть ефективно доповнювати одне одного. ШІ забезпечує аналіз та обробку інформації, тоді як імерсивні технології створюють умови для практичного навчання та отримання досвіду. У протидії кібербулінгу їх поєднання дозволяє одночасно виявляти небезпечний контент і навчати користувачів безпечній поведінці в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Сучасні завдання цифрової трансформації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2020. Т. 77, № 3. С. 1–15.
2. Литвинова С. Г. Імерсивні технології в освіті: сучасний стан та перспективи використання. Освітологічний дискурс. 2022. № 1. С. 45–58.

3. Livingstone S., Smith P. K. Annual Research Review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2014. Vol. 55(6). P. 635–654.

4. Kowalski R. M., Limber S. P., Agatston P. W. *Cyberbullying: Bullying in the Digital Age*. 3rd ed. Hoboken : Wiley-Blackwell, 2018. 272 p.

5. Hinduja S., Patchin J. W. *Cyberbullying: Identification, Prevention, and Response*. Cyberbullying Research Center. 2023. 42 p.

6. UNESCO. *Behind the Numbers: Ending School Violence and Bullying*. Paris : UNESCO Publishing, 2019. 70 p.

7. UNICEF. *Cyberbullying: What Is It and How to Stop It*. New York : UNICEF, 2023.

Ушкальов Володимир

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства
та організації бізнесу

Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА «ТРАГЕДІЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ»

У 1968 році професор Каліфорнійського університету Гарретт Джеймс Хардін опублікував статтю з екологічної проблематики під назвою «The Tragedy of the Commons» [1]. В ній на прикладі використання мешканцями громади спільного пасовища було продемонстровано, що спільне користування ресурсом призводить до стрімкого падіння раціональності та ефективності його використання. На думку вченого за наявності спільної власності прагнення кожного окремого користувача ресурсу максимізувати індивідуальну корисність спонукає людей експлуатувати ресурс нерационально. Через це ресурс швидко знищується, а загальний економічний потенціал спільноти та суспільства – зменшуються. І хоча дещо пізніше Елінор Остром своїми дослідженнями довела, що «трагедія спільного» не є невідворотною, не завжди призводить до катастрофи та може бути попереджена [2], ситуація з поширенням технологій штучного інтелекту (ШІ) знову змушує констатувати актуальність сформульованої майже 70 років тому проблеми.

Регламент (ЄС) 2024/1689, що відомий як «AI Act», і який набув чинності у 2026 році, визначає ШІ як інструмент для людей «з кінцевою метою підвищення добробуту людства» [3]. Метою запровадження регламенту (як в ньому й

зазначається) є створення єдиної правової рамки щодо різних аспектів ШІ та попередження пов'язаних з цим загроз.

31 липня 2026 року набуває чинності й Закон України «Про академічну доброчесність», ст. 29 якого визначає, що належить до недоброчесного використання результатів, згенерованих штучним інтелектом [4]. Тож і вітчизняні законотворці фокусуються на попередженні загроз від використання технологій ШІ. При цьому Законом не визначається перелік заборонених дій з ШІ, і це право делегується іншим інстанціям.

Таким чином існуючі європейські та вітчизняні правові акти, що регулюють використання ШІ, орієнтовані на заборону дій, що можуть нести загрозу суспільним інтересам або індивідуальним правам. А отже, стосовно технологій ШІ Україна крокує в єдиному ритмі та в одному напрямі з європейською спільнотою. Прагнення законотворців врегулювати правовідносини у новій та дуже перспективній сфері, якою є взаємодія з ШІ – є цілком зрозумілим. Хоч і виглядає дещо передчасним з огляду на три причини:

1) як засвідчує світова правнича та управлінська практика, правове поле тільки тоді стає ефективним, коли закріплює й стимулює корисні для суспільства норми поведінки та забороняє шкідливі. Закріплення ж у правовому полі норм, що не мають суспільної корисності, призводить лише до зайвої бюрократизації системи та зменшення суспільної ефективності;

2) етика є більш динамічною та адаптивною системою, аніж право. В ефективних соціальних системах зміни в етиці виникають як відгук суспільства на зміни, що вносяться певними діями людей у життя суспільства і закріплюються в праві, а не навпаки;

3) ні в світовій, ні в українській практиці поки що суспільна шкідливість та корисність конкретних дій з ШІ не є доведеними.

При цьому базовим механізмом регулювання як у західному законодавстві, так і в Україні обрано заборону виконання певних дій.

Перш за все привертає увагу те, що метою впровадження правового регулювання визначається попередження загроз, а не попередження шкоди. Адже в житті суспільства є багато технологій, явищ та процесів, що можуть нести загрозу. Проте поки що нікому не спало на думку заборонити використання електричного струму через те, що він містить загрозу здоров'ю та взагалі життю людини.

Варто звернути увагу на те, що ШІ – це інструмент, основне призначення якого полягає в ГЕНЕРАЦІЇ контенту. Тобто використання ШІ має полегшувати людині вирішення проблем, спрощувати пошук рішень, зменшувати когнітивне

навантаження та сприяти отриманню більш високої якості результатів. Ефективне використання ШІ призводить до значного зменшення трудомісткості. Втім як і будь-які інші технології, що притаманні науково-технічному прогресу. І створюється ілюзія того, що у взаємодії з ШІ участь людини є зневажливо малою.

Цікавою виявилась реакція українських наукових журналів на набуття чинності новим Законом. Ними було впроваджено «Політики етичного використання ШІ», в більшості з яких використовувати ШІ дозволяється тільки для виправлення орфографічних помилок та покращення читабельності тексту. Тобто фактично це майже те саме, що дати людині вудку, але заборонити ловити нею рибу.

Навряд чи повністю раціональною слід визнати й реакцію на впровадження ШІ в системі освіти. В цьому аспекті західний досвід дещо випереджає український: типовим зразком такої реакції є Artificial Intelligence Assessment Scale (AIAS), яка визначає п'ять рівнів дозволеного використання ШІ в освітньому процесі [5]. Ірраціональність запропонованого підходу тут проявляється навіть не в забороні використовувати згенерований контент, а у втраті розуміння цілі освітнього процесу, якою є набуття здобувачем освіти компетенцій, що дозволять йому вирішувати професійні завдання в майбутньому. Замість цього основним фокусом уваги стає дотримання учасниками певних формальних способів поведінки без урахування їх ефективності.

Якщо раніше, наприклад, боротьба зі списуванням та використанням шпаргалок сприяла професійному розвитку здобувачів (вони мусили мислити та діяти самостійно, тим самим вдосконалюючи свою майстерність) і була проявом раціональності (адже для майбутньої професійної діяльності неможливо було підготувати шпаргалки на всі випадки розвитку подій), то боротьба з ШІ як універсальною шпаргалкою вже такою корисністю не характеризується. Ситуація радикально змінилась: у будь-якій незрозумілій ситуації людині тепер простіше й легше розпочати пошуки рішення зі звернення до пошукової системи або ШІ, що часто вже є інтегрованими. При цьому відбувається не тільки економія часу та когнітивних ресурсів, а ще і якість отриманого з ШІ рішення часто виявляється вищою, аніж у випадку, коли людина відмовляється від його використання й покладається тільки на свої власні знання та досвід.

Сучасні технології ШІ поки що є далекими від досконалості, схильні до «галюцинацій» та мають багато інших недоліків. Втім їх алгоритми постійно покращуються. Якщо 30 років тому чемпіон світу з шахів ще міг скласти гідну конкуренцію комп'ютерній програмі, то зараз Stockfish або нейромережева Leela

Chess Zero шансів на успіх вже нікому не залишають. Звичайно для виявлення найсильнішого шахіста використовувати програмні рішення заборонено. Проте якщо завдання полягає у знаходженні кращого варіанту – комп'ютерний аналіз виявляється завжди глибшим та точнішим, аніж аналіз будь-якого гросмейстера.

В чому ж вбачається «трагедія доброчесності» як сучасний когнітивний феномен і відносно нове когнітивне викривлення? В ситуації, коли заборона використання ШІ призводить людину до отримання менш якісного рішення, свідоме дотримання обмежуючих директив автоматично має своїм наслідком втрату суспільної ефективності.

Варто пригадати, що метою функціонування економіки як системи є задоволення потреб споживачів. І це означає, що в пріоритеті системи освіти має бути саме формування здатності здобувача створювати результати, які ці потреби найкращим чином задовольняють. Чи важливим є для задоволення потреби споживача, наприклад, у зручному інтерфейсі смартфона, щоб розробка була здійснена саме людиною? А якщо внаслідок опрацювання великої кількості даних у ШІ це виходить систематично краще? І чи може вважатись тоді систематичне позбавлення споживача кращих рішень доброчесною поведінкою?

Зазначений парадокс доброчесності виникає ймовірно внаслідок недостатньо чіткого розуміння віддалених наслідків недосконалого нормативного регулювання. Втім очевидно що це не єдине, що впливає на появу «трагедії доброчесності», і повне уявлення про систему чинників та умов, що призводять до подібного ефекту ще потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

P.s.: Представлена робота та кожна її частина створена без використання технологій штучного інтелекту, проте є результатом інтенсивної взаємодії з технологіями ШІ (Notebooklm, Gemini, Copilot) і ґрунтується на контенті, згенерованому іншими людьми або людьми, які, ймовірно, такі технології використовували.

Подяки: Дякую Творцю за те, що дав людям розум і дозволив навчатись не тільки на власних помилках!

Список використаних джерел:

1. Hardin G. The Tragedy of the Commons. *Science*. 1968. Vol 162, Issue 3859. P. 1243–1248.
2. Ostrom E. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action (Political Economy of Institutions and Decisions)*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 298 p.
3. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending

Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (Text with EEA relevance) PE/24/2024/REV/1. *Official Journal of the European Union. L series*, 2024/1689, 12.7.2024, URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

4. Закон України «Про академічну доброчесність». *Відомості Верховної Ради*. 2026. № 13. ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4742-20#Text>

5. Perkins, M., Furze, L., Roe, J., MacVaugh, J. The Artificial Intelligence Assessment Scale (AIAS): A Framework for Ethical Integration of Generative AI in Educational Assessment. *Journal of University Teaching and Learning Practice*. 2024. Vol. 21, № 6. URL: <https://doi.org/10.53761/q3azde36>

Фрасинюк Р. В.

Студент 1 курсу магістратури спеціальності Менеджмент

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Материнська О.А.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КОМАНДАХ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовив глибокі трансформації у підходах до організації командної роботи. Сучасне цифрове суспільство формує принципово нові умови для комунікації всередині організацій: змінюються не лише технічні засоби обміну інформацією, а й самі принципи взаємодії між членами команди, характер управлінських рішень, а також очікування щодо швидкості та якості інформаційного обміну. Ці процеси набули особливої інтенсивності в умовах воєнного стану в Україні, коли масштабна релокація фахівців та перехід на дистанційні форми роботи поставили перед командами нові виклики.

Під трансформацією комунікаційних процесів розуміють системні зміни у способах, каналах та інструментах передачі інформації всередині команди або організації, зумовлені технологічними, організаційними та соціальними чинниками. У контексті цифрового суспільства ключовими рушійними силами таких трансформацій виступають: цифровізація робочих процесів, поширення хмарних технологій і платформених рішень, зміна моделей зайнятості

(дистанційна та гібридна праця), а також зростання вимог до оперативності та прозорості комунікації.

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про те, що цифрові комунікації охоплюють усі процеси передачі інформації через цифрові канали, включаючи Інтернет, мобільні платформи, соціальні медіа та корпоративні інформаційні системи. Дослідники наголошують на тому, що впровадження цифрових інструментів суттєво впливає на організаційні процеси та систему управління в цілому [1]. Водночас цифровізація ставить нові вимоги до компетентностей учасників команди — зокрема до навичок роботи з цифровими платформами, критичного сприйняття інформаційних потоків та самоорганізації в умовах дистанційної взаємодії.

Особливу увагу привертають зміни у комунікаційних процесах проєктних команд, що функціонують у дистанційних умовах. Дослідження вітчизняних науковців фіксують, що ефективність дистанційної командної роботи безпосередньо залежить від якості цифрової комунікації, проте остання у віртуальному середовищі супроводжується рядом системних обмежень: браком невербальних сигналів, зниженням рівня соціальної взаємодії між учасниками та ускладненням процесів формування корпоративної ідентичності й довіри [2]. З метою подолання цих бар'єрів у практиці управління проєктними командами активно впроваджуються комплексні цифрові рішення — як платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet), так і системи управління проєктами (Wrike, Notion, Basecamp), що дозволяють забезпечити безперервну координацію робочих процесів.

Цифровізація суттєво трансформує також функції управління персоналом у командах. Дослідники виокремлюють ключові цифрові технології, що змінюють комунікаційні процеси в системі HR: системи управління відносинами з персоналом (HRM-системи), аналітику та штучний інтелект у кадровому менеджменті, електронні платформи для навчання та оцінювання, системи електронного обміну інформацією тощо. Використання зазначених інструментів дозволяє підвищити прозорість і швидкість інформаційного обміну, однак водночас вимагає ретельної уваги до питань кібербезпеки, конфіденційності даних та психологічного благополуччя членів команди [3].

Важливим аспектом трансформації комунікаційних процесів є зміна ролі лідера в цифровому командному середовищі. Якщо традиційна модель керівництва передбачала безпосередній контакт та ієрархічну вертикаль комунікації, то в умовах цифрового суспільства від лідера очікується здатність ефективно управляти розподіленими командами, забезпечувати прозорість

комунікаційних процесів та формувати культуру цифрової довіри. Особливого значення набуває регулярна і прозора комунікація — основа сучасних методологій розробки (Agile, Scrum), де наголошується на важливості постійного обговорення статусу проєктів і шляхів вирішення проблем. Чітка і своєчасна комунікація є критично важливою складовою успіху у командах будь-якого профілю [4].

Трансформація комунікаційних процесів у командах в умовах цифрового суспільства є багатовимірним явищем, що охоплює технологічний, організаційний, соціальний та психологічний виміри. Ефективна адаптація команд до нових комунікаційних реалій потребує: цілеспрямованого розвитку цифрових компетентностей учасників; обґрунтованого вибору та інтеграції цифрових інструментів в єдину систему управління; переосмислення ролі лідера як фасилітатора цифрової комунікації; а також формування організаційної культури, що заохочує відкритий і конструктивний інформаційний обмін.

Перспективами подальших досліджень є вивчення специфіки комунікаційних трансформацій у командах державного сектору України, а також розробка практичних моделей оцінювання ефективності цифрової комунікації в організаціях, що функціонують в умовах невизначеності та воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Осокін М., Осокіна А. Цифрові комунікації в системі управління бізнесом. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-31>
2. Мохонько Г. А. Цифрові інструменти комунікації проєктних команд у дистанційних умовах. 7 міжнар. Науково-практ. Конф.: «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2026. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/361252>
3. Хаврова К. С., Доброжан Д. О. Вплив цифровізації на процес управління персоналом. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2023. № 4 (43). С. 92-96. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2902/2799>.
4. Кіндрат О., Батюк Р. Цифрове перетворення ІТ-бізнесу: роль комунікацій. Монографія. Вінниця: ЛВЕТ, 2025. URL: https://lvet.edu.ua/images/doc/monograph/fem/2025/2/tsyfrove_peretvorennya_IT-biznesu.pdf

Чорна Марія

викладач кафедри психології

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Гринчук Софія

студентка приватного вищого навчального закладу Київського медичного
університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ДЕТЕРМІНАНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми в загальному вигляді

Сучасне цифрове суспільство характеризується стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які істотно впливають на характер міжособистісної взаємодії. Поряд із позитивними можливостями цифровізації виникають нові ризики для психологічного благополуччя особистості, серед яких особливе місце займає психологічне насильство [1, с. 203-204]

Зміна форм комунікації, активне використання соціальних мереж та онлайн-платформ сприяють виникненню нових механізмів контролю, маніпуляції та психологічного тиску.

У зв'язку з цим проблема дослідження детермінант психологічного насильства та трансформації міжособистісних відносин набуває особливої актуальності.

Мета дослідження: Теоретично дослідити особливості трансформації міжособистісної взаємодії та визначити основні детермінанти психологічного насильства в умовах цифрового суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психологічного насильства є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у вивчення чинників домашнього насильства, співзалежних стосунків та психологічних механізмів деструктивної взаємодії зробили Н. Е. Мілорадова, А. І. Руденок, О. В. Петяк, Т. О. Долга, Ю. С. Мельник, В. В. Красько, З. С. Губанова та інші дослідники. Особливу увагу сучасні науковці приділяють впливу цифрового середовища на міжособистісні відносини, поширенню кібербулінгу, газлайтингу та інших форм психологічного насильства в мережі [2, с. 142-143].

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання трансформації міжособистісної взаємодії в умовах цифровізації та механізмів виникнення психологічного насильства потребують подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сім'я традиційно виступає первинним інститутом соціалізації особистості, у межах якого формуються базові цінності, моделі поведінки та навички міжособистісної взаємодії. У сучасних умовах психологічне насильство розглядається як тривалий навмисний вплив на особистість, спрямований на пригнічення її волі, контролювання поведінки та обмеження свободи вибору [5, с. 23-24].

За твердженням Н. Е. Мілорадової, психологічне насильство характеризується систематичністю, повторюваністю та прагненням кривдника до встановлення повного контролю над партнером. У таких відносинах партнерська модель взаємодії поступово трансформується в домінантно-залежну систему, де один із партнерів отримує перевагу через маніпуляції, примус або використання психологічної вразливості іншого [3, с. 4-6].

У цифровому суспільстві традиційні форми психологічного насильства доповнюються новими проявами. Одним із них є цифровий контроль, який включає моніторинг особистого листування, перевірку активності в соціальних мережах, обмеження доступу до інформації та контролювання онлайн-комунікації. Значного поширення набув кібербулінг, що проявляється через образливі повідомлення, погрози, поширення неправдивої інформації та публічне приниження особистості в мережі.

Важливим чинником трансформації міжособистісної взаємодії в цифровому суспільстві є стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту. Системи штучного інтелекту дедалі активніше використовуються в соціальних мережах, месенджерах та цифрових платформах, впливаючи на способи комунікації між людьми. З одного боку, такі технології можуть сприяти поширенню психологічного насильства через використання алгоритмів для маніпуляції увагою користувачів, створення фейкового контенту, дипфейків та автоматизованих повідомлень, які здатні посилювати психологічний тиск на особистість. З іншого боку, штучний інтелект відкриває нові можливості для своєчасного виявлення випадків кібербулінгу, онлайн-переслідування та інших форм психологічного насильства шляхом аналізу текстових повідомлень, поведінкових патернів користувачів і контенту соціальних мереж.

Особливо небезпечною формою психологічного впливу є газлайтинг. Дослідники А. І. Руденок та О. В. Петяк визначають його як маніпулятивну технологію, спрямовану на формування у жертви сумнівів щодо власної пам'яті,

сприйняття та адекватності оцінки подій. У цифровому просторі газлайтинг може здійснюватися через спотворення фактів, дискредитацію думок партнера або нав'язування викривленої інтерпретації реальності [2, с. 142-143].

Психолінгвістичний аналіз сімейних взаємин свідчить про існування комунікативних бар'єрів, які ускладнюють конструктивне спілкування між членами родини. До таких бар'єрів належать дефіцит довіри, страх висловлення власної думки, уникнення обговорення проблемних тем та недостатній рівень емоційної відкритості. У цифровому середовищі ці труднощі можуть посилюватися через скорочення безпосереднього спілкування та залежність від віртуальної комунікації.

Дослідження В. В. Красько показують, що ризик потрапляння в ситуацію психологічного насильства пов'язаний із певними особистісними характеристиками, серед яких підвищена тривожність, сенситивність, невпевненість у собі та схильність до залежних форм поведінки. Також З. С. Губанова наголошує на ролі співзалежних відносин, у яких партнери втрачають особистісні межі та концентруються на контролі поведінки один одного [4, с. 13-20].

Важливим чинником відтворення насильницьких моделей поведінки є механізм соціального наслідування. Відповідно до концепції соціальної естафети М. Розова, діти часто відтворюють поведінкові сценарії, засвоєні в батьківській сім'ї. Таким чином, досвід насильницьких взаємин може передаватися з покоління в покоління, закріплюючись як звична модель взаємодії [5, с. 23-25].

Сучасні цифрові технології відкривають нові можливості для профілактики та подолання психологічного насильства. Використання онлайн-діагностики, психологічного консультування, освітніх платформ та інтерактивних методів навчання сприяє підвищенню обізнаності населення щодо проблеми насильства та формуванню навичок конструктивної комунікації.

Висновки. Трансформація міжособистісної взаємодії в умовах цифрового суспільства супроводжується появою нових форм психологічного насильства та механізмів контролю над особистістю. Цифровий контроль, кібербулінг, газлайтинг та інші маніпулятивні практики становлять серйозну загрозу психологічному благополуччю людини. Водночас розвиток цифрових технологій створює додаткові можливості для профілактики, діагностики та психологічної підтримки постраждалих осіб.

Ефективна протидія психологічному насильству потребує комплексного підходу, що включає розвиток культури партнерських взаємин, підвищення рівня психологічної грамотності населення, удосконалення правових механізмів

захисту та впровадження сучасних цифрових інструментів психологічної допомоги.

Список використаної літератури:

1. Козирєв М. П. Насильство у сім'ї як соціально-психологічна проблема. Соціально-правові студії. 2020. № 3 (9). С. 202–207.

2. Гендерні аспекти газлайтингу як форми психологічного насильства у сім'ї URL:

<https://sjeducation.pau.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/%d0%a0%d1%83%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d0%be%d0%ba-%d0%90.-%d0%86.-%d0%9f%d0%b5%d1%82%d1%8f%d0%ba-%d0%9e.-%d0%92.-%d0%86%d0%b3%d1%83%d0%bc%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b0-%d0%9e.-%d0%91..pdf> (дата звернення: 08.06.2026).

3. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству URL: https://www.scholl68.lviv.ua/wp-content/uploads/2023/12/metodychni_rekomendacziyi_shhodo_zapobigannya_ta_protydiyi_nasylstvu.pdf (дата звернення: 08.06.2026).

4. Психологічний профіль жертви аб'юзу в партнерських відносинах URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/4598/1/%d0%9a%d1%80%d0%b0%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%20%d0%92%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d1%82%d0%b8%d0%bd% d0%b0.pdf> (дата звернення: 08.06.2026).

5. Психологічна допомога жертвам психологічного насилля у сучасній сім'ї URL:

<file:///c:/users/v-9/downloads/222784-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%82%d1%96-504693-1-10-20210107.pdf> (дата звернення: 08.06.2026).

Шарманова Наталя

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології
Криворізького державного педагогічного університету

**МЕДІАКУЛЬТУРА В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУВЕРЕНІТЕТУ:
НОВІТНІ КРЕАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ**

Пошуки новітніх креативних технологій у використанні медіаресурсів у поєднанні з вільним доступом до інформації та застосування різноманіття форматів її представлення створюють не тільки нові моделі медіа, а й задають певні тенденції в культурі комунікації. Зважаючи на сучасні світові вектори,

усвідомлюємо, що проблематика медіакультури є досить актуальною, адже передбачає врахування у розв'язанні порушеного питання тих або тих викликів сьогодення в умовах цифрового суверенітету.

Динаміка транснаціональної соціальної взаємодії в аспекті питання розвитку медіакомунікації в маргінальних умовах інформаційного суспільства набуває неабиякого антропоцентричного звучання. В сучасних умовах тотальних трансферних цивілізаційних змін, технологічних проривів і перетворень, світових фінансових криз і конфліктів актуальними постають теми міжконтинентальної інтеграції та міжнаціональної трансформації, а також проблеми, пов'язані із системами національного самозбереження, національного суверенітету, розбудовою нових соціально-економічних конгломератів і постконфліктних утворень, громадської стійкості тощо.

Осмислюючи соціально-філософські проблеми сьогодення, Л. Шашкова вказує на те, що сучасному суспільству притаманна відкритість, висока динамічність та вільне поєднання рівноправних і незалежних партнерств. Саме це поєднання закладає основи мультикультурного взаємозалежного транзитивного світу [4, с. 123–28]. Підґрунтям такої ситуації стало перетворення світової цивілізації на єдиний інформаційний мегапростір без кордонів як результат і наслідок глобалізації – «global village» (М. McLuhan).

Зауважимо: новітня інформаційна епоха характеризується постійною актуалізацією засобів масового поширення інформації, удосконаленням цифрових інструментів в урегулюванні світовими й національними інформаційними потоками. Наскрізним за такого підходу є профілізація поняття цифрового суверенітету, бо дає вихід на більш глобальні питання, зокрема: концесійні вектори на суспільні зміни, дозволи чи табу, міжмедійний баланс на професійному ринку, медіаформування на регіональному, національному і транснаціональному рівнях, відсилання до тераформування (Krzysztof Kowalik).

У питаннях інтерпретації медіа як «четвертої влади», на наш погляд, слушною є думка дослідників соціальних мереж щодо специфіки представлення інформації та її носіїв: «Люди у світі медіа відрізняються від людей у тім, що нині називаємо реальним світом. <...> Ми виявили, що зображення більшості людей є стереотипним, скороченим способом узагальнення того, що ми знаємо й відчуваємо про кількох людей, для інших, подібних до них» [5, с. 47]. Крім того, фахівці з медіасоціології, розкриваючи специфіку медіації в ХХІ столітті, наголошують на супервізії стереотипізації. Так, стереотипізація людей є виразно дисфункційною, а це призводить до виникнення низки культурних і суспільних стереотипів, упереджень про владу і безправ'я в суспільстві, зміщення

аксіологічних сутностей у соціумі. Відповідно, мова новітніх медіа насичена стереотипами, поширюваними за допомогою слів і ментальних образів, уявлень, бо «стереотипи можуть бути активовані без свідомого мислення» [5, с. 47].

Сфера новітніх медіа – це царина постійної комунікативної діяльності, де відбувається оперативна реакція на певні події, здійснюється обговорення різноманітної тематики. Зрозуміло, що відповідно відстежується і реальний вплив ЗМІ на формування громадської думки, продукування суспільної оцінки, а значить, здійснюється вироблення норм і стандартів культури комунікації. Вербалізація засвоєної соціумом інформації про ті або ті конкретні події та рефлексія на них розкривають реальне вираження суспільної свідомості, оскільки, на думку Т. Коць, мова медіа «відповідно до соціального буття нації формує, змінює мовну свідомість суспільства» [1, с. 27].

Д. Мак-Квейл зазначає: кожний засіб масової комунікації може бути означений через інституційне оточення, технології, конкретні матеріальні форми, типові формати і жанри, традиційні типи застосування тощо [3, с. 27].

Тексти новітніх медіа характеризуються креолізованим характером, поєднують ознаки різних типів інформації – вербальної, візуальної, векторної, гіпертекстової – та тяжіють до вироблення нових творчих елементів. Традиційні та креативні цифрові інструменти дають змогу створювати якісні медійні продукти. А це знаходить відображення і в комунікативній площині: з'являються нові конфігурації у використанні мовних засобів, систематичне відтворення їх здатне змінювати мовний стандарт і фаховий стандарт самої медіакомунікації як динамічної царини. Комунікативні стандарти сучасних медіа, за Р. Крейгом, створено на протигагу традиційним журналістським стандартам [2, с. 244].

Дослідники медіакомунікації розглядають мовний стандарт як пріоритетний складник мови масової комунікації разом із прагненням до логізації викладу, раціоналізму і місткості (С. Бирик, С. Я. Єрмоленко, О. Стишов). Відтак до ЗМІ застосовано критерій комунікативного стандарту, оскільки у мові медіа віддзеркалено сучасний стан розвою мови на підставі виробленого мовного стандарту [3, с. 46].

Поява нових журналістських трендів визначає новації в розвитку сучасної медіакомунікації та її мережеве представлення в сучасних медіа. Зростання кількості публікацій та їх поширення каналами соціальних медіа з використанням комунікаційних технологій має низку переваг. Збільшення обсягу поширюваної інформації царини, з іншого боку, спричиняє низку проблем, які виявляють специфіку новітньої медіакомунікації з наданням пріоритетності повідомлень у форматі «кліпового» представлення.

На нашу думку, лавіювання між окресленими світовими тенденціями і комунікаційними процесами відбувається на тлі актуалізації загальної тенденції, за якої сучасний медіадискурс має бути інтерпретованим у світлі клішованості.

Новітнім медіа притаманна глобальна клішованість – інтегральна ознака, – яка має численний набір стереотипних одиниць – мовних кліше.

Під **мовними кліше** розуміємо регулярні комбінації стереотипних знаків, які є автономними лінгвальними утвореннями із заданими за традицією значенням і формою: *міжнародні рейтинги; світова криза; політична криза; соціальна криза.*

Найбільш частотними в інформаційно-аналітичних медіатекстах є мовні кліше на позначенні глобальних понять, зрозумілі і для вузьких фахівців, і для пересічних споживачів медіапродукції, власне, представникам різних соціальних груп і громадських угруповань, наприклад *воєнна загроза; воєнна (військова) агресія; цивілізаційний хаос; моделювання майбутнього; соціальний колапс; медичний колапс* тощо.

Мовним кліше належить особлива конструктивна роль у поданні інформації: вони виконують конструктивну й метадискурсивну функції, організовують процес комунікації, репрезентують мікротеми для обговорення тих або тих суспільних проблем у цифрових медіа та на відкритих соціальних майданчиках. Мовні кліше виступають засобом впливу в інформаційному середовищі у ролі маркерів і регуляторів інституційного спілкування, відповідно до усталених суспільних норм.

Ужиток мовних кліше в мові медіа, зважаючи на специфіку структурного представлення й семантичного наповнення, дає вихід також на нові перспективи дослідження, і зокрема питання, пов'язані з ортологією медіатексту, дотриманням мовного стандарту на певному часовому зрізі, мовним менеджментом і національно-мовною безпекою. Крім того, для проблематики медіакультури актуальною постає проблема клішованої сенсаційності, яка властива засобам масової комунікації, спрямованим не стільки на якість інформації, а на форми її швидкого подання і типового представлення.

Завданням споживача сучасних медіа є шляхом застосування прийомів і тактик аналізу інформації виробити вміння грамотно, критично сприймати медіапродукт, розуміти зміст медіатексту через декодування явних і прихованих смислів, виявлення й інтерпретацію семіотичних систем знаків у тих чи тих різновидах медіа (освітніх, мистецьких, публічних, політичних, рекламних тощо), виробити комунікативні вміння долати негативи інформаційної субкультури.

Таким чином, у новітніх медіа пріоритетом на сьогодні виступає цифрова безпека і суверенітет, стандартизація світових і транснаціональних інформаційних потоків, актуалізація уніфікованих мовних засобів і традиційних медійних форм. Окреслені підходи є онтологічним і методологічним підґрунтям культури медіакомунікації в умовах цифрового суспільства.

Список використаних джерел:

1. Коць Т. А. Публіцистичний стиль в українській літературній мові кінця XIX – початку XXI ст.: нормативно-аксіологічний аспект : автореф. дис. ... д-ра філол. наук / Інститут української мови НАН України. Київ, 2019. 41 с.
2. Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / пер. з англ. А. Ю. Іщенко. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с.
3. Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації / пер. з англ. О. Возна, Г. Сташків. Львів : Літопис, 2010. 538 с.
4. Шашкова Л. О. Діалогічний вимір соціальної комунікації. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації* : зб. наук. пр. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 304 с.
5. Shoemaker P. J., Reese S. D. *Mediating the Message in the 21st Century: A Media Sociology Perspective*. New York ; London : Routledge, 2014. 308 p.

Шеремета Надія Василівна

Студентка I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

**ПРОБЛЕМА ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
КОМУ НАЛЕЖАТЬ ПРАВА НА ОБ'ЄКТИ, СТВОРЕНІ
НЕЙРОМЕРЕЖАМИ**

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту, зокрема систем ChatGPT, Midjourney, докорінно змінив ландшафт креативних індустрій та цифрової культури. Нейромережі здатні за лічені секунди створювати високохудожні зображення, тексти й програмні коди, які за якістю часто не поступаються людським аналогам. Проте цей технологічний прорив зумовив

глибоку кризу в класичній доктрині права інтелектуальної власності [2, с. 45]. Постає фундаментальне питання: хто є суб'єктом правовідносин у процесі генерації контенту? Потрібно з'ясувати, кому насправді належать права на твір - самій програмі, користувачу, який сформулював запит, чи розробникам алгоритму, які навчили нейромережу на мільйонах чужих оригінальних праць. Дослідження цих аспектів є критично важливим для правової визначеності в епоху впровадження глибоких технологій та віртуальних середовищ.

Історично право інтелектуальної власності будувалося навколо концепції людиноцентризму [3, с. 12]. Авторське право захищає творчий внесок фізичної особи, відображаючи її унікальну індивідуальність та емоції. ШІ на сучасному етапі не має власної свідомості чи волі, оперуючи виключно математичними алгоритмами розпізнавання образів. З юридичної точки зору спроби наділити ШІ автономною правосуб'єктністю наразі повністю відкидаються світовою практикою [6, с. 88]. Програма не здатна нести відповідальність за порушення прав чи самостійно розпоряджатися майном, тому правова наука розглядає її переважно як інноваційний інструмент (подібно до фотокамери), а не як суб'єкта права [6, с. 90]. Проте високий ступінь автономності ШІ мінімізує роль людини у створенні фінального продукту, що й породжує правові колізії.

У процесі генерації задіюються три сторони, що можуть претендувати на права. Сама програма ШІ відкидається юриспруденцією через відсутність правоздатності. Розробники алгоритму та власники платформ, які навчають мережу, намагаються контролювати вихідний контент через умови користування сервісами [1, с. 112]. Проте їхній внесок є опосередкованим, оскільки вони створили інструмент, але не брали участі у формуванні конкретного образу. Своєю чергою, користувач, який формулює запит, задає лише загальну ідею чи стилістику. Відомство з авторських прав США та суди європейських держав зазначають, що введення текстового запиту не є творчим вираженням форми твору [2, с. 47]. Оскільки ШІ самостійно визначає розташування пікселів чи слів, користувач позбавлений реального творчого контролю над фінальним результатом.

Україна продемонструвала один із найпрогресивніших підходів у світі, закріпивши в новому Законі України «Про авторське право і суміжні права» концепцію права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами [4, с. 5]. Відповідно до статті 33-1 цього закону, створені ШІ об'єкти без безпосередньої творчої участі людини не визнаються об'єктами авторського права [5, с. 2]. Натомість виникає право *sui generis*, власниками майнових прав якого можуть виступати розробники

програми, їхні спадкоємці або правомірні ліцензіати - тобто користувачі, які згенерували об'єкт на підставі ліцензійних умов [4, с. 6]. Ці майнові права діють протягом 25 років з моменту створення об'єкта, якщо він є унікальним результатом роботи алгоритму [5, с. 3]. Тож за наявності комерційної підписки український користувач стає законним власником майнових прав, хоча й не вважається автором у класичному розумінні.

Міжнародний досвід тривалий час базувався на Директиві ЄС 2019/790 про авторське право на Єдиному цифровому ринку, яка регулює використання наявних творів для навчання ШІ (Text and Data Mining), дозволяючи копіювати матеріали, якщо правовласники не заборонили це через інструмент opt-out [7, с. 14]. Ситуація змінилася із прийняттям у 2024 році Європейського акту про штучний інтелект (EU AI Act) [8, с. 1]. Цей документ класифікує системи ШІ за рівнями ризику та зобов'язав розробників генеративних моделей публікувати детальні резюме про дані, залучені для навчання, поважати авторські права та чітко маркувати згенерований контент для запобігання дезінформації [8, с. 4]. Судова практика в ЄС наразі солідарна з тим, що автоматична генерація ШІ не захищається авторським правом, і лише у випадку суттєвого доопрацювання об'єкта людиною авторство виникає на внесені нею творчі елементи [9, с. 23].

Відсутність класичного авторського права на контент ШІ формує серйозні виклики: якщо згенеровані цифрові активи, наприклад 3D-моделі для віртуальних музеїв чи середовищ, переходять у суспільне надбання, а бізнес постає перед ризиками неконтрольованого копіювання з боку конкурентів [1, с. 115]. Отже, традиційна юридична доктрина змушена трансформуватися під тиском цифрової реальності. ШІ залишається інструментом, але результати його діяльності вже потребують регулювання. Запроваджений в Україні інститут права особливого роду є збалансованим компромісом, який захищає інвестиції користувачів і розробників, не нівелюючи цінність людської творчості. Подальший розвиток міждисциплінарних досліджень має зосередитися на гармонізації українського законодавства з нормами EU AI Act та розробці чітких критеріїв визначення межі між використанням алгоритмів та справжнім людським мистецтвом.

Список використаних джерел:

1. Авторське право або право особливого роду: правовий статус об'єктів, згенерованих штучним інтелектом. Юридична Газета. 2023. № 14 (722). С. 112–117.
2. Авторські права на контент, створений штучним інтелектом: між правом, технологією та майбутнім людини. Протокол. 2023. № 4. С. 45–51.

3. Права на об'єкти, створені за допомогою штучного інтелектом. LIGA:ZAKON. 2023. № 8. С. 12–16.

4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : станом на 1 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 12.06.2026).

5. Стаття 33-1. Право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами. Протокол. URL: https://protocol.ua/ua/pro_avtorske_pravo_i_sumigni_prava_statnya_33_1/ (дата звернення: 12.06.2026).

6. Штучний інтелект як суб'єкт чи інструмент? Визначення авторства та правовласності на об'єкти, створені ШІ. Юридична Практика. 2024. № 11 (1340). С. 88–93.

7. AI-generated content and copyright under Directive 2019/790/EU. PETERKA & PARTNERS Blog. 2023. Vol. 3. P. 14–18.

8. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). Official Journal of the European Union. 2024. L 2024/1689. P. 1–50.

9. Regulatory framework for AI. *European Commission Digital Strategy*. 2024. Vol. 2. P. 23–27.

Щербань Микола Миколайович

студент I курсу спеціальності D8 Право

факультету права, публічного управління і менеджменту

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського

Науковий керівник: доктор філософії, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Тимошенко Є. А.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РИНОК ПРАЦІ ТА МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЙ

У сучасному світі штучний інтелект став одним із ключових чинників для змін на ринку праці. Його інтеграція у виробничі, управлінські та комунікаційні процеси впливає на структуру ринку, зміни в взаємодії між людиною та технологіями. Є актуальним дослідження цих процесів з огляду на швидке поширення штучного інтелекту.

Сучасний штучний інтелект здатен автоматизувати не лише фізичну, а й інтелектуальну працю. Він успішно виконує аналіз великих обсягів даних, створює тексти, здійснює фінансові розрахунки, допомагає у медичній діагностиці. Унаслідок цього змінюється структура попиту на ринку праці, скорочується потреба у виконанні рутинних завдань. Це означає, що зміни стосуються не тільки робітничих професій, а й діяльності юристів, офісних працівників, бухгалтерів, маркетологів, викладачів, репетиторів. Натомість починає зростати попит на професії, що потребують творчості, критичного мислення. Також на фахівців, здатних працювати з алгоритмами і аналізувати результати, контролювати їхню роботу. Тому сучасний працівник має бути готовим до постійного навчання та освоєння нових технологій. Разом з такими змінами традиційних професій, виникають абсолютно нові напрями діяльності. Це інженер машинного навчання, архітектор штучного інтелекту, експерти з кібербезпеки.

Водночас існують серйозні ризики. Адже такі зміни можуть призвести до скорочення робочих місць у галузях, де переважають стандартизовані процеси. Це стосується обробки документів, здійснення бухгалтерського обліку, адміністративної роботи. Саме тому має бути безперервна освіта, розвиток цифрових навичок та адаптація до нових умов праці. Заклади вищої освіти повинні не лише готувати вузькопрофільних спеціалістів, а й формувати критичне мислення, навички аналізу даних, здатність працювати в умовах невизначеності. Оскільки технології змінюються швидше, ніж традиційні освітні програми. [2]

Для України питання впливу штучного інтелекту набуває особливого значення. [1] Українські компанії вже активно автоматизують бізнес-процеси, підвищують продуктивність праці, автоматизують рутинні операції, впроваджують чат-боти, системи аналізу даних, розробляють нові інструменти, створюють цифрові платформи.

Окрему увагу необхідно приділити етичним аспектам використання штучного інтелекту. Використання штучного інтелекту пов'язане з питаннями конфіденційності персональних даних, прозорості алгоритмів та відповідальності за помилки автоматизованих систем. Саме тому необхідним є формування чіткої нормативно-правової бази, яка забезпечить баланс між інноваціями та захистом прав людини.

Не менш важливим є психологічний аспект змін. Працівники можуть відчувати невизначеність щодо власного професійного майбутнього,

побоюватися втрати роботи або необхідності швидкої адаптації до нових технологій.

В умовах подальшого розвитку штучного інтелекту затребуваними стануть професії, які поєднують високий рівень технічних компетентностей із творчим мисленням, стратегічним плануванням, емоційним інтелектом і здатністю до ефективної взаємодії з людьми. Попри розширення можливостей автоматизації, саме людський потенціал, інноваційність, емпатія, моральна відповідальність і вміння приймати комплексні рішення в нестандартних ситуаціях залишатиметься визначальною перевагою. [4]

Отже, розвиток штучного інтелекту суттєво змінює сучасний ринок праці, впливаючи не лише на автоматизацію окремих процесів, а й на трансформацію професійної діяльності. Поява нових спеціальностей, зміна вимог до кваліфікації працівників та необхідність безперервного навчання свідчать про формування нової моделі зайнятості. Успішність цих змін залежатиме від здатності держави, роботодавців і закладів освіти своєчасно реагувати на технологічні виклики та забезпечувати підготовку фахівців, які зможуть ефективно взаємодіяти зі штучним інтелектом.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.

2. Міністерство освіти і науки України. Стратегічні напрями цифрової трансформації освіти і науки України. Київ, 2024.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80>

3. Міністерство цифрової трансформації України. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. Київ, 2024.

URL: <https://thedigital.gov.ua/news/shtuchnyy-intelekt/shliakh-rozvytku-shi-do-2030-roku-znayomtesia-z-proyektom-stratehiyi-ta-davayte-fidbek>

4. Міністерство цифрової трансформації України. Штучний інтелект в Україні: офіційний портал розвитку AI.

URL: <https://ai.thedigital.gov.ua/>

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
Штучний інтелект, імерсивні технології та віртуальні середовища: міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і суспільства

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського
21001, Вінниця, вул. Острозького, 32

*Рекомендовано до друку Вченою ДНУ «Інститут інформації, безпеки і
права національної академії правових наук України»
(Протокол №2 від «30» червня 2026 року)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою факультету права, публічного
управління і менеджменту Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
(Протокол №11 від «30» червня 2026 року)*

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
**Штучний інтелект, імерсивні технології та віртуальні середовища:
міждисциплінарні практики, перспективи та виклики для людини і
суспільства**

17 червня 2026 року

За ред. колег. *Н.Л. Замкова*
Члени ред. колегії: *О.І. Яременко, В.В. Кононенко, Т.М. Кронівець, О.Ф.
Мельничук, М.В. Дзевелюк, Є. А. Тимошенко*
Верстка: *Н.О. Ставнича*